This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

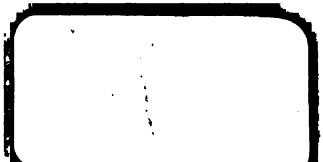

Kok
SA6

GAB

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK

XXI. DEEL.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK;

OORSPRONKLYK VERZAMELD

DOOR

JACOBUS KOK.

EENENTWINTIGSTE DEEL.

H — K.

MET KAARTEN, PLAATEN en PORTRAITTEN.

TE AMSTELDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXIX.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

HOL.

HOLLEBEEK, (JOSIAS) Zoon van PIETER HOLLEBEEK, Leeraar onder de Hervormden, eerst te *Schoonhoven*, en vervolgens, van het Jaar 1661 tot in het Jaar 1685, te *Leiden*, wierdt geboóren, in de eerst genoemde Stad, op den achtentwintigſten Januarij des Jaars 1660. Naa zijne letteroeffeningen, op de laagere en hooger Schoolen, voltrokken te hebben, wierdt hij tot den Predikdienst bekwaam verklaard in den Jaare 1688. Van het Jaar 1690 tot in den Jaare 1702, bekleedde hij, agtervolgens, het Leeraarampt, eerst te *Gapinge*, daarnaa te *Overſchie*, vervolgens te *Deventer*, en eindelijk te *Haarlem*; van waar hij, in 't laatstgemelde jaar, verroepen wierdt na *Amſterdam*, alwaar hij overleedt op den dertienden Junij des Jaars 1726. Hij liet naa zoón Zoon,

HOLLEBEEK, (PETRUS) geboóren in het Dorp *Overſchie*, in den Jaare 1696. Te *Leiden* voltrok hij zijne Letteroeffeningen, en wierdt 'er tot den Predikdienst bevorderd in den Jaare 1719. Zijn Vader bevestigde hem, in den Jaare 1721, als Leeraar in de Gemeente te *Loenen*. Dertien jaaren hadt hij die Gemeente bediend, wanneer hij deeze ſtandplaats met die van *Kampen* verwiſſelde; van waar hij, in den Jaare 1732, na *Amſterdam* verroepen wierdt. Hier overleedt hij, op den veertienden Julij des Jaars 1750. Een bondel Leerredenen is 't al, wat van hem het licht ziet.

HOLLEBEEKIUS, (JACOBUS) hoewel, op den Latijnſchen uitgang na, van den zelfden naam, als de twee jongstvoorgaanden, was, egter, naastdenkelijk, uit een ander geſlagt. Reeds in 't begin der voorgaande Eeuwe, of nog vroeger, geboóren, wierdt hij Leeraar onder de Hervormden te *Schermer-*

horn, in den Jaare 1623; negen jaaren daar naa te *Amersfoort*, en eindelijk, in den Jaare 1635, te *Amſterdam*. In den Jaare 1650 eindigde hij hier zijne dagen. Twee Werkjes zien van hem het licht: het eene getijteld *de Verlooren en Wedergevonden Zoon*; het ander, *de Geeſtlijke Krijgsman*.

Zie *Naamreg. der Amſterd. Predikanten.*

HOLSTEIN, (KORNELIS) een beroemd Kunſtſchilder, geboo-ren te *Haarlem*, in den Jaare 1653. Zijn Vader, PIETER HOL-STEIN, muntte uit in eene kunſt, welke, zedert, ongelukkig-lijk, in onbruik is geraakt, om keurig op Glas te ſchilderen, en die, daarenboven, veel met waterverf getekend heeft. Wie zijn Leermeester geweest zij, is onbekend. Met algemeene ſtemmen wordt hij voor een groot Meester in de kunst gehou-den. De Weeskamer, op het Stadhuis te *Amſterdam*, pronkt met een overheerlijk Schoorſteenſtuk, door hem geſchilderd, verbeeldende den Romeinſchen LYCURGUS, daar hij zijnen Neef voor wettigen Erfgenaam verklaart. De Zoldering van de The-ſaurie-Ordinaris, in het zelfde Stadhuis, is door zijn penzeel keurig beſchilderd. Nog is, onder verſcheiden andere Meester-ſtukken, van hem voorhanden een Tafereel, verbeeldende den Zegepraal van BACCHUS; dit Stuk pronkt met verſcheiden naakte Vrouwtjes en Kindertjes, verwonderlijk natuurlijk en kunſtig getekend en geſchilderd.

Zie HOUBRAKEN, *Toneel.*

HOLTZAPFFEL, (PETRUS, *Graaf van*) beklom veel hooger trap, dan zijne afkomst ſcheen te voorſpellen. In den Jaare 1585, in het Graafſchap *Naſſau-Hadamar*, gebooren, van eenen geringen Schout, wierdt hij, door den tijd, tot den Adeiſtand, en den aanzienlijken post van Keizerlijken Generaal Veldmaarſchalk verheeven. Het deel, welk hij gehad heeft in de Nederlandſche Oorlogen, doet ons van hem gewaagen. Zijne Krijgs-

Krijgszucht deedt hem, al vroeg, zich in de Oorlogskunde oeffenen. MELANDER was de naam, bij welken hij, uit dien hoofde, 't liefst wilde genoemd worden. In den Jaare 1625 worf hij een Regiment *Duitſchers*, ten dienſte van 't Gemeenebest van *Venetie*, en wierdt Overſte van hetzelve. In den Jaare 1633 tradt hij in dienst van den Landgraave van Heſſen-Kaſſel, in den rang van Generaal-Luitenant, met bevel over een Regiment. Nevens den Hertog GEORGE *van Brunswijk* was hij, in dat zelfde jaar, tegenwoordig in het beleg van de Stad *Hamelen*, aan de *Weser*. Veel bragt hij toe tot de overwinningen, welke de gemelde Hertog behaalde, in een gevegt bij *Aldendorf*, tegen de Keizerlijke Generaals MONTECUCULI, VAN GROMVELDT en BÖNINGSHAUZEN, welke *Hamelen* zogten te ontzetten. Nog in 't zelfde jaar trok hij, aan 't hoofd van eenige Heſſiſche Troepen, na de Nederlanden, ter hulpe van den Prinſe VAN ORANJE. Op den eerſten Julij kwam hij in het Leger bij *Boxtel*, niet verre van *'s Hertogenbosch*; doch keerde, eerlang, na Duitschland te rug. In den Jaare 1634 trok hij op, na *Westfalen*, tegen den Keizerlijken Generaal Graaf VAN GEEL. Doch hier trof hem het ongeluk, dat twee van zijne Regimenten, onder de Overſten CRATZENSTEIN en DALLING, geſlagen, zij beiden gevangen genomen, en de Steden *Ham* en *Lunen* veroverd wierden. Om die ſchade te verhaalen, vereenigde hij zich met den Hertog VAN BRUNSWYK, ontzette *Kresveld*, verloste de gemelde gevangenen en heroverde de twee Steden. Tegen het Krijgsvolk van de *Ligue* zeer gelukkig geſtreeden hebbende, in het Sticht van Munſter, en na het doen eener reize na *Holland*, nam hij zijnen weg na den Rijn- en Mainſtroom. In den Jaare 1637 deedt hij eenen inval in Oostfriesland, en veroverde de Schanzen *Werden* en *Stukhausen*; waar na hij, nevens den Landgraave van *Heſſen-Kaſſel*, de winterlegeringen betrok. Deeze Prins overleedt in dezelve, binnen *Lier*. Geduurende dit verblijf verſcheen HOLTZAPFFEL op eene Bijeenkomst, in welke, door bemiddeling der Algemeene Staaten, met den Vorst van Oostfriesland, een vergelijk wierdt getroffen, volgens 't welk de Heſſiſche Troepen zes maanden, in zijne Staaten, zouden ingekwartierd worden. De Landgraavin-Weduw benoemde, daarenboven, onzen Veldheer tot Voogd over haaren Zoon, en

bevestigde hem in zijne Krijgsampten. In den Jaare 1640 was hij tegenwoordig in den Veldslag bij *Saalveldt*, tusschen de vereenigde Fransche, Zweedsche en Brandenburgsche Troepen, en 't Keizerlijke Leger onder den Aardshertog WILLEM LEOPOLD *van Oosterwyk*. Thans viel hij onder verdenking van Keizersgezindheid. Men ontboodt hem te *Kassel*, en gaf hem zijn afscheid. Toen vervoegde hij zich bij den Paltsgraaf WILLEM VAN NIEUWBURG, kogt van denzelven het Ambagt *Angevort*, en van Graave HANS LODEWYK VAN NASSAU eenige goederen in het land van *Hadamar*. Ter gelegenheid van den overgang van den Graave VAN GEEL, uit Keizerlijken, in den *Keur-Beijerschen* dienst, in den Jaare 1645, wierdt aan HOLTZAPFFEL het Opperbevel, over 's Keizers Benden, in *Westfalen*, opgedraagen, en hij tevens tot den Adelstand verheven. Nog hooger steeg zijne waardigheid, in het volgende jaar, wanneer de post van Keizerlijken Generaal Veldmaarschalk op hem kwam, door het overlijden van MATTHIAS GALLAS. Met een gelukkigen uitslag leverde hij, in die hoedanigheid, eenen Veldslag aan de Zweedsche Legerbenden. Op den zevenden Mai des Jaars 1648, met de zelfde Mogendheid, andermaal, handgemeen zijnde geworden, niet verre van *Augsburg*, ontving hij, in den schouder en regter borst, twee zo zwaare wonden, dat hij, in 't Gasthuis der genoemde Stad, nog dien zelfden dag, aan dezelve overleedt. Ruim twee Maanden laater, wierdt zijn Lijk na zijne Landgoederen, in *Nassau-Hadamar*, gevoerd. HOLTZAPFFEL was, in den Jaare 1638, te *Groningen*, in 't huwelijk getreeden met de Vrouwe van *Effern*, Weduwe van den Overste BERNHARD BOGLAF VAN PLATEN. Hij verwekte bij haar eene Dogter, ELIZABETH CHARLOTTA, die, door haar huwelijk met Vorst ADOLF VAN NASSAU-SIEGEN, de Vaderlijke goederen in dat geslagt overbragt.

Zie PUFFENDORF, *Comment. de Rebus Sueçicis*.

HOLWERT, een Dorp in *Friesland*, in de Grietenij *Westdongeradeel*, in het Kwartier van *Oostergoo*, op eenen uikhoek der Pro-

Provincie, niet verre van de zo genaamde *Wadden*, tegenover het Eiland *Ameland*. Van binnen is het Dorp fraai beſtraat, en voorzien van verſcheiden zindelijke burgerwooningen. De Kerk der Hervormden is, voor eenige jaaren, geheel vernieuwd. Zij oeffenden, in den tusſchentijd, hunnen Godsdienst in de Vergaderplaats der *Doopsgezinden*, die hier vrij talrijk zijn; en, 't geen ten platten Lande, onder die Gezinte, niet zeer algemeen is, bediend worden door eenen Leerling van het Kweekſchool te *Amſterdam*. Te *Vischbuurt* en *Blij*, twee nabuurige Dorpen, moet hij ook den Dienst waarneemen. Voor het gebruik hunner Predikplaatze ontvingen de Doopsgezinden, van hunne Hervormde Dorpgenooten, naa den voleindigden Kerkbouw, ten geſchenke, twee Zilveren Bekers, om bij het H. Avondmaal gebruikt te worden. Een Bijſchrift, in de Bekers gegraveerd, ademt den Geest zo wel van verdraagzaamheid als van erkentelijke dankbetooninge. Eene aanzienlijke State, bij het Dorp, *Brandſtede*, of anders *Ailva-State* genaamd, pronkende met een vierkanten Toren, wierdt gebouwd door HESSEL MEKEMA, *Baron van Ailva*, Kolonel van een Regiment Voetvolk, in dienst van den Staat, en Gouverneur van *Koeverden*. De State dient nog heden ter wooninge voor den Griesman van het Gewest.

Zie WINSEMIUS, *Beſchr. van Friesland*; *en uit Medegedeelde Berigten.*

HOLYSLOOT, een Dorp van weinig aanziens, drie vierendeelen uurs van *Raasdorp*, en bijkans een half uur gaans van het bekende rijke Dorp *Broek* in *Waterland* gelegen. Het getal der Huizen bedraagt niet veel boven de veertig. Volkrijker en van grooter uitgebreidheid ſchijnt, voormaals, dit Dorp geweest te zijn, althans indien het een vrij algemeen doorgaande regel zij, dat de grootte der Kerken, bij de eerſte ſtigting, evenredig was aan het getal der Ingezeetenen. Van dit Dorp vindt men aangetekend, dat de Kerk, vooraan in de Zeventiende Eeuwe, merkelijk verkleind, en het Koor daar van tot eene wooning voor

den Koster wierdt bekwaam gemaakt. De Koehouderij en het venten van Melk, bij de kleine maat, te *Amſterdam*, is het voornaamſte beſtaan der Dorpelingen.

HOMBERG, (WILLEM) geboóren in de hoofdſtad van Neerlands *Indie*, en, uit dien hoofde, geregtigd tot eene plaats in ons Woordenboek. Zijn Vader was JAN HOMBERG, een *Saxisch* Edelman, die, in zijne jeugd, alle zijne goederen verlooren hebbende, door gunſtige voorſpraak en zijne bedrevenheid in de Wiskunde, bevorderd wierdt tot den dienst der Nederlandſche Oostindiſche Maatſchappije. Te *Batavia* wierdt hem het opzigt over het Geſchuthuis toevertrouwd. In zijn huwelijk, met de Weduwe van eenen Officier, verwekte hij vier kinderen; WILLEM, op één na de oudſte, kwam ter waereld op den achtſten Januarij des Jaars 1652. Met zijn vierde jaar tradt hij in den Krijgsdienst. Doch zijn Vader verliet, eerlang, den dienst der Maatſchappije, en begaf zich met 'er woon na *Amſterdam*. Hier bediende hij zich van de goede gelegenheid, om de zucht tot geleerdheid, welke hij in zijnen Zoon beſpeurde, aan te kweeken. Op het Amſterdamſche School deedt hij hem in de taalen, en vervolgens, te *Jena* en *Leipzig*, in de Regten onderwijzen. In den Jaare 1674 wierdt hij Advokaat te *Maagdenburg*.

Terwijl hij den post van een kundig en eerlijk pleitbezorger waarnam, ontwikkelden zich, onverhoeds, de zaaden eener kunde, die, in 't vervolg, den grondſlag zijner vermaardheid vormde. Onder het doen van eene wandelinge, buiten de Stad, viel, van tijd tot tijd, zijn oog op de plantgewasſen in dien oord, en bekroop hem, wel haast, de lust om derzelver naamen en eigenſchappen te leeren kennen. Desgelijks trok, bij een helderen avond, de Sterrenhemel zijne opmerking. Ongevoelig wierdt hij een Kruid- en Sterrekundige. Sterker zelf, dan hem lief was, werkte op hem de zucht tot deeze Weetenſchappen, dewijl de pleitbezorging, de bron zijns beſtaans, daar door merkelijk ten agteren liep. Zijn vindingrijk vernuft deedt hem eenen Hemelkloot vervaardigen, van merkelijke grootte. Door middel van een klein licht, 't welk hij daar binnen plaatſte, konden, aan dit Werktuig, de beweegingen

der

der voornaamſte hemelſche Lichaamen, even als aan het Uitſpanzel, worden waargenomen. HOMBERGS vermaardheid klom hier door allengskens, en bragt hem in kennisſe met den *Maagdeburgſchen* Burgemeester OTTO GUERICKE, den Uitvinder van de Luchtpomp. Ondanks diens geheimhoudinge, zag, egter, HOMBERG hem zijne voornaamſte ontdekkingen en waarneemingen af.

Het verlangen, om een Man van HOMBERGS kunde en ſchranderheid onder zich te houden, deedt zijne vrienden hem geduurig aanloopen om zich in den echt te verbinden. Doch hij hadt 'er geene ooren na. Zucht ter verdere uitbreidinge zijner kennisſe hadt nu zo verre op hem de overhand bekoomen, dat hij der Regtsgeleerdheid vaarwel zeide, en eene reize na *Italie* ondernam. Een jaar vertoefde hij te *Padua*, onder het vlijtig beoeffenen der Genees- Ontleed- en Kruidkunde. Te *Boulogne* deedt hij den Steen, naar die Stad genoemd, opſtaan uit den ſtaat van vergeetenheid, in welken hij begraaven was. Thans ſloeg hij den weg in na *Rome*; hier maakte hij kennis met MARC ANTONIO CELIO, een Edelman, zeer beroemd om zijne bedrevenheid in de Wis- Starre- en Werktuigkunde. Deezen Heere boodt hij de hand in het vervaardigen van zeer groote Glazen tot Verrekijkers. Met dit alles maakte hij genoegzaame vorderingen in de Schilder- en Beeldhouwkunde, als mede in de Muziek, om onder de Kenners eenen naam te verdienen. Uit *Italie* vertrok HOMBERG na *Frankrijk*, en ſtak, eerlang, van daar na *Engeland* over. In beide Koninkrijken maakte hij kennis met de beroemdſte Mannen, vooral, in 't laatstgenoemde Rijk, met den grooten BOYLE, wiens Stookhuis thans voor een der beste Oeffenſchoolen in de Natuurkunde, door geheel Europa, wierdt gehouden. Naa hier eenigen tijd met nut beſteed te hebben, keerde hij weder na *Holland*, oeffende zich vervolgens, onder den geleerden DE GRAAF, in de Ontleedkunde, en begaf zich daar naa bij zijne bloedverwanten, die thans te *Quedlinburg*, in *Saxen*, hun verblijf hielden.

Niet lang naa de wederkomst van zijne reizen, hadt HOMBERG, te *Wittemberg*, zich tot Doktor in de Geneeskunde doen bevorderen. Gaarne hadden zijne Vrienden gezien, dat hij zich onder hen nederzette, en op de beoeffening der Geneeskunde

toeleide. Doch zijne onverzaadelijke weetlust ſtondt daar tegen op. Naa de Zuidlijke Geleerden bezogt te hebben, wilde hij ook met die van Duitschland en 't Noorden kennis maaken. Een aanzienlijken voorraad van Natuurlijke zeldzaamheden hadt hij verzameld. Met deezen beſloot hij handel te drijven, of door ruilen dien ſchat te vergrooten. De Phosphorus hadt, ten deezen tijde, eenen naam gemaakt. Twee ſoorten daar van waren meest bekend: de eene uitgevonden door CHRISTIAAN ADOLF BALDUINUS, de andere door KUNKEL, Chimist van den Keurvorst van *Saxen*. Eerst vervoegde HOMBERG zich bij BALDUINUS, en bevondt zijnen Phosphorus na genoeg van den zelfden aart als den *Steen van Boulogne*, hoewel een weinig flaauwer van licht. Voor eene andere ontdekking kogt hij daar van het geheim. Daar naa vervoegde hij zich bij KUNKEL, wiens Phosphorus meer vermaard was, en die ſoort is, welke van Pis gemaakt wordt. Voor de openbaaring van de wijze der werkinge van het kleine Mannetje van den genoemden OTTO GUERICKE, 't welk tegen den Regen zich verſchuilt, en met mooi weêr ten voorſchijn koomt, kwam hij ook agter dit geheim.

De Metaalkunde was een tak van geleerdheid, in welken hij, tot nog toe, niet veel gedaan hadt. Om met zijne overige ook die kundigheid te paaren, deedt hij eene reize door *Saxen*, *Bohemen*, *Hungarije* en *Zweeden*, met oogmerk om de natuur en geſteldheid der Mijnen, en der onderſcheidene Metaalen in dezelve, met eigen oogen waar te neemen. Terwijl hij zich te *Stokholm* onthieldt, arbeidde hij geſtadig, met HIËRNA, Eerſten Geneesheer des Konings van *Zweeden*, in het Stookhuis, door dien Vorst geſtigt, en tot welks luister HOMBERG niet weinig toebragt. Dikmaals kwam men hem raadpleegen over de zwaarwigtigſte onderwerpen. Daarenboven ſchreef hij hier verſcheiden Memorien, welke, zedert, in de Hamburgſche Bibliotheek gedrukt wierden.

Intusſchen betuigde HOMBERGS Vader, van tijd tot tijd, zijn verlangen, dat hij al dit reizen en zwerven eenmaal ſtaaken, en zich onder de zijnen wilde nederzetten. Doch zijne onverzaadelijke weetzucht dreef hem, andermaal, tot het doen eener reize na *Frankrijk*. Uit het wijdst afgelegen Noorden trok hij, over *Holland*, derwaarts, en bezogt de Provincien, welke hij,

op

op de eerſte reize, niet gezien hadt. Ook hier ontvong hij brief op brief van zijnen Vader, om zijne overkomst te verhaasten. Eindelijk beſloot hij te gehoorzaamen, en bepaalde den dag tot zijn vertrek. Eene onverwagte gebeurtenis deedt het geenen voortgang hebben. Bij den vermaarden Staatsman COLBERT ontbooden zijnde, verzogt deeze hem, uit 's Konings naam, zich in *Frankrijk* te vestigen, en deedt hem zo gunſtige aanbiedingen, dat hij, naa eene wijle beraadens, beſloot te blijven.

HOMBERG zich thans als een Franschman beſchouwende, omhelsde, in den Jaare 1682, den Godsdienst van dat Koninkrijk; een ſtap, dien zijn Vader zo euvel opnam, dat hij hem onterfde. Tot dit ſloeg nog een ander ongeluk, de dood van COLBERT, zijnen Weldoener en Beſchermer. Waarſchijnlijk was 't een en ander de reden, waarom hij, in den Jaare 1685, andermaal, eene reize na *Rome* deedt, en 'er zich op de beoefening der Geneeskunde toeleide, op eene wijze, aldaar weinig bekend, waar mede hij eene goede ſomme overwon.

Niet lang, ondertuſschen, moet zijn verblijf te *Rome* geweest zijn. Althans bevondt hij zich, in den Jaare 1691, wederom te *Parijs*, alwaar de Abt BIGNON bewerkte, dat hij tot Lid der Koninkliſke Akademie wierdt verkoozen, met het vrije gebruik van het Stookhuis. De ongemeene zucht des Hertogs VAN ORLEANS voor de Scheidkunde noopte dien Prins, in den Jaare 1702, om HOMBERG in zijnen dienst te neemen, met toezegging van eene jaarlijkſche wedde, en het opzigt over het best voorziene Stookhuis, toen bekend. Twee jaaren laater verkoos hem de Hertog tot zijnen Eerſten Geneesheer. Voordeeliger voorwaarden, door den Keurvorst van de *Paltz* gedaan, wees hij van de hand. Zo hoog klom hij bij den Koning, of liever bij den Hertog, in gunst, dat, door diens voorſpraak, zijne Majeſteit hem ontſloeg van eene Wet der Akademie, gebiedende dat niemand loontrekkend Lid daar van mag weezen, die eenen post bekleedt, welke zijn aanhoudend verblijf buiten *Parijs* vordert; 't welk HOMBERGS post van Hertoglijken Lijfarts medebragt. In de laatſte jaaren zijns leevens zukkelde HOMBERG aan eene ſoort van Roodeloop, Zo ſterk tastte hem deeze aan, in den Jaare 1715, dat dezelve, op den 24 September, een

einde van zijn leeven maakte. In den Jaare 1708 was hij in den echt getreeden met MARGARETA ANGELICA, Dogter van den Geneesheer DODART. Groote Werken zijn van HOMBERG niet voorhanden, maar wel een aanzienlijk getal *Memorien*, over verscheiden onderwerpen, in de *Gedenkschriften van de Koninklijke Akademie der Weetenschappen*.

Zie *Eloge de Mr. Homberg, dans l'Histoire de l'Academie des Sciences*, An. 1715.

HOMMIUS, (FESTUS) een ijverig voorstander van de Leere der Contra-Remonstranten, geduurende de beschreienswaardige Kerktwisten, in den aanvang der voorgaande Eeuwe, en naderhand een der *Scriba's* van het *Dordrechtsche* Sijnode, bekleedde het Leeraarampt onder de Hervormden te *Leyden*. ARMINIUS was, van *Amsterdam*, niet tot Hoogleeraar in die Stad beroepen, en zijne Rechtzinnigheid verdagt geworden, of hij vondt eenen hevigen tegenstander in onzen HOMMIUS. Met den Hoogleeraar, 't eenigen dage, in gesprek geraakt, en bijster in 't naauw gebragt zijnde, zeide hij, bij het scheiden: *Ik wil de waarheid onderzoeken*. Thuis koomende, en zich in zijne Kamer hebbende opgesloten, badt hij God ootmoediglijk, hem de oogen te willen openen, en de waarheid te doen zien. Naa het einde zijns gebeds, gevoelde hij zulk een licht en blijdschap in zijn hart opgaan, dat hij vaststelde, eene daadelijke verhooring te hebben ontvangen. In den waan van de waarheid gevonden en op zijne zijde te hebben; nam hij, van dien tijd af, vast voor, in het eens aangenomene gevoelen te volharden. Van dien tijd af begon hij, meer en meer, met de openbaare Kerktwisten zich te bemoeien. Het Rotterdamsche Sijnode hadt, omtrent dien tijd, aan de Afgevaardigden der Kerkvergaderinge, bevolen, onderzoek te doen naar den toestand des geschils tusschen den Leidschen Hoogleeraar ARMENIUS en deszelfs ampgenooten, en om te overweegen, wat in die zaak moest gedaan worden. Thans viel de vraag, omtrent welke personen het onderzoek moest geschie-

FESTUS HOMMIUS,
Predikant te Leiden.

NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

ſchieden? De Hoogleeraars konden niet onderzogt worden, als die hun gevoelen aan Heeren Curatoren ſchriftlijk hadden overhandigd. Omtrent de Studenten voorzag men ook merkelijke zwaarigheden. In dien ſtand van zaaken gaf FESTUS HOMMIUS een middel aan de hand, zijns oordeels toereikende, tot het bedoelde oogmerk. 't Was, verklaarde hij, 't eenigen dage, in den Kerkeraad zijner Gemeente, de pligt dier Vergadering, de twisten der Kerkleeraaren weg te neemen, deels om 't welzijn der Kerke, deels om allen argwaan van zich te weeren. Hier toe, meende hij, was geen bekwaamer middel, dan door openlijk te doen blijken, dat alle Leeraars van één gevoelen waren, aangaande de Artikelen des Geloofs. Hier op toonde hij een Geſchrift, behelzende eenige Vraagen, die den Leeraaren moesten worden voorgehouden. Gaven ze, zeide hij, daar aan hunne toeſtemming, zo was de zaak gevonden. Die 't weigerden, konden nader onderhouden, en door zamenſpreeken tot toeſtemminge gebragt worden. Hij beſloot zijnen voorſlag met den Ouderlingen als hunnen pligt voor te draagen, om den Kerkleeraaren te beveelen daar op te antwoorden; hij zelve boodt zich aan, den eerſten te willen zijn. Zo ras HOMMIUS gedaan hadt met ſpreeken, eischten de Ouderlingen dubbeld van 't Geſchrift, om de zaak alzo rijpelijk te kunnen overleggen. Hij weigerde zulks, doch drong daarom, op onderſcheidene tijden, niet te minder ijverig aan op zijn voorgeſlagen middel. Binnen de muuren des Kerkeraads kon deeze zaak niet beſlooten blijven; het gerugt daar van vloog door de gantſche Stad, en kwam ook ter ooren der Regeeringe. Uit vreeze voor meerder onrust en verwijderinge, kwam deeze, met hoog gezag, tusſchen beide, en geboodt den Kerkeraad, met naame aan FESTUS HOMMIUS, van het bekamde plan te af te zien.

't Is bekend, hoe de rampzalige Kerktwisten, in deeze tijden, telkens hooger klommen. 's Lands Staaten neigden, veelal, tot gematigdheid; terwijl zommige Leeraaren zich eene ſoort van gezag aanmatigden, over het verſtand hunner Broederen, door het vorderen van beſlisſende toeſtemming aan Leerbegrippen, welke, volgens 't gevoelen der laatſten, niet duidelijk geopenbaard, immers met de toekoomende behoudenisſe niet

onmiddelijk verknogt waren. De Klasfis van *Leiden* ſtaat met naame bekend, om haaren ijver in het vorderen van bewilliginge. Duidelijk bleek dit uit eene Remonſtrantie, van haarentwege, in den Jaare 1610, aan 's Lands Staaten toegezonden. Zo veel opmerkinge baarde, ter Hooge Staatsvergaderinge, de taal, welke daar in gevoerd wierdt, dat men beſloot, op den 2 November diens Jaars, eenige Afgevaardigden te zenden aan de Klasfis, met last om een rond antwoord te vorderen op de vraage, of de Leden der Klasfis, aan zekeren Brief, onlangs hun toegezonden, behelzende een bevel van 's Lands Hooge Overheid, om in het onderzoeken der aankoomende Predikanten niet hooger te gaan, dan tot zekere daar in vermelde vijf Artikelen, zouden gehoorzaamen, of niet? Naauwlijks was dit voorſtel der Heeren gedaan, of FESTUS HOMMIUS vatte het woord op, en hieldt de Afgevaardigden bezig, van 's middags tot 's avonds ten half zeven uure. Nog langer, misſchien, hadde hij zijne rede gerekt, indien niet zijne ſtouthoud van taale en het misbruikt geduld der Heeren, met deeze woorden of van gelijkluidenden zin, hem hadde doen afbreeken: „ Gij hebt geen regt om alleen „ het woord te voeren; andere broeders zijn zo wel met den „ Geest van CHRISTUS begaafd als gij. Gij hebt uw eigen „ gevoelen uit te ſpreeken, en dan ſtil te zwijgen. Gij legt „ anders nergens op toe, dan om de andere broeders aan „ uwe zijde te trekken, en u te kanten tegen het gebod der „ Overheid." HOMMIUS zweeg hier op niet. Om hem tot gemaatigdheid te brengen, wierpen eenigen hem tegen, dat 'er te meer reden was tot Verdraagzaamheid, daar men den *Lutherſchen* zo menigmaalen de hand van broederſchap hadt aangebooden. Doch hij ontdook ſtilzwijgende deeze tegenbedenking. Eindelijk wierdt beſlooten, de zaak in omvraag te brengen. De meeste Leden ſtemden nu voor gehoorzaamheid. HOMMIUS verzogt ſchriftelijk te mogen antwoorden. Hij deedt het, 's anderendaags. In het geſchrift, welk hij den Heeren Gelastigden ter hand ſtelde, verklaarde hij „ in zijn Gewe„ ten zich bezwaard te vinden, om iemand, die de vijf be„ doelde Artikelen toeſtemde, in den Kerkedienst aan te nee„ men: omdat, zijns agtens, zommige der gemelde Artikelen

„ wa-

„ waren geſteld met ongerijmde, twijfelagtige en tegenſtrijdige „ bewoordingen; dat ze ſtreeden tegen Gods Woord, en de „ Formulieren van Eenigheid, en tegen 't geen te vooren in „ deeze Landen was geleerd; dat ze, daarenboven, ſtrekten „ tot veranderinge in 't ſtuk van de Leere en Staat der Ker- „ ken hier te Lande, en tot ſcheidinge van andere Kerken; „ dat wijders niet één der Artikelen eigenlijk handelde van 't „ hoofdſtuk der Predeſtinatie, of eenige Verkiezing of Ver- „ werping, om welker wille, zeide hij, Hun Ed. Mog. ver- „ klaarden dat bevel gegeeven te zijn; en, eindelijk, omdat „ die Artikelen van de eene partij der Predikanten alleen wa- „ ren geſteld, zonder dat de anderen daar over gehoord wa- „ ren, en ze nooit, in eenige Kerkelijke Vergadering, over- „ wogen, veel min waren goedgekeurd." Naa het inleveren van dit antwoord, tradt HOMMIUS in nader geſprek, met de Gelagtigden der Staaten, in 't bijzijn van drie *Leidſche* Burgemeesteren en den Penſionaris NIKOLAAS SEYST. Hier beweerde hij „ dat geene verandering, in Kerkelijke zaaken, door de „ Hooge Overheid, behoorde gemaakt te worden, zonder ad- „ vijs van een Provinciaal of Nationaal Sijnode, of ten min- „ ſte van eene Klasſis." Op de vraage „ welke zijne meening „ ware aangaande dat Advijs? Of de Hooge Overheid verbon- „ den zou zijn aan 't Advijs van eenige Sijnode of Klasſis? dan „ of 't alleen genoeg ware, 't Advijs te vraagen, en dat voorts „ bij de Overheid zou mogen beſlooten worden, 't geen zij „ zou oordeelen te behooren ten meesten dienſte der Kerke?" gaf HOMMIUS tot antwoord „ dat de Hooge Overheid niet was „ gebonden aan zulk een Advijs, maar dat de uiterſte bepaaling „ der Overheid toekwam." Over dit antwoord betuigden de Heeren hun genoegen; en verklaarden voorts „ met het overzen- „ den der vijf Artikelen, niet bedoeld te hebben, dezelve voor „ vastgeſtelde punten iemand te willen opdringen, maar alleen- „ lijk om te dienen tot eene Inſtructie in het examineeren der „ aankoomende Predikanten, om hen niet hooger op dat ſtuk „ te bezwaaren, of iemand tot veinzerije te dwingen." De Heeren beſlooten, met HOMMIUS tot vrede te vermaanen, naardien zij, zeiden ze, verſtonden „ dat hij, in deeze ongerust- „ heid der gemoederen, veel ten goede en ten kwaade vermogt."

Hij

Bij 't ſcheiden beloofde de Leeraar, na vrede te zullen tragten. Niet volkomen getrouw, nogthans, was hij aan deeze belofte, indien 't waarheid zij, 't geen de Heer HUGO DE GROOT, eenigen tijd daar naa, aan den Heere GERARDUS VOSSIUS ſchreef, dat, naamelijk, FESTUS HOMMIUS, nevens de Predikanten TRIGLANDT, ROSÆUS en eenige anderen, openlijk of onder de hand, te *Rotterdam* de ſcheuring voedden van de zulken, die zich van de overige Contra-Remonſtranten hadden afgezonderd. Vreemd moet het, hierom, ſchijnen, dat de zelfde ijveraar voor zijne begrippen, in den Jaare 1615, de hand leende tot het beroepen te *Leiden*, en dus tot zijnen Amptgenoot, van den Predikant BERNARDUS DUINGLO, die voor een Voorſtander der Remonſtrantſche leerbegrippen bekend ſtondt.

Geene verſlapping in zijne begrippen, was, intuſſchen, deeze ſchijnbaare gemaatigdheid. Een even ijverig Voorſtander bleef hij van de eens aangenomene gevoelens. Meer dan één blijk hier van vertoonde het Jaar 1616. In de Maand Mai diens jaars hadt de Hoogleeraar SIMON EPISCOPIUS, aan het Leidſche Hoogeſchoole, eenige Stellingen doen verdeedigen, *Over het Onderſcheid en de Overeenkomst des Ouden en Nieuwen Testaments.* Bij zommigen verwekten dezelve naadenken, als of de ſpreekmanieren, daar in gebruikt, aanleiding gaven om te denken, dat de ſteller daar van overhelde tot Socinianerij, en dat de Leidſche Akademie dus gevaar liep met dat gif beſmet te zullen worden. HOMMIUS, wil men, was een der voornaamſten, welke deeze vreeze voedden. Hij openbaarde dezelve aan den Heere JOHAN TEN GROOTENHUIS, Schepen en Raad der Stad *Amſterdam*, die zich op dit pas te *Leiden* bevondt, en voorts, aan de Bezorgers van 't Hoogeſchoole, des Leeraars bekommering mededeelde. Aan hunnen pligt meenden deeze Heeren te kort te doen, indien ze het beklag onder zich lieten berusten. In hunne tegenwoordigheid hielden EPISCOPIUS en HOMMIUS eene zamenſpraak, van welke wij het wel der moeite waardig agten, hier eenige bijzonderheden te melden.

EPISCOPIUS opende de onderhandeling met te zeggen, dat de ſtellingen door den Student (deeze was de vermaarde PETRUS GEESTERANUS) geſteld, en meest ontleend waren uit de ſtellingen van ARMINIUS. HOMMIUS hernam hierop, dat dit niet tot bewijs

konde

konde dienen dat ze niets nieuws of vreemds behelsden, alzo ARMINIUS verſcheiden bedenkelijke ſtukken hadt op papier geſteld. EPISCOPIUS hernam daarop, dat al 't geen men hadt kunnen vinden, om ARMINIUS, en voorts de Remonſtranten, te bezwaaren, meer dan eens door den druk verſpreid was; dat men niets ondoorſnuffeld hadt gelaaten om den Man, na zijnen dood, eenen lak aan te wrijven, en zo men in de gemelde Stellingen iets hadde kunnen vinden, dit ook al zou hebben aangetekend. HOMMIUS dit beantwoord hebben met te zeggen, dat hij altijd geraaden hadt, zich van ſchrijven en wederſchrijven te onthouden, en dat, zonder dit, uit de Boeken van ARMINIUS nog wel wat anders zou hebbende kunnen gehaald worden, gaf de andere, met eenige ſcherpheid, zijne verwondering te kennen, hem dus te hooren ſpreeken, naardien hij de oorzaak was van het uitgeeven der Delftſche Conferentie, waar in alles was te berde gebragt, wat uit de ſchriften van ARMINIUS en anderen, raakende de Remonſtrantſche gevoelens, konde verzameld worden. HOMMIUS gaf hier op geen antwoord, maar bragt bij, om ARMINIUS te bezwaaren, deszelfs zeggen, in zekere Redevoering, waarin hij, overeenkomſtig met het gevoelen der Sociniaanen, GOD en CHRISTUS tot het *Voorwerp* van den Christlijken Godsdienst ſtelde: hoewel hij bekende, dat eenige Contraremonſtrantſche Godgeleerden even eens ſpraken. De andere hier op hervat hebbende, dat, diensvolgens, ten nadeele des beſchuldigden, hier uit geen gevolg konde worden afgeleerden, HOMMIUS zulks toegeſtemd, doch 'er nevens gevoegd hebbende, dat ARMINIUS, in eene andere Redevoering, alle Schriftuurtexten, welke, doorgaans, van de Leeraars worden aangevoerd, ten bewijze van de Godlijke Natuur van CHRISTUS en deszelfs Eenweezenheid met den Vader, in een anderen zin gedraaid hadt, keerde de Hoogleeraar die beſchuldiging af in deezervoege: „ Dat het „ beſluit niet wettig was, volgens 't welk alle texten, ſpree„ kende van de Godheid van CHRISTUS, anders uitgeleid wier„ den, omdat zommige van die niet in den gewoonen zin door „ ARMINIUS verklaard waren; dat 'er geene reden was, enkel „ om deeze afwijking, iemand in verdenking te brengen, ter„ wijl 'er nog veele andere plaatzen overig waren, die het ſtuk „ beweezen; dat ARMINIUS zijn gevoelen aangaande dat Leer-

„ ſtuk

„ ſtuk rondelijk verklaard hadt, in zijne Stellingen aangaande „ den Perſoon des Vaders en des Zoons, uit welke Stellin- „ gen, en niet uit de Verklaaringe van eenige duiſtere Plaat- „ zen, iemand behoorde geoordeeld te worden; dat, in het „ uitleggen van diergelijke Texten, in de Chriſtlijke Kerk, „ altoos vrijheid was gegeeven, en bijkans niemand hier van „ meer gebruik hadt gemaakt dan JOHANNES CALVINUS, die eeni- „ ge honderden Schriftuurtexten anders dan de Oudvaders hadt „ verklaard, inzonderheid de plaats Hebr. I. 3. welke hij even „ eens als ARMINIUS hadt opgevat, en waarom deeze, door „ HOMMIUS, van Sociniaanerij was beſchuldigd." Hij beſloot met te vraagen, waarom men zulks in CALVINUS, en niet in ARMINIUS konde verdraagen? Dit antwoord wierdt door de Heeren Curatoren toegeſtemd. FESTUS hem hier op betigt hebbende, dat hij, in zijne Lesſen, alle de Schriftuurplaatzen op zijn Sociniaansch verklaarde, betuigde hem de andere daar over zijne verwondering, vermids hij hem nog nooit de eere hadt gedaan van zijne Lesſen bij te woonen; met bijvoeging dat hij zijne weetenſchap, veelligt, hadt uit het aanbrengen van eenige Studenten; welke, zeide hij, de Boeken van SOCINUS wel naarſtig moesten geleezen hebben, naardien zij 's Mans ſpraake zo wel verſtonden. HOMMIUS, om zich te verdeedigen, zeide hierop, dat hij de Openbaare Twistredenen van EPISCOPIUS doorgaans bijwoonde. Doch ook hier vatte hem deeze op zijn woord, hem vraagende, of hij, koomende uit zekere Disputatie, niet tot den Predikant BORRIUS hadt gezegd, dat EPISCOPIUS de Godheid des Zoons tegen de zwaarigheden treffelijk hadt verdeedigd? Gedeeltelijk erkende dit de Leeraar, doch voegde 'er nevens, niet de Godheid des Zoons, maar de Drieëenheid toen bedoeld te hebben. De Hoogleeraar thans hervat hebbende, dat zulks over een uit kwam, keerde zich HOMMIUS tot de Curatoren, met te zeggen: „ Ziet, mijne Heeren, zo rond en opregt ben „ ik; als ik voldaan worde, zegge ik het rond uit, en ben haast „ te gezeggen." De Leidſche Leeraar, om weder te keeren tot de aantijging van Socinianerij, beriep zich, tot een bewijs daar van, op het zeggen van EPISCOPIUS, *Dat het Nieuwe Testament met betere beloften was bevestigd*; doch de andere beriep zich enkel op de eigen woorden der Schriftuure, Hebr.

VIII.

VIII. 6. Eene andere bedenking van HOMMIUS, ten boven gemelden oogmerke, was eene Stelling des Hoogleeraars, dat de Voorbeelden en Schaduwen door alle geloovigen des Ouden Testaments niet zijn verſtaan, maar dat ſlegts eenige weinige Profeeten wisten, dat het ſchaduwen waren van dingen, die in het Nieuwe Testament geopenbaard zijn. Doch bij de leezing der Stellinge bleek het, dat EPISCOPIUS eene algemeene kennis in alle geloovigen erkend, doch eene duidelijker in de Profeeten hadt beweerd. Van dit onderwerp afſtappende, verklaarde FESTUS van meeninge te zijn, dat men, ter verhoedinge van verdere oneenigheden, nog eens behoorde bij een te koomen; met bijvoeginge, dat indien de Remonſtranten, in de Delftſche Conferentie, zich duidelijk hadden willen verklaaren, de vrede reeds zou getroffen zijn.

De Heeren Curatoren braken nu het geſprek af, met te zeggen, dat zij alles gehoord en verſtaan hebbende, goedvonden dat FESTUS HOMMIUS aan den Heere GROOTENHUIS zou berigten, van den Hoogleeraar EPISCOPIUS genoegen te hebben ontvangen, en wegens de vermoedens te vrede te zijn geſteld. In 't eerst kon de Leeraar hier toe niet beſluiten, doch beloofde het op naderen aandrang. Eene poos daar naa hielden de twee Godgeleerden, andermaal, ten overſtaan van Heeren Curatoren, een nieuw geſprek. Het hadt zijnen oorſprong uit een gerugt, waar van HOMMIUS voor den verſpreeder wierdt gehouden, als of den Hoogleeraar, in de eerſte zamenkomſte, door zijnen tegenſpreeker de mond geſtopt, en hij van Socinianerij duidelijk zou zijn overtuigd geworden. Het beloop dier zamenſpraake zal ik hier niet verhaalen; zij was, na genoeg, op den zelfden leest met de voorgaande geſchoeid.

Geduurende deeze en ſoortgelijke onlusten, in welke HOMMIUS eene voornaame hand hadt, was het houden van een Nationaal Sijnode vastgeſteld. Omtrent dien tijd hadt HOMMIUS geſchreeven, en aan Hun Ed. Groot Mogenden opgedraagen, een boekje, in 't Latijn, tot tijtel voerende *Specimen Controverſiarum Belgicarum*, en daar voor, van 's Lands Staaten, getrokken eene vereering van tweehonderd Guldens. Het boekje moest dienen tot berigt voor het Sijnode, en wierdt eerlang in 't Nederduitsch vertaald, onder den tijtel van *Monſter*, of

Proeve, *der Nederlandſche Verſchillen.* Zo hoog de Contra-remonſtranten met het Werkje liepen, zo ernſtig beklaagden zich daar over de Remonſtranten, als meenende zij daar in te vinden groote ongetrouwheid in het bijbrengen van verſcheidene plaatzen uit hunne ſchriften. Zedert wierdt HOMMIUS benoemd onder de Afgevaardigden der Zuidhollandſche Kerken tot het Nationaal Sijnode, en aldaar aangeſteld tot den post van Scriba dier vermaarde Vergaderinge. Naa zijne wederkomst van *Dordrecht* ging hij voort in het waarneemen van het Leeraarampt te *Leiden*, tot zijnen dood toe. Wij tekenen hier nog aan, dat toen de Hoogleeraar GERHARDUS JOANNES VOSSIUS, door de nieuwe Bezorgers der Hoogeſchoole, van zijn Ampt verlaaten was, HOMMIUS, in deszelfs plaats, tot Regent van het Staaten-Kollegie wierdt aangeſteld.

Zie BRANDT, *Hiſt. der Reformatie.*

HONAART, (ROCHUS VAN DEN) Zoon van Heere THOMAS VAN DEN HONAART, Ridder, wierdt gebooren den dertienden Maart 1572. Naa zich in de Regtsgeleerdheid geoeffend, en den trap van Licentiaat te hebben beklommen, leide hij, in den Jaare 1594, den Eed af als Advokaat voor den Hove van *Holland.* Twee jaaren laater verkoos hem de Regeering van *Dordrecht* tot Penſionaris van haare Stad. Naaderhand kreeg hij aldaar zitting in Schepensbank. In de Jaaren 1601 en 1602 was hij Lid van Gekommitteerde Raaden der Staaten van *Holland* en *Weſtfriesland.* Ook zat hij, 't eenigen tijde, in 's Lands Rekenkamer. Naa het voorgevallene omtrent de Remonſtranten, in den Jaare 1619, vondt men insgelijks geraaden, eenige verandering te maaken in het Kollegie van Curatooren van 's Lands Hoogeſchoole te *Leiden*; men oordeelde dat de Heeren, welke, geduurende dien tijd, dat ampt bekleed hadden, den Remonſtranten een te genegen hart toedroegen. VAN DEN HONAART, thans Lid van den Hoogen Raad, wierdt, in de plaats der verlaatenen, nevens anderen, tot Curator aangeſteld. In den Jaare 1627 zonden de Staaten een Gezantſchap na het Noorden, ter bemiddelinge van de ge-

geſchillen, tusſchen de Koningen van *Zweeden* en *Polen*, en om tevens eenige voordeelen te bedingen voor den Oosterſchen handel. ROCHUS VAN DEN HONAART bekleedde dien gewigtigen post, nevens de Heere ANDRIES BIKKER, SIMON VAN BEAUMONT en den Heere VAN BOETSELAAR. Andermaal deedt hij, in die zelfde hoedanigheid, in den Jaare 1635, eenen togt na *Zweeden*, alwaar hij thans tot Ridder wierdt geſlagen. In den tijd, tusſchen de beide Gezantſchappen, was hij tot eerſten Raad in den Hoogen Raad bevorderd. Hij overleedt, kort naa zijne wederkomst uit *Zweeden*, in *'s Graavenhage*, op den dertigſten Januarij des Jaars 1638. De Heer VAN DEN HONAART bezat eenigen ſmaak voor de Dichtkunde. De vrugt daar van waren eenige *Geeſtlijke Tooneelſpellen*, met het opſtellen van welke hij, in tusſchenuuren, zijne amptsbezigheden verpoosde. Van zijne verrigtingen in het Noorden gaf hij een Verhaal, in zijn *Dachtafel van zijn eerſte Gezantſchap*.

Zie VAN BALEN, *Beſchr. van Dordrecht*; VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.*

HONDEKOETER, (MELCHIOR VAN) een der vermaardſte Nederlandſche Kunstſchilders, wierdt gebooren te *Utrecht*, in den Jaare 1636. Volgens zommigen was zijn Over-Grootvader de eigenlijke Markgraaf *van Westerloo*. Doch, den Hervormden Godsdienst zijnde toegedaan, en daar door onderhevig aan de vervolgingen der Spaanſche Inquiſitie, verliet hij, om derzelver woede te ontgaan, zijn Vaderland, zogt eene ſchuilplaats in *Holland*, en zette, nevens zijn huisgezin, zich met der woon neder te *Amſterdam*. Hij hadt eenen Zoon, GILLES genaamd. Om het geldeloos Vaderlijk gezin te ſchraagen, en van het noodige te verzorgen, begaf deeze zich tot het ſchilderen van Portretten, en naderhand, zijne kunst verder uitbreidende, ook van Landſchappen. Een Zoon van deezen, GYSBERT genaamd, die *Utrecht* tot zijne woonplaats hadt genomen, oeffende zich insgelijks, om 'er een beſtaan van te hebben, in de Schilderkunst. Tot het afbeelden van leevendig gevogelte, inzonderheid van Haanen en Hennen, helde inzon-

derheid diens bovendrijvende zucht over. Behalven zijne handigheid in het voeren van het penzeel, ging hem, daarenboven, de roem naa van een godvrugtig karakter. Van eenig aanzien in den Burgerſtaat moet hij geweest zijn, alzo hij, bij het oeffenen van zijn bedrijf, den post van Armbezorger bekleedde. Hij voleindigde zijn eerlijk leeven in den Jaare 1653. Niet langer dan tot zijn zeventiende jaar genoot dus onze MELCHIOR het Vaderlijk onderwijs. Dit, egter, hadt hij zich zo wel ten nutte gemaakt, dat hij zijnen Vader, tot op een merkelijken afſtand, voorbij ſtroefde. 's Mans uitmuntende Tafereelen, waar van men 'er, onder anderen, een te *Amſterdam*, ten huize van den Kunstminnenden Heere JAKOB DE VOS, gelijk ook bij den Heere ARNOUT VAN LENNEP aantreft, kunnen hier van ſpreekende bewijzen opleveren. HONDEKOETER oeffende de kunst tot op het zestigſte jaar zijns ouderdoms; hij overleedt op den derden April des Jaars 1695.

Zie HOUBRAKEN.

HONDERDLAND, een Ambagt, met het regt van hooge Heerlijkheid, gelegen tusſchen de Delflandſche Heerlijkheid *Lier*, en den nieuwen Maasdijk ten Westen van *'s Graavezande*. Verkeerdelijk draagt dit Ambagt, bij zommigen, den naam van *Hoenderland*, naardien het zijne benaaming daar van ontleent, dat het voor honderd Morgens lands op zich zelve beſtaat, en, ten aanzien van 't Heemregt, in geene bijzondere verdeelingen van Sluisgelden gebragt is. Volgens de nieuwe Lijst der Verpondingen, ſtonden, voor *Honderdland*, vierentwintig huizen aangetekend, die van den Oranjepolder daar mede onder begreepen. Bij de Erfſcheiding van de naalaatenſchap van Prinſe WILLEM DEN III, kwam dit Ambagt, nevens den ſtraks genoemden Polder, aan zijne Majeſteit van Pruisſen.

Zie *Tegenw. Staat.*

HONDIUS, (ABRAHAM) verdient mede eene plaats op de lijst der Nederlandſche Kunstſchilders. Boven alle andere ſtukken wordt van hem geroemd, en heeft zijner naagedagteniſſe zon-

der-

derlinge eere aangedaan, zijn befaamd Tafereel, verbeeldende *het brandend Troje*. Bovenal bewondert de Kunstkenner daar in, het groot gewoel van eenen reeks van beelden, keurlijk getekend, kunſtig geſchilderd, en door den vlam der in brand ſtaande ſtad en van voortslichten natuurlijk gedaagd. Daarenboven ſchilderde hij een Kaarslicht, 't welk, in 't lang daar op ſtaarende oog, allengskens, ſchijnt te flikkeren. Het ſchilderen van Valke- Herte- en andere ſoortgelijke Jagten viel, voor 't overige, bovenal in zijnen ſmaak. De Landſchappen, meestal door het morgenlicht beſtraald, welke hij daar in te pas bragt, toonen duidelijk, hoe verre hij 't in het afbeelden van dezelve zou gebragt hebben, indien hij zich daar op eenigtijk hadde toegeleid. Hij verſleet zijnen meesten leeftijd in *Engeland*; van hier, onder andere, dat de tijd zijns doods onbekend is.

Zie HOUBRAKEN.

HONDIUS. (GERARDUS PUPPIUS) Indien van iemand, immers van deezen, mag gezegd worden, behoord te hebben tot een geſlagt, volijverig in het voorſtaan van den Godsdienst, door het bekleeden van het Leeraarampt. Niet alleen zijn Vader, maar ook zijne beide Grootvaders, aan Vaders en Moeders zijde, wijders Oomen en Neeven van hem; eindelijk een eigen Broeder: allen hadden het Geestelijk Gewaat gedraagen. GERARDUS hadt tot Vader JACOBUS HONDIUS, zedert het Jaar 1661 tot in den Jaare 1691, Leeraar onder de Hervormden te *Hoorn*, alwaar hij hem gebooren wierdt. Den naam PUPPIUS hadt hij ontleend van zijnen Moederlijken Grootvader, insgelijks, weleer, Leeraar in de ſtraks genoemde Stad. Het gewijde ampt bekleedde GERARDUS PUPPIUS HONDIUS, eerst in de *Zuidzijde*, vervolgens te *Oostzaandam*, daarna te *Nijmeegen*, wijders te *Hoorn*, van het Jaar 1689 tot in 1707, wanneer hij te *Amſterdam* beroepen wierdt, alwaar hij, op den negenden Maart des Jaars 1740, zijn leeven eindigde. Een Zoon van hem, HENRICUS HONDIUS, wierdt, in den Jaare 1744, Leeraar te *Castricum* en *Heemskerk*, en, drie jaaren later, te *Broek in Waterland*.

Zie *Naamreg. der Amſterd. Predikanten*.

HONDIUS, (JODOCUS) een beroemd Aardrijkskundige, wierdt gebooren in den Jaare 1563, in *Vlaanderen*, in een klein Vlek, *Vockene* genaamd. Twee jaaren oud zijnde, vertrok hij, met zijne Ouderen, na *Gend*. Door een natuurlijken aandrang genoopt, en zonder eenig onderwijs van Leermeesteren, begon hij, op zijn achtſte jaar, zich op de Tekenkunde, als mede op het ſnijden in koper en ijvoir toe te leggen. Spoedig maakte hij zo verbaazende vorderingen, dat zijn naam en Kunstgewrogten, door 't gantſche Land, vermaard wierden; zij kwamen, onder andere, ter ooren des Hertogs van PARMA, terwijl deeze de Stad *Antwerpen* belegerd hieldt. Gedreeven door nieuwsgierigheid, om den jongen Kunſtenaar te zien, ontboodt hem de Prins bij zich, ontving hem met groote minzaamheid, en gaf hem last tot het vervaardigen van etlijke Standbeelden. Voldaan over den uitſlag, hieldt de Hertog bij HONDIUS aan, om, ter volmaakinge der kunst, zich na *Rome* te begeeven. Doch hier toe geenen lust, en tevens geen moeds genoeg hebbende, om den voorſlag van de hand te wijzen, verliet hij, heimelijk, het Hertogelijk verblijf. Wijders wordt van hem getuigd, dat hij eene verwonderlijk fraaie hand ſchreef, en, door eigen oeffening, het lettergieten hadt geleerd.

De Vader, uit alle deeze voorboden, zich van zijnen Zoone iet groots voorſpellende, deedt hem onderwijzen in de Griekſche en Latijnſche Taalen; evenredig aan zijne overige waren ook hier zijne ſpoedige vorderingen. Op het twintigſte jaar zijns ouderdoms vertrok hij na *Engeland*, daar hij, voor eene poos, zijn verblijf nam in de Hoofdſtad. De beoeffening der Aardrijkskunde, en van 't geen daar mede vermaagſchapt is, was hier zijne hoofdbezigheid. Onder andere vervaardigde hij aldaar Aardglooben van ongemeene grootte. Zijn verblijf in *Engeland* moede zijnde, begaf hij zich na *Holland*, en nam zijne vaste woonplaats te *Amſterdam*. Zijne uitmuntende Landkaarten waren hier de vrugten zijner kunde en bezigheid. Jammer is 't, dat hij zijn leeven niet verder bragt dan tot den ouderdom van 48 jaaren; hij ſtierf op den 10 Februarij des Jaars 1611. De Werken, door hem in 't licht gegeeven of opgeſteld, waren: *Theatrum artis ſcribendi*; *Orbis terrarum Deſcriptio Geographica*; *Gerhardi Mercatoris Atlas*; *Italiæ hodiernæ Deſcriptio.*

Zie WITTE, *Memor. Philoſ.*

HON-

HONDIUS, (PETRUS) of DE HONT, was de Zoon van CORNELIS DE HONT, naa de verzaaking van het Pausdom, den eerſten Leeraar onder de Hervormden te *Vlisſingen*. PETRUS verlatijnde zijnen naam, volgens de gewoonte en den ſmaak zijner Eeuwe. Op 't voetſpoor zijns Vaders oeffende hij zich, voornaamelijk, in de Godgeleerdheid, en wierdt, in den Jaare 1606, Leeraar te *Ter Neuſe*. Hier leefde hij in gemeenzaame vriendſchap met JOHAN STIPPIUS, Burgemeester dier plaatze. 's Leeraars ſmaak voor de Kruidkunde deedt hem aan denzelven toeſtaan het vrije gebruik zijner Buitenplaatze, digt bij *Ter Neuſe* gelegen, *Mouffel-* of *Moffeſchans* genaamd. Hier onthieldt zich meestal onze HONDIUS, als eene voegzaame gelegenheid hem verſchaffende ter beoeffeninge van zijne geliefde uitſpanninge. Daarenboven bezat hij eenigen ſmaak voor de Dichtkunde. De vrugt daar van was eene niet ongeestige beſchrijving, in dichtmaat, van zijn geliefd Landverblijf. Een Latijnsch Werk is, bovendien, van hem voorhanden, LEO BELGICUS, of de *Nederlandſche Leeuw*, getijteld. Hij ſtierf op *Moffeſchans*, in den Jaare 1621 of 1622.

Zie LA RUE, *Gelett. Zeeland.*

HONDSBOSSCHE. (*Het Hoogheemraadſchap van den*) Deezen naam voert eene Zeeweering van Paalwerk, langs het Zeeſtrand, ten Zuiden van het Dorp *Petten*. Onzeker is de oorſprong deezer benaaminge, en meer de vrugt van een weelderig vernuft, dan met de aloude Hollandſche eenvoudigheid beſtaanbaar, het gevoelen der zulken, die de reden zoeken in een *Bosch* van Paalen, waar op de Zeegolven, als zo veele raazende en basſende *Honden*, al juilende en met geweld aanvielen. Liever ſchorten wij ons oordeel op, dan den Leezer dusdanige willekeurige verzierzels op te dringen. Van wegens het geduurig en telkens toeneemend afkabbelen van het Strand, veroorzaakt door de hooge Vloeden, met Westlijke en Noordweste winden, zou, meent men, reeds in den Jaare 1413, de eerſte Zeeweering zijn opgeworpen. Zij beſtondt uit drie rijen zwaare eiken Paalen, diep in den grond geheid en vast

aan elkander verbonden. De ruimte, tusschen de Paalen, was met zwaare Keisteenen aangevuld. Gebrek aan behoorlijk onderhoud, het geweld der aanklotzende golven, of het overstuiven van het Zand, heeft deeze Zeeweering, allengskens, doen verdwijnen. De noodzaaklijkheid, om het doorscheuren van dien Noordlijken uithoek der Provincie te voorkoomen, deedt, zedert, ter zelfder plaatze, verscheiden Dijkaadjen aanleggen. Tegenwoordig heeft men aldaar den zo genaamden *Waakerdijk*, digt aan 't Stand, tusschen het Dorp *Petten* en het Kamperduin, op de hoogte van de *Helder*. Aan den *Waaker*- is, ten Zuiden, verknogt de *Droomerdijk*, loopende tot aan den *Zijpdijk* en de oude *Hondsbosscher Vaart*. Nog een ander, onder den naam van *Slaaperdijk*, legt dieper landwaarts. Deeze laatste dient, om in gevalle van doorbraak in de Buitendijken, tot eene Waterkeeringe te verstrekken. Vermids het behoud van een goed gedeelte van het Noorderkwartier van de stevigheid deezer Dijkaadjen afhangt, wordt voor dezelve, en vooral voor de *Hondbossche*, vlijtig gezorgd. Zints de verwoestingen, door het vernielend geworm te in het Paalwerk aangericht, is men ook hier bedagt geweest op de nieuwe en verbeterde wijze van het aanleggen van Dijken. Den Waakerdijk heeft men merkelijk verbreed en verzwaard, en de schuinsche glooijing aan den Zeekant, in plaats van Paalen, met eene laage Keisteenen bedekt. Het belang, welk het grootste gedeelte van het Noorderkwartier bij de Dijkaadjen van de *Hondsbosssche* heeft, doet het ook in de kosten van het onderhoud derzelven draagen. Het opzigt staat aan een Kollegie van Dijkgraave en zes Hoogheemraaden. Behalven deeze heeft men vierentwintig Hoofdingelanden, een Rentmeester en Sekretaris, en zes Waarschappen of Ontvangers der Ommeslagen. De Dijkgraaf wordt aangesteld onmiddelijk door 's Lands Staaten, de Heemraaden op de Benoeming van een Drietal, uit ieder Kavel, alwaar eene plaats is open gevallen. Dijkgraaf en Heemraaden doen de aanstelling der Waarschappen, één uit ieder Kavel. De Steden *Haarlem*, *Amsterdam*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Enkhuizen* en *Medenblik*, en voorts de zes Kavels, stellen ieder twee Hoofdingelanden aan. Aan de *Hondsbossche*, bij *Petten*, staat een Gemeene-

landsa

landshuis, een aanzienlijk gebouw. Gemeenlijk driemaal 's jaars houdt het Kollegie hier zijne zamenkomſten.

Zie Chronijk van Medenblik, en Tegenw. Staat.

HONERT, (TAKO HAJO VAN DEN) een vermaard Nederlandsch Godgeleerde, wierdt geboorен te *Norden*, in Oostfriesland, op den zestienden Maart des Jaars 1666. Zijn Vader, JOHAN VAN DEN HONERT, toen Ingenieur en Krijgskommisſaris van den Vorst van Oostfriesland, kwam ter waereld te *Dordrecht*, in den Jaare 1635, uit JOHAN VAN DEN HONERT en HOSIA VAN DER MEYDEN. Eertijds voerde dit geſlagt den naam van VAN WESEL. Eenigen daar van namen den naam aan van VAN WESEL VAN DEN HONERT, naar een ſtuk lands, hun toebehoorende. Eén tak, uit welken onze Hoogleeraar ſproot, behieldt den enkelen naam. Al van vroege herkomſte is dit Geſlagt; in Braband was het, althans onder den naam van VAN WESEL, reeds in 't laatst der Vijftiende Eeuwe bekend. Verſcheiden mannen van aanzien en gezag zijn uit hetzelve voortgeſprooten. In de uitvoerige Leevensbeſchrijving van ons tegenwoordig onderwerp, geplaatst voor 's Mans Werk, getijteld *de Waaragtige Wegen Gods*, kan de Leezer, des begeerig, verſlag vinden. Op zijn achtſte jaar wierdt TAKO HAJO ter ſchoole gezonden na *Embden*. Van wegen zijne ongemeene naarſtigheid, vlugheid en vorderingen, verklaarden hem de Schoolvoogden, op zijn dertiende jaar, bekwaam om de leſen op eenig Hoogeſchool te kunnen bijwoonen. Doch men vondt zulks niet geraaden, maar vertrouwde hem, om zijnen jeugdigen ouderdom, nog twee jaaren aan het opzigt en onderwijs van den Rektor te *Norden*. Zijn Vader, in de Wiskunde merkelijke bedreeven, gaf hem, in dien tijd, onderwijs in deeze weetenſchap. Daarenboven oeffende zich de Jongeling in nog andere voorbereidende kundigheden. Ruim vijftien jaaren oud, wierdt hij gezonden na de Akademie te *Marpurg*. Zonder eene vaste bepaaling gemaakt te hebben, tot welke hoofdſtudie hij zich zou bepaalen, oeffende hij zich hier twee jaaren, in de Taalen, Wis- Natuur- en Hiſtoriekunde. Naa

verloop van dezelve vertrok hij na *Leiden*. Onder anderen leide hij zich hier toe op de Genees- en Ontleedkunde; als mede op de kennisse der Oosterſche taalen. Ondanks zijns Vaders wensch, die 't liefst hem aan de Regtsgeleerdheid zou gewijd hebben, bepaalde hij zich thans tot de beoeffeninge der Godgeleerdheid en Kerkelijke Hiſtorie. Hij genoot daar in het onderwijs van WITTICHIUS, LE MOINE en SPANHEIM. Geduurende den loop zijner Philoſophiſche oeffeninge verdeedigde hij, in 't openbaar, als Schrijver, eene Latijnſche Verhandeling *de Mundi in tempore productione*, *Over de Voortbrenging der Waereld in den tijd*. Het overlijden van de Heere WITTICHIUS deedt hem het Hoogeſchool verlaaten, en zijn verblijf neemen te *Dordrecht* bij zijne bloedverwanten. Hij genoot aldaar het onderwijs van den Heere VAN TIL, op wiens raad, vroeger dan zijn plan medebragt, hij zich onder het getal der Proponenten begaf, in September des Jaars 1687. Op diens aanraaden maakte hij zich ook eigen de gewoonte, om naar eene Schets zijne Leerredenen voor te draagen. In April des Jaars 1689 aanvaardde hij het beroep te *Henrik-Ido-en-Schildmans-Ambagt*, een Dorp genoegzaam onder den rook van *Dordrecht* gelegen. Twee maanden laater tradt hij in den echt met JACOMINA VAN ASPEREN, Dogter van GYSBERT VAN ASPEREN, Veertig der Stad *Dordrecht*, en van MARIA DE WITT. Hij maakte hier het eerſte ontwerp van zijn bekend Werk, *Waaragtige Wegen Gods*. Aanleiding daar toe gaf zijne verkeering met eenen Jongeling, van den Roomſchen Godsdienst, doch welken hij tot den Hervormden zogt over te haalen. Terwijl VAN DEN HONERT daar aan arbeidde, wierdt hij, in den Jaare 1694, beroepen na *den Briel*. Geduurende zijn verblijf aldaar, ſchreef hij zijne *Noodige Voorbereiding tot ontdekking van de regte meening des Apostels Paulus, in ſynen uitmuntenden Sentbrief aan den Romeinen*. Hij droeg het Werk op aan de Magiſtraat der Stad; welke deeze eere vergoldt met een voortreffelijk geſchenk in Boeken. Niet lang, egter, was 's Mans verblijf in *den Briel*. Het beroep, te *Amſterdam*, hem opgedraagen, aanvaardde hij in de Maand Mai des Jaars 1698. Ruim zestien jaaren bediende hij hier het predikampt; naa verloop van welke hij als Hoogleeraar

na *Leiden* vertrok. Staande zijn verblijf te *Amſterdam* gaf hij uit zijn Werk CHRISTUS *Afkomst uit David.* Ook liet hij aldaar drukken *Stjntagma Diſſertationum de Stijlo Novi Testamenti Græco*; als mede *Beknopte Samenbinding der Godlike Waarheden, die de mensch te geloven, en te betragten heeft, om ſalig te worden*; het laatſte op verzoek van den Heere JAN RODDENS, voornaam' Amſterdamſch' Koopman, aan welken het ook wierdt opgedraagen. Het gerugt, welk het befaamde Boek van LEENHOF, *Hemel op Aarde*, thans maakte, bewoog VAN DEN HONERT, aan hem een gedrukten Brief te laaten afgaan, ter wederlegginge van 's Mans begrippen. Hij wierdt gevolgd van nog zes andere Brieven. Onder dit alles ontviel hem zijne Echtgenoote, in den Jaare 1705. In haare plaats verkoos hij, in den Jaare 1707, eene andere, in den perſoon van ELIZABET VAN MIDLUM, Dogter van KORNELIS VAN MIDLUM, Predikant te *'s Graavenland.* Niet lang daar naa kwam van hem in 't licht, *Het Hogepriesterſchap van Christus, naar de Ordeninge van Melchizedek.* Hier uit ontſtondt eene briefwisſeling en penneſtrijd tuſſchen VAN DEN HONERT en den vermaardeu D'OUTREIN, zijnen Ampgenoot; dezelve wierdt geenzins gevoerd overeenkomſtig de Christlijke gematigdheid, en vooral de naauwe betrekking, in welke zij tot elkander ſtonden. Van hooger hand belet, nam dit geſchil een einde, als mede door het vertrek van den Heere VAN DEN HONERT na *Leiden.* Op den eerſten November des Jaars 1714, aanvaardde hij het Hoogleeraarampt, met eene Latijnſche Redevoering *over de Verborgenheid van den Eerſten en Tweeden Adam.* Zedert ſtigtte hij ook, maandelijks, de Gemeente met eene Leerrede, zonder daar voor eenig loon te begeeren. Om zijne toeneemende zwaarlijvigheid, onder andere, moest hij, in den Jaare 1719, dit werk ſtaaken. Twee jaaren laater aanvaardde hij het onderwijs in de Hebreeuwſche Oudheden. Met eene Redevoering over de noodzaaklijkheid van derzelver kennisſe tot het verklaaren der Schriftuure, begon hij dien post. Zedert geraakte hij in eenige onaangenaamheden, ter gelegenheid van het beroep van den Heere WITTICHIUS tot Hoogleeraar in de Wiskunde, wien eenige bedenkelijke leerſtellingen wierden naagegeeven. Hoe ongelukkig

ook

ook in deezen twist betrokken, baarde dezelve onzen VAN DEN HONERT veel onaangenaams. Zints dien tijd hieldt hij zich inzonderheid bezig, met het doen herdrukken van zijne reeds uitgegeevene Werken, en het uitgeeven van eenige Latijnſche Verhandelingen, tot aan zijnen dood toe, welke voorviel, op den drieëntwintigſten Februari des Jaars 1740, in den ouderdom van ruim drieënzeventig jaaren. Van de dertien kinderen, uit zijn eerſte huwelijk gebooren, was de tweede Zoon de vermaarde

HONERT (JOAN VAN DEN) *Tako Hajo's Zoon*, gebooren te *Hendrik-Ido-Ambagt*, in December des Jaars 1693. Naa de voleindiging zijner Akademiſche Letteroeffeningen, bevestigde hem zijn Vader, in den Jaare 1719, te *Katwijk aan den Rhijn*. Van daar vertrok hij, in den Jaare 1721, na *Enkhuizen*, drie jaaren daar naa na *Haarlem*; wierdt voorts, in den Jaare 1726, te *Amſterdam* beroepen, doch dit beroep hadt geenen voortgang, maar wel dat van Hoogleeraar te *Utrecht*, in den Jaare 1727, eerst in de Godgeleerdheid, en vervolgens ook in de Kerkelijke Geſchiedenisſen. De zelfde posten bekleedde hij zedert te *Leiden*, werwaarts hij verroepen wierdt in den Jaare 1734. Hij ſmaakte dus het genoegen van ruim zes jaaren zijns Vaders Amptgenoot te zijn in de hoogwaardige bediening. Onder het waarneemen van zijn Ampt ſchreef hij eene menigte Boeken. Veel werks verſchafte hem, daarenboven, zijn penneſtrijd, in welken hij, met bijkans alle Christen Gezinten, wierdt ingewikkeld. Te *Enkhuizen* hadt hij zich in den Echt begeeven met JOANNA VAN LOOSEN. Behalven nog drie kinderen, wierdt uit dit huwelijk gebooren,

HONERT (TAKO HAJO VAN DEN) op den tweeden Oktober 1739, en zedert beroepen tot Leeraar te *Nichtevegt*.

Zie *Leeven en Sterven van T. H. v. d. Honert*, door deszelfs Zoon geplaatst voor 's Mans Werk, *Waaragtige Wegen Gods*, enz. in 4to. 1741.

Ho-

Augustus beklaagt het verlies zyner Legioenen.

LXXXII.

Verschyning van een Arend by de Volkstelling van Augustus. Bladz. 28.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

HONORÉ, (JAN) weleer Koopman te *Amſterdam*, en Diaken der Doopsgezinde Gemeente aldaar, welke haare Vergaderingen houdt in de Kerken bij het Lam en den Toren. Hij was een man van godvrugtige en liefdaadige beginzels, een ijveraar voor de in ſtand houding zijner Gezinte. In gevolge daar van beſprak hij, bij Uiterſten Wille, eene zekere ſomme gelds, van welke de opkomſten, in zo verre dezelve toereiken, moeten uitgekeerd worden aan Doopsgezinde Leeraars, die met een huisgezin bezwaard zijn, en welker gewoone Jaarwedde, tot handhaavinge van hetzelve, niet toereikt. Niet de gewoone Beſtuurders der Gemeentelijke Middelen, maar de drie Oudſte Leeraars nevens drie dienende of rustende Diakenen, hebben het opzigt over deeze Maaking. Leeraars, wier Gemeenten, door die van *Amſterdam*, in het betaalen der Wedde, ondersteund worden, kunnen ook uit deeze Inrigting ondersteund worden.

Zie WAGENAAR, *Beſchr. van Amſterdam*; en *uit Medegedeelde Berigten.*

HONDSHOLREDYK, volgens anderen *Honzelaardijk*, *Hondslerdijk* of *Hunzelaardijk* genaamd, eene Koninklijke Lustplaats, een vierendeel uurs gaans ten Noorden van *Naaldwijk*, in het Baljuwſchap van *Delfland*, bij zommigen een *Dorp*, doch, met meer regt, bij anderen eene *Buurt* genaamd, alwaar, in vroegere tijden, eene Kapel plagt te ſtaan. Waarſchijnlijk diende deeze ten gebruike der Heeren VAN NAALDWYK, welke, op het Oude Slot, hun verblijf plagten te houden. Uit dit Huis ging het over aan de Graaven VAN AREMBERG. TRUCHSES, Oud-Aardsbisſchop van *Keulen*, die bij de Staaten eene wijkplaats hadt gezogt, hadt aldaar, eenigen tijd, zijne woning, na dat de goederen der gemelde Graaven waren verbeurd verklaard. Volgens Beſluit der Staaten van Holland, van den dertienden Julij des Jaars 1589, wierdt *Hondsholredijk* aan Prinſe MAURITS ten geſchenke gegeeven. Deszelfs Broeder, Prins FREDRIK HENDRIK, bouwde, op de grondſlagen van het Oude Ka-

Kaſteel, een Vorſtelijk Paleis. Het legt rondom in 't Water, en heeft van vooren een vierkanten Voorhof, binnen zijne muuren beſlooten. Op ieder der vier hoeken van het gebouw ziet men een vierkantig uitſteekend Paviljoen, verbeeldende zo veele Torens. In 't middel van den Voorgevel is de Ingang, na welken men opklimt langs etlijke Trappen, onder een Balkon, 't welk op zes Pilaaren rust. Aan weerkanten van deezen Opgang ſtaan twee leevensgroote Beelden. Binnen het Gebouw is een vierkantige opene Plaats, of Plein, met Gaanderijen omringd. De Vertrekken, menigvuldig in getal, zijn, daarenboven, van eene deftige bouworde, en in een goeden ſmaak betimmerd. Rondom vindt men aangenaame Dreeven en Wandelingen, die voor 't oog verrukkelijke vergezigten uitleveren. Bij de verdeeling der naalaatenſchap van Koning WILLIAM kwam dit Lusthuis aan den toenmaaligen Koning van Pruiſen. Tegenwoordig, egter, behoort het aan zijne Hoogheid den Prinſe Erfſtadhouder WILLEM DEN V.

Zie BLEISWYK, *Beſchr. van Delft*; VAN DER HOUVE, *Handv. Kron.* *Theatrum Hollandiæ*, enz.

HONSWYK, eene Ambagtsheerlijkheid, in het Overkwartier van het Sticht van *Utrecht*, in het Zuidwesten van *Schalkwijk*. Al vroeg is dezelve bekend geweest, en, van tijd tot tijd, uit het eene in het ander Geſlagt overgegaan. In den Jaare 1411 wierdt de Heerlijkheid begroot op vierhonderd zes Morgens Lands; die, zedert, tot op ruim driehonderddertig zijn verminderd. In den Jaare 1748 ſtonden binnen dezelve eenentwintig huizen.

HONSWYK, een Dorp, in de ſtraks gemelde Heerlijkheid, gelegen aan de Lek, tuſschen *Utrecht* en *Wijk bij Duurſtede*, op eenen afſtand van bijkans drie uuren gaans van beide Steden. Voormaals ſtondt hier eene Parochiekerk, met een laagen Toren. Eenige brokken van het Muurwerk, nevens een klein gedeelte van het agtereinde der Kerke, en een vierkantige Toren, is

is alles, wat van het Oude Gebouw nog overig is. De Hervormde Gemeente wordt, met *Tul en 't Waal*, door éénen Predikant bediend, behoorende tot de Klasſis van *Rheenen en Wijk*.

Zie FONTANUS.

HONT. Deezen naam voert de Westlijke arm van de rivier de *Schelde*, ſtrekkende van het Stedeken *Zandvliet* tot aan de Stad *Vliſſingen*, tuſſchen Zeeland en Hollandſch Vlaanderen. Beuzelagtig is het gevoelen van BOXHORN, in zijn *Kronijk van Zeeland*, aangaande den oorſprong van deezen Zeeboezem. In zeker oud Landkaartje hadt hij geleezen van zekere Gragt, op bevel van Keizer OTTO, tuſſchen Vlaanderen en Zeeland, door de Duinen gegraaven, en van daar *Foſſa Ottoniana*, of *Ottogragt* geheeten. Van deeze *Ottogragt* maakt hij, door eene zonderlinge letterbuiging, *Hotzond*. OTTO, zegt hij, ſchreef men eertijds HOTTE; *Zond* betekende *Water*. Door verkorting en zamentrekking van letteren zou hier uit de naam *Hont* zijn voortgekoomen. Voorts zou deeze *Hont*, als een gegraaven Vaart, door middel van Sluizen, het gehouden hebben eenen reeks van driehonderd jaaren, tot dat dezelve, in den Jaare 1377, door de Zee zijnde weggeſpoeld, de wijde Scheure, tuſſchen Zeeland en Vlaanderen, de plaats der Vaart hebbe ingenomen. Ter aanwijzinge van de ijdelheid deezer onderſtellinge is 't genoeg, aan te merken, dat de *Hont*, reeds in den Jaare 1274, en dus ruim honderd jaaren vóór de onderſtelde overſtrooming, als een wijde Stroom of Rivier bekend was. Voorts, om niet tot ſoortgelijke onderſtellingen te vervallen, oordeelen wij best geraaden, aangaande den oorſprong van dit Water, ons gevoelen, tot nader onderrigting, op te ſchorten.

HOOFMAN, (ELIZABETH) Vrouwe van zonderlingen geest, wierdt gebooren te *Haarlem*, op den 23 Februari des Jaars 1664; haar Vader was een aanzienlijk Koopman, JOOST HOOFMAN, haare Moeder SARA VAN AMERONGEN. Reeds op haar zesde jaar vertoonde zich de zucht tot de Dichtkunde; zij maak-

je

te nu en dan een rijmpje, waar van zich kenners, in 't toekoomende, iet goeds beloofden. Haar Vader, niets aan haare Opvoedinge ſpaarende, deedt haar in de Griekſche en Latijnſche taalen onderwijzen. Met haaren Leermeester, den Haarlemſchen Conrector JACOB STORM, doorliep zij, in den tijd van vijf jaaren, de voornaamſte oude Schrijvers in de gemelde taalen, en daarenboven ook de oorſpronklijke Schriften van het N. Testament. Onder dit alles kweekte zij haar dichtvermogen, door het overbrengen van eenige Deuntjes uit ANACREON, en verſcheiden Lierzangen van HORATIUS. Te ſlaafsch was voor haaren verhevenen Geest eene bloote naavolging. Vrugten van eigen vernuft bragt zij wel haast ten voorſchijn. Voor de zulken, welke der Latijnſche ſpraake kundig zijn, laaten wij hier volgen eene proeve, ontleend uit eenen Lijkzang op haar Broeders Zoon:

Flexanimam inmitis linguam Libitina retudit!
Pro roſeo pallens inficit ora Color.
Candor, & obſequium, blandaque in fronte renitens
Simplicitas, cunctis quæ placuere, jacent!
Claudimus, heu! miſeri, teneros morientis ocellos,
Qui potius noſtros claudere debuerant.
Spes erat, ex illo dulces quoque cernere natos:
Pro thalamo eſt tumulus, proque nepote rogus.

En een weinig verder.

Non tenet hunc totum mors aut fatale ſepulchrum!
Corpore pars melior nunc reſoluta viget.
Illa viget, niveisque volat ſuper Æthera pennis,
Sub pedibus nubes aſtraque cuncta videt.
Coelicolas inter cives animosque piorum
Purus juſte animus gaudia ſumma capit.

Hoe verre onze geestige Dichteresſe het bragt, in het beoefenen der kunst, in haare Moedertaale, onder haaren geleerden letterarbeid, het hoofddoel haarer beoeffeninge, ſtrekken de volgende regels, dienende ter uitnodiginge van haare Vriendinnen,

nen, op een Buitenplaatsje haarer Ouderen, in de nabuurſchap van *Haarlem*.

„ Gij, die met mij de weldſche pragt
„ En 't ruſteloos gewoel veragt,
„ Van groote en rijkbevolkte ſteden,
„ Voor land- of veldbekoorlijkheden,
„ Of voor 't betreen van 't groene woud
„ Geen hoftapijt verkiezen zoudt;
„ Die 't hulſel liever op wilt ſchikken
„ Met bloempjes, dan met zijde ſtrikken,
„ Verlaat het Spaarne, en het Y,
„ Geſpeeltjes, laat uw geest bij mij
„ Een poos zich in de Klaverweien
„ Van 't luſtig Bloemendaal vermeien.

* * *

„ 't Is Zomer, Zomer, zo vol zegen,
„ Dat onze Boomgaard, als verlegen,
„ Om van het fruit te zijn ontlast,
„ Met mij, u toeroept: komt te gast.
„ Hier willen roode en zwarte Kerſen
„ Ons met haar lieflijk ſap ververſchen;
„ Hier blinken Perzik, Peer en Pruim:
„ Hier vindt men Abrikoozen, ruim
„ Zo ſchoon, als de oude Zangers droomen
„ Van 't gouden oost op Hespers boomen."

In den Jaare 1693 tradt ELIZABETH in 't huwelijk met PIETER KOOLAART, haaren Stadgenoot en niet onaanzienlijk Koopman, er, daarenboven, in de beſchaafde Letterkunde, als ook de Starre- en Wiskunde niet onbedreeven. Tot haar ongeluk helde zijne zucht ter verkwistinge over, en om boven zijne Medeburgers in kostbaare leevenswijze uit te ſteeken. Veel gelds kostte hem, onder andere, een pragtig onthaal, welk hij, in den Jaare 1717, aan Czaar PETER DEN I gaf, gedurende deszelfs verblijf hier te lande. Dus verminderden hunne bezittingen; de

Koophandel verliep. Tot bekrompenheid gedaald, verlieten zij *Haarlem*, en koozen, om beter koop te leeven, het Dorp *Lisse* tot hun verblijf. Een gelukkige inval des Landgraaven van *Hessen* redde hen uit dien kommer. Deeze, den Koophandel in zijne Staaten willende bevorderen, verkoos, op raad van des kundigen, den Echtgenoot onzer Dichteresse tot zijnen Commercie-Directeur, op eene wedde van zestienhonderd Guldens. In den Jaare 1721 vertrokken zij na *Kassel*. Hier vloeide, van nieuws, haar Dichtader. Den lof eener nieuwe Stad, zeer gelegen tot den Koophandel, door den Landgraaf, onder den naam van *Karelshaven* gesticht, bezong zij in Nederduitsche en Latijnsche Vaerzen, en boodt het Stuk den Stigter aan, op deszelfs zeventigsten Verjaardag. Tot haar ongeluk stierf de Vorstelijke Weldoener, in den Jaare 1730, vermids op deszelfs overlijden volgde eene aanzienlijke vermindering der Jaarwedde; die geheel ophieldt, toen haar Echtgenoot, twee jaaren laater, door den dood wierdt weggerukt. Zeer bekrompen kwam het nu met onze Dichteresse om; niet zo bekrompen evenwel, dat daar de lust tot dichten geheel ontging. In den Jaare 1734 tradt haare eenige Dochter, PETRONELLA ELIZABETH, in 't huwelijk met GEORGE HERMES, Hofdrukker te *Kassel*. In den Huwelijkszang, bij die gelegenheid geschreeven, leest men, onder andere, deeze regels:

„ Was, in het bloeien van mijn jaaren,
„ Mijn lier nooit Bruiloftzang gewoon,
„ Hoe past het mij, met grijze hairen,
„ De snaar te rekken op dien toon?
„ Zou niet een Treurzang beter luiden,
„ Daar ik mijn weêrga derven moet?
„ o Neen! geen hart zal mij misduiden,
„„ 't Welk weet wat liefde een Moeder voedt;
„ Dat ik een vrolijk lied laat hooren,
„ Terwijl mijn Dogter, 't eenig pand
„ Uit veertigjaargen echt geboren,
„ Door reine min, haar rechterhand,
„ Een jongling schenkt, wiens", enz.

Niet

Niet lang naa deeze huwelijksverbintenisſe overleedt onze Dichteresſe, op den 4 Junij des Jaars 1736, het tweeënzeventigſte haars ouderdoms. Haare naagelaatene Dichtſtukken zijn, in éénen bondel verzameld, door wijlen den Heere WILLEM HOFS, te *Haarlem*, in 't licht gegeeven.

HOOFT. Deezen naam voert een aloud en aanzienlijk Geſlagt te *Amſterdam*, 't welk, van tijd tot tijd, zo voor de Burgemeesterskamer, als voor Schepensbank en de Raadzaal, en in nog andere posten en hoedanigheden, Mannen van kunde en braafheid heeft uitgeleverd. Meer dan twintig naamen van dit Geſlagt leest men op de Regeeringslijsten dier Stad. Het overtreft, in dit opzigt, alle andere aanzienlijke Huizen, van welke leden op 't Kuſsen gezeeten hebben. Zo wel als elders, ontmoet men ook in de Nederlanden verſcheiden aanzienlijke Geſlagten, welker Voorouders zich geneerden met beroepen of kostwinningen, in welke zij een ruim beſtaan vonden, en den grond leiden van den luister hunner naazaaten, die thans voor min aanzienlijk worden gehouden. Van verſcheiden vermogende Fabrikeuren, in Zijde- en andere Stoffen, zaten de Voorouders op het Weefgetouw. Het Geſlagt der HOOFTEN klimt ook op tot eenen leevenſtand, die thans minder dan voormaals wordt geagt.

De eerſte, dien men daar van genoemd vindt, was WILLEM HOOFT. Hij woonde te *Zaandam*, van waar hij, even als zijne Voorvaders, zints geruimen tijd gedaan hadden, meestal op de Oostzee voer. Hij moet een man van geen gering vermogen geweest zijn; dit blijkt uit eene zeer merkwaardige bijzonderheid, welke men vindt aangetekend in een aloud Geſlagtregister, berustende onder den Heere DE GRAAF, Heere van *Polsbroek*, een afſtammeling van dit Geſlagt. 't Verhaal luidt dat WILLEM HOOFT, voerende zijn eigen Schip, op zekeren tijd in de *Zont* leggende om vertold te worden, aldaar, terwijl hij 'er nog lag, zijne zeven Zoonen zag ten anker koomen, allen Schippers, en voerende hunne eigen Schepen, ieder groot ruim tweehonderd Lasten. Een dus zonderling voorval kwam ſpoedig ter ooren des Konings, die, om de zeldzaamheid der gebeurtenisſe, hen allen aan zijne

Tafel nodigde, en aan allen, voor altoos, Tolvrijheid in dien oord ſchonk.

Een dier zeven Zoonen was PIETER WILLEMSZOON HOOFT. Waarſchijnlijk verliet deeze het Zeeberoep, en vestigde zich te *Amſterdam*. Hij althans was de Vader van den beroemden KORNELIS PIETERSZOON HOOFT. Nog eenen anderen Zoon kan hij gehad hebben, WILLEM PIETERSZOON HOOFT genaamd. Deezen althans ontmoeten wij, op de Regeeringslijsten, als Schepen van *Amſterdam*, in den Jaare 1592. Nog een andere der vermelde zeven Zoonen van WILLEM kan geweest zijn KORNELIS WILLEMSZOON HOOFT. Nevens verſcheiden andere Amſterdammers vinden wij deezen, met *zijne Dogter* AEGT KORNELIS, bij BRANDT vermeld, als eenen der eerſte aanmoedigers der openbaare Preeken voor de Hervormden in Holland. JAN KORNELISZOON HOOFT, in den Jaare 1579, Schepen te *Amſterdam*, was een ijverig tegenſtander van LEICESTERS ſnoode oogmerken. PIETER JANSZOON HOOFT, Schepe en Raad, maakte, boven dien, eenen naam, door zijne vlijtige beoeffening der Natuurkunde, en zijne uitvinding van verſcheiden Werktuigen.

Afgebrokene bijzonderheden zijn alle deeze, bij mangel aan uitvoeriger berigten, der optekeninge niet onwaardig. Naa dit algemeene, gaan wij over tot eene meer uitvoerige ſchetze van den leevensloop en de bedrijven van twee doorluchtige Mannen van dit Geſlagt, welke inzonderheid hunne naamen, bij de naakomelingſchap, gedenkwaardig gemaakt hebben. Ik heb het oog op Vader en Zoon, KORNELIS PIETERSZOON en PIETER KORNELISZOON HOOFT.

HOOFT, (KORNELIS PIETERSZOON) Zoon van PIETER WILLEMSZOON HOOFT, was een aanzienlijk Koopman te *Amſterdam*. In den Jaare 1582 wierdt hij Schepen in zijne Geboorteſtad, twee jaaren laater Raad, en in den Jaare 1588 tot de Grootagtbaare Burgemeesterlijke waardigheid verheven. 't Was, vooral, in deezen aanzienlijken post, dat hij zijne verhevene hoedanigheden kennelijk maakte, zijne gemaatigheid en vlijtige zorge, zo in 't handhaaven der Stedelijke Voorregten, als van de Burgerlijke en Godsdienſtige Vrijheid. Van 't een en ander zullen wij, ter proeve, etlijke voorbeelden aanhaalen.

Te

Ter gelegenheid dat eelijke Stads Predikanten, eenigen tijd herwaarts, zeer groote hevigheid betoond hadden, zo wel tegen de Magiſtraat, als tegen andere Gezintheden, vondt de Heer HOOFT geraaden, ter beteugelinge van dezelve, zijne bedenkingen daar omtrent, den overige Wethouderen, bij geſchrifte voor te draagen. Dit geſchiedde, in de Vergadering van Regeerende en Oud-Burgemeesteren, op den vijftienden October des Jaars 1597, toen hij voor de vijfdemaal het Burgemeesterſchap bekleedde. De zaaklijken inhoud des Vertoogs, te uitvoerig om hier geplaatst te worden, kwam hier op neder. Tot eenen grondſlag leide hij, het oogmerk van 't wapenvoeren, zijnde om de Vrijheid te bewerken. Geweetensdwang was dus onbehoorlijk, en paste vooral niet aan de Hervormden. Dezelve was oorzaak, waarom veelen hunne Gezinte niet omhelsden; om welk naadeel te weeren, hij middelen aan de hand gaf. Als zeer nadeelig beſchouwde hij, dat het bewind der Kerkelijke bedieninge meest in handen van vreemdelingen wierdt gelaaten, naar dien hierdoor veele ſchamele uitlanders gevoed wierden met het brood, op 't welk behoeftige Stedelingen eene wettige aanſpraak hadden. Ten algemeenen beste dagt hem oorbaar, dat men, zonder aanzien van Gezinten, in de Regeering trok lieden van een gedunrigen goeden, eerlijken en burgerlijken wandel, bekend voor liefhebbers van 't Vaderland. Ten deezen einde, meende hij, moest het Euangelisch Net, zo wijd en breed als eenigzins doenlijk was, worden uitgeworpen: ten welken einde alles zorgvuldig moest vermijd en geweerd worden, wat eenigzins naar Geweetensdwang ſmaakte. Reeds vroeger, naamelijk in den Jaare 1583, zijnde toen Oud-Schepen, hadt hij blijk vertoond van zijne vrijmoedigheid in 't ſpreeken, en drang des gemoeds, zo als 't op deszelfs bodem lag, ter gelegenheid eener Bezendinge der Staaten van Holland aan de Stad, om dezelve te beweegen tot de Opdragt der Graaflijkheid aan WILLEM DEN 1, Prinſe van Oranje. Hij deedt eene uitvoerige rede, ſtrekkende vooral om de Opdragt te ontraaden, zo lang 'er Zeeland niet in bewilligd hadt. Zijne koenheid, in 't verijdelen van LEICESTERS oogmerken te *Amſterdam*, kwam hem, vier jaaren laater, bijkans op 't leeven te ſtaan. Op de Lijst van veertien der wakkerſte Voorſtanders der Vrijheid, welken de En-

gelsman een ſchandelijken dood hadt toegeleid, las men ook den naam van KORNELIS PIETERSZOON. In den Jaare 1598 hadt men, op aanbrengen van den Kerkenraad, in hegtenisſe genomen, zeekeren GOOSSEN VOGELZANG, verdagt, onder andere, van ſchadelijke wanbegrippen omtrent het Leerſtuk der Drieëenheid. Naa 's Mans bekentenis voor Heeren Schepenen, neigden eenigen tot ſtrengheid. De Heer HOOFT verzette zich daar tegen in een Vertoog, waar in hij zogt aan te toonen de onbillijkheid van 't ſtraffen van iemand, anders van onopſpraakelijken wandel, over begrippen, van die der Kerke verſchillende, aangaande een leerſtuk van zo diepe Verborgenheid. 't Zou te lang vallen, alle zijne Vertoogen te melden, door welke hij, hoewel vrugteloos, de gematigdheid en 't verdraagen van onderſcheidene Gezinten zogt aan te prijzen. Eene doorſlaande proeve, van zijne vrijmoedigheid in 't ſpreeken en van zijnen ijver voor de Stedelijke Voorregten, gaf hij, in den Jaare 1618, ter gelegenheid der komſte van Prinſe MAURITS binnen de Stad, om de Regeering, buitenstijds, te veranderen. Op 's Prinſen verklaaring, in de Vroedſchap gekoomen te zijn om volgens den last der hooge Regeerderen de zesendertig Raaden van hunnen dienst en eed te ontſlaan, zweegen de Burgemeesters ſtil. De Heer HOOFT, thans Oud-Burgemeester, gevraagd hebbende, of niemand iets te zeggen hadde, en daar op *Neen* tot antwoord bekoomen, betuigde hij, zich gemoeds en eedshalve gedwongen te gevoelen om iets te zeggen, en verzogt daar toe verlof van zijne Doorluchtigheid. Dit hem zijnde toegeſtaan, deedt hij eene Rede, welker hoofdzaaklijk beloop, om den Leezer met de maniere van 's Burgemeesters wijze van voordraagen eenigzins bekend te maaken, wij hier zullen mededeelen. „ 't Zal, door„ luchtig Vorst, op Lichtmisſe eerstkoomende, vijfendertig „ jaaren zijn, dat ik in den Raad ben geroepen; en geduu„ rende al dien tijd heb ik mijne genegenheid tot het Huis „ van Nasſau dikwijls betoond. Dikwijls ben ik, van deezer „ Stede wegen, ter Vergaderinge der Heeren Staaten van Hol„ land, ook ter Generaliteit, verſcheenen. Verſcheiden mis„ verſtanden zijn, in dien tijd, tuſschen deeze Stad en de „ Steden *Haarlem* en *Leiden* ontſtaan, die ter ſcherpe, ge„ regtelijke en andere handelingen uitborſten, en geſchapen

„ Wa-

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

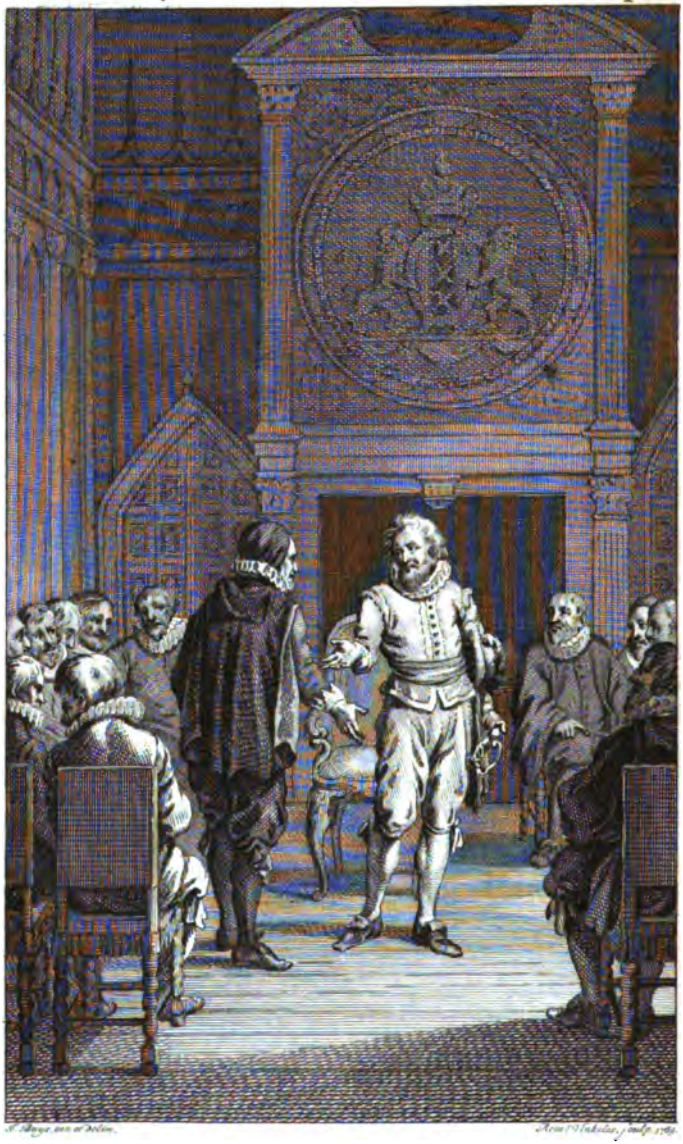

DE BURGEMEESTER CORN. PIETERZ. HOOFT, BRENGT PRINS MAURITS IN DE RAADKAMER, ONDER 'T OOG, DE ONBESTAANBAARHEID VAN DE REGEERING BUITEN TIJDS TE VERANDEREN.

„ waren, hooger te loopen, zodat men goed vondt, Uwer
„ Vorſtelijke Doorluchtigheids tuſſchenſpraak en bemiddeling
„ te verzoeken; waar door die verſchillen, eindelijk, waren
„ nedergeleid. Des agte ik mij gelukkig, dat ik mijn gemoed,
„ in deeze geſteltenisſe van zaaken, voor uwe Vorſtelijke
„ Doorluchtigheid moge ontlasten. Ik zal anders niet zeggen
„ dan dit weinige: dat de geheele Vergadering van deezen
„ Raad, bij duuren eede, verbonden was tot voorſtand van
„ de Voorregten en Vrijheden deezer Stede, en dat zich de
„ Heeren Raaden daar in, tot nog toe, met groote eendragt
„ en zorgvuldigheid gekweeten hebben, met naame omtrent
„ *drie* punten, die mij nu in den zin koomen: *Voorerst*, om
„ bij middel van arrest op perſoonen of goederen, alhier juris-
„ dictie te fundeeren, en allerlei zaaken bankvast te maaken; 't
„ welk zomtijds met groote moeite en onlust, tegen eenige
„ Steden, met naame tegen *Middelburg* en *Rotterdam*, is ge-
„ handhaafd; — *ten andere*, het Privilegie *de non evocando*,
„ medebrengende dat men geene Burgers voor een vreemden
„ Vierſchaar of Regter mag betrekken; — *ten derde*, dat geene
„ Burgers in gevangenisſe mogen gehouden worden, als zij ver-
„ mogen borg te ſtellen, om, ter aanmaaninge des Regters,
„ voor 't Geregt te verſchijnen. Doch deeze punten zijn niet
„ te vergelijken bij de punten, die nu in geſchil ſtaan. 't Is
„ wel waar, dat het welvaaren van den Staat de opperſte Wet
„ zijn moet; maar ik houde het daar voor, dat zelf niemand
„ uit den Raad, ter zaake van de ſtrijdigheid van gevoelens,
„ die zomtijds in den Raad geweest zijn, eenig beſluit poogde
„ te maaken tot nadeel van de Leden, die de minſte ſtemmen
„ uitbragten, alsof die niet, zo wel als de anderen, voor eer-
„ lijke, voor vroome luiden, en voor goede Patriotten en te-
„ genſtanders van Spanje, beſtaan mogten. En hoewel die
„ Heeren, die de minſte ſtemmen hadden, hun inzigt en gevoe-
„ len van de zweevende geſchillen, met goeden ernst, volgens
„ hunnen pligt, voorſtelden, zo heeft nogthans niemand hun-
„ ner zich ooit eenig complot, of iet diergelijks in 't minst on-
„ derwonden, om de anderen, met ſlinkſche middelen, te ver-
„ kloeken; waar door de zaaken ook zijn uitgevallen, gelijk
„ men nu ziet. Die ook de Vergaderingen der Heeren Staaten

„ van Holland en der Generaliteit wat dikwijls bezogten, wee-
„ ten, wat ſtrijdigheden en hevigheden daar menigmaal onder
„ de Leden voorvielen; hoe dikwijls de zaaken wierden uitge-
„ ſteld, van de eene Dagvaart en Vergadering tot de andere,
„ tot dat zij, naa lang geduld, nog eindelijk tot eene goede
„ uitkomst zijn gebragt, zonder dat men ooit heeft gepoogd,
„ op dusdanig eene wijze, tegen iemand te handelen. Indien
„ men zulks, in diergelijke verſchcidenheid van gevoelens, zou
„ hebben gedaan, 't zou een werk zonder einde, en dikwijls
„ te doen geweest zijn. Dies bidde ik uwe Vorſtelijke Door-
„ luchtigheid, dat het hem gelieve, deeze goede Stad, en dee-
„ ze eerlijke Vergadering te verſchoonen, naar behooren." Bekend is 's Prinſen kort antwoord op deeze rede. *Bestevaêr*, zeide hij, *'t moet nu voor deez' tijd zo zijn. De nood en dienst van 't Land vereiſchen het.* De Heer HOOFT ſtierf, in hoogen ouderdom, op den eerſten Januarij des Jaars 1626. Van 's Mans afkeerigheid, in het ſtellig bepaalen van duiſtere en betwiste Leerſtellingen, hebben wij reeds een en ander voorbeeld aangehaald. Hij zelve verhaalt, in eene zijner geſchreevene Aantekeningen, dat het verklaaren van het Leerſtuk der Predeſtinatie, naar 't gevoelen van CALVINUS en BEZA, oorzaak was dat hij, nevens anderen, nooit een Lidmaat der Hervormde Gemeente was geworden: *also*, tekent hij aan, *men hem verpligten wilde, om nimmer met anderen van zijn gevoelen over deezr Leere te handelen of te ſpreeken*; *'t welk*, ſchrijft hij, *hem naar te groote dienſtbaarheid ſcheen te ſmaaken, om welke te ontgaan hij jaaren lang buitenslands hadt gezworven.* Veelligt zal deeze gemaatigdheid de oorzaak geweest zijn, dat zijne Huisvrouw, van de zelfde begrippen doortrokken, gelijk hij zelve in zeker Vertoog erkent, *de Predikatien der Mennoniten, van tijd tot tijd, ging hooren*; verklaarende, op haar Mans aanmaaninge om ter Kerke te gaan, *aldaar niet zo wel geſtigt te worden als bij de anderen.* VONDEL, welke den Burgemeester gekend hadt, ſchreef voor hem dit Graffſchrift:

's Lands Hoofdſtad derft haar Hoofd en troost, de goe gemeent Haar Vader. Burgers, ſprengt met traanen 't vroom gebeent.

Zie BRANDT, *Hiſt. der Reformatie*; J. WAGENAAR, *Beſchr. van Amſterdam.*

HOOFT,

HOOFT, (PIETER KORNELISZOON) Zoon des boven gemelden Burgemeesters, wierdt hem geboóren, op den zeventienden Maart des Jaars 1581, uit zijne Echtgenoote ANNA JAKOBS BLAAUW. Naa zich, op 's Lands Hoogeſchool, in de Regtsgeleerdheid en andere Weetenſchappen te hebben geoeffend, ondernam hij, reeds op zijn achttiende jaar, eene reize buitenslands. Hij beſteedde daar aan den tijd van twee jaaren, en bezogt, in dat tijdverloop, de voornaamſte Steden van *Frankrijk* en *Italie*, neemende, op zijne wederreize, den weg door Duitschland. Zijne ongemeene zucht voor de Nederlandſche Taale, en de vorderingen, in haare beoeffening gemaakt, deeden hem, eer hij nog zijn twintigſte jaar vervuld hadt, aanneemen tot Lid der Oude Amſterdamſche Rederijkkamer, onder de Zinſpreuk *in Liefde bloeiende*. Zints zijne eerſte reize na *Italie*, moet de Heer HOOFT, 't geen wij bij niemand zijner Leevensbeſchrijvers vinden opgemerkt, nog eene tweede reize derwaarts gedaan hebben. Immers vinden wij, onder zijne *Mengeldichten en Bijſchriften*, eenen Brief in rijm, in den Jaare 1607 of 1608. gedagtekend uit *Florence*, en gezonden aan gemelde Kamer. Hij eindigt dien met deezen wensch:

Godt ſpaar u tot mijn vreught, dat ik u zien en ſpreeken
Als van te vooren magh, en dat in weinigh weeken!

Niet lang naa deeze jongſte uitlandigheid, immers in 't Jaar 1609, bevorderde hem Prins MAURITS tot Drost van *Muiden* en Baljuw van *Gooiland*. Nu hadt de Heer HOOFT gelegenheid 't over, om zijner heerſchende neiginge tot de Weetenſchappen bot te vieren. Als Drost hadt hij vrije wooning op het Huis of Slot te *Muiden*. 'Er is een Vertrek in dit Huis, bij HOOFT, in zijne *Brieven*, het *Torentje* genoemd, van waar men een ruim uitzigt heeft langs de Zuiderzee. Hier ſleet hij, te *Muiden* zijnde, het meeste gedeelte van zijnen tijd. Want den Winter bragt hij meestal door te *Amſterdam*, alwaar hij zijne wooning hadt op de Keizersgragt, tegenover de zo genaamde Groenlandſche Pakhuizen. Het *Torentje* was alzo de geboorteplaats dier onſterflijke Schriften, welke, bij

elk, die ſmaak en leeslust heeft, ten allen tijde, hoog zullen gewaardeerd worden. Het eerſte Werk van aangelegenheid, welk hij ondernam, was het *Leeven van Henrik den Grooten*, Koning van *Frankrijk*. LODEWYK DE XIII, Zoon diens grooten Konings, vereerde den Schrijver met de Ridderorde van *St. Michiel*, en ſchonk hem, daarenboven, brieven van Adeldom nevens een Wapen, zijnde *een wit Hoofd op een Rood Veld*. Intusſchen verpoosde hij, bij wijlen, zijnen geest van meer ernſtigen arbeid, met het beoeffenen der Dichtkunde. In den Jaare 1628 maakte hij eenen aanvang met het zamenſtellen van het nooit volpreezen Werk *de Nederlandſche Hiſtorien*, eenen aanvang neemende met de Overdragt der Nederlanden, door Keizer KAREL, op zijnen Zoon PHILIPS; het eindigt in het Jaar 1587. 's Mans overlijden ſchijnt de reden geweest te zijn van het plotſeling afbreeken, in het verhaal des beſtuurs van LEICESTER. Men moet de *Brieven* van den Drost geleezen hebben, om een volkomen denkbeeld te bezitten van de moeite en naauwkeurigheid, tot het zamenſtellen diens doorluchtigen Werks aangewend. De Schrijver droeg het op aan Prinſe FREDRIK HENRIK, en ontvong voor die eerbetooning, ten geſchenke, een zilveren Lampet en Schotel. De Heer HOOFT hadt eenen Zwager, JUSTUS BAAK genaamd, Koopman te *Amſterdam*. Deeze bezat veel weetlust, doch geene taalkennis, althans niet van 't Latijn. Ten zijnen dienſte vertaalde hij, in ſnipperuuren, de Werken van TACITUS, welke hij meer dan vijftigmaalen hadt geleezen. Daarenboven arbeidde hij, nu en dan, aan andere Werken, vooral dichtſtukken. De hoogſchatters van 's Drosſaarts Werken bewonderen onder deeze vooral zijnen geestigen *Warenar*, eene naavolging van de *Aulularia* van PLAUTUS. Dit, gelijk nog andere Stukken, wierdt dikmaals, te *Amſterdam*, ten Tooneele gevoerd. Geduurende dit alles ondermijnde zijn zittend leeven en veelvuldige letterwerk, allengskens, zijne gezondheid. In den Jaare 1647 na *'s Hage* gereisd, ter bijwooninge van de Lijkſtaatſie van Prinſe FREDRIK HENRIK, wierdt hij aldaar aangetast van eene zwaare Koorts, verzeld van Buikloop. Hij overleedt daar aan, op den eenentwintigſten Mai des gemelden jaars. Het Lijk wierdt te *Amſterdam* begraaven, bij dat van zijnen doorluchtigen Vader, in het Koor der Nieuwe Kerk.

De

De Hiſtorieſchrijver GERARD BRANDT ſtelde eene Lijk- en Lofrede op; die voorts, op den Amſterdamſchen Schouwburg, wierdt uitgeſproken door ADAM KARELSZOON VAN ZJERMESZ, eenen der welſpreekendſte Tooneelſpeelers van zijnen tijd. In zijn eerſte huwelijk, met CHRISTINA VAN ERP, verwekte de Heer HOOFT geene kinderen. Zijne tweede Echtgenoote, LEONORA HELLEMANS, baarde hem eenen Zoon, ARNOUD HELLEMANS HOOFT, in de Jaaren 1662 en 1665 Schepen van *Amſterdam*. Eene Dogter, CHRISTINA genaamd, trouwde met den Heer COENRAAD BURG, eerst Schepen en Raad van *Amſterdam*, naderhand Theſaurier-Generaal der Verééníigde Nederlanden. De zelfde geest van Gematigdheid en Vrijheidsliefde, welken wij boven in den Burgemeester hebben doen opmerken, bezielde ook den Drosſaart. Verſcheiden ſtaalen daar van ontmoeten wij in de overleezenswaardige Brieven, van welke de Heer BALTHAZAR HUYDECOPER eene volledige uitgave heeft bezorgd. Die lust heeft, den Drosſaart HOOFT van meer nabij te kennen, vooral in de hoedanigheden van *Dichter* en *Hiſtorieſchrijver*, gaa te raade met de fraaie *Lofrede*, met welke, voor eenige jaaren, de doorkundige Heer JERONIMO DE BOSCH 's Mans naagedagtenis vereerde, in een letterminnend roemwaardig Amſterdamsch Genootſchap, en die zedert door den druk gemeen gemaakt is, in het *Algemeen Magazijn van Weteníchap, Kenst en Smaak*, Deel I. bladz. 305 enz. J. v. VONDEL ſtelde onder 's Ridders afbeelding deeze regels:

Het brein, geſpitst op 't roer der Staaten te regeeren,
En 's werelds Oceaan met kloekheit te braveeren,
Den geest, die TACITUS en d'oudſte dichters tart,
Beſloot natuur in 't Hooft, herbooren uit SANDRART;
Die hooft- en halscieraet des Ridders heeft vergeeten,
De Duitſche Lauwerkroon, en Franſche Koningsketen.

Zie G. BRANDT, *Lijkreede over den Heere P. C. Hooft*; en *Hiſt. der Reformatie*.

HOOGE,

Hooge, (kornelis) van geboorte een Haagenaar, en een Plaatſnijder van zijn ambagt, toonde, in meer dan één bedrijf, dat hij zijn Vaderland een kwaad hart toedroeg. Behalven eenige andere nadeelige aanſlagen, tot welke hij, ten algemeenen nadeele, zich liet gebruiken, door het Spaanſche Hof, wordt hij betigt, op het leeven van Prinſe willem den I eenen toeleg gemaakt te hebben. Toen hem alle zijne ondernemingen mislukten, en hij nu bemerkte, den keer, welken de zaaken, ten zijnen opzigte, neemen zouden, zogt hij, ter ontkoominge aan het doodvonnis, zich voor een Natuurlijken Zoon van Keizer karel den V te doen doorgaan. Doch zo min het Spaanſche Hof als de Algemeene Staaten erkenden hem in die hoedanigheid. Het lot, eenen verraader des Vaderlands waardig, wierdt dus het zijne, en hij openlijk ter dood gebragt.

Zie de larrey, *Geſch. van Engeland.*

Hooge, (*het Kaſteel van der*) gelegen op het Zeeuwſche Eiland *Walcheren*, in de Heerlijkheid van *Koudekerke*, in het zo genaamde *Middelburger-Ambagt*, ongeveer een kwartier uurs gaans van de Hoofdſtad. Reeds in den aanvang der Veertiende Eeuwe wierdt het gebouwd, waarſchijnlijk door Heer klaas van borsselen. Het blijkt althans, dat een Zoon van deezen, in den Jaare 1379, denkelijk naar dat Slot, zich borsselen van der hooge liet noemen. Het bleef in dit aanzienlijk Geſlagt, bijkans vierhonderd jaaren, te weeten tot in den Jaare 1712, wanneer het, door verkoop, in vreemde handen kwam. Niet lang, evenwel, duurde deeze vervreeming. Zijne Excellentie, jan van borsselen, *Baron van Borsſelen*, Eerſte Edele van Zeeland, kogt het aloud geſtigt, en deedt het dus in den ſchoot der oorſpronklijke bezitters wederkeeren. Dit gebeurde in den Jaare 1751. —— Het Kaſteel, een overdeftig gebouw, is rondom uit het water opgetrokken, en wordt nog in goeden ſtaat onderhouden. Ten tijde als de eigenaars belijdenis deeden van den Roomſchen Gods-

Godsdienst, kwam 'er dagelijks een Priester, nu van *Middelburg*, en dan van *Vlisſingen*, om den Dienst in de Kapelle waar te neemen. Onder de Voorregten, welke van ouds dit Slot genoot, verdient onze opmerking dat van de Aardshertogen MAXIMILIAAN en PHILIPS VAN OOSTENRYK, van den Jaare 1485. Volgens hetzelve diende een Plein, buiten het Kaſteel, met eenen Ringmuur omtrokken, tot eene veilige wijkplaetze voor allerlei misdaadigen, de zulken alleen uitgezonderd, die zich tegen den perſoon van den Vorst of tegen den Staat vergreepen hadden, en dus aan gekwetſte Oppermogendheid ſchuldig ſtonden. Zonder daar voor ſchatting aan de Graaflijkheid te betaalen, hadden, daarenboven, de eigenaars de vrijheid om Bier te mogen brouwen. De vrije Jagt van haar en pluim, als mede het regt tot de Viſcherij, behoort nog heden aan dit Kaſteel.

Zie SMALLEGANGE, *Kron. van Zeeland.*

HOOGE; (*het Geſlagt van* VAN DER) zie het Art. BORSSELEN.

HOOGENHOUCK, (VAN) een aanzienlijk Hollandsch Geſlagt. Het was reeds bekend omtrent het midden der Veertiende Eeuwe, naardien wij, op het Jaar 1360, gewag vinden van eenen WERMBRECHT VAN HOOGENHOUCK. Hij hadt eenen Zoon, ENGELBRECHT WERMBRECHTS VAN HOOGENHOUCK. Keizer SIGISMUND verhief deezen, nevens zijne kinderen, erfgenaamen en wettige naakomelingen, tot den Ridderſtand, en ſchonk hem een Wapenſchild, zijnde drie vergulden Arendsklauwen, met lazuurblaauwe Nagelen, op een rood Veld. Graaf WILLEM DE VI *van Holland* bekragtigde, vervolgens, deezen Brief van Adeldom. Ruim twee Eeuwen laater, in den Jaare 1621, vernieuwde Koning FREDERIK *van Bohemen* de Ridderlijke waardigheid, in den perſoon van CORNELIS VAN HOOGENHOUCK, Commisſaris der Algemeene Staaten bij zijne Boheemſche Majeſteit. In het Patent, bij die gelegenheid overhandigd, wordt van

van den Giftbrief van Keizer SIGISMUND gewag gemaakt, en ſtraks gemelde Heer CORNELIS daar in genoemd *vir prudentiæ rerumque uſu eximius; cujus majores, ob res præclare geſtas a Sigismundo Romanorum rege.... cum confirmatione Wilhelmi Comitis Palatini, Hollandiæ... Nobilitatis inſignia acceperunt.* ENGELBRECHT, boven genoemd, liet drie kinderen naa:

PHILIPS, die volgt.

Jacob, zonder kinderen geſtorven.

EVA, getrouwd met *Hendrik Copier*, Sekretaris van WILLEM DEN VI, Graave van Holland.

PHILIPS VAN HOOGENHOUCK, Zoon van ENGELBRECHT, was Sekretaris van zo even gemelden Graave WILLEM. Bij zijne echtgenoote, JACOBA VAN NAALDWYK, verwekte hij eenen Zoon,

JAN VAN HOOGENHOUCK, die ter Vrouwe nam ANNA VAN PUNTWYK, of PUTRIK, en bij dezelve Vader wierdt, behalven andere kinderen, van

JACOB VAN HOOGENHOUCK, die in het huwelijk tradt met ELIZABETH VAN HOLMAEL, Dogter van *Cornelis Jaspersz van Holmael*, Drost van Diest, en van *Emerentia Pieters Pijnsſen*. Onder andere kinderen wierden, uit dit huwelijk, geboore:

JAN, die volgt, en

Joost van Hoogenhouck, gehuwd met *Anna van Raaphorst*, bij welke hij verwekte:

Gijsbert van Hoogenhouck, Sekretaris van den Hove van Holland, en, bij *Maria van der Schriek*, die, in Maart des Jaars 1577, zijne echtgenoote wierdt, Vader van den boven vermelden Commisſaris van Hun Hoog Mogende bij zijne Majeſteit van *Bohemen*, *Cornelis van Hoogenhouck*. Bij *Geertrui van Rijsbergen* hadt deeze verſcheiden kinderen, allen ongehuwd geſtorven, uitgezonderd eene Dogter *Geertrui*, die in den echt tradt met *Eilrich van Oldenburg*.

JAN VAN HOOGENHOUCK was, in den Jaare 1560, Veertig-Raad der Stad *Delft*, en bekleedde, vervolgens, aldaar de Burgemeesterlijke waardigheid. Zijne huisvrouw, *Anna Jans van der Mije*, baarde hem:

MAAR-

MAARTEN, die volgt, en

Pieter van Hoogenhouck. Deeze, insgelijks Raad en Burgemeester van Delft, hadt, bij zijne echtgenoote, *Catharina van der Eijck*, eenen Zoon *Jan*, en eene Dogter *Margareta*, den eerſten zonder kinderen, de andere opgehuwd geſtorven.

MAARTEN VAN HOOGENHOUCK, wierdt, in zijns Vaders plaats, in den Jaare 1586, Veertig-Raad, en naderhand Burgemeester, in zijne Geboorteſtad. Tweemaalen was hij in 't huwelijk getreeden. Zijne eerſte Vrouw, *Margriet*, Dogter van Sasbout Cornelisz van der Duſen, Burgemeester te Delft, en van Elizabeth van Santen, baarde hem eene Dogter, welker naam niet genoemd wordt, en eenen Zoon, *Jan* geheeten, die eenen Zoon hadt, van dien zelfden naam, die zich te Haarlem nederzette, aldaar een huwelijk aanging, en eene Dogter, met naame *Debora*, naaliet. MAARTEN, andermaal getrouwd, met *Catharina*, Dogter van Adriaan Jakobsz van der Duſen, Raad en Burgemeester te Delft, verwekte, nevens andere kinderen, uit deezen Echt,

ABRAHAM VAN HOOGENHOUCK, in den Jaare 1638 Raad, en vervolgens Schepen in zijne Vaderſtad. Zijne huisvrouwe was *Clara van der Burgh*, Dogter van Pieter Regersz van der Burgh en van Maria van Santen, en hij, bij haar, Vader, onder andere, van

PIETER VAN HOOGENHOUCK, in den Jaare 1643 Veertig-Raad, en naderhand Burgemeester te Delft. Uit *Catharina van Ruiven* wierden hem twaalf kinderen gebooren, en onder deeze,

JOOST VAN HOOGENHOUCK, Raad en Burgemeester der Stad *Leiden*, Bewindhebber der Westindiſche Maatſchappije ter Kamer Amſterdam, op den 24 September des Jaars 1714, in de eerstgenoemde Stad, overleeden, en in 't Choor der *St. Pieters-Kerke* begraaven. In zijn eerſte huwelijk, met eene Dogter van *Antani des Quiens* en van *Margareta le Maire*, verwekte hij twee Zoonen, beide ongehuwd geſtorven, en eene Dogter, *Catharina van Hoogenhouck*, die, in den Jaare 1702, op den 24 Mai, de echtgenoote wierdt van Mr. *Pieter Marcus*, Raad en Penſionaris van Leiden, en Sekretaris

van

van het Kollegie van Hoofdingelanden van Delfland. Uit zijn tweede huwelijk, met *Margareta*, Dogter van *Martin des Tombes* en *Maria le Patas*, wierdt gebooren

ABRAHAM VAN HOOGENHOUCK, Raad en Burgemeester te Leiden, en Rentmeester van 's Lands Univerſiteit aldaar. Op den 28 November des Jaars 1723 tradt hij in den echt, met *Anna Henrietta*, Dogter van *Salomon van de Blocqueri*, Bewindhebber der Oostindiſche Maatſchappije ter Kamer Amſterdam, en van *Suſanna Scholten*; hij wierdt, bij haar, Vader van

1. N. N. eene Dogter, dood gebooren, 10 December 1724.
2. *Joost Hendrik van Hoogenhouck*, gebooren 18 Februarij 1726.
3. *Suſanna Margareta*, gebooren 28 Mai 1727.
4. N. N. eene Dogter, op den 4 Februarij 1729, dood ter waereld gekoomen.

HOOGERWOERD, eene Ambagtsheerlijkheid in *Kennemerland*, behoorende aan de Stad *Haarlem*, en op een kleinen afſtand van daar gelegen, tuſſchen *Schooterbosch* en *Zuid-Akendam*. Reeds in den Jaare 1336 waren de Landen bekend, daar onder behoorende; zij behoorden toenmaals aan JAN VAN PERSYN, Heere van Waterland. Naderhand kwamen ze aan een Klooster van Reguliere Monniken, buiten *Haarlem* gelegen, en zedert, waarſchijnlijk bij het aanſlaan der Geestlijke goederen, aan die Stad. Zij ſtelt over de Heerlijkheid eenen Sterfheer en eenen Ambagtsheer. De eerſte is, doorgaans, een Lid der Vroedſchap, de andere, veelal, een Burgemeester, of een der oudſte Leden der Vroedſchap. Deeze oeffent alle de regten eens Ambagtsheeren; doch de voordeelen koomen aan de Stad.

HOOGESCHOOL; zie ACADEMIE.

HOOGEVEEN, eene Ambagtsheerlijkheid, zonder Kerkdorp, behoorende onder *Delfland*, leggende ten Noordwesten aan *Nieuweveen*, ten Noordoosten aan *Rijnland*, ten Zuidoosten aan *Pijnakker*, en ten Zuidwesten aan *Noorddorp*. Eertijds

wierdt

wierdt dit Ambagt begroot op ruim tweehonderddrieënzestig Morgens lands; meer dan honderd Morgens zijn, van lieverlede, hier van vergraaven, en in waterplaſſen veranderd. Intusſchen is, met de toeneemende vergraaving en vermindering van vasten grond, het getal der Huizen, in dit Ambagt, van achtien tot dertig vermeerderd.

HOOGEVEEN, een Dorp van dien naam, in het Landſchap *Drenthe*, onder het Dingſpil van *Diever-Echten*, waar mede het door éénen Leeraar wordt bediend, die onder de Klaſſis van *Wetterveld* behoort.

HOOGKARSPEL, een Dorp, in *Dregterland*, van merkelijke uitgebreidheid, als beſtaande in de lengte ruim vijfhonderd Roeden. Ligt kon hier uit worden afgeleid, dat de Huizen, alhans op zommige plaatzen, tamelijk dun moeten gezaaid zijn, als bedraagende derzelvet getal, volgens de opneeming van den Jaare 1749, niet meer dan honderdnegenenveertig en éénen Mojen. In den zo genaamden *Streek* legt het Dorp, ongeveer een uur gaans van de Stad *Enkhuizen*. De Kerk, een vrij aanzienlijk gebouw, zo van binnen als van buiten, rust op vier Pilaaren. Zo wel de opgaande Spits des Torens als het Vierkant, is van ſteenen opgetrokken.

HOOGMADE, eene Hooge Heerlijkheid en Dorp, in *Rijnland*, bijkans ingeſlooten van de Heerlijkheid *Esſelijkerwoude*. Den naam, welken men ook HOOMADE ſpeldt, leiden zommigen af van de *Aa*, of *Ade*, een Water, welk zich hier met den *Does* vereenigt. Anderen meenen dat dit woord, in zijnen oorſprong, betekent *Hooge Weide*. In de aloude taal was *weide* de betekenis des woords *made*. De Heerlijkheid, zo wel als het Dorp, langs het ſtraks genoemde Water *de Does* gelegen, ſtaat voor ſlegts 203 Morgens en 312 Roeden, op de Verpondingslijsten, aangeſlagen. Doch 't geen deeze Heerlijkheid, in vergelijking van andere, te kort koomt in uitgebreidheid, wint zij in de deugdzaamheid van grond, beſtaande meestal uit vette weilanden. Iets bijzonders heeft deeze Heerlijkheid, en voordeelig voor den Eigenaar, dat de geheele grond daar van aan

den Heere toebehoort: van hier dat allen, welke hier Huizen hebben, van dezelve, zo wel als de Huislieden van de Landen, welke zij bij hunne wooningen gebruiken, aan den Heere, jaarlijkſche grondrenten moeten betaalen. Drieënveertig huizen ſtaan 'er in het Dorp. Het tegenwoordig Kerkje, voorzien van een doorluchtig Koepeltorentje, van Uurwijzer en Slagwerk, wierdt in den Jaare 1730 voltrokken, en in de Maand Mai diens jaars door den Leidſchen Hoogleeraar FRANCISCUS FABRICIUS, voor de eerſte maale bepredikt. WILLEM, Roomſch Koning en Graaf van Holland, ſchonk deeze Heerlijkheid aan de Heeren VAN POELGEEST, uit wier naalaatenſchap dezelve, bij verkoop, is overgegaan aan den Heere CORNELIS SPRONG. Bij uiterſten wille begeerde deeze Heer, dat de vrugten der Grondheerlijkheid moesten beſteed worden tot godvrugtige gebruiken. Een der Uitvoerders van dien Uiterſten Wille is, geduurende zijn leeven, Heer en Regeerder van *Hoogmade*. De Heerlijkheid heeft haaren eigen Vierſchaar, waar in acht Welgebooren Mannen zitten, die, zo wel als de Baljuw, door den Grondheer worden aangeſteld. Uit zijne voordeelige inkomſten onderhoudt deeze Kerk en Schoole, en heeft het *Jus præſentationis*, of regt van aanbiedinge tot de Paſtorije, met de begeeving van het School- en Kostersampt. De Predikant ſtaat onder de Klasſis van *Leiden* en *Rijnland*. Men vindt, in deeze Heerlijkheid, ook eene Statie van Roomschgezinden.

HOOGMOGENDEN, of *Hoogmogende Heeren*, heden ten dage de eertijtel van de Vergaderinge der Algemeene Staaten der zeven Verëënigde Nederlanden. In den aanvang der voorgaande of omtrent het einde der Zestiende Eeuwe ſchijnt dezelve zijnen oorſprong te hebben genomen. Merkelijk geſchil ontſtondt over deezen tijtel, bij de onderhandeling over het Twaalfjaarig Beſtand, tuſſchen *Spanje* en den Staat, in den Jaare 1609. 't Mishaagde den Spaanſche Afgevaardigden, dat de Staaten zich eenen tijtel aanmatigden, welke de Aardshertogen insgelijks voerden. Zelf booden ze aan, dat deeze zich daar van zouden onthouden, indien de anderen denzelven wilden afleggen. Doch hier in vondt men merkelijk zwaarigheids-

waar-

waarſchijnlijk omdat de Beſtuurders der nieuwe Republiek, hun opkoomend gezag willende handhaaven, het voeren van eenen tijtel, daar aan evenredig, ten dien einde als dienſtig aanmerkten. De Spaanſche Ridderſinnigheid aan de eene zijde, en aan den anderen kant om het reeds verre gevorderde Ontwerp, om een blooten naam, niet in duigen te doen vallen, was oorzaak dat men, aan onze zijde, toegaf, en zich met den eernaam van *Illuſtren* of *Doorluchtigen* vergenoegde. Honderd jaaren verliepen 'er, zedert, eer eene der Europiſche Mogendheden de Algemeene Staaten den bedoelden tijtel waardig keurden. Het Weener Hof gaf hier van het eerſte voorbeeld. Om zijn genoegen te toonen over de handelingen der Staaten te *Geertruidenberg*, in den Jaare 1710, begon het, van toen af, den tijtel te bezigen van *Celſi & Potentes*, of *Hooge en Mogenden*. Zo veel genoegen gaf dit, hier te Lande, dat aan de Bedienden der Keizerlijke Kancelarije, deswegen, een geſchenk van tienduizend Guldens wierdt toegeleid. Eerst zeven jaaren later gebruikte de Abt DU BOIS, Gezant van *Frankrijk*, voor de eerſte maal, dien tijtel, ter gelegenheid van het afſcheid, welk hij van de Staaten nam. 't Liep aan tot in den Jaare 1729, eer *Spanje* beloofde, de Algemeene Staaten dus te zullen noemen, en hen op één'en voet met de Gekroonde Hoofden behandelen. *Meſſieurs les Etats Generaux*, *Mijne Heeren de Staaten Generaal*, was de naam, welken men, dus lang, van de zijde diens Hofs, gebezigd hadt.

Zie WAGENAAR, *Vad. Hiſt.*

HOOGSTRAATEN, een Dorp met een zwaar en ſterk Kaſteel, tevens een Graafſchap van dien naam, gelegen aan de *Merke*, vier mijlen beneden *Breda* ten Noorden. Van wegen de goede gelegenheid des Kaſteels, voor het Krijgsvolk, ter plonderinge of ontrustinge van het omleggende Land, wisſelde het meermaalen van eigenaar. Een hoop Spaanſche muitelingen maakte 'er zich meester van, in den Jaare 1602, en wierdt 'er, met 'er haast, zo talrijk, dat dezelve een Hoofd verkoor, wetten maakte en eene ſoort van Regeeringsontwerp invoerde. Ten

blijke van de gedugtheid en ſterkte dier Bende kan dienen, dat de Aardshertog, in 't volgende jaar, Graaf FREDERIK VAN DEN BERG, aan 't hooſd van zevenduizend Knegten en drieduizend Ruiters, tegen de muitelingen deedt optrekken. De Graaf ſloeg het beleg om het Kaſteel, doch wierdt, wel haast, door Prins MAURITS genoodzaakt, hetzelve op te breeken. Het Slot behoort thans onder Oostenrijks Brabant.

HOOGSTRAATEN (ANTONI VAN LALAING, *Graaf van*) Ridder van het Gulden Vlies, en door Koning PHILIPS DEN II, vóór deszelfs vertrek uit de Nederlanden na *Spanje*, met eene Bende van Ordonnantie begiftigd, in den Jaare 1559, verbondt zich, vier jaaren laater, met Prinſe WILLEM VAN ORANJE en de Graaven VAN EGMOND en HOORNE, ten tijde als het misnoegen, tegen den berugten Kardinaal VAN GRANVILLE opgevat, de gemoederen van zeer veele Grooten van de Spaanſche heerſchappije wendig maakte. Intuſſchen wil men, dat het Verbondſchrift, welk HOOGSTRAATEN, nevens veele andere Edelen, tekende, niets inhieldt, 't welk met den dienst des Konings of de belangen van den Roomſchen Godsdienst onbeſtaanbaar was. Van hier dat hem, omtrent deezen tijd, van wegen den Koning van Spanje, het bekleeden van een Gezantſchap aan het Keizerlijke Hof wierdt toevertrouwd. Met dit alles ſchijnt het vervaardigen van het vermaarde Verzoekſchrift der Edelen, in den Jaare 1566 aan de Landvoogdesſe ingeleverd, niet geheel buiten hem te zijn omgegaan. Zeker is het, en door hem zelven niet ontkend, dat de Verbondene Edelen, ten zijnen huize, eene bijeenkomst hebben gehouden, in welke men, gewisſelijk, over de groote zaak zal gehandeld hebben. Nogthans behieldt de Graaf, in zo verre, het vertrouwen der Landvoogdesſe, dat deeze zich van hem bediende, om met de misnoegde Edelen in eene ſoort van onderhandelinge te treeden, en dezelve de Brieven te vertoonen, bij welke den Inquiſiteuren en Wethouderen wierdt gelast, omtrent de Onroomſchen alle mogelijke beſcheidenheid en toegeevendheid te gebruiken.

Uit het een en ander is ligt te ſpeuren, dat den Graave VAN HOOGSTRAATEN het hart over de Vrijheid hing. Op geene zwaar-

zwaarder proeve kon dan zijne inwendige gezintheid gebragt worden, dan het vorderen van een nieuwen Eed, onlangs door de Landvoogdesse ontworpen, bij welken alle Amptenaars en Wethouders moesten belooven, het Roomsch Geloof te zullen handhaaven, de Beeldestormers straffen en de Ketterijen uitrooien. HOOGSTRAATEN, nevens Prins WILLEM, wiens Stedehouder hij onlangs te *Antwerpen* was geworden, weigerde dien Eed, voor reden geevende, dat hij eens hulde hebbende gezwooren, daar mede oordeelde te kunnen volstaan. Dit, te gader met de vernieuwde strengheid, welke men, van hooger hand, eerlang begon te pleegen, deedt hem 't verblijf ten Hove wel haast dermaate benaauwd worden, dat hij, op 't voetspoor van ORANJE, het Land verliet, om elders een veiliger verblijf te zoeken. Bijkans ware hij, zints de komst van Hertoge ALVA in de Nederlanden, en door deszelfs gemaakte vriendlijkheid misleid, in diens wreedaarts handen gevallen. Gelukkig verstondt hij, op zijne reize na *Brussel*, de gevangenneeming der Graaven van EGMOND en HOORNE, en ontweek alzo, door een verhaasten hertred, den gespannen strik. Spijt over deeze te leurstellinge noopte, zedert, den Hertog, om een vonnis van Indaginge tegen hem te laaten uitgaan; waar op de Graaf, naderhand, schriftelijk geantwoord heeft. Het strafvonnis, welk spoedig op dat van den Ban volgde, hieldt in, eene altoosduurende ballingschap uit 's Konings Staaten, op straffe des doods, in gevalle van wederkeeringe, nevens verbeurdverklaaring van alle zijne goederen, ten voordeele van den Koning. HOOGSTRAATEN, dus openlijk afgesneeden en voor vijand verklaard bij het Spaansche Hof, gedroeg zich nu ook in die hoedanigheid. Nog in het zelfde jaar, als de vloek over hem was uitgesproken, tradt hij openlijk in de maatregels van Prinse WILLEM; zijn woord geevende tot het doen van een vijandlijken aanval op Gelderland, langs den Rijn en Maaze. Gebrek aan magt, misschien ook aan voorzigtigheid, deedt dit Ontwerp op niet uitloopen. Zedert verzelde hij Prins WILLEM op deszelfs veel gerugt maakenden overtogt van de Maaze. Op deezen togt vondt hij zijn einde, onzeker op hoedanig eene wijze: zommigen meenen in eene schermutzeling tegen het Krijgsvolk van ALVA,

anderen door eene ongelukkige kwetzuure, welke hij zich zelven toebragt.

Zie HOOFT, STRADA, en anderen.

HOOGSTRAATEN (DAVID VAN) door zijn *Woordenboek*, den Nederlanderen genoeg bekend, wierdt gebooren te *Rotterdam*, op den veertienden Maart van het Jaar 1658. Zijn Vader was FRANÇOIS VAN HOOGSTRAATEN, Boekhandelaar en niet ongevallig Nederduitsch Zededigter; zijne Moeder, ESTHER DE KONING. Naa alvoorens, in 't Erasmiaansche School zijner geboorteſtad, de gronden der Taalkennisſe geleid te hebben, vertrok hij na 't Leidſche Hoogeſchool, om 'er zich in de Geneeskunde te oefſenen. Eerlang bekwam hij den trap van Leeraar in die Weetenſchap, welke hij voorts ging oeffenen te *Dordrecht*, werwaarts ook zijn Vader, geduurende zijnen Akademiſchen leeftijd, verhuisd was. Reeds van zijne vroege jeugd hadt zich in hem vertoond eene overhellende zucht tot de Digtkunde en de beoeffeninge der Nederduitſche Taale. Tot een gevestigden leevensſtand gevorderd zijnde, vierde hij bot aan deeze neiginge. Meestal bepaalde hij zich tot het ſchrijven van Zedelijke of Geestlijke Vaerzen. Hij volgde hier in het voorbeeld zijns Vaders, als mede dat van zijnen Oom SAMUEL VAN HOOGSTRAATEN, een Kunstſchilder, overbekend door zijn Boek *Over de Schilderkunst*, en andere Nederduitſche Schriften.

De reden zij dat de Heer HOOGSTRAATEN, met de beoeffening der Geneeskunde, niet veel opgangs maakte, of dat de neiging tot eenen leevensſtand, in welken hij zich aan de Taalgeleerdheid geheel konde overgeeven, bij hem de overhand bekleedde; zeker is het, dat hij, door de Bezorgers van het Latijnſche School te *Amſterdam*, tot Leermeester in het Vijfde School beroepen zijnde, deeze aanbieding omhelsde. Zo wél kweet hij zich in dien post, dat hij, naa twee jaaren, het bewind van het Derde School ontving, en, eerlang, tot *Conrector* wierdt bevorderd. Onder het vlijtig waarneemen van deezen post, en het volbrengen van ander nuttig letterwerk, viel onze HOOGSTRAATEN in eene gevaarlijke krankte. Uit dezelve behieldt hij eene zwaare hardhoorigheid, die, met de jaaren, derwijze toe-

nam,

nam, dat het volbrengen van een groot gedeelte zijns beroeps hem ondoenlijk wierdt. Goedgunstiglijk behaagde het hieromtrent aan Heeren Burgemeesteren, als Opper-Schoolbesturders, hem te ontslaan, met behoud zijner gewoone Jaarwedde van twaalfhonderd Guldens. Dit viel voor in den Jaare 1722. Niet lang, egter, hadt hij het genot van deeze ruste. Op den dertienden November des Jaars 1724, 's avonds ten zes uure, bij een dikken en zwaaren Mist, van eenen zijner Vrienden na huis keerende, hadt hij het ongeluk, in de Gelderſche Kaai, bij de Nieuwe Markt, in het water te vallen. Hij wierdt 'er uit geholpen, doch overleedt, acht dagen daar na, aan eene Ontſteeking in de Long, veroorzaakt door het binnen gekreegen zout water. Hij hadt toen den ouderdom bereikt van zesenzestig jaren en acht Maanden. Van 's Mans arbeidzaamheid en wel beſteeden leeftijd kunnen getuigenis dragen de menigvuldige Schriften, welke van hem het licht zien. De Latijnſche Levensbeſchrijver CORNELIUS NEPOS, de Fabelſchrijver PHÆDRUS, en de Toneeldichter TERENTIUS zijn door hem, met Aantekeningen opgehelderd, in 't licht gegeeven. Een nuttig *Latijnsch en Nederduitsch Woordenboek* is de vrugt van zijnen onvermoeiden vlijt. Het *Groot Algemeen Hiſtorisch, Geographisch en Oordeelkundig Woordenboek*, hoewel hij de voltooijing en uitgave daar van niet beleefd hebbe, wierdt onder zijn opzigt ondernomen, en een goed gedeelte des Eerſten Deels door hem bearbeid. Van hier dat het geheele Werk naar zijnen naam genoemd wordt. Van zijne zucht tot de Dichtkunde en beoefeninge der Nederduitſche Taal, is boven gewag gemaakt. Van 't laatſte gaf hij eene proeve in zijne nutte Naamlijst der *Geſlachten van zelfſtandige Naamwoorden*. De Heer PIETER VLAMING verzamelde zijne *Latijnſche Gedichten*, en liet ze, in den Jaare 1728, in twee Deelen, in Octavo, drukken. 's Mans *Nederduitſche Gedichten* beſtaan een boekdeel in Quarto. Onder de papieren, welke hij, bij zijn overlijden, naaliet, vondt men de *Beginſelen of Kort Begrip der Redenrijkkunst*. Een zijner Vrienden bezorgde ook deeze ter drukperze.

HOOGSTRAATEN, (DAVID VAN) van geboorte een Uitlander, was, al vroeg, met zijne Ouders, na Holland geweeken, om

'er eene ſchuilplaats te zoeken tegen de vervolgingen, die het land hunner inwooninge beroerden. Om den Jongeling, in meer gevorderden leeftijd, een eerlijk beſtaan te bezorgen, beſteedde hem zijn Vader bij een Goud- en Zilverſmid; hij deedt hem, daarenboven, in de Teken- en Graveerkunst onderwijzen. Zekere Print, verbeeldende een *Ecce Homo*, door hem getekend en in 't Koper gebragt, dient ter proeve van zijne vroegtijdige vorderinge in beide kunſten. Duitschland muntte thans uit, boven Nederland, in de kunst om Zilver te vergulden. DIRK, hier van de weet bekoomen hebbende, wierdt van den lust bevangen, om den Duitſchers hunne behandeling af te zien. Met toeſtemming zijner Ouderen begaf hij zich op reize. Ter plaatze zijner bedoelinge zich eenigen tijd onthouden hebbende, geraakte hij in kennis met eenige Nederlandſche Schilders. 't Zij uit een heimelijken natuurdrift, of door uitzigt op meerder voordeel, althans liet HOOGSTRAATEN, eerlang, het zilverſmeeden vaaren, en leide zich eenigſlijk toe op de Schilderkunst. De ijver en naarſtigheid, met welke hij zich oeffende, geduurende eenen reeks van jaaren, deedt hem geene geringe vorderingen maaken. Intusſchen hadt hij zijne verandering van beroep verborgen gehouden voor zijnen Vader; welke, diensvolgens, zeer nieuw toeluiſterde, wanneer de Zoon, bij deszelfs wederkomst in Holland, hem verklaarde, dat hij den Hamer voor het Penzeel hadt verwisſeld. Het zette zich neder te *Dordrecht*, en bragt het zo verre, in de behandeling der kunst, dat hij, onder de Nederlandſche Schilders, geenen onvermaarden naam heeft verworven. Zijne naagelaatene Stukken munten uit, door hunne natuurlijke naabootzing der oorſpronklijke voorwerpen. Zijn dood viel voor, in de ſtraks genoemde Stad, op den twintigſten December des Jaars 1640.

Zie HOUBRAKEN, *Schouwburg*, D. III.

HOOGVLIET, een Dorp, in *Zuidholland*; het heeft eene eigen Kerk, die bediend wordt door eenen Leeraar, welke Lid is van de Klasſis van *Schieland*.

Hoog-

Hoogwoude, of *Hoogtwoude*, een Dorp, met een zeer aanzienlijken *Regtsban*, in het Noordlijk gedeelte van *Westfriesland*, en meer bepaaldelijk in de *Vier-Noorder-Koggen*. In de Quohieren wordt de Regtsban begroot op ruim zeventienhonderd negenenzeventig Morgens Land. Wat 'er ook de reden van zij, het getal der Huizen is, geduurende het tijdverloop van anderhalve Eeuwe, weinig minder dan honderd afgenomen. Het Dorp, welk onder de fraaiſten, in dien oord, mag geteld worden, is verdeeld in vijf Buurten. Het Raadhuis, nog geene vijftig jaaren oud, is een ſchoon gebouw. Door een geweldigen ſtorm, in den Jaare 1674, ſtortte het oude Kerkgebouw ter aarde. In de tegenwoordige zindelijke en ruime Kerk, pronkende met een kloeken Toren, wordt nog bewaard de Doopvont, hoewel merkelijk geſchonden, in welken, volgens de aloude verhaalen, het doopen van den Heidenſchen Koning RADBOUD, in den Jaare 719, zou ondernomen zijn. Van elders is bekend, onder welk voorwendzel die Vorst de aangevangene plegtigheid deedt ſtaaken. De Roomschgezinden hebben hier eene Statie. ——— Niet verre van *Hoogwoude* legt het zo genoemde *Koningspad*. Het ontleent zijnen naam van Koning WILLEM, *Graave van Holland*, die gezegd wordt, langs hetzelve te zijn getrokken, toen hij, in den Jaare 1256, in zijnen optogt tegen de Friezen, door het Ys viel en vervolgens verdronk.

Hoogwoude, (*Heeren van*) dus genaamd naar een Huis of Kaſteel, in *Kennemerland*, aan den kant van *Medenblik*. De eerſte van dien naam was EVERARD, Bastaart van Hertoge WILLEM *van Beijeren*, Graave van Holland. In den tweeden ſtrijd, bij *Alfen*, wierdt hij, door Vrouwe JAKOBA, Ridder geſlagen. EVERARD, die Heer was van *Hoogwoude* en *Aartswoude*, deedt het ſtraks gemelde Slot bouwen. Hij leefde nog in den Jaare 1451, en wierdt, in de Groote Kerk van 's Hage, voor het Groot Altaar, begraaven. Tweemaalen was hij getrouwd geweest: eerst met *N. van Ktijfhoek*, uit den Huize der Baanderheeren van *Arkel*; daar naa met *Alida van Zwieten*, Dochter van Boudewijn van Zwieten en van Luitgard van Nijenrode. Uit zijn eerſte Huwelijk liet hij naa:

1. ANTHONY VAN HOOGWOUDE, die volgt.

2. *Margareta van Hoogwoude.* Met *Willem van Egmont*, Broeder van Arend van Egmond, Hertog van Gelder, was deeze, heimelijk, in den echt verbonden, en daar in moeder geworden van eenen Zoon, *Gerrit* genaamd, die de Stamvader wierdt der Heeren van *Egmond van der Nijenburg.*

ANTHONY VAN HOOGWOUDE, *Heer van Hoogwoude en Aartswoude*, wordt, op het Jaar 1479, als Ridder binnen Dordrecht vermeld. Hij leefde nog in den jaare 1485. In zijn huwelijk, met *Sophia van Poelgeest*, Dochter van Jan van Poelgeest en Margareta van Zwieten, hadt hij verwekt:

1. *Boudewijn van Hoogwoude*, Ridder, nog bij 's Vaders leeven, zonder kinderen, geſneuveld, omtrent Saffingen, in Vlaanderen, in den Oorlog tegen de Brabanders.

2. *Everard van Hoogwoude*, Monnik te Egmond.

3. *Willem van Hoogwoude en Aartswoude.* Hij verkogt deeze beide Heerlijkheden aan Jan den I, Graave van Egmond. Hoewel hij tweemaalen was getrouwd geweest, liet hij, egter, geene kinderen naa. Eerst hadt hij ter Vrouwe *Clementia van Heuſen*, van Haarlem, geſtorven in den Jaare 1500; vervolgens, *Elizabeth van Soutelande*, Weduwe van Jan, Bastaart van Brederode.

4. GERRIT VAN HOOGWOUDE, die volgt.

5. *Kornelis van Hoogwoude.*

6. *Joſina van Hoogwoude*, Nonne te Poel, bij Leiden.

GERRIT VAN HOOGWOUDE, ſtraks genoemd, was Ambagtsheer van Hoog-Blokland, bij Gorkum. Naa het overlijden van zijnen Oom, van Moeders zijde, Adriaan van Poelgeest, bekwam hij, bij erfenisſe, het Huis van Poelgeest, te Koudekerk. Zijne eerſte Vrouw was *Balij van der Boekhorst*; de tweede, *Machteld van der Does*, Dochter van Jakob van der Does, Weduwe van Jakob van Dorp. Bij zijn overlijden, 't welk voorviel in den Jaare 1526, liet hij alleenlijk Dochters naa, uit zijn eerſte huwelijk; deeze waren:

1. *N. van Hoogwoude*, Nonne te Warmond.

2. *N. van Hoogwoude*, Nonne te Poel, bij Leijden.

3. *Willemina van Hoogwoude*, Vrouwe van Blokland, eerst getrouwd met Anthonij Chevlier, woonende te Dordrecht; vervol-

volgens met Steven van Blitterswijk, van Keulen. Stervende vóór haaren Man, en geene kinderen nalatende, beſprak zij hem den lijftogt van het boven genoemde Huis Poelgeest. — Met GERRIT VAN HOOGWOUDE is aldus dit Geſlagt uitgeſtorven.

Zie WACHTENDORP, *Rijm-Kronijk*; *Oude Holl. Kronijk.*

HOORN, eene Stad in het Noorder-Kwartier, onder de Steden van dat Gewest de tweede in rang, legt, aan eenen Inham, in het Westen der Zuiderzee, van welke zij, voor een groot gedeelte van haaren omtrek, beſpoeld wordt. Aan de Landzijde heeft zij een luſtigen oord, beſtaande uit eenen reeks van weinig minder dan vierhonderd Tuinen, zo tot vermaak als ter kweekinge van aard- en boomvrugten dienende, en voorts zeer vrugtbaare weilanden. In menigte en aangenaamheid van Laanen en Wandelingen, onder den rook der Stad, heeft *Hoorn* naauwlijks zijnen weergade. De aanſpoelende Zee geeft, aan de Oostzijde, eene natuurlijke Sterkte aan de Plaatze, welke, behalven de bedekking van eenen aarden Wal met zeven Bolwerken, aan de Landzijde, door het inlaaten van zeewater, tegen eene vijandelijke aannadering kan gedekt worden.

De verſcheidenheid van gevoelens, omtrent den *Naamsoorſprong* van veele Plaatzen en Steden, geldt ook ten aanzien van deeze Stad. Volgens zommigen zou *Hoorn* eigenlijk *Horn* moeten geſpeld worden, betekenende eenen *Hoek*, en de Stad dien naam ontleenen van haare ligginge in eenen uithoek van het Gewest. Anderen zoeken de reden der benaaminge, in de kromheid of hoornagtige gedaante der aloude Haven. VELIUS meent, dat de Plaats haaren naam heeft te danken aan eenen Herberg, daar weleer een Hoorn uithing, en die een der drie eerſte huizen der Stad was.

In *Oudheid* moet *Hoorn* voor de meeſte Steden wijken. Waarſchijnlijk klimt dezelve niet hooger, dan tot het begin der Veertiende, of het einde der Dertiende Eeuwe. Toen begon men, inzonderheid, werk te maaken, in dien oord, van het bereiden van Kaas en Boter. De bekwaame gelegenheid ter verzendinge

ge zal, in 't eerst, eenige weinige Huizen hebben doen bouwen, welke, zeder t, tot eene Stad zijn aangegroeid. Allerlijkens vermeerderden deeze in getal; tot driemaalen toe maakte men eenen uitlegging.

Naast de Kaasneering, bloeiden hier, al vroeg, verscheiden andere takken van Koophandel. *Hoorn* moet gereld worden onder de Steden, die 't eerst zich op de Visscherij hebben toegeleid. Ten minsten wierdt reeds zo vroeg, als in den Jaare 1416, het Groote Haringnet aldaar uitgevonden. Nog ruim vijfentwintig jaaren vroeger bragten 'er de Deenen hunne Osen ter markt. Een Schippers-Gild was toen al in weezen, nevens verscheiden keuren op den Koophandel.

Tot in den Jaare 1426 was *Hoorn* eene opene Plaats. Een misverstand, tusschen Vrouwe JAKOBA en de Burgers, bewoog deeze, om zich tegen de aanslagen der Graavinne te beveiligen, een aarden Bolwerk op te werpen. Nog in het zelfde jaar kwam hun deeze voorzorge te baate; met behulp van Amsterdammers en Haarlemmers, verdreeven zij eenen WILLEM NAGEL, door de Graavinne gezonden om de Stad te belegeren. Tot loon dier kloekheid ontvingen, naderhand, de Stedelingen aanzienlijke Voorregten van PHILIPS VAN BOURGONDJE. De vermeerdering van Stads Excijnzen verwekte, in den Jaare 1471, binnen *Hoorn*, merkelijken Opstand. De Lakenneering was hier thans in merkelijken bloei; doch zij verliet, zedert, de Stad, vermids de Vollers en Weevers een voornaam deel gehad hadden in de opschudding. De Excijnzen hielden stand, tot in den Jaare 1477; toen sloeg het Gemeen wederom aan 't muiten, plonderde het huis van den Schout, en kwam niet tot bedaaren, zonder eene geheele verandering in de Regeeringe. De Kabeljaauwschen wierden, bij die gelegenheid, van het kussen gestooten, en de Hoekschen daar op gezet. Het wederzijdsch woelen dier Aanhangen was hier mede niet gestild; meermaalen brak het uit, en kwam, eindelijk, in den Jaare 1491, der Stad te staan op het befaamde Kaas- en Broodspel, en het pleegen van veelerhanden moedwil, bij die gelegenheid. Van twee zware rampen, der Stad overgekoomen, gebeurde de eerste in den Jaare 1481, bestaande in een verschrikkelijken Brand, die geheele Straaten en Gragten in de asche leide; de andere, eene

Pest-

DIEDERIK SONOY
Vries Edelman,
Gouverneur van Noordholland
ende Waterland.
GESTORVEN M D LXXVIIII.
J. Punt fecit.

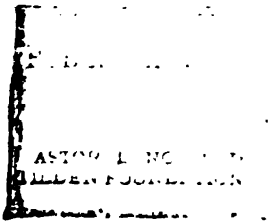

MAXIMILIAAN Grave van Bossu
Heere van Benry etc.
Stadhouder over Holland
West-Vriesland ende Vtrecht.
GESTORVEN DEN 21 DECEMBER
M D LXXVIII.

Pestziekte, koude, in den Zomer des Jaars 1493, het leeven aan wel vijftienhonderd inwooners. Veel gemaatigder, dan elders in Holland, gedroeg zich hier de Regeering, omtrent de zo genaamde Ketters, zedert het opgaan van het licht der Hervorming. Alleenlijk zouden vijf Doopsgezinden het slagtoffer geweest zijn van den blinden Godsdienstijver. Pas buiten de Poort der Stad deedt zekere JAN ARENDSZOON de eerste openbaare Preek in Holland, in den Jaare 1566. KLEMENT MAARTENSZ, eerst Pastoor in de *St. Antonis-Kerk* te *Hoorn*, doch, zedert, het Pausdom verlaaten hebbende, wierdt aldaar de eerste Leeraar der Hervormden; doch deeze moesten de Stad verlaaten, naa het Bonvonnis, door den Hertog VAN ALVA, in den Jaare 1569 tegen hen geveld. Naa *den Briel*, was *Hoorn* onder de eerste Steden, welke de zijde van Prinse WILLEM DEN I koozen. Dapper kweeten zich, vervolgens, de Hoornsche Burgers tegen de zulken, die 't nog met *Spanje* hielden. Veel afbreuke deeden ze, inzonderheid, aan die van *Amsterdam*. De Spaansche Admiraal, Graaf VAN BOSSU, wierdt, in eenen Zeeslag, door hen gevangen genomen, en zat, ruim vier jaaren, in hunne Stad, in gevangenisse. Groot nadeel leedt de Stad, in den Jaare 1578, die, door de gematigheid der Regeeringe, veele aanzienlijke Kooplieden gelokt hebbende, thans dezelve verloor, zints andere Steden, en vooral *Amsterdam*, *Spanje* verlaaten hadden. Merkelijke moeite hadt de Stad van den tweespalt der Remonstranten en Contra-Remonstranten. Zo sterk was de Regeering op de zijde der eerstgenoemden, dat zij zekeren DIRK KRISTIAANSZOON, Leeraar te *Grootebuizen* en *Avenhorn*, die tot den anderen Aanhang behoorde, van zijnen dienst ontsloeg. Doch de hekken wierden 'er verhangen, zedert Prins MAURITS, met een aantal Krijgsvolk gesterkt, de Wethouderschap naar zijnen zin veranderde. In 't hart, egter, bleeven veelen Remonstrantschgezind; duidelijk bleek dit aan den opstand, ontstaan ter gelegenheid der uitleidinge buiten de Stad van den Predikant DOMINICUS SAPMA, een bekenden Arminiaanschen Leeraar. Om den Burgeren die gezintheid te verleeren, sloeg men over tot het vorderen van zwaare geldboeten, tot het doen betaalen van welke hun, zomtijds, zeven of meer Soldaaten wierden thuis gezonden. De verheffing van Prinse WILLEM

BEN III tot het Stadhouderſchap, in den Jaare 1672, gaf, van nieuws, aanleiding tot verſcheiden ongeregeldheden. Zeker REINIER LANGEWAGEN, Lid der Vroedſchap, omdat hij het *Eeuwig Edikt* hadt getekend, wierdt een prooi der woede van het Graauw, 't welk zijn huis plonderde, en, zonder de tusſchenkomst der Schutterije, om verre zou gehaald hebben. In de maand Februarij des Jaars 1703 vloog de Kruidmolen, pas buiten de Stad, met een vervaarlijken ſlag, in de lucht. Zo aan den Molen als aan de Stad en den omliggenden oord, kwam deeze ramp te ſtaan op eene ſchade van ruim drie Tonnen Gouds. Nog in versch geheugen zijn de onlusten, geduurende de jongſte Staats- en Burgertwisten, binnen *Hoorn* voorgevallen.

Op dit algemeen berigt wegens de Hiſtorie der Stad, zullen wij nu eenige nadere bijzonderheden laaten volgen.

Talrijker, dan eenige andere Noordhollandſche Stad, is *Hoorn* ten aanzien van Huizen en Inwooneren. Dat der laatſten, hoewel niet beſtendig even groot, wordt, doorgaans, op ruim twaalfduizend begroot. Bij de opneeming der Huizen, van den Jaare 1732, wierden op de Verpondingslijsten gebragt tweeduizend achthonderd en zeventien.

Hoorn heeft vier Poorten: de Wester-Poort; de Noorder-Poort; de Koe-Poort; de Ooster-Poort. Indien men aan den uitgang na het Hoofd of de Haven dien naam wil geeven, zou men nog eene vijfde Poort daar nevens kunnen voegen. De Wal, rondom de Stad, voor 't overige van aarde opgeworpen, is alleen tusſchen de Wester- en de Noorder-Poort, van ſteenen opgehaald. Langs heenen in den Wal ſtaan, hier en daar, ronde Torens, welke tot bewaarplaatzen van Buskruid dienen. Zeer ruim en breed is de *Haven*, en bovenal merkwaardig het groote *Hoofd*, aan en om dezelve. Voorheen was het merkelijk kleiner, en wierdt, voor ruim honderd jaaren, aangeleid in zijne tegenwoordige gedaante; zij is die van eenen winkelhaak, ſtrekkende, eerst, van de Hoofd-Poort, Oost-Zuid-Oost, en vervolgens, met het langſte gedeelte, Zuidwaarts aan. In de geheele lengte beſlaat dit kostbaar Werk, geheel uit Zee opgetrokken, driehonderdentwintig, en in de breedte achtendertig voeten.

Onder

Onder de Waereldlijke Gebouwen verdienen de volgende onze opmerking. Het *Stadhuis*, ſtaande aan den zo genaamden *Roden Steen*, zijnde de Groote Markt, een gevloerd Plein, waarop, weekelijks, eene aanzienlijke menigte Kaas geveild wordt. Aan het zelfde Plein ſtaat ook de *Waag*, een vierkant gebouw, van blaauwen Ardoinſteen ſierlijk opgehaald. Aan den Zuidweſt kant van de zelfde Markt ziet men de Vergaderplaats der Gekommitteerde Raaden van Weſtfriesland en het Noorderkwartier, eertijds de wooning der Proosten van Weſtfriesland, zo wel uitwendig, als door inwendige ſieraaden, waardig den rang der Staatsleden, welke aldaar vergaderen. Niet minder in aanzien is het *Logement der Gekommitteerde Raaden*, een gedeelte van het aloude Hieronimiter Klooſter. De Schoorſteen der Eetzaale, fraai op zich zelven, pronkt, daarenboven, met eene Schilderij, verbeeldende den Zeeſlag van BOSSU, gevat in eene Lijst van kunſtig geſneeden Beeldwerk. *Het Oostindisch Huis*, waar in de verkoopingen van de goederen der Maatſchappije gehouden worden, is mede een fraai gebouw, gelijk ook de Pakhuizen en de Timmerwerf, tot dezelve behoorende. *Het Admiraliteits-Huis*, of *Prinſen-Hof*, en het *Magazijn der Admiraliteit*, zijn insgelijks ruime en ſchoone gebouwen. Behalven het laatstgemelde, heeft men 'er ook een *Gemeene-Lands-Magazijn*. Op den grond van het aloude *St. Katharijnen*-Klooſter ſtaat thans de *Munt*. Het regt, om geld te munten, is, in het Noorderkwartier, bepaald aan de Steden *Hoorn*, *Enkhuizen* en *Medenblik*. Om de tien jaaren verandert de Munt van plaatze, tuſſchen deeze Steden. Het *Artillerij* of *Wapenhuis* is gemaakt van de Kerk van het *St. Marien*-Klooſter. Volgens 't zeggen van zommigen zou hier een voorraad van Geweer bewaard worden, groot genoeg om vierduizend Man te wapenen. Ook wil men, dat het ijzeren Harnas, de Hoed en de Krag des Graaven VAN BOSSU nog heden hier bewaard worden. Twee *Doelen* heeft men te *Hoorn:* de *Oude*, of *St. Joris-Doele*, en de *Nieuwe*, of *St. Sebastiaans-Doele*.

Wij gaan over tot de *Godsdienſtige Gebouwen*. Van de drie Kerken, welke de Hervormden hier hebben, koomt allereest in aanmerking de *Groote Kerk*, een deftig Kruisgebouw, pronkende met een kunſtigen tamelijk hoogen Toren. In de plaats der voor-

voorgaande Kerke, van hout gemaakt, wierdt de tegenwoordige in den Jaare 1369 aangevangen, en, bij de voltooijing, aan JOANNES *den Dooper* en CYRIACUS gewijd. De Toren is een werk van laater tijd. De *Noorder-*, ook wel de *Vrouwen-Kerk* genaamd, als zijnde eertijds aan *Onze Lieve Vrouwe* toegewijd geweest, is een klein, doch hegt en fraai gebouw. Nog kleiner dan deeze, hoewel niet ongevallig, is de *Ooster-Kerk*, eertijds opgedraagen aan den H. ANTONIUS. Van vijf Leeraaren worden deeze Kerken bepredikt. Voorts hebben de *Lutherſchen*, *Remonſtranten* en *Doopsgezinden* hier ieder afzonderlijk hunne Vergaderplaatzen. In gevolge van de rekkelijkheid der Regeeringe, plagten, voormaals, de Remonſtranten hier zeer talrijk te weezen, doch zijn 'er thans, gelijk elders, aan het afneemen. De *Doopsgezinden* hebben 'er twee Kerken, en maaken nog een goed getal van Leden uit. Drie Statien vindt men hier van de Roomschgezinden. Voorheen hadden de *Jeſuiten* hier twee Kerken; doch, op last der Regeeringe, zijn ze, al vóór langen tijd, geſlooten.

De veelvuldige Kloosters, welke men, geduurende de Roomschgezinde tijden, binnen *Hoorn* hadt, gaven, zedert, eene voegzaame aanleiding, om dezelve, met kleine kosten, tot Liefdegeſtigten te vertimmeren. Het *Weeshuis*, het *Huiszitten-Armen-Weeshuis*, het *Proveniers-Huis*, of *St. Pieters-Hof* waren, voorheen, Monniken-Kloosters. Het *Gasthuis* en het *Latijnſche School* zijn, reeds van den beginne, tot hunne bijzondere oogmerken, uit den grond opgetimmerd. Niet meer dan één Hofje vondt men te *Hoorn*, naar eenen der ſtigteren, *Klaas Stapels-Hofje* genaamd. Volgens de oorſpronklijke inrigting mogten 'er alleen op woonen bejaarde Vrijſters en Weduwen, die, geene Ledemaaten zijnde van eenige Protestantſche Gemeente, te *Rhijnsburg* ten Avondmaal gingen.

De *Regeering* van *Hoorn* beſtaat uit een Kollegie van twintig Vroedſchappen, die voor hun leeven aanblijven, en uit dat der Wethouderſchap; beſtaande uit den Hoog-Schout, vier Burgemeesteren en zeven Schepenen. Ten hunnen dienſte hebben deeze eenen Penſionaris en drie Sekretarisſen.

Hoorn is de geboorteplaats van verſcheiden *Vermaarde* en *Geleerde* Mannen. Wij vinden, onder andere, genoemd: JACOBUS

COBUS CERATINUS, een groot Taalkundige; PETRUS en HADRIANUS JUNIUS, van welke de laatſte inzonderheid bekend is, door zijne Beſchrijving van het aloud *Batavia* of *Holland*; JACOB DUNUS of VERDUIN, een goed Dichter; CORNELIUS VIGIUS, Dokter en Hoogleeraar in de Geneeskunde; NIKOLAUS BULIUS, of, in 't Nederduitsch, KLAAS BOELESZ, insgelijks een vermaard Geneesheer en goed Dichter, die, naa de vermaardſte Hoogeſchoolen van *Frankrijk*, *Duitschland* en *Italie* bezogt te hebben, bij zijne wederkomst in het Vaderland, tot aanzienlijke Ampten wierdt bevorderd, en in den Jaare 1617 overleedt; DIRK VELIUS, de bekende Schrijver van het *Kronijk van Hoorn*: hij was Vroedſchap der Stad, doch wierdt, in den Jaare 1618, door Prins MAURITS, van zijnen post verlaaten, en overleedt in den Jaare 1630; ROMBOUT HOGERBEETS, eerst Advokaat, daar naa Penſionaris van *Leijden*, neveus DE GROOT, ter eeuwige Gevangenisſe, op *Loeveſtein* gebannen, doch, naa zijne ſlaaking uit den Staatskerker, in den Jaare 1625, op het Huis *te Weer*, bij *Waſſenaar*, nog in 't zelfde jaar overleeden; DOROTHEUS en SIMON WALRAVE, beiden zeer kundige Regtsgeleerden, en voorts nog verſcheiden andere beroemde Mannen, ſieraaden van hunne Stad en Vaderland.

Het *Wapen* van *Hoorn* is een *Roode Hoorn in een Zilveren Veld, vastgehouden door eenen Leeuw en Eenhoorn.*

Zie PEYKEN RYP, *Kronijk van Hoorn*; VELIUS, *Kronijk*, *Beſchrijving van Hoorn*; *Handv. van Hoorn*; S. CENTEN, *Bijvoegſel op Velius*, en andere.

HOORN, (*den*) een Dorp, op het Eiland *Texel*, in het Zuidwestelijke gedeelte daar van, ſtootende, met het Westeinde, bijkans aan de Duinen. De Gereformeerden hebben 'er eene eigen Kerk en Predikant; gelijk ook de Doopsgezinden, die, op dit Eiland, vrij talrijk zijn. Ook is 'er eene Vergaderplaats voor de Roomschgezinden.

HOORN, (JAN JANSZ VAN) een wakker Zeeman, naa alvoorens, door menigen togt, het vertrouwen zijner Landgenooten te hebben verdiend en gewonnen, wierdt, tot loon daar van, door de *Westindische* Maatschappij bevorderd, tot den hoogen rang van eenen haarer Admiraalen. In deeze hoedanigheid vertrok hij, in den Jaare 1633, nevens den Heer VAN KEULEN, met eene Vloot van elf Schepen, van *Pharnambuk*, om op *Tamaïrica* eenen kans te waagen. Gelukkig slaagde hij in deeze onderneeminge; naa korten tegenstand, waren de *Portugeezen* genoodzaakt kamp te geeven. Thans zondt de Admiraal zijne Vloot, in twee smaldeelen, op de Spanjaards af; doch zij behaalden klein voordeel: de bemagtiging van eenige kleine Scheepjes was alle de vrugt hunner poogingen. Hier om zijne Schepen, van nieuws, verzameld hebbende, wendde hij den steven na de Stad *Truchille*, daar hij meester van wierdt, een grooten buit behaalde. Van daar zette hij koers na de Stad *Campeche*. Naa eenigen tegenstand ontmoet en overwonnen te hebben, deedt hij zijne manschap aan land treeden, en den aanval beginnen. Ook hier moest de zamengevoegde magt der Spanjaarden en Portugeezen voor den moed zijner Troepen zwigten. Zich niet in staat bevindende om de Stad behoorlijk te bezetten, verliet hij dezelve, alleenlijk medevoerende den gevonden buit. Het laatste bedrijf was deeze zege, welk wij van den Admiraal VAN HOORN vinden aangetekend.

Zie *Leven der Zeehelden*; DE LAAT, *Verhaal van de Westind. Compagnie.*

HOORN (JAN VAN) zeventiende Gouverneur-Generaal van Neêrlands Indie, van geboorte een Amsterdammer, verzelde, in zijne vroege jeugd zonder rang en gaadje, zijnen Vader op eenen togt na *Batavia*, alwaar hij, in den Jaare 1668, aankwam. Langs de onderscheidene trappen van Onder-Assistent, Onder-Koopman, Opper-Koopman, Eersten Klerk, Eersten Sekretaris, Raad van Indie, en Direkteur-Generaal, beklom hij, in den Jaare 1704, dien hoogsten trap van Gouverneur-

neur-Generaal der Nederlandſche Bezittingen. Met grooten lof bekleedde hij alle deeze posten, en hadt, vóór zijne laatſte en hoogſte bevordering, twee Gezantſchappen bij den Koning van *Bantam* waargenomen. In den Jaare 1710 keerde hij te rug in het Vaderland, door opontbod der Heeren Bewindhebberen, volgens zommigen; of, gelijk anderen willen, op zijn eigen verzoek om ontſlag. Niet onvoldaan over zijn beſtuur moeten Heeren Bewindhebbers geweest zijn, naardien zij, bij zijne wederkomst, hem beſchonken met een gouden penning van honderdvijftig Guldens. Hij ſtierf te *Amſterdam*, in de maand Februarij des Jaars 1711, onmeetelijke ſchatten naalaatende, volgens zommige wel honderd Tonnen Gouds. Zijne Weduw, eene Dogter van den Heere VAN RIEBECK, hertrouwde met den Heere CORNELIS BORS VAN WAVEREN, Schepen van *Amſterdam*. Eene Dogter, door hem in een eerſte huwelijk verwekt, wierdt de echtgenoote van den Heere JAN TRIP.

HOORNAER, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, in *Zuidholland*, in het *Land van Arkel*. In haaren omvang bevat de Heerlijkheid vijfhonderdachttien Morgens en honderd Roeden Lands, en het Dorp drieënvijftig Huizen. Merkelijk moet het Dorp, naar gelange zijner grootte, zijn toegenomen, naardien 'er nog Lijsten voorhanden zijn, op welke ſlegts zesentwintig Huizen ſtaan aangetekend. De Kerk, pronkende met een vrij hoogen Toren, ſtaat, nevens haar bemuurd Kerkhof, rondom in lommerrijk geboomte. Zedert het Jaar 1610 heeft *Hoornaer* een eigen Leeraar gehad; te vooren ſtondt het in gemeenſchap met *Hoog-Blokland*.

HOORNBEEK, (JOANNES) een der beroemdſte Nederlandſche Godgeleerden, wierdt gebooren te *Haarlem*, in den Jaare 1617. Zijn Grootvader, insgelijks JOANNES genaamd, om de vervolging, van wegen Geloofszaaken in *Vlaanderen*, te ontwijken, hadt, nevens zijne huisvrouwe, in den Jaare 1548, zich na die Stad begeeven. In zijne geboorteplaats genoot hij het onderwijs in de gronden der Taalkennisſe, en vervolgens, op de Hoogeſchoolen van *Leiden* en *Utrecht*, in de verhevener weetenſchappen, vooral in de Godgeleerdheid. In den Jaare 1639 tot

den predikdienst bevorderd, bekleedde hij, eenigen tijd, doch heimelijk, het Leeraarampt te *Keulen*. In den Jaare 1643 in zijn Vaderland zijnde te rug gekeerd, beklom hij, op het einde diens jaars, den Hoogleeraarsſtoel in de Godgeleerdheid, aan het Hoogeſchoole te *Utrecht*. Tevens bekleedde hij aldaar den post van gewoon' Leeraar onder de Hervormden. Met grooten lof en algemeene toejuiching kweet hij zich van zijnen pligt, tot in den Jaare 1654, wanneer de Bezorgers van het Leidſche Hoogeſchool het onderwijs in de Godgeleerdheid aan hetzelve aan hem opdroegen. Met geen minder roem, dan aan zijne voorgaande ſtandplaatze, nam hij hier zijnen post waar, tot in den Jaare 1666, wanneer hij, op den eerſten September, door den dood, daar van wierdt afgelost, in den ouderdom van negenenveertig jaaren. In den Jaare 1650 was hij, te *Utrecht*, in den echt getreeden met ANNA BERNARD, en verwekte, bij dezelve, twee Zoonen: IZAAC HOORNBEEK, van wien ſtraks nader zal geſproken worden, en HENRIK EMILIUS HOORNBEEK, Commis-Fiskaal der Imposten van de Provincie van Holland. Behalven de geleerde, verſtondt HOORNBEEK de meeſte hedendaagſche leevende Taalen. Van zijne onvermoeide naarſtigheid en vlijt, van zijne gemaatigdheid ter bijlegginge van de twisten der geſchilvoerende Christenen, als mede van zijne zucht ter uitbreidinge van de Leere des Euangeliums, getuigen zijne veelvuldige Schriften. De voornaamſte en meest bekende zijn deeze: *Inſtitutiones Theologicæ*; *Irenicum de ſtudio Pacis & Concordiæ*; *de Conſociatione Euangelica inter Reformatos & Euangelicos*; *Pro convincendis & convertendis Judæis*; *de converſione Gentilium*; *Theologia Practica*; *Orationes Variæ*, &c.

Zie BAYLE, *Dictionaire*.

HOORNBEEK, (IZAAK VAN) Zoon van den ſtraks vermelden voortreffelijken Godgeleerde, in 's Vaders voetſtappen treedende, leide zich, al vroeg, met loflijken ijver toe, op de beoefeninge van fraaie letteren en beſchaavende Weetenſchappen. De Regtsgeleerdheid trok vooral zijnen weetlust. Naa den trap van Meester te hebben beklommen, zette hij zich neder

in

in *'s Hage*, in de hoedanigheid van gewoonen Pleitbezorger. Zijne kunde en vermaardheid deeden het oog der Rotterdamſche Regeeringe op hem vallen, en tot Penſionaris van haare Stad verkiezen. Behalven zijne verrigtingen, aan dien post onmiddelijk verknogt, bediende men, bij wijlen, zich van hem in zaaken van een wijderſtrekkenden aart, het gemeene Land betreffende. Merkelijke onlust was 'er, in den Jaare 1704, gaande, in *Gelderland*, met naame ook tuſſchen de Ridderſchap en de Steden des *Veluwſchen* Kwartiers. Naar den zin der laatſten zogten zich de Edelen een wederregtelijk gezag toe te eigenen, onbeſtaanbaar met de Stadhouderlooze Regeering, welke thans door de Steden wierdt begunſtigd. Met deezen twist, welke zo hoog was geklommen, dat men tegen elkander te wapen liep, bemoeiden zich thans de Staaten van Holland; gaarne zagen zij dien bijgeleid, op zulk eene wijze, dat de Staatsgezinde Regenten der Gelderſche Steden, die met hun één lijn trokken, op het kuſſen bleeven. De Heer VAN HOORNBEEK moet een voorſtander geweest zijn van deeze denkwijze. Althans wierdt hij, onder andere, door de Hollandſche Staaten, benoemd, om, ter bemiddelinge van het veel gerugt maakende geſchil, na *Arnhem*, in Bezendinge, te worden afgevaardigd. Nevens hem vertrokken derwaarts de Heeren ADRIAAN VAN DER GOES, Heer van *Naters*, Oud-Burgemeester van *Delft*, WILLEM BUYS, Penſionaris van *Amſterdam*, en BRUNO VAN DER DUSSEN, Burgemeester en Penſionaris van *Gouda*. Een Verdrag, door hunne tuſſchenſpraak geſlooten, ſcheen iet goeds te belooven; doch het heil daar van wierdt, door den uitſlag, wederſproken. Een ander blijk van het vertrouwen, welk men in hem ſtelde, was, dat hij, benevens eenige weinige Staatsleden, in het geheim wierdt genomen, raakende de onderhandeling tot Vrede, door Frankrijk, in den Jaare 1705, onder de hand en langs omwegen voorgeſlagen.

In het begin van Augustus des Jaars 1720 overleedt de Raadpenſionaris ANTONI HEINSIUS. Om diens plaats te vervangen, lieten, eene maand daar naa, 's Lands Staaten het oog vallen op den Heer VAN HOORNBEEK; met algemeene ſtemmen wierdt die aanzienlijke en gewigtige post aan hem opgedraagen. Ten zelfden tijde namen hem de Ridderſchap en Edelen aan tot Pen-

ſionaris van hunne Orde. Zijne Jaarwedde wierdt, even gelijk zijn Voorzaat hadt getrokken, geſteld op twaalfduizend Guldens. Uit zijne Inſtructie, voor 't overige de zelfde, als die van den Heere HEINSIUS, wierdt weg gelaaten, al wat betrekking hadt tot den Perſoon en het Ampt van Stadhouder van het Gewest.

De jongstoverleedene Stadhouder, Prins WILLEM DE IV, reeds met die waardigheid bekleed in de Provincien *Friesland* en *Groningen*, in den Jaare 1722 insgelijks Stadhouder van het Landſchap *Drente* geworden zijnde, beſpeurde men, ſtraks, in *Gelderland* merkelijke beweeging, om voor den elfjaarigen Prinſe het Stadhouderſchap ook in dat Gewest te verzekeren. De Staaten van Holland hadden hier van de lucht niet gekreegen, of zij zogten eenen ſpaak in 't wiel te ſteeken. Die van *Zeeland*, *Utrecht* en *Overijſſel* hadden met hun éénen zin, en, vóór ettelijke jaaren, te gader een beſluit genomen, ter handhaavinge van den Stadhouderloozen Regeeringsvorm. Uit vreeze voor wankelen, in die Gewesten, namen ze thans het beſluit, tot het doen van eene Bezendinge derwaarts, ten einde om den Staatsleden de aangegaane verbintenis te herinneren, en dezelve nog ſterker bij hen aan te dringen. Daarenboven moest dit werk dienen, om de genoemde Gewesten over te haalen tot eene gezamentlijke Bezending na *Gelderland*, met oogmerk om de Staaten over te haalen tot volhardinge bij den tegenwoordigen Stadhouderloozen Regeeringsvorm. Benevens de Heeren KAREL PHILIPS VAN DORP, *Heer van Maasdam*, ALBERT FABRICIUS, WILLEM BUYS en H. DAAY, was onze Raadpenſionaris een der Afgevaardigden, welke, eerst na *Utrecht*, en vervolgens na *Overyſſel*, de reize aannamen. Van elders is bekend de vrugtlooze pooging der Hollandſche Staaten, en hoe zijne Hoogheid, door die van *Gelderland*, ondanks dit alles, tot Stadhouder van hun Gewest wierdt verkoozen.

Omtrent of een weinig naa het midden van het Jaar 1725 eindigde het eerſte vijftal jaaren, voor welke de Heer VAN HOORNBEEK, in den aanvang, tot Raadpenſionaris was aangeſteld. Ondanks het kwijnend lichaamsgeſtel, welk hij omdroeg, wierdt hij, van nieuws, voor even zo veele jaaren, aangenomen.

men. Doch hij bezweek, kort naa die opdragt, onder het geweld zijner kwaale. Eene uitteerende ziekte nam hem weg, op den zeventienden van Julij des ſtraks genoemden jaars, in den goeden ouderdom van eenenzeventig jaaren.

Zie J. WAGENAAR, *Vad. Hiſt.*

HOORNE, (PHILIPS VAN MONTMORENCI, *Graaf van*) was de Zoon van JOZEFUS VAN MONTMORENCI, Heere van *Nivele*, en van ANNA, Dogter van FLORIS VAN EGMOND. Deeze, haaren Echtgenoot overleevende, hertrouwde met JOANNES, Domheer te *Luik*, die, naa het overlijden van zijnen broeder JAKOB DEN III, *Graave van Hoorne*, dien tijtel met het daar aan verknogte vermogen erfde. JOANNES verwekte geene kinderen in deezen echt. Het laatſte mansoir zijnde van het aloud en doorluchtig geſlagt, wierdt hij, om dit, eenigzins, te vergoeden, te raade, de kinderen zijner Gemaalinne, uit haar eerſte huwelijk, voor de zijnen aan te neemen. Deeze kinderen waren PHILIPS, het onderwerp onzer tegenwoordige leevensſchetze, en FLORIS. In 't eerst ontmoette deeze aanneeming merkelijken tegenſtand, van den kant van eenige Zijlingſche bloedverwanten des Geſlagts van *Hoorne*. Doch MONTMORENCI, door zijn groot aanzien ten Keizerlijken Hove, zegepraalde, in 't einde, op dien tegenſtand. PHILIPS erfde dus, van zijnen Stiefvader, behalven het Graafſchap *Hoorne*, de Heerlijkheden *Altena* en *Weert*; hij kwam, daarenboven, insgelijks bij erfenisſe, aan het bezit van het Graafſchap *Nuenar*, *Meurs* en *Saverdam*.

Een perſoon, dus luisterrijk door geboorte en rijkdom, vondt gereeden toegang ten Hove, en wierdt aldaar met Eerampten en waardigheden begiftigd. Eerst was hij Hopman van de Lijfwagt des Konings van Spanje, wierdt vervolgens Stadhouder van *Gelder*, en eindelijk Admiraal der Nederlanden. Toen PHILIPS DE II, in zijns Vaders plaatze, de Regeering aanvaard hebbende, eene aanzienlijke bevordering deedt tot Ridders van het Guldenvlies, wierdt de Graaf VAN HOORNE, nevens Prins WIL-

LEM DEN I en andere luiden van aanzien, in de Orde aangenomen.

In den Jaare 1559 verliet Koning PHILIPS de Nederlanden, om de Regeering van *Spanje*, in eigen perſoon, te aanvaarden. Met een pragtigen Hofſtoet, en begeleid door bijkans negentig Schepen, vertrok hij, ter Zee, derwaarts. De Graaf VAN HOORNE genoot de eere, als Admiraal, het hoofdbevel te voeren over de geheele Vloot. In *Spanje* vertoefde hij tot in den Jaare 1563, wanneer hij, bekleed met de waardigheid van Raad van Staate, herwaarts wederkeerde.

Bij zijne wederkomst vondt hij het Land vol onlusten, verooorzaakt, inzonderheid, door de heerschzucht van den Kardinaal VAN GRANVELLE. Een aanzienlijke Aanhang van Edelen en Grooten, om hem den voet te ligten, was tegen den Kerkvoogd opgeſtaan. Aan het hoofd van deeze bevondt zich Prins WILLEM *van Oranje*. De Graaf VAN HOORNE, een liefhebber van het Vaderland en van deszelfs Regten en Vrijheden, koos wel haast zijne zijde. Anderen zagen het onregt, doch bezaten geenen moed, om, met hunne klagten, voor den Koning te verſchijnen. ORANJE en HOORNE, nevens den Graaf VAN EGMOND, waagden alleen dien ſtouten ſtap. In eenen Brief, alleen door de drie Heeren ondertekend, bragten zij, in goede ronde Nederlandſche taale, zijner Majeſteit onder 't oog „ dat zij, lang gezweegen hebbende, 't geen hun „ op het hart lag niet langer konden verbergen, zonder on„ dienst aan zijne Majeſteit; dat het algemeen gevoelen der „ Landzaaten, wegens het alvermogen van den Kardinaal VAN „ GRANVELLE in zaaken van Regeeringe, niet konde geweerd „ worden, zo lang de Kardinaal in het bewind wierdt gelaa„ ten; dat dit misnoegen de oorzaak was, waarom 's Konings „ zaaken niet voordeeliger liepen; dat hun ſchrijven niet ont„ ſtondt uit zucht tot meer gezags, als zijnde zij bereidvaar„ dig, op het believen zijner Majeſteit, afſtand te doen van „ hunne zittinge in den Raad van Staate."

Hoewel dit ſchrijven en klaagen niet verholen bleef voor den Kardinaal, volhardde hij, nogthans, in zijne wederregtelijke gezagoeffeninge. Hij matigde zich aan de begeeving der voornaamſte Ampten, zonder de drie Heeren ooit daar in te ken-

kennen. De Graaf VAN HOORNE, zo wel als de anderen, klaagde hier over openlijk; zij zeiden dat het nooit 's Konings meening was geweest, den klem der Regeeringe te laaten in handen eens vreemdelings, met uitfluiting der voornaamſte Edelen en Heeren; welke, daarenboven, volgens billijkheid en de oude Landgewoonten, geregtigd waren tot het beſtuur van den Staat en der Geldmiddelen. Met deeze klagten gingen gepaard hunne poogingen om eenen Aanhang te winnen. Niet ongelukkig ſlaagden zij hier in. Veelen vielen hun toe, hoewel anderen ſtaande hielden, dat HOORNE en de twee anderen het niet ſlegts op den Kardinaal hadden gelaaden, maar ook verandering in de Regeering zogten.

De Graaf VAN HOORNE en zijne medeſtanders ontvingen, eerlang, antwoord van den Koning van Spanje. Zijne Majeſteit prees in denzelven hunnen ijver voor zijnen dienst, doch verzogt, met één, om de overkomst van eenen hunner na *Spanje*, ten einde om de algemeene beſchuldigingen, tegen den Kardinaal, in den Brief vervat, bij monde nader te ontvouwen. In weerwil van 's Konings betuiginge, beſchouwden de Heeren dit ſchrijven als een blijk van wantrouwen: en beſlooten, diensvolgens, zo als zij der Landvoogdeſſe, met ronde woorden, aanzeiden, „ zo lang de Koning geene andere orde ſtelde op de „ Regeering, te blijven uit den Raad van Staate, en de ſcha„ duw, welke zij aldaar, nu vier jaaren lang vertoond hadden, „ te doen verdwijnen." Zij hielden hun woord, en gaven 'er den Koning kennis van, in eenen Brief, in welken zij verklaarden, niet van meeninge te zijn om eenen pleit tegen den Kardinaal te willen aanvangen, maar alleenlijk, als getrouwe Vaſſaalen, den Koning kennis te hebben willen geeven van den toeſtand der zaaken; waar omtrent zij, ſchreeven ze, zich verbeeldden, uit hoofde van hun aanzien, geloof te verdienen. Van de Spaanſche reize verontſchuldigden zij zich, vermids de ſtaat der zaaken en de dienst zijner Majeſteit dezelve niet gehengde.

Intuſſchen verzuimden de Graaf VAN HOORNE en de twee andere Heeren niet, hunnen Aanhang te vergrooten. Nevens den Graaf VAN HOOGSTRATEN, den Heer VAN BREDERODE en andere Grooten, begaf zich onder denzelven de broeder van onzen

Graave, FLORIS, *Baron van Montigni*, insgelijks Ridder van het Guldenvlies, en Gouverneur van *Doornik*. Te zamen ſtelden ze een Verbondſchrift op, 't welk plegtig getekend en bezworen wierdt. De Heer WAGENAAR verzekert, dat de inhoud daar van nergens wordt gemeld; doch met een het algemeen gevoelen, dat het niets ſtrijdigs behelsde met den dienst des Konings of met het belang van den Roomſchen Godsdienst. Misſchien gaf het aanleiding tot het befaamd Verzoekſchrift der Edelen, welk, niet lang daar naa, aan de Landvoogdesſe overhandigd wierdt.

Niet onverhoord bleef, midlerwijl, ten Koninklijken Hove, het ſchrijven en klaagen der drie Heeren. GRANVELLE ontving, in den Jaare 1564, bevel om de Nederlanden te verlaaten. Op aanzoek en ſterk dringen der Landvoogdesſe keerden ze te rug in den Raad van Staate, en gaven 'er den Koning kennis van. Met zo veel vlijts en ijvers namen ze, van nieuws, hunnen post waar, dat ze, onder de Edelen en de Gemeente, zich veele vrienden maakten. Inzonderheid raadden zij tot gematigdheid in het ſtuk van den Godsdienst, en tot vrijheid van Geweeten, aan eenen iegelijk in zijn eigen huis. Meer dan eens drongen ze, zedert, hier op aan, ter gelegenheid als, van wegen de Landvoogdesſe, of haaren Raad, op het Ketterſtraffen wierdt aangedrongen. Vooral weigerden ze hunne toeſtemming aan het invoeren der Inquiſitie. Toen, evenwel, op uitdrukkelijken last des Konings, dezelve wierdt ingevoerd, verwijderde zich de Graaf VAN HOORNE, ten blijke zijns tegenzins in den Geweetendwingenden Regtbank, van het Hof der Landvoogdesſe, en begaf zich na eene zijner Heerlijkheden, zonder zich voortaan met de Regeering te willen bemoeien. Eene beleide raadpleeging, over het opſchorten der Inquiſitie, deedt hem, nevens verſcheiden andere Edelen, eerlang, derwaarts wederkeeren.

Omtrent deezen tijd gebeurde het ſchendzick beeldeſtormen, door bijkans geheel Nederland; het hadt ook plaats te *Doornik*, alwaar 's Graaven broeder de Stadvoogdij bekleedde, doch thans na *Spanje* was verreisd. De Stad krielde van gewapende Onroomſchen, welke alles dreigden te vernielen. Derwaarts begaf zich de Graaf VAN HOORNE, en, niet zonder lijfsgevaar, zich onder

den

den woedenden hoop waagende, bragt hij het zo wijd, dat de misnoegden de wapens nederleiden, en de ingenomene Kerken afstonden, mids vrijheid hebbende om ter preeke te gaan buiten de Stad, in Kerken, aldaar te bouwen. Kleinen dank behaalde hij, met deeze toegeevendheid, bij de Landvoogdesse. Ook vernam hij, niet lang daar naa, bij schrijven van zijnen broeder MONTIGNY, uit *Spanje*, 's Konings misnoegen op hem, om het toelaaten der openbaare Preeke. Dit, gevoegd bij andere ongenaamheden, welke hem, van tijd tot tijd, ontmoetten, deedt hem, met 'er daad, het besluit volvoeren, om zich te begeeven na zijn Huis *te Weerd*, in zijn Graafschap, en zich voorts te ontslaan van alle zijne Ampten. Naa eenig toevens aldaar, reisde hij buitenslands. Niet lang, nogthans, moet zijne afweezigheid geduurd hebben. Althans, toen de Hertog VAN ALVA, in Augustus des Jaars 1567, zijne intrede binnen *Brussel* deedt, was hij daar bij tegenwoordig.

Op den duurſten prijs kwam onzen Graave te ſtaan, dit blijk van vertrouwen in dien bloeddorſtigen Staatsdienaar. Deeze, zijnen aart in zo verre verzaakende, dat hij hem een vriendlijk gelaat konde toonen, ligtte, wel haast, het masker af, en deedt hem gevangen neemen. In deezer voege heeft het verraaderlijk bedrijf zich toegedraagen.

Naadat de Hertog VAN ALVA, door minnelijk onthaal en betoon van vriendlijkheid, den Graave VAN HOORNE, gelijk ook dien VAN EGMOND, den argwaan, dien zij, veelligt, tegen hem konden hebben opgevat, hadt doen afleggen, deedt hij hen, door zijnen Zoon *Don* FERDINAND, tegen den negenden September des Jaars 1567, ter maaltijd nodigen. Naa het middagmaal begaven zich de Heeren, op 's Hertogs verzoek, in een ander vertrek, kwanswijze, om met hun het ſterken van etlijke Steden te beraamen. Intusſchen was 'er bevel gegeeven tot het vatten van ANTONI VAN STRALEN, Burgemeester van *Antwerpen*, en den Heere BAKKERZEEL, EGMONDS Geheimſchrijver. Eene heimelijke leuze diende den Hertoge tot een zein van het volvoerde ſtuk. Toen verzogt hij de beide Graaven, onder zeker voorwendzel, om weder te keeren na de Eetzaale. Zij begaven zich derwaarts, ieder door een afzonderlijk gedeelte van het huis des Graaven VAN KUILENBURG, alwaar de Hertog

tog zijnen intrek hadt genomen. Onder het gaan derwaarts wierdt de Graaf VAN EGMOND ontmoet en gevangen genomen, door SANCHIO D'AVILA, Hopman van 's Hertogs Lijfwagt; HIERONIMO DE SALINAS, Burgtvoogd van *Portorole*, volvoerde het verraaderlijk ſtuk aan den Graave VAN HOORNE. Beroepingen op beweezene dienſten aan den Koning; klagten over ſchennis van 's Lands Vrijheden, en met naame van de Regten der Vliesridderen: 't was alles vrugteloos. De beide Heeren wierden, eerst te *Bruſſel*, opgeſlooten in afzonderlijke vertrekken, en vervolgens, onder het geleide van drieduizend Spanjaarden, overgebragt na het Kaſteel van *Gent*. In zeer naauwe gevangenisſe wierden ze hier gehouden, met volſtrekt verbod van toegang of aanſpraak van bekenden of maagen.

Hier zaten ze, tot op den derden van Junij des volgenden Jaars 1568. Onder eene Wagt van tien Vaandelen Knegten, en één Vaandel Paerden, voerde men thans de beide Heeren over, gezeeten op eenen Wagen, na de Hofſtad *Bruſſel*. „ Geen' handt„ vesten des lands", (elk herkent hier de volzinnige taal des Drosſaarts HOOFT) „ geen' vrijheeden der orde van den „ Vlieze, geen ootmoedt, aanzoeck nocht voorbeede van „ vrienden en maaghen, geen aanſchouw van waardigheit, nocht „ gedaane dienſten, hadden hun moghen baaten, oft zij waaren, „ al eenighe maanden te vooren, gedwongen geweest, zich, „ bij geſchrift, zonder eenigh behulp van Rechtsgeleerden, te „ verantwoorden."

De beſchuldigingen, den Graave VAN HOORNE te laste geleid, waren bevat in drieënzestig punten, „ daar alle bemoedenisſen", ſchrijft de pen des ſtraks genoemden Hiſtorieſchrijvers, „ op„ gevat teeghens hem in 't Hof van Spanje, voor ongetwijfelt „ bij gebracht waaren, de waarheit ten haatelijkſte geduit, en „ zo wel ongerijmde, als waarſchijnlijke valsheeden, te hoop „ geſchraapt." Het vonnis, zo wel over den eenen als anderen Graaf geveld, hieldt in, medepligtigen geweest te zijn van den Prinſe VAN ORANJE, de Verbondene Edelen beſchermd, den Roomſchen Godsdienst verwaarloosd, en als zodanigen de misdaad van gekwetſte Majeſteit begaan te hebben. Nevens hunne goederen, wierden, hierom, hunne hoofden verbeurd verklaard, die, daarenboven, zo lang het den Hertoge zou gelieven, op ſtaaken moesten geplaatst worden.

Op

Op den vijfden Junij wierdt het vonnis, aan de beide Edelen, volvoerd: eerst aan EGMOND, daar naa aan HOORNE. Het Schavot, op de Markt toegeſteld, was met zwart Laken overtrokken. Een weinig naa elf uure tradt de Graaf van HOORNE, uit het zo genaamde Broodhuis, gekleed in eenen zwarten Mantel, en met ongedekten hoofde, door niemand vastgehouden en zonder banden. Op het Schavot beleedt hij zijne zonden aan Gode, wenschte den omſtanderen voorſpoed, en verzogt hem te helpen bidden. Schuld tegen den Koning te bekennen, zo als 't hem gevergd was, weigerde hij volſtandig. Vóór 't uitgaan hadt hij de kraagen van wambuis en hembd doen los ſnijden. 't Blijkt niet, dat hij, zo als zijn lotgenoot gedaan hadt, zich met eenige Roomſche plegtigheden gemoeid heeft. Naa het afleggen van zijnen Mantel, op het kuſſen geknield zijnde, en zich zelven, met een wollen Bonet, geblind hebbende, riep hij, met gevouwen handen, in 't Latijn: *Heere, in uwe handen beveele in mijnen Geest!* en ontving, ſtraks daar op, den doodſlag. Beider hoofden wierden, op ſtaaken, twee uuren lang, ten toon geſteld: een gezigt, zo afſchuwelijk en meelijden wekkende, dat het zelf den Spaanſche Soldaaten de traanen uit de oogen perſte. De Graaf VAN HOORNE bereikte thans den ouderdom van vijftig jaaren; hij liet geene kinderen naa. Hoe het 's Graaven Broeder, den Heere VAN MONTIGNY, verging, zullen wij, in een afzonderlijk Artikel, verhaalen.

Zie BOR, VAN METEREN, HOOFT *en andere Nederlandſche Hiſtorieſchrijvers.*

HOORNSTERZWAAG, een Dorp in *Friesland*, in de Grietenij *Schoterland*, in het Kwartier van *Zevenwouden*.

HOORNHUIZEN, een Dorp in de Groninger Ommelanden, behoorende onder het Kwartier van *Hunſingo*.

HOP, (CORNELIS) de eerſte, welken wij, uit een aanzienlijk geſlagt, op de Regeeringslijsten van *Amſterdam*, ontmoeten, wierdt, in den Jaare 1666, tot Penſionaris dier Stad aangeſteld. In het genoemde jaar beſtonden Dijkgraaf en Hoogheemraaden van *Rijnland* eene verhooging van den Shaperdijk, buiten *Haarlem*, ſtrijdig met zekere Overeenkomst, voor eenige jaaren, tusſchen dezelven en Burgemeesteren van *Amſterdam* geſlooten. Deeze, overtuigd van het nadeel, welk hunner Stad hier uit dreigde, zonden, met overleg der Vroedſchap, in den Herfst diens jaars, den Penſionaris HOP aan den Baljuw van *Kennemerland*, om bij denzelven aan te houden op het bezorgen, dat het Ontwerp geenen voortgang mogt hebben. Met dien uitſlag kweet hij zich van zijnen last, dat de voorgenomene Verhooging thans geſtaakt wierdt. Van eene Verſterking van *Naarden*, op welke, in den Jaare 1668, bij veelen ernſtig wierdt aangedrongen, en die ook op het punt ſtondt van volvoeringe, hebben wij boven gewag gemaakt, op het Artikel van Burgemeester GERARD HASSELAAR. De argwaan, bij die van *Amſterdam* opgevat, wegens het aanzoek van den Luitenant Admiraal WILLEM JOZEF, *Baron van Gend*, wiens Vader thans Gouverneur van den Prinſe VAN ORANJE was, om tot Bevelhebber van het verſterkte *Naarden* te worden aangeſteld, deedt de Amſterdamſche Regeering te rugge deinzen, en middelen in 't werk ſtellen, óm, ware 't mogelijk, de reeds vastgeſtelde Verſterking te doen uitſtellen.

Ten dien einde wierdt beſlooten, den Penſionaris HOP te zenden na *'s Hage*, om aldaar, bij Gekommitteerde Raaden, te bewerken, dat de voorgenomene aanbeſteeding der Vestingwerken eenige dagen wierdt opgeſchort, opdat, in den tusſchentijd, de Amſterdamſche Raad het ſtuk nader zou kunnen overweegen, en, ter volgende Vergaderinge van Holland, zijn gevoelen inbrengen. Met deezen last vertrok de Heer HOP na *'s Hage*. Hier deedt hij opening van zaaken aan den Raadpenſionaris DE WITT en den Heere VAN WIMMENUM, Voorzittend Lid van Gekommitteerde Raaden. Vreemd hoorden beide Heeren op van 't geen hun wierdt voorgehouden. De voorgenomene Verſterking merkten ze aan, als dienſtig voor de Stad *Amſterdam*, en waar van de aanbeſteeding, zonder kleinagting van den Staat,

nu

Het sterfbed van Germanicus.

LXXXIV.

Het ombrengen van den gunsteling Sejanus. Bladz. 79.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

nu niet gevoegelijk kon worden opgeſchort: te meer, alzo het Ontwerp rustte op herhaalde Staatsbeſluiten. De Raadpenſionaris ſtondt inzonderheid zeer ſterk op dit ſtuk; hij bragt in 't midden, dat *Naarden*, zo als het thans geſteld was, geenen den minſten tegenſtand konde bieden, en, overmeesterd zijnde, den vijand den weg opende tot voor de Poorten van *Amſterdam*: terwijl het, volgens het ontwerp, verſterkt zijnde, een Leger van vijſtigduizend man zou kunnen keeren.

De Heer van WIMMENUM was het eenige Lid van Gekommitteerde Raaden, welk zich thans in *'s Hage* bevondt. Niets meer kon dus de Heer HOP bewerken, dan eene beloſte van dien Heere, om eenen Brief te zullen zenden aan de Heeren HASSELAAR en ELEMAN, Leden van dat Kollegie, bevattende eene verklaaring, voor zijn perſoon van oordeel te zijn, dat men het werk eenige weinige dagen behoorde uit te ſtellen. De Penſionaris HOP, den Brief medeneemende, vertrok terſtond na *Amſterdam*, en deedt dien, nog den zelfden avond, aan den Heere HASSELAAR, op deszelfs Lusthuis bij *Weesp*, beſtellen. 's Daags daar aan verſcheen hij in de Vroedſchap, om verſlag te doen van zijne verrigtingen. In den volgenden nacht vertrok hij, van nieuws, na *'s Hage*, om het gevoelen der Vroedſchap, die bij haar beſluit tot uitſtel der aanbeſteedinge volhardde, nader aan te dringen.

Met de Heeren VAN WIMMENUM en den Raadpenſionaris DE WITT tradt thans de Heer HOP, andermaal, in geſprek. Elk bleef bij zijn gevoelen. De Raadpenſionaris drong op de onvoegzaamheid, dat eene zaak, met goedvinden van *Amſterdam* geklonken, thans zou worden uitgeſteld. De Penſionaris, daarentegen, hieldt ſtaande, dat het ontwerp, hoewel men op uitſtel aanhieldt, nogthans in zijn geheel bleef, en, naa rijper overleg, goedgevonden zijnde, altoos konde volvoerd worden. Naa dit geſprek hadt de Heer HOP gehoor bij Gekommitteerde Raaden, die van hem begeerden eene beſlisſende verklaaring zijner Stad, binnen tweemaal vierentwintig uuren; zullende, in gevalle van langer draalinge, de aanbeſteeding voortgang hebben. Het verder gebeurde omtrent deeze veel gerugt maakende zaak behoort niet tot mijn plan. Alleenlijk voege ik 'er nevens, dat, naa eene onderhandeling van Afgevaardigde van Gekommitteerde Raa-

Raaden met den Amſterdamſchen Raad, de Aanbeſteeding en Verſterking van *Naarden* voortgang hadt; doch op zulke voorwaarden, als die van *Amſterdam*, tot beveiliginge van de vrijheid en zekerheid hunner Stad, best geraaden vonden.

De ijver, met welken de Heer HOP, bij de reeds gemelde en andere gelegenheden, zich van zijnen pligt kweet, als mede 's mans grondige kennis van zaaken, waren oorzaak, dat, eerlang, de waardigheid van Raadsheer in den Hoogen Raad aan hem wierdt opgedraagen. Een geſchil, tuſſchen deezen Raad en het Hof van Holland, gereezen in den Jaare 1687, wikkelde hem in merkelijke onaangenaamheden. In zijne hoedanigheid gemagtigd tot het bijleggen van eenen twist, tuſſchen de Gemeente te *Alfen* en haaren Leeraar, nam het Hof, welk andere bevelen hadt gegeeven, dit zo euvel, dat het den Heer HOP dagvaardde, om in perſoon voor hetzelve te verſchijnen. De Raadsheer, voor verderen hoon bedugt, begaf zich hier op na *Amſterdam*, en klaagde over het ongelijk, welk hem wierdt aangedaan. Hooger loopende gevolgen zou deeze zaak gehad hebben, zo niet de Burgemeesters zich het belang huns Burgers hadden aangetrokken. Door hunne tuſſchenſpraak zag het Hof af van verdere voortzettinge van een vermeend regt. De Heer HOP volhardde, zedert, in de waarneeming van zijne Ampt, tot zijne dood toe.

HOP, (CORNELIS) Zoon van den Penſionaris JACOB HOP, van wien in 't volgende Artikel, in den Jaare 1713 Schepen, in den Jaare 1720 Raad, en ruim dertig jaaren laater Burgemeester in zijne geboorteſtad *Amſterdam*, was een der beroemdſte Staatsmannen zijner Eeuwe. Eene vlijtige beoeffening der Regtsgeleerdheid, waarop hij, in zijne jeugd en jongelingſchap, zich hadt toegeleid, hadt hem bekwaam gemaakt tot de gewigtige posten van Stad- en Staatsbewind, welke hem wierden toevertrouwd. In den Jaare 1719 vertrok hij, als Gezant der Algemeene Staaten, na *Frankrijk*. In de maand Julij diens jaars deedt hij eene openbaare intrede te *Parijs*, met gelijke ſtaatelijkheid, als de Gezanten van gekroonde Mogendheden. Even eens hadt hij een openbaar gehoor bij den jongſtvoorgaanden Koning LODEWYK DEN XV, die toen nog

een

een kind was. Zeven jaaren vertoefde hij aan het Franſche Hof. Een gewigtigen dienst bewees de Heer HOP, geduurende dat tijdverloop, aan de Hervormden in dat Koninkrijk. De vervolging, tegen dezelve, zints eenigen tijd geſtaakt, was, in den Jaare 1724, van nieuws uitgeborſten. Met geboorene Franſchen, dier belijdenisſe toegedaan, konde hij niet gevoegelijk zich bemoeien. Uitlandſche Onroomſchen waren de voegzaame voorwerpen zijner tusſchenſpraake. In een Geſchrift, welk de Gezant aan den Koning overleverde, bragt hij zijner Majeſteit onder het oog, hoe zeer het uitgegaan Plakaat de uitlandſche Proteſtanten, om hun koopbedrijf in *Frankrijk* vertoevende, moest ontrusten: alzo het Plakaat, 't welk in algemeene bewoordingen ſprak, ook op hen konde worden toegepast. LODEWYK DE XIV, merkte de Gezant aan, hadt meer dan eens verklaard, dat uitlandſche Proteſtantſche Kooplieden onder de herroeping van het Edikt van *Nantes* niet begreepen waren, maar in zijn Rijk mogten blijven en handelen. Om diergelijk eene gunst verzogt dan ook de Gezant voor de vreemde Proteſtanten, die thans, om koophandel te drijven, zich in Frankrijk hadden neergezet. Van gunſtige uitwerkinge was dit verzoek. De uitlandſche Proteſtanten behielden de zelfde vrijheid, welke zij, onder de Regeering van LODEWYK DEN XIV, genooten hadden. Nog een ander blijk van ijver voor den Proteſtantſchen Godsdienst vertoonde onze Staatsman. Hoewel, in 't begin zijns Gezantſchaps, beurtelings, nu in het Hollandsch en dan in 't Fransch, liet hij, eerlang, alleen in de laatſte taale in zijne Kapelle prediken. Dit deedt hij om den wille van zulke uitlanders, die der Nederduitſche ſpraake onmagtig waren. Een ongemeenen toeloop hadt hier om de vergaderplaats. Onder de menigte ſloopen 'er insgelijks, veelal, bedekte Franſche Proteſtanten binnen. Niet verholen bleef dit voor het Hof, en was oorzaak eens Hofbevels, volgens 't welk geene anderen dan Vreemdelingen en de huisgenooten des Gezants in de Kapelle mogten worden toegelaaten. Dit niettegenſtaande, beſtondt de Heer HOP om nog eene gunst voor de uitlandſche Proteſtanten te vraagen. Hunne Lijken wierden, dus lang, in tuinen begraaven. Op aanzoek des Gezants verkreegen ze eene afgezonderde Begraaf-

plaats, aan de wallen van *Parijs*, bij de Poort *St. Martin*. In den Jaare 1728 wierdt de vermaarde Bijeenkomst van *Soissons* geopend, ter vereffeninge van de uitſtaande geſchillen tuſſchen de Europiſche Mogendheden. Tot het bijwoonen van die Bijeenkomſte benoemden de Algemeene Staaten onzen Gezant HOP, en, daarenboven, de Heeren STEVEN HURGRONJE, Burgemeester van *Vliſſingen*, en Jr. SIKKO VAN GOSLINGA, Grietman van *Franekeradeel*.

Gedurende de onderhandelingen, tuſſchen de wederzijdſche Gevolmagtigden, deedt onze Gezant, van tijd tot tijd, eenen keer na het Franſche Hof. Daarenboven hieldt hij, meer dan eens, met den Rijks-Kanzelier, Graave VAN SINZENDORFF, Keïzerlijken Afgevaardigde op de Bijeenkomst, een geſprek over zekere *Oostfrieſche* geſchillen, in welke de Algemeene Staaten thans diep waren ingewikkeld. Tot bijlegginge van dezelve verwierf hij toezegging van hulpe van de Franſche Staatsdienaaren. In den Jaare 1730 liep de *Soiſſonſche* Bijeenkomst, met weinig vrugts, ten einde. De Heer HOP ontſlag van zijn Gezantſchap verkreegen hebbende, verliet, in November, het Franſche Hof, en keerde te rug na zijn Vaderland. In den Jaare 1753, wierdt de Burgemeesterlijke waardigheid, in zijne geboorteſtad *Amſterdam*, hem opgedraagen. Hij bekleedde dezelve in de Jaaren 1756, 1759 en 1762; in 't laatstgemelde jaar, egter, ſlegts voor weinige maanden, alzo hij op den veertienden Julij daar van overleeden is. Bij zijne Echtgenoote, PETRONELLA MARIA CALKOEN, hadt hij verwekt eenen Zoon, JACOB HOP, gebooren in den Jaare 1728, eerst Schepen, en naderhand Raad in de Vroedſchap in zijne geboorteſtad.

HOP, (JACOB) Zoon van den Raadsheer CORNELIS HOP, en Vader van den ſtraks vermelden Gezant, was zijns Vaders Opvolger, in het ampt van Penſionaris van *Amſterdam*, 't welk deeze, zo als wij gezien hebben, hadt bekleed, vóór dat hij tot de Raadsheerlijke waardigheid wierdt bevorderd. Hij wierdt gebooren, op den dertigſten Julij des Jaars 1654, op eene Hofſtede, in het Kwartier van *Veizen*, toebehoorende aan zijnen Grootvader PIETER KLOEK, Raad in de Vroedſchap te

Am-

Amſterdam, die in huwelijk hadt gehad JOHANNA HOOFT, Dogter van den beroemden Burgemeester CORNELIS PIETERSZOON HOOFT. In den Jaare 1680 aanvaardde hij zijnen volwigtigen post. Bekend is het geſchil, in den Jaare 1683, tusſchen de Stad en den Prins van Oranje WILLEM DEN III, ontſtaan, over eene aanwerving van zestienduizend man, voor welke zijne Hoogheid even ſterk ijverde, als zij door *Amſterdam* wierdt afgekeurd. Even bekend is de ſtatelijke Bezending, hebbende aan het hoofd den Prins VAN ORANJE, van wegen de Staaten van Holland, welke, om *Amſterdam* van gevoelen te doen veranderen, eenen keer derwaarts deedt. In de onderhandelingen, bij die gelegenheid, ten Stadhuize gehouden, was de Heer HOP de mond van den Agtbaaren Raad.

Hiſtoriekundige Vaderlanders weeten, de zeer gewigtige gevolgen der ſtraks gemelde weigeringe van *Amſterdam*, om te bewilligen in de oogmerken van zijne Hoogheid. Alleen in zo verre zullen wij 'er verſlag van doen, als de Heer Penſionaris HOP daar in betrokken was.

Eene geheime onderhandeling hadt, zints eenigen tijd, wil men, plaats gehad, tusſchen eenige Amſterdamſche Regenten en den Graaf D'AVAUX, Franſchen Gezant bij de Algemeene Staaten. *Frankrijk* neigde thans tot vrede, en kon, over zulks, met geene goede oogen aanzien eene vermeerdering van Krijgsvolk aan de zijde der Staaten. Men kende aldaar den vermogenden invloed van *Amſterdam* op de algemeene Landszaaken. Met genoegen hadt men 'er vernomen de denkwijze dier Stad, raakende de voorgeſlagene Werving. Geen voegzaamer weg oordeelde men te kunnen inſlaan, dan *Amſterdam* in den arm te neemen, en te beproeven, wat men, langs dien weg, zou kunnen uitwerken. Dienavolgens ondernam de boven gemelde Gezant, meer dan eens, om in een vertrouwelijk geſprek te treeden met de Afgevaardigden der Stad, zijnde thans, onder andere, de Heeren GERRIT HOOFT, Oud-Schepen en Raad, en onze Penſionaris HOP. Zij weezen dit van de hand, zonder vooraf bekoomene toeſtemming en last hunner Principaalen. Beiden wierden hun gegeeven, in 't einde des Jaars 1683. Toen hielden de Heeren HOOFT en HOP een geſprek met den Graave D'AVAUX, loopende, voornaam-

lijk, over de gezindheid van *Frankrijk*, om zijne wapenen te trekken uit de Spaanſche Nederlanden, en alzo, diensvolgens, een einde te maaken aan den oorlog. De Heeren HOOFT en HOP gaven 'er, bij monde, kennis van aan de Amſterdamſche Vroedſchap; die, voorts, de beide Heeren magtigde, om bij den Gezant den grond te peilen van deeze gezindheid zijns Meesters. Doch de Graaf D'AVAUX weigerde zo verre uit te koomen, maar zogt, daarentegen, van de Heeren te verwerven eene mondelinge verklaaring van hunne beſtendige genegenheid tot Vrede; die, evenwel, weigerden, zich zo verre te verbinden.

Zijne Hoogheid WILLEM DE III kreeg wel haast de lucht van deeze onderhandeling, en betuigde openlijk zijn misnoegen, ter Vergaderinge van Holland, over de Regeering van *Amſterdam*; die, vervolgens, door haare Afgevaardigden ter Dagvaart, zich verdeedigde, omtrent het houden van geſprekken met Gezanten van uitheemſche Mogendheden.

Midlerwijl wierdt de Werwing vastgeſteld, in weerwil van *Amſterdam*; welke daartegen eene ſcherpe Aantekening liet doen, te vinden bij den Heere J. WAGENAAR, *Vad. Hiſt.* D. XV. bl. 178. Merkelijke bekommering ontſtondt hier uit, in ſtraks genoemde Stad; die nog toenam, door de tijding, die men 'er vernam, dat zijne Hoogheid, in de Vergadering van Holland verſcheenen zijnde, met eenen onderſchepten Brief, door D'AVAUX aan zijn Hof gezonden, inhoudende een berigt van zijnen handel met de Heeren HOOFT en HOP, hen beide hadt verzogt buiten te ſtaan, terwijl de Brief geleezen wierdt. Het was niet geſchied, of zijne Hoogheid beweerde, dat zij zich misgreepen hadden; anderen wilden dat ze in hegtenisſe moesten genomen worden. Dit hadt geenen voortgang, maar wel een andere voorſlag, de verzegeling der Stadspapieren onder den Burgemeester JOAN HUYDECOPER, *Heere van Maarſeveen*. De Heeren HOOFT en HOP bragten hier van de tijding te *Amſterdam*, alwaar zulks geene kleine ontſteltenis baarde aan den Burgemeester VAN BEUNINGEN, die, over den handel met *Frankrijk*, voorzl met den Penſionaris HOP, verſcheiden Brieven hadt gewisſeld, die nu insgelijks onder 't Zegel lagen.

't Leedt

't Leedt niet lang, of men verſpreidde, aangaande de Heeren HOOFT en HOP, gerugten, het een haatelijker en dreigender dan het ander. De een vertelde, dat ze het Land aan *Frankrijk* verkogt, en van den Gezant het geld hadden ontvangen; een ander wilde hen te regt geſteld, of even als de DE WITTEN behandeld hebben. Doch deeze gerugten hielden op, zints het openlijk verſpreiden van den Brief van D'AVAUX, die, bij aandagtige leezing, bleek, niet dat geen te behelzen, 't welk zommigen 'er uit getrokken hadden. Aan de ſtandvastigheid der Amſterdamſche Regeeringe, en vooral ook aan den moed en 't beleid, waar mede, door de Heeren HOOFT en HOP, derzelver beſluiten volvoerd wierden, hadt men het, onder andere, te danken, dat de Ontzegeling der Stadspapieren, eerlang, geſchiedde, en men, van weerkanten, zich genegen toonde om den peis te maaken. Openlijk erkende de Stad de dienſten, van haaren wakkeren Penſionaris genooten, in den Jaare 1685, wanneer de eerſte vijf jaaren, voor welke hij tot zijnen post was aangeſteld, ten einde liepen. Volgens een Beſluit der Vroedſchap, van den elfden Julij diens jaars, wierdt de Heer HOP, *zonder bepaaling van tijd*, in zijn Ampt bevestigd, uit aanmerking, leest men in dat Beſluit, *van de goede en getrouwe dienſten, aan de Stad gedaan, en die nog voor het toekomende van deszelfs ijver, vigilantie en ongemeene bequaemheid te verwagten waren.*

Het vertrouwen, welk de Heer HOP, door het boven gemelde, bij zijne Meesters hadt gewonnen, was oorzaak, dat hij, zedert, tot verſcheiden zeer gewigtige Staatshandelingen gebezigd wierdt. Onder de Gevolmagtigden, welke, van wegen de Algemeene Staaten, in den Jaare 1684, een Verdrag ſlooten, vinden wij ook zijnen naam vermeld als Afgevaardigde van Holland. In den Jaare 1687 zonden hem de Staaten na *Berlijn*, om aldaar, onder bemiddeling des Keurvorsts van *Brandenburg*, eenige geſchillen met *Deenemarke* te vereffenen. Twee jaaren laater vertrok hij na het Weener-Hof, en hielp 'er, door zijn beleid, een Verdrag ſluiten met den Keizer, zedert bij den naam van het *Groot Verbond* bekend. Van *Weenen* vertrok de Heer HOP na *Londen*, en bragt aldaar te wege, dat zijne Majeſteit van *Groot-Britannie* insgelijks in dat Verbond wierdt aangenomen.

Zo veele dienſten, den Lande beweezen, wierden, eindelijk, beloond met de opdragt van den gewigtigen post van *Raad en Theſaurier-Generaal der Verëenigde Nederlanden.* Geruimen tijd bekleedde de Heer HOP dit Ampt, zelf nog in den Jaare 1722, toen hij den ouderdom van achtenzestig jaaren hadt bereikt. De tijd zijns afſtervens is ons niet gebleeken. In den Jaare 1684 was HOP in den echt getreeden met Jonkvrouwe IZABELLE HOOFT, Dogter van den Burgemeester HENDRIK HOOFT, en Zuster van den Heere GERRIT HOOFT, zijnen deelgenoot in de onaangenaamheden, welke hem, in den dienst der Stad, wedervaaren waren. Behalven zijnen Zoon CORNELIS, in het voorgaande Artikel vermeld, hadt hij nog eenen verwekt, HENRIK HOP, Kolonel te paerd in dienst van den Staat, Buitengewoon Gezant aan 't Hof van *Engeland.*

Zie J. WAGENAAR, *Beſchrijving van Amſterdam*, en *Vaderlandſche Hiſtorie.*

HOPPERUS, (JOACHIM) geſprooten uit een zeer aanzienlijk Geſlagt, 't welk, volgens zommigen, reeds in de Zesde Eeuwe bekend, en toen eigenaar zou geweest zijn van eene uitgebreide landſtreeke, tusſchen *Stavoren* in Friesland en *Enkhuizen* in Noordholland, doch nu, zints lang, onder het water der Zuiderzee bedolven, wierdt gebooren in de Frieſche Stad *Sneek*, op den elfden van November des Jaars 1523. Zijne Ouders waren SJOERD HOPPERS en RIGTJE PIERSMA, Dogter van FEIKO PIERSMA, Burgemeester dier Stad. Hunne vaste wooning hadden zij op het Vooroudelijk Stamhuis der HOPPERS, in het Dorp *Hemelum.* Een bezoek der hoogzwangere Moeder van onzen HOPPERUS ten huize van haaren Vader, alwaar de tijd haars dragts vervuld wierdt, was de reden zijner ter waereldkomſte in de gemelde Stad, doch deeze de oorzaak van haaren dood. Zijn Grootvader PIERSMA nam de zorge zijner Opvoedinge op zich, vermids zijn Vader, ſpoedig, deszelfs Echtgenoote in het Graf volgde.

Eerst

Eerst oefende zich HOPPERUS in de Latijnſche taale te *Sneek*. Op zijn dertiende jaar wierdt hij gezonden na het toen beroemde School te *Haarlem*. Vier jaaren later vertrok hij na *Leuven*. Hier beſteedde hij zijnen meesten tijd aan de beoefeninge der Zedekundige Wijsbegeerte, alzo hij dezelve aanmerkte als de bron en grondſlag der Regtsgeleerdheid, tot welke hij vooral wierdt opgeleid. Naast de Hoogeſchool van *Leuven*, bezogt HOPPERUS die van *Orleans* en *Parijs*, en maakte 'er kennis met de beroemdſte mannen van dien tijd. Eene reize na *Italie* bleef agter, op den raad van eenen zijner geleerde Vrienden te *Leuven*. Na deeze Stad keerde hij dan te rug uit *Frankrijk*, en beklom 'er den trap van Licentiaat in de beide Regten. Niet lang daar naa, in den Jaare 1549, ſtelden hem de Staaten van *Brabant* aan tot Hoogleeraar, op eene zeer aanzienlijke jaarwedde. Van zijne bedrevenheid in de Griekſche Taale vertoonde hij, tevens, een blijk, door het geeven van openbaare Leſſen over eene van PLATO's zamenſpraaken.

's Mans kunde en vernaardheid bragt hem, wel haast, in kennis ten Hove. Eerst verkoos hem de Landvoogdeſſe tot Lid van den Grooten Raad te *Mechelen*, en vervolgens van den Geheimen Raad en van den Raad van Staate te *Brusſel*. Zijn geleerde Landgenoot, VIGLIUS VAN ZUICHEM VAN AYTA, bekleedde aldaar de waardigheid van Voorzitter. Door een ſchielijk toeval van Beroerte, tot het waarneemen van zijnen post onbekwaam zijnde geworden, wierdt deeze aan onzen HOPPERUS opgedraagen.

Omtrent deezen tijd wierdt PHILIPS DE II, Koning van *Spanje*, te raade, te *Douay* een Hoogeſchool te ſtigten. Zijne Majeſteit droeg van dit werk de bezorging op aan HOPPERUS, benevens den ſtraks genoemden VIGLIUS en den Kardinaal VAN GRANVELLE. Doch, vermits de laatstgemelden te veel werks om handen hadden, of om andere redenen daar toe ongeneigd waren, daalde de last van 't werk voornaamelijk op HOPPERUS neder. Hij kweet 'er zich van, met zo veel ijvers en gelukkigen uitſlag, dat men hem, als Stigter van 't Hoogeſchoole, nog lang vereerd heeft.

Nederland verloor, eerlang, een zo nutten inwooner, doch geenzins 's Mans dienst ten algemeenen oirbaare. 'Er vertoefde,

in deeze dagen, altoos een perſoon aan het Spaanſche Hof, onder den tijtel van Raad der Nederlandſche zaaken. Door zijne handen ging alles, wat, aangaande dezelve, voor den Koning moest gebragt worden. In den Jaare 1565 viel deeze plaats open. Om dezelve te vervullen, liet PHILIPS DE II het oog op HOPPERUS vallen. In de Maand April des volgenden jaars vertrok hij na *Spanje*. Zijne huisvrouw en kinderen volgden hem, eerst geruimen tijd daar naa. De Koning ontving hem met uitwendige tekens van genegenheid, en gaf van deeze, vervolgens, daadelijke blijken, door de opdragt van de Heerlijkheid *Dalem*, en het ſchenken van verſcheiden Voorregten aan zijne goederen in Friesland gelegen. Zijne Majeſteit ſloeg hem, daarenboven, tot Ridder, met het regt van gouden Spooren: eene eere, over welker grootheid men hier uit mag oordeelen, dat dezelve, op éénen dag en met de zelfde plegtigheden, als aan Don JAN VAN OOSTENRYK, 's Konings Natuurlijken Broeder, aan hem betoond wierdt. Van hunnen kant erkenden de Staaten van Holland zijne gedaane dienſten, door een geſchenk van zevenhonderd Guldens.

Ruim tien jaaren ſleet hij te *Madrid*, in het waarneemen van zijnen gewigtigen post. Den ledigen tijd, welke hem daar van overſchoot, beſteedde hij aan het bearbeiden van Geſchriften, voornaamelijk de Regtsgeleerdheid betreffende. Afgeſloofd van zo veel Staats- en Letterwerks, ſtortte hij in eene kwijnende ziekte, die, op den vijfentwintigſten December des Jaars 1576, te *Madrid*, een einde van zijn leeven maakte, in den ouderdom van ruim drieënvijfstig jaaren.

HOPPERUS liet eene Weduwe naa, CATHARINA BELTORFIUS, Dogter van GREGORIUS BELTORFIUS, eerſten Preſident van het Hof Provinciaal onder Keizer KAREL DEN V. Bij deeze Vrouwe hadt hij verwekt acht kinderen: vier Zoonen en zo veele Dogters. De oudſte der eerſten ſtierf in zijne kindsheid; de overigen overleefden hunnen Vader, naa wiens overlijden zij, met de Moeder, na *Keulen* reisden, om 'er de Zoonen gelegenheid te geeven tot voortzettinge van hunne letteroeffeningen. Niet ongelukkig moeten zij hier in geſlaagd zijn, dewijl men wegens hen vindt aangetekend, dat ze tot niet onaanzienlijke Ampten bevorderd wierden. Het naageſlagt, egter, door verloop der wae-

reld-

reldſche zaaken, daalde tot eenen ſtaat van bekrompenheid. Indien onze berigten geloof verdienen, zouden nog heden, te *Sneek*, de geboorteſtad van onzen HOPPERUS, eenigen zijner naazaaten, onder den naam van HOPPER in weezen zijn, doch bijkans verdweenen in den laagſten Burgerſtand.

Menigvuldig in getal zijn de Schriften, door hem naagelaaten, meest allen loopende over regtsgeleerde onderwerpen, en in de Latijnſche Taale geſchreeven. Alleenlijk is van hem voorhanden een Fransch Werk, behelzende een *Verhaal der Nederlandſche Beroerten*, waar van de Heer WAGENAAR erkent, in zijne berigten wegens de Nederlandſche zaaken, in den aanvang der geſchillen met *Spanje*, veel gebruik gemaakt te hebben.

Van de naauwe vriendſchap, in welke de Preſident VIGLIUS met HOPPERUS leefde, getuigen, onder andere, de menigvuldige Brieven, tusſchen hen gewiſſeld. Van de hooge agtinge, welke Koning PHILIPS DE II, voor het overige niet zeer ſcheutig in het vergelden van gedaane dienſten, naa 's Mans overlijden voor hem behieldt, zal ik, tot ſlot van dit Artikel, een merkwaardig voorbeeld mededeelen. Naauwlijks hadt PHILIPS de tijding ontvangen van het overlijden zijns getrouwen Staatsdienaars, of hij zondt eenen zijner Edellieden, aan de doorbedroefde Weduwe, niet alleen om haar, van wegen den Koning, den rouw te beklaagen, maar ook verzekering te doen van de Vorſtelijke gunſte. Geene ijdele pligtpleeging was dit rouwbeklag. Want als de Weduwe, eenigen tijd daar naa, zich gereed maakte tot de reize na de Nederlanden, ontving zij niet alleen, uit de Koninklijke Schatkist, een geſchenk van twaalfduizend Guldens, maar ook de toezegging van een Jaargeld van duizend Guldens, tot den tijd dat haare kinderen voor zich zelve zouden kunnen zorgen.

Zie SUFFRIDUS PETRI, *de Script. Friſ.* ADAMI, *Vitæ Jurisconſ.* VAL. ANDREAS, *Bibl. Belgica*; VIGLII *Vitæ*, *& Epiſtolæ ad Hopperum*; HOPPERUS *Memorial des Troubles*, te vinden in de *Annales Belg.*

HORNE, (*Ter*) een Dorp in Friesland, in de Grietenij *Uitingeradeel*, in het Kwartier van *Zevenwouden*. Behalven de Hervormden, hebben de *Doopsgezinden* hier eene vrij talrijke Gemeente, welke door twee Leeraars wordt bediend.

HORNES, (JOHAN DE) Baron van *Boxtel* en *Basfignij*, Heer van *Lokeren*, *Hugri*, *Kesfel* en *St. Maxent*, een Lid der zamen verbondene Edelen, hadt tot Vader PHILIPS DE HORNES en tot Moeder KLARA VAN RENESSE. Onder verſchillende ſpeldingen, van *Hornes*, *Horn*, *Hoorn*, *Hoorne*, *Heurz* of *Heurne*, was zijn geſlagt bekend en vermaard geweest, zedert het begin der Twaalfde Eeuwe. Het hieldt ſtand tot omtrent het midden der Zeventiende Eeuwe, en dus een tijdverloop van rijklijk vijfhonderd jaaren. JOHAN ondertekende het Smeekſchrift der Edelen aan de Landvoogdesſe, in den Jaare 1566, en was ook tegenwoordig op de Vergadering te *Breda*. Van eenen Edelman, dus moedig in het barnen der gevaaren, hadt men goede hoop op volſtandigheid; ook verijdelde hij deeze verwagting niet. Meer dan eens betoonde hij zijnen ijver in den dienst van den Prinſe VAN ORANJE: waarom hij, naa het omſlaan van *Dordrecht*, tot Gouverneur dier Stad, en tevens tot Kapitein-Generaal wierdt verkoozen. In de geſchillen, tuſſchen den Graaf VAN DER MARK met de Staaten en den Prinſe, diende HORNES als middelaar ter bijlegginge. Toen 's Lands Staaten zich van *'s Hertogenbosch* wilden verzekeren, en, ten dien einde, heimelijk eenige Troepen in de Stad gebragt hadden, ontving hij het bevel over dezelven. Zijne onpaſſelijkheid noodzaakte hem, dit bewind aan zijnen Zoone af te ſtaan. Hij overleedt te *Utrecht*, in den Jaare 1606, het vijfenzeventigſte zijns ouderdoms, en wierdt te *Vianen* bijgezet, in de Begraafplaats des doorluchtigen Geſlagts zijner laatſte Echtgenoote ANNA VAN BREDERODE. Behalven deeze dat hij, agtervolgens, twee Vrouwen getrouwd, eerst MARIA VAN ST. ALDEGONDE, daar naa ANNA VAN FLODORP. Bij deze van deeze hadt hij verwekt

HORNES, (MAXIMILIAAN DE) *Baron van Lokeren*. Hij was Generaal van de Artillerij en Gouverneur van *Heusden*, en hadt in huwelijk AGNES VAN MILENDONK, Dogter van GODARD, *Hee-*

re

te van Vranenbroek, en van MARIA VAN BREDERODE. Men roemt, behalven zijne bedreevenheid in Krijgszaaken, eene meer dan gemeene vordering in de fraaie Weetenſchappen. De Hoogleeraar BAUDIUS, een bevoegd Regter, gewaagt van hem met lof in zijne Gedichten. Zijn dood viel voor in den Jaare 1613. Zijn Zoon en Opvolger in zijne Krijgsbediening, PHILIPS ADOLF, *Baron van Lokeren*, ſtierf in den *Hage*, in den Jaare 1644.

Zie J. TE WATER, *Verbond en Smeekſchrift der Edelen.*

HORNIUS (GEORGIUS) gebooren in de *Paltz*, Hoogleeraar in de Hiſtorien, eerſt te *Heidelberg*, vervolgens te *Leiden*, en aldaar geſtorven in den Jaare 1690. Zijn naam is niet onvermaard gebleeven, door zijne *Beknopte Kerkelijke Hiſtorie*, door LEYDEKKER en BEKKER naaderhand vermeerderd.

HORST, (*Huis ter*) afkomſtig uit het oudadelijk geſlagt van WASSENAAR, legt in *Rijnland*, in de nabuurſchap van het Dorp *Voorſchoten*. Het is een ſierlijk gebouw, pronkende met een vierkanten Toren, die gedekt is met een glazen Koepel. Voorts is het eene aangenaame verblijfplaats, van wegen de welaangeleide plantaadjen.

HORTENSIUS, (LAMBERTUS) wierdt gebooren te *Montfoort*, in 't Sticht van *Utrecht*, op den eerſten April des Jaars 1518. Zijn Vader was een Tuinman; diens naam verlatijnde de Zoon, en nam dien van HORTENSIUS, zo veel als *van den Hove*, aan. Zucht tot hooger beroep, dan de Vader oeffende, was de reden, dat hij, al vroeg, zich op de Taalkennisſe toeleide. Nog zeer jong was hij, toen hij tot Lid der Akademie te *Leuven* wierdt aangenomen. Hier oeffende hij zich in de Latijnſche, Griekſche en Hebreeuwſche taalen, en andere noodige kundigheden in iemand, die zich tot den Geestlijken ſtand zoekt bekwaam te maaken. Na een verblijf van etlijke jaaren te *Leuven*, vertrok hij na *Utrecht*. Hier wierdt hij Leermeester aan een der Latijnſche Schoolen. Binnenlandſche onluſten deeden hem dit verblijf ver-

verlaaten, en bij den Heere van *Zuilen*, op deszelfs Kasteel, eene schuilplaats zoeken. Niet lang evenwel bleef hij hier verborgen. De Opzieners van het School te *Naarden* hem tot Rektor verkooren hebbende, begaf hij zich derwaarts, en bekleedde 'er tevens het Priesterschap. Het beroep te *Delft*, welk hem, geduurende zijn vertoeven te *Naarden*, wierdt opgedragen, wees hij van de hand. Voor zwaare onheilen ware hij behoed gebleeven, indien hij deeze verkiezing hadde ingewilligd. Want toen, in den Jaare 1572, *Naarden* door den Zoon van den Hertog VAN ALVA, ingenomen en geplonderd wierdt, trof hem de hartgrievende smart, van eenen zijner Zoonen te zien vermoorden en het hart uit den boezem rukken. Hij zelve droeg 'er het leeven af, op voorspraak van twee jongelingen, eertijds zijne Leerlingen, die thans het gebied voerden onder de Spaansche Troepen. Alleen zijne Boeken, en voor deeze droeg hij ook de meeste zorge, bergde hij uit de verwoesting van zijn huis. Anderen verzekeren, dat hij, zijne overige Boeken in den loop laatende, eeniglijk behieldt zijne aantekeningen op den Latijnschen Dichter LUCANUS. In erkentenisse van beweezene weldaad, wierdt de uitgave diens Dichters, door HORTENSIUS, opgedragen aan LIVINUS WELDANUS, eenen der boven bedoelde Krijgsoversten. Naa de plondering van *Naarden* onthieldt hij zich, eenigen tijd, te *Utrecht*, maar keerde derwaarts te rug, zo ras de Stad eenigzins tot rust gekoomen was. Niet lang leefde hij naaderhand. Hij stierf, in den Jaare 1574, op een Landgoed, pas buiten de Stad, de *Hooge Eng* genaamd, en wierdt te *Naarden* begraaven.

Taalgeleerdheid en Historiekunde was, naar 't schijnt, de eenige lofwaardige trek in het Karakter van HORTENSIUS. Althans gaat hem de naam na van overhellende geneigdheid tot den drank, en nooit beter op zijnen dreef geweest te zijn, dan wanneer hij zich bevondt in laag gezelschap, daar de beker lustig rond ging. Hij schandvlekte, daarenboven, zijn zedelijk karakter door ontugtigheid, en zijnen Geestelijken stand, door het verwekken van twee Zoonen. De eerste, AUGUSTYN genaamd, Organist van beroep, was het rampzalig slagtoffer der Spaansche woede, boven genoemd. De andere, met naame HIERONYMUS,

was

was tot den dienst der Kerke opgebragt. Doch deeze verliet, eerlang, den Vaderlijken Godsdienst en ging tot de Hervormden over. Eerst was hij Predikant in *'s Hage*, doch, om eenige geſchillen met eenen zijner Ampтgenooten, die hem naa gaf, dat hij de waardij der goede werken te breed uitmat, uit zijnen dienst ontſlagen zijnde, leidde hij, eenigen tijd, een ampteloos leeven; waar naa hem een beroep onder de Hervormden wederom wierdt opgedraagen, in het Dorp *Waſſenaar*, alwaar hij zijne dagen eindigde. LAMBERTUS HORTENSIUS heeft verſcheiden Werken naagelaaten: onder andere *de Bello Germanico*; *de tumultibus Anabaptiſtarum*; *Explanationes Poëtarum Veterum*, en andere. Volgens zommigen zou 's Mans beſchrijving van de plonderingen, moorderijen en ſchennisſen der Spanjaarden te *Naarden*, nog heden, in handſchrift, te *Utrecht* bewaard worden.

Zie VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.* HOOFT, *Nederl. Hiſt.* a BRANDT, *Hiſt. der Reformatie.*

HORTENSIUS, (MARTINUS) gebooren te *Delft*, in den Jaare 1605, verkoos tot zijne hoofdoeffening de Wiskunde. In den Jaare 1634 wierdt het Hoogleeraarampt in die Weetenſchap te *Amſterdam* aan hem opgedraagen. De vermaarde GASSENDUS bewees hem zijne hoogagting, in de Brieven aan hem geſchreeven. In zijne antwoorden op dezelve toonde hij gantsch niet voldaan te zijn over zijn beroep en ſtandplaatze. Hij klaagde dat zijne Leſen geenen toeloop hadden, en dat men hem in 't geheel niet ten wille was, in het vervaardigen van gereedſchappen tot Starrekundige waarneemingen, welke hij hadt uitgedagt. Minder gunſtig dan GASSENDUS dagt de vermaarde DESCARTES over onzen Wiskunſtenaar; volgens deezen verſtondt hij zijne Meetkunde niet. HORTENSIUS heeft, onder andere, twee Redevoeringen laaten drukken: de eene, *de Utilitate & Dignitate Matheſeos*, de andere, *de Oculo, ejusque præſtantia.*

Zie VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.* VOSSIUS, *de Scient. Mathem.* BAYLE, *Dict. Crit.*

HOT-

HOTTINGA, (DOUWE VAN) een Friesch Edelman, wiens Voorouders reeds bekend waren in de Veertiende Eeuwe, en zich, door huwelijk, vermaagschapten met de aanzienlijkste Geslagten. In de gemelde Eeuwe, zo niet vroeger, waren ze eigenaars van eene zeer aanzienlijke Stins, of Slot, *Hottinga-State* genaamd, in het Dorp *Nieuwland*, tusschen *Sneek* en *Bolswerd*. Naderhand kwam het aan JULIUS BOTNIA, en wierdt naar diens naam vernoemd. De ROORDAAS, de laatste eigenaars der Sterkte, lieten het, in de tegenwoordige Eeuwe, tot den grond toe afbreeken. De Vader van DOUWE, welke dien zelfden naam voerde, was Olderman te *Bolswerd*; zijne Moeder, LUTS HEREMA *van Walta*. Een van de hoofden der Friesche Geuzen zijnde, nam hij, in den aanvang der Nederlandsche beroerten, de Stadvoogdij waar te *Bolswerd*. Zo bang kreeg hij het hier eerlang, door overmagt der zulken, die hem tegenstonden, dat hij de Stad moest ruimen. Zijne vlugt was oorzaak, dat de Spaansgezinden de handen ruimer kreegen, en de zaaken van den Prinse VAN ORANJE geheel begonnen te verloopen. Bij zijn ovelijden liet hij slegts eene Dogter na.

HOTTINGA, (HERO VAN) jonger broeder des voorgaanden, koos insgelijks de zijde der Staaten tegen *Spanje*. Hij begaf zich ter Zee, onder de zo genaamde Friesche Vrijbuiters, en was aldus mede oorzaak, dat den Spanjaarden het scheepvaaren, vooral op de hoogte van *Ameland*, zeer onveilig wierdt. Het banvonnis, op den achttienden Maij des Jaars 1569, door den Hertog VAN ALVA tegen hem geveld, was de vrugt zijner Vaderlandliefde. Als eene andere misdaad wordt hem, in dit vonnis, te laste geleid, dat hij zich bevondt onder het gevolg van Graave LODEWYK, broeder van WILLEM DEN I, toen dezelve zijne wapenen in Groningerland overbragt. Zo wel te Lande als ter Zee zogt hij, derhalven, den vijand afbreuk te doen. Niet vreemd is het, daarom, dat hij in haat viel bij den Spaanschen Landvoogd AREMBERG, en dat 's Konings Raad te *Leeuwarden* hem ten lande uit bande, met verbeurdverklaaring van zijne goederen, zo als, in Junij des Jaars 1570, met 'er daad geschiedde. Naderhand in 't Vaderland wedergekeerd, onthieldt hij zich op *Hottinga-State*, in het Dorp *Tzum*, bij *Franeker*. Uit zijne

Echt-

Echtgenoote, ANNA EELSMA, Dogter van WIGER EELSMA en SWOPE IPEMA, verwekte hij eenen Zoon, JARIG, die, bij zijne huisvrouw DOED IDZAARDA, geene kinderen naaliet.

HOTTINGA, (JOHAN VAN) een ouder broeder der twee reeds vermelde Edelen, hadt veel gezags en aanziens onder zijne landgenooten, zo wel als ter Vergaderinge van 's Lands Staaten. Een blijk hier van beſpeurde men in den Jaare 1598. Omtrent dien tijd hadt zich een gerugt verſpreid, wegens de Overdragt der Nederlanden op de oudſte Dogter van Koning PHILIPS, ISABELLA KLARA EUGENIA, die voorts met den Aartshertog ALBERTUS in 't huwelijk zoude treeden. Ongaarne zag men, hier te Lande, dit ontwerp. Men vreesde, dat de Gewesten, ſtaande onder een min gedugten Heer, ligter tot Vredehandeling zouden bewoogen worden. Om het gevreesde onheil te weeren, wierdt men te raade, Gezantſchappen te zenden na *Frankrijk* en *Engeland*, om die Mogendheden over te haalen ter volhardinge in den Oorlog met *Spanje*. Nevens de Heeren JOAN VAN DUIVENVOORDE, *Heere van Waſſenaar*, en Mr. JOAN VAN DER WERKE, *Raad en Penſionaris van Middelburg*, wierdt Jr. HOTTINGA tot deezen gewigtige post gebezigd. Wegens zijne Provincie hadt hij thans zitting ter Vergaderinge der Algemeene Staaten. Een verſlag van den afloop diens Gezantſchaps behoort niet tot mijn plan. Twee jaaren naa zijne wederkomst uit *Engeland*, wierdt hij Grietman van *Barradeel*; hij bekleedde die waardigheid tot op zijnen dood. In zijn huwelijk, met KATHARINA EELSMA, hadt hij drie kinderen verwekt: I. DOUWE, Opvolger van zijnen Vader in het bewind over de Grietenij. Geduurende de beweegingen in Friesland, van den Jaare 1635, over verandering in de Regeeringe, was hij een der voornaamſte drijvers, om des Stadhouders gezag in het Gewest te bepaalen, en die de Burgerij, in verſcheiden Steden, aanzeteden tot het opſtellen en tekenen van Verzoekſchriften, aan de Landſchapsvergaderinge, om aan de Steden het regt te verleenen, om zelve haare Wethouders te mogen beſtellen. Duur kwam hem deeze ijver te ſtaan. De Raad van Staate, op aanraaden van den Prinſe VAN ORANJE, gemagtigd door de Algemeene Staaten, veranderde de Regeeringen in de Frie-

Frieſche Steden. 't Gevolg hier van was, dat de tegenwoordige Gevolmagtigden ten Landsdage insgelijks geweerd wierden. Jr. DOUWE was een van deeze. Zedert moest hij zich vergenoegen met het bloot bewind over zijne Grietenije. Bij zijne echtgenoote SYTSKE SIXMA was hij Vader van drie Dogters: KATHARINA, getrouwd met SJUK HUMALDA; ITSKE, de Vrouw van OENE VAN GROVESTINS, en JANTJE, de echtgenoote van DOUWE WALTA. II. DOUTSEN, die in den echt tradt met WILHELMUS SCHOTANUS à RINKEMA, Leeraar onder de Hervormden, laatst te *Amſterdam*. III. WIGER, die den Staat als Kapitein diende, en in den Jaare 1646 overleedt, hebbende in huwelijk gehad LUTS, Dogter van SYTS SCHELTEMA en TJAMA AILVA.

Zie J. TE WATER, *Verbond der Edelen*, en J. WAGENAAR, *Vaderl. Hiſt.*

HOTTON, (PETRUS) gebooren te *Amſterdam*, in den Jaare 1648, naa alvoorens, in die Stad, zich op de Taalen en voorbereidende Weetenſchappen te hebben toegeleid, vertrok na *Londen*, om 'er zich in de Geneeskunde te oeffenen. Zedert wierdt hij tot Dokter in die weetenſchap bevorderd, en, zich in zijne Geboorteſtad hebbende neergezet, tot Opziener van den *Hortus Medicus*, of Stads-Artzenijtuin, aangeſteld. In den Jaare 1695 droegen de Bezorgers der Hoogeſchoolen te *Groningen* en *Leiden* het onderwijs in de Kruidkunde aan hem op. Hij verkoos de laatſte ſtandplaats, alwaar hij overleedt in den Jaare 1709.

Zie *Nouv. de la Republ. de Lettres*, *Jan.* 1709.

HOTZEMAN, (RENICUS GERLACIUS) waarſchijnlijk, bij misſtelling, dus geſpeld voor HOITEMA, als zijnde dit geweest een eertijds zeer bekend Adelijk Geſlagt, doch dat van den eerstgemelden naame, in *Friesland*, geheel onbekend. 't Zij dan van den

den eenen of anderen naam, de Edelman, hier bedoeld, koomt voor onder geenen, die, om hunne vrijheidsliefde en onderteekening van 't Verbond der Edelen, in den Jaare 1567, *Friesland* moesten verlaaten, en buitenlands als Ballingen zwerven.

Zie J. W. TE WATER, *Verb. der Edelen.*

HOUBAKKER, (JOHANNES) gebooren te *Amſterdam*, op den achttienden April des Jaars 1685, oeffende zich in de gronden der Weetenſchappen aan het Doorluchtig School zijner Vaderſtad, en genoot, vervolgens, het onderwijs, in de Godgeleerdheid, volgens de begrippen der Doopsgezinden, van den vermaarden DR. GALENUS ABRAHAMSZ. Tot den Predikdienst zijnde bekwaam verklaard, in den Jaare 1705, verkoos hem, vier jaaren laater, de Gemeente te *Rotterdam* tot haaren Leeraar. Doch hij wees dit aanbod van de hand, doch geenzins dat der Doopsgezinde Gemeente, vergaderende bij het Lam en den Toren, in zijne Geboorteſtad. Dit geſchiedde in den Jaare 1710. Niet lang egter, hadt men hier 't genot van zijnen dienst: hij overleedt, in den bloei zijner jaaren, op den zeventienden December des Jaars 1715, weinig meer dan dertig jaaren oud. Zijne welſpreekendheid wordt hoogelijk geroemd. Men heeft van hem eene Verzameling van Leerredenen, naa 's Mans overlijden in 't licht gegeeven.

Zie H. SCHYN, *Hiſt. der Mennoniten.*

HOVE, (ANNA VAN DEN) Vrouwe van geringen ſtand, doch evenwel (zo ijverde men, gelijk 't heette, ten haaren tijde, voor 't Geloof) der opmerkinge der vervolgzieke Geestlijkheid niet onwaardig. Zij was eene dienstmaagd, oud veertig jaaren, en woonde, te *Bruſſel*, bij de Zusters RAMPAERTS

Op allen drie viel vermoeden van Onroomschheid. De Juffrouwen, haare onkunde belijdende, verwierven genade. ANNA, hoewel geringer van leevensſtand dan deeze, haar in rijkheid en ſterkte van geest te boven gaande, voerde, met zedige woorden, haaren Regteren te gemoete „ dat zij, eene „ Vrouw zijnde, hier door en om haaren geringen ſtaat, buiten „ bedenken van Oproermaaken was, en ook, zo als zij geloof„ de, rechtzinnig gevoelde: zo 't anders ware, 't was dan te„ gen haare meening, en billijk dat men 't haar ten goede hieldt; „ maar indien iemand, door vreeze vervoerd, tegen zijn ge„ moed, al ware 't ook met waarheid te ſpreeken, kwam te „ liegen, dat groot kwaad ſtondt niet den menſchen, maar „ Gode toe te wreeken." Toen haare zaak in den Raad wierdt overwoogen, zou Aardshertog ALBERTUS *van Oostenrijk*, Gouverneur der Nederlanden, naar zijn gevoelen gevraagd zijnde, geantwoord hebben: *Volgt de Plakkaaten.* Haar vonnis luidde, om leevend onder de aarde bedolven te worden. Op *'t Varen-Heijvelt*, te *Bruſſel*, wierdt deeze ſtraffe aan haar volvoerd. In eenen kuil van taamelijke diepte geleid, wierp men eerst aarde op haare voeten, daar naa op haar lichaam, tot aan den hals toe. Terwijl, intuſſchen, de Jeſuiten haar, bij herhaaling, vraagden, of zij zich niet bedagt hadde, en, door belofte van genade, tot herroeping zogten te lokkelen, gaf zij telkens tot antwoord: *Die hier 't leeven zoekt te behouden, zal 't naamaals verliezen*; biddende voorts God om hulp, tot dat de Beul ook haar aangezigt met aarde bedekte, en, kort daar naa, eenige ſprongen op haar lichaam deedt. Nog geruimen tijd hoorde men haar erbarmelijk kermen; tot groote ontſteltenisſe der omſtanderen, bij welke dit bedrijf zo veel indruks hadt, dat de Aardshertog vervolgens afzag van het Kettermoorden. ANNA VAN DEN HOVE was, waarſchijnlijk, de laatſte, die haar Geloof met het leeven boette. „ Tuſſchen de Gereformeerden en Doopsgeſinden (ſchrijft BRANDT) „ viel daerna, als of 'er niet geſchils genoeg tuſſchen beiden „ waere, ook ſtrijdt over die gedoode dienſtmaegdt, elk „ partij bewerende dat ſe in haere bedijdenisſe was geſtorven; „ ook ſchreef men haeren naem en einde in beider Martelaers„ boeken. Dan de Doopsgeſinden bragten verſcheide Rooms-

„ ge-

„ geſinde Schrijvers te voorſchijn, die in dit verſchil niet te „ verlieſen hadden, en voor hun getuigden."

Zie BRANDT, *Hiſt. der Reform.* D. I.

HOUT. Onder deezen naam zijn bekend twee boschjes, in de nabuurſchap van even zo veele Hollandſche Steden, *Haarlem* en *Alkmaar*. De *Haarlemſche Hout*, van ouds *het Bosch*, of de *Wildernis* genaamd, ten Zuiden van de Stad, niet verre van het *Spaarne* gelegen, wordt reeds vermeld in eenen Brief van den Jaare 1284. Zij behoorde, toen en laater, aan de Graaflijkheid; doch de grond daar van wierdt, in den Jaare 1585, de eigendom der Stad, door koop van de Staaten, voor eene ſomme van vijfduizend Guldens. Van hier dat de Regeering van *Haarlem* het regt van aanſtellinge heeft van drie Kommisſarisſen en eenen Houtvester, wien een Onder-Houtvester is toegevoegd. Tegenwoordig beſlaat *de Hout* niet meer dan zestig Morgens gronds; van merkelijk grooter uitgeſtrektheid was dezelve in vroegere dagen. De zulken, evenwel, maaken zich, naastdenkelijk, aan grootſpraak ſchuldig, die willen, dat zij moet gehouden worden voor de buitenſte grenspaal der beplantinge van 't Huis *te Teijlingen*, onder *Saſſenheim*, die, van ouds, zich heel tot *Haarlem* zou hebben uitgeſtrekt. Ten tijde van het beleg door de Spanjaarden, in den Jaare 1573, wierdt *de Hout* geheel, immers voor het grootſte gedeelte, uitgerooid. Tien jaaren laater beſloot men een nieuwen *Hout* te planten. JAN VAN SCHOTERBOSCH, Zoon eens regeerenden Burgemeesters, plantte toen den eerſten boom. In eene vergrooting van den *Hout*, in den Jaare 1702, geſchiedde zulks door KORNELIS SYLVIUS, Zoon van den Burgemeester JOHAN SYLVIUS. De kleine Houtweg wierdt omtrent dien zelfden tijd beplant. De aangenaame wandelwegen en het ſtreelende gezang der Nachtegaalen lokken de Haarlemmers en andere Stedelingen derwaarts. ——— Van kleiner uitgeſtrektheid, dan die van *Haarlem*, is de *Alkmaarder Hout*, even buiten de Kennemerpoort gelegen. Hij beſtaat uit eenige Lanen van fierlijk geſchoorene boomen en fraaie Starrebosſchen. Hier en daar ontmoet men zitplaatzen, onder andere eene, van

welke men, langs zeven Laanen en Wegen, een verrukkelijk uitzigt heeft. Bij uitſteekendheid net en zindelijk worde alles onderhouden.

Zie AMPHING, *Beſchr. van Haarlem.*

HOUTEN, een Dorp, in 't Sticht van *Utrecht*, een uur gaans van de Stad, onder *'t Goij.* Beide Dorpen worden door éénen Leeraar bediend, die Lid is van de Klaſſis van *Rheenen* en *Wijk.*

HOUTHORST, (GERARD) een vermaard Schilder, geboóren te *Utrecht*, in den Jaare 1592, naa de gronden der kunst geleid te hebben, onder het oog en onderwijs van den beroemden ABRAHAM BLOEMAART, deedt, ter zijner verdere volmaakinge, eene reize na *Rome.* Zo uitſteekende waren de vorderingen, welke hij hier, binnen weinige jaaren, maakte, dat de keurigſte Kunstkenners zijne Stukken, vooral zijne Nachtlichten, met verwondering beſchouwden. Menigvuldig aanzoek kreeg hij hier door, om voortbrengzels van zijn penzeel, van de aanzienlijkſte mannen zijner Eeuwe, van verſcheiden Kardinaalen, van de Koningen van *Engeland* en *Deenemarke*, en ook van den Prinſe VAN ORANJE. Zijne beſchaafdheid en geregelde leevenswijze was, daarenboven, oorzaak, dat lieden van het hoogſte aanzien hunne kinderen door hem in de Schilderkunst deeden onderwijzen. De kinderen der Koninginge van *Boheme*, Zuster van KAREL *van Engeland*, waren, onder andere, zijne leerlingen. Op de Vorſtelijke Lustplaatze, *'t Huis in 't Bosch*, bij *'s Graavenhage*, zijn nog verſcheiden voortbrengzels zijner kunst voorhanden. MARIA DE MEDICIS, Koninginne van *Frankrijk*, verwaardigde hem om door zijn penzeel gekonterfeit te worden. HOUTHORST beleefde een zeer hoogen ouderdom.

Zie HOUBRAKEN.

HOUT-

HOUTRYK, een Regtsgebied, in Holland, ſtrekkende ten Oosten van den Ban van *Polanen*, over Halfwegen tuſſchen *Amſterdam* en *Haarlem*, tot aan den Ban van *Sparwende*, en 't *Hofambagt* ten Westen; aan de Zuidzijde wordt het bekabbeld van het *Spierling-Meir*; aan de Noordzijde ſtoot het tegen den hoogen Spaarndammer Dijk, welke het Y keert; waarin, recht tegenover *Houtrijk*, het Eilandtje *Ruigoort* legt, behoorende, voor de eene helft, onder den Ban van *Houtrijk*, en, voor de andere, onder dien van *Westzaan*. Hoewel onderſcheiden van *Polanen*, wordt, egter, nog heden, gelijk van ouds, *Houtrijk* daar mede bediend in éénen Regtbank, van drie Schepenen, die alle jaaren verwisſelen.

Zie HALMA.

HOUTMAN, (KORNELIS) Zoon van PIETER KORNELISZOON HOUTMAN, Brouwer te *Gouda*, bevondt zich, in den Jaare 1593, tot het drijven van Koophandel, te *Liſſabon*. De Hollanders voeren thans nog niet op de Oostindiën, doch kenden, bij naame, de voordeelen daar van, die meestal waren in handen der *Portugeezen*. De nieuwsgierigheid, die, waarſchijnlijk, een verder uitzigt hadt, noopte HOUTMAN tot het doen van onderzoek omtrent de wijze en het beleid van den Indiſchen Handel. 's Mans naaſpooringen kwamen hem duur te ſtaan; op vermoeden gevat, wierdt hij in den Kerker geworpen. Van hier, egter, vondt hij middel, zijnen vrienden te *Amſterdam* te verzoeken om losgeld; om dit bij een te brengen, voegde hij 'er, als eene drangreden, nevens, een algemeen berigt wegens zijne gedaane ontdekkingen. Spoedig kwam hier op eene toereikende ſomme over, en hij zelve, in den Jaare 1594, in 't Vaderland te rug. Straks deelde hij zijnen vrienden de verzamelde kundigheden mede, wien dezelve zo gunſtig voorkwamen, dat ze ſtraks vier Schepen uitrustten, waar mede HOUTMAN, als Opperhoofd, in 't begin van April des Jaars 1595, uit *Texel* in Zee liep. Na het doorſtaan van eene aaneenſchakeling van rampen en gevaaren, van verſchillenden aart, lieten de Schepen, in Februarij des volgenden

jaars, de ankers vallen aan den mond van Straat *Sunda*. Een Indiaansche Loots bragt hen van daar na *Bantam*. HOUTMAN, thans den tijtel van *Kapitein-Majoor* hebbende aangenomen, hielde nu en dan een mondgesprek met de aanzienlijkſten van het Gewest, telkens aan boord van zijn eigen Schip. Eindelijk waagde hij het, om aan Land te treeden, daar hij met den Gouverneur een Verbond ſloot, voornaamelijk oogende op onderlinge beſcherming tegen den gemeenen vijand. Bijkans ware HOUTMAN met de zijnen hier een ſlagtoffer geworden van den nijd der Portugeezen en de geveinsdheid des Keizers. Door waakzaamheid ontdook hij den gedreigden ſlag, en deedt de zaaken een zo gunſtigen keer neemen, dat hij, eerlang, den grond leide van een Komptoir op *Bantam*; aan 't welk eenige Arabiſche en Chineeſche Kooplieden, wel dra, hem Peeper kwam te koop bieden. Dit niettegenſtaande wierdt HOUTMAN, eene wijle tijds daar naa, in 't net gelokt. Aan land getreeden, om ten Hove te klaagen over de agterlijkheid in het afleveren van Peper, hielde men hem in verzekeringe, uit welke hij niet dan met veele moeite ontſlagen wierdt. Naa de gekogte Peeper en eenige andere ſpecerijen te hebben doen aan boord brengen, verliet hij deezen ontrouwen oord. In de maand December kwam hij voor eene Stad, *Tubaon* genaamd, ten anker. Hij ontving aldaar een bezoek van den Koning, wiens minzaamheid wel haast bleek, eenen adder onder het gras te verbergen. Want, zo als men bezig was met het overhijzen van eenige geſchenken, kwamen verſcheiden landzaaten een der Schepen vijandig beſtormen. Een Hollandsch Koopman en een Kapitein lieten 't leeven in het gevegt, welk daar op volgde. Spoedig gaf HOUTMAN bevel om van hier te vertrekken, en den ſteven te wenden na 't Eiland *Madura*. Eene vijandlijke ontmoeting met de Landzaaten deedt het verblijf ook hier zeer kort duuren. Omtrent deezen tijd overleedt JAN JANSSE MOLENAAR, een der Hoofdbevelhebberen van de Vloot. Men vermoedde dat hij aan vergif geſtorven was, en HOUTMAN hem hetzelve hadt toegediend. De grond diens agterdogts was, dat zij in geduurige onmin geleefd hadden, en HOUTMAN zich eenige dreigende woorden laaten ontvallen, die tot deezen waan aanleiding gegeeven hadden.

den. Men nam hem in verzekering; doch de Krijgsraad ſtelde hem ſpoedig op vrije voeten. Omtrent deezen tijd begon men op de thuisreize bedagt te zijn. HOUTMAN zeilde, ten dien einde, na een Eiland aan den Oosthoek van het Eiland *Java*, om 'er leevensmiddelen te laden. Hij verzamelde dezelve in menigte, en ſloot tevens een Verbond van Vriendſchap met den Koning van het Gewest. Op den zesentwintigſten Februarij des Jaars 1597 ligtte hij de ankers, en wendde den ſteven na het Vaderland; op den veertienden Augustus lieten de Schepen voor *Amſterdam* hunne ankers vallen. Weinig meer voordeels hadt deeze togt aangebragt, dan eene verbintenis met kleine Indiaanſche Vorſten, en het baanen van den weg voor anderen, om met meer onbeſchroomdheids de afgelegene Gewesten van het Oosten te bezoeken. HOUTMAN deedt, zedert, een tweeden togt; van welken hij, egter, in het Vaderland niet is te rug gekeerd. Op aanhitzing der Portugeezen wierdt hij, nevens verſcheiden zijner landgenooten, door last van den Koning van *Achem*, in den Jaare 1599, vermoord.

HOUVE, of HOEVE (VAN DER) eertijds een zeer aanzienlijk, doch thans meestal vervallen Huis of Hofſtede, in *Maasland*, voormaals de eigendom van den vermaarden MATTHYS VAN DER HOUVE, op wien het, bij erfenisſe, gekoomen was van zijne Voorzaaten. Een van deeze, en de ſtigter van dit gebouw, was JAN VAN DER HOUVE, die leefde in den Jaare 1405. In den oorlog van den Heere VAN ARKEL met Hertog WILLEM VAN BEYEREN, Graave van *Holland*, hieldt hij de zijde des eerstgenoemden. Behalven een Natuurlijken Zoon, DIDERIK genaamd, liet hij naa:

GERRIT VAN DER HOUVE, die volgt.

Willem van der Houve. In den ſtrijd bij *Corkum*, omtrent het Jaar 1418, wierdt deeze, dienende Hertoge JAN VAN BEYEREN, gevangen genomen, nevens zijnen Kapitein, den Heere *van Iſendoorn*.

GERRIT VAN DER HOUVE wierdt beleend met het Huis en de Hofſtede *van der Houve*, met tien Morgens Lands, behoorende deels aan de Graaflijkheid, deels aan de Baanderheeren VAN WASSENAAR. Hij liet naa eenen Zoon,

ADRIAAN VAN DER HOUVE, die, in den Jaare 1444, door Heer HENDRIK VAN WASSENAAR, beleend wierdt met tien Morgens Lands, gelegen in *Maasland*. PHILIPS, Graaf van Holland, verlijdde hem daar mede in het zelfde jaar. Hij hadt eenen Zoon, met naame,

JOOST VAN DER HOUVE, welke dit zelfde Leen, in den Jaare 1493, overdroeg op KORNELIS KROESING, Ridder, Heer van *Benthuizen*. Bij ANNA DUIK, Dogter van GILLIS DUIK, Heere van *Cattendregt*, verwekte JOOST eenen Zoon,

VRIES VAN DER HOUVE, die, bij MARIA VAN COUDENHOVEN, Dogter van FLORIS VAN COUDENHOVEN, naliet

FRANS VAN DER HOUVE. Door den Graaf VAN HOOGSTRATEN, als Stadhouder van *Holland*, *Zeeland*, *Friesland* en *Utrecht*, wierdt deeze, in den Jaare 1529, gelastigd, om, in *Braband* en *Vlaanderen*, koopers te zoeken, eerst van negenendertighonderd Guldens 's jaars, en daar naa van drieduizend Guldens, in gevolge van het verlof, door de Staaten van Holland gegeeven, om dezelve te mogen verzegelen op vijf Hollandſche Steden, ten laste van den Keizer. Hij was getrouwd met AGNETA DE GROOT, Dogter van HUGO DE GROOT en MARIA VAN ALMONDE. Bij deeze Vrouwe was hij Vader van:

1. DAVID VAN DER HOUVE, die volgt.

2. *Vincent van der Houve*. In den Jaare 1562 was hij Schout van *Amersfoort*. Hij hadt eenen Zoon, *Frank van der Houve*, en deeze wederom eenen, met naame *Vincent van der Houve*, Kanunnik van de Domkerk te *Utrecht*, alwaar hij, in den Jaare 1623, kinderloos overleedt.

3. *Salomon van der Houve*, Bailjuw van Schiedam, doch, uit hoofde zijner aankleevinge van den Hervormden Gosdienst, van zijn Ampt verlaaten, en op de Gevangenpoort in 's Hage gezet. Zeven jaaren zat hij hier opgeſlooten. Ten einde van dezelve, uit zijne hegtenisſe ontſlagen zijnde, wierdt hij, ten tijde van het bemagtigen van *den Briele*, Kapitein ter Zee, in Staatſchen dienst, en vervolgens Bailjuw van *'s Graavenhage*. Hier eindigde hij zijne dagen, zonder kinderen naa te laaten.

4. *Gideon*

4. *Gideon van der Houve*, in den Jaare 1570, Raad en Rentmeester Generaal van Gelderland. Hij hadt ter Echtgenoote *Maria van Borsfele*, en bij deeze verwekt:

a. *Kornelis van der Houve*, die, bij *Catharina van Veerst*, Dogter van *Fredrik van Veerst*, Vader wierdt van

a. *Gideon van der Houve*, en

b. *Kornelis van der Houve.*

b. *Karel van der Houve*, in den Jaare 1603, geſtorven binnen *Ooſtende*, geduurende het beleg dier Stad. Zijne Huisvrouw was *Johanna van Veerst*, Dogter van ſtraks gemelde *Catharina van Veerst*, en hij bij haar Vader van een Dogter

Maria van der Houve, getrouwd met N. Smulling,

DAVID VAN DER HOUVE, boven genoemd, was Bailjuw van Kennemerland. Behalven een Natuurlijken Zoon, *Jaſon van der Houve*, in den Jaare 1590 Doctor in de Geneeskunde te *Sommelsdijk*, liet hij, bij zijne ondertrouwde Huisvrouw *Magdalena van Florij*, eenen Zoonen na,

HERCULES VAN DER HOUVE, van wegen het overlijden zijner Moeder vóór dat het huwelijk plegtig was ingezegend, door zijnen Vader gelegitimeerd, te *Bruſſel*, op den tienden Junij des Jaars 1562; zijnde naaderhand, op den zevenden Maij des Jaars 1566, de Brief van Legitimatie geinterineerd voor de Kamer van Rekeninge in 's Graavenhage. HERCULES hertrouwde, op den veertienden April des Jaars 1574, met *Johanna Croeſer*, Dogter van Matthijs Croeſer, Ridder, en van Anna Schoof, en overleedt in den Jaare 1584. De vrugt deezer laatſte echtverbintenisſe was

MATTHYS VAN DEN HOUVE, de beroemde Schrijver van het alomme vermaarde *Handvest-Kroniik*. Tweemaalen is deeze getrouwd geweest: eerst met *Elizabeth van Steenhuis*, Dogter van Joost van Steenhuis, en van Françoiſe van Maſſchereel, Wijnants Dogter; daar na met *Peternella de Heere*. In het Mannelijk oir is, met onzen MATTHYS VAN DER HOUVE, dit alond Geſlagt uitgeſtorven, alzo hij ſlegts twee Dogters naaliet:

Johanna van der Houve, en

Anna Peternella van der Houve.

Zie M. v. D. HOUVE, *Hand. Kroniik*, D. II. v. LEEUWEN, *Batav. Illuſtr.*

HUBER, (ULRICUS) wierdt geboóren, te *Dokkum*, in Friesland, op den dertienden Maart des Jaars 1636. Naa de gronden der Taalkennisſe, in zijne Vaderſtad, geleid te hebben, vertrok hij, in den Jaare 1651, na *Franeker*, en genoot aldaar, in de Regtsgeleerdheid, het onderwijs van den Hoogleeraar WISSENBACH. Te *Utrecht* hoorde hij, vervolgens, de lesſen van de Heeren ANTONIUS MATTHÆI en CYPRIANUS REGNERUS. Volgens 't gebruik dier tijden, beving hem ook de lust, eene uitlandſche Akademie te bezoeken. Een jaar ſleet hij te *Marpurg*, en beklom, naa zijne wederkomst in 't Vaderland, den trap van Doktor in de Regten. Hij bereikte thans den ouderdom van eenentwintig jaaren. Reeds zo vroeg in zijnen leeſtijd droegen de Bezorgers van het Frieſche Hoogeſchool aan hem op, het onderwijs in de Geſchiedenisſen en Welſpreekendheid. Vóór het aanvaarden van dien post, 't welk geſchiedde in den Jaare 1658, verkoos hij, nog eenigen tijd, zijn verblijf te *Straasburg*, bij den vermaarden BOEKLERUS. Men verhaalt, als een blijk zijner naarſtigheid, in het waarneemen van zijn Hoogleeraarampt, dat hij, dikmaals, van 's morgens ten zes tot 's avonds ten acht uure, openbaare en bijzondere lesſen gaf. De Hoogleeraar WISSENBACH, een van HUBERS Leermeesteren, in den Jaare 1665, overleeden zijnde, vervulde hij, zedert, diens regtsgeleerden Stoel. Niet lang hadt hij dien Zetel bekleed, of hij wierdt na *Leiden* verroepen; doch hij wees dit aanbod van de hand. 's Lands Staaten betoonden hun genoegen over dit beſluit, door het verhoogen zijner Wedde, en kort daar naa, met behoud van rang en inkoomen, hem te bevorderen tot de waardigheid van Raad in het Provinciaale Gerigtshof. Thans moest HUBER zijn verblijf houden te *Leeuwaarden*; van waar hij, egter, naa verloop van drie jaaren, na *Franeker* wederkeerde, met den tijtel van *Oud-Raadsheer* en ontſlag van openbaare lesſen. Men ſchonk hem, daarenboven, een ruim Jaargeld, nevens den rang, naast den *Rector Magnificus*, boven de andere Hoogleeraars. Hij overleedt in den Jaare 1694, nalaatende drie Zoonen. Een van dezelve, met naame ZACHARIAS, heeft, zedert, zich insgelijks beroemd gemaakt, door zijne Regtsgeleerde Weetenſchappen. Nog heden bloeit, in *Friesland*, dit aanzienlijk Geſlagt. Een Lid van hetzelve, de Heer en Mr. HARMANUS ULRICUS HUBER, bekleedt

al-

aldaar de Raadsheerlijke waardigheid. Menigvuldig in getal zijn de ſchriften van den Hoogleeraar HUBER. Zij handelen, meestal, over de Regtsgeleerdheid, en eenige weinigen over de Geſchiedenisſen.

Zie VITRINGA, *Oratio Parentalis.*

HUBRECHT JACOBSZ, anders ook bekend bij den naam van HUBERTUS GRIMANI, geboren te *Delft*, trok, al vroeg, buitenslands, ter aankweeking van zijne zucht tot de Schilderkunst. Tien jaaren ſleet hij te *Venetie*, en genoot 'er zo veele gunst van den *Doge*, dat hij, zedert, naar diens naam, zich GRIMANI liet noemen. Het portretſchilderen was zijn hoofdbedrijf. Stukken, der hoogatinge en bewonderinge van alle kenners waardig, bragt hij ten voorſchijn, vooral in zijne vroegere jaaren. Zijn roem, bij de naakomelingſchap, is eenigzins gedaald, zints hij in kennisſe geraakte met Engelſche Heeren. Deeze, zich door hem willende laaten konterfeiten, doch geen geduld genoeg hebbende, om lang voor hem te zitten, moest hij, bij wijlen, zijne Stukken uit de hand geeven, voor dat dezelve die volkomenheid bezaten, welke zijn penſeel daar aan zou hebben kunnen geeven. 's Mans overlijden viel voor in *den Briel*, in den Jaare 1628.

Zie HOUBRAKEN.

HUCHTENBROUCH, (ALBRECHT VAN) een Utrechtsch Edelman, was de Zoon van JOHAN of JAN VAN HUCHTENBROUCH, Ridder, Burgemeester te *Utrecht*, en van MARIA VAN EGMOND VAN MERESTEIN, zedert haars Mans overlijden hertrouwd met JAKOB VAN CATS, en in den Jaare 1555 geſtorven. ALBRECHT was een der vermaardſte Ondertekenaaren van het Verbond der Edelen, in den Jaare 1565. Het voorbeeld, welk hij daar mede gaf, ter afſchuddinge van het Graaflijke dwangjuk, zogt hij ook elders naavolgers te doen vinden, inzonderheid in *Friesland*. Gelegenheid daartoe verſchafte hem zijn huwelijk met eene Adelijke Jonkvrouwe uit dat Gewest, MARIA VAN HOXWIER, Dogter van HECTOR VAN HOXWIER, Ridder, Heere van *Rijnouwe*, en van

DOED

DOED HOLDINGA. Hier door hadt hij aldaar veele maagen van aanzienlijken huize. Naamtekening en voorſpraak, hoe gevaarlijk ook, in dien tijd, was, egter, 't minſte, dat hij voor de zaak der vrijheid deedt. Toen de Heer van BREDERODE, in den Jaare 1567, te *Vianen*, heimelijk volk verzamelde, aanvaardde hij, als Hopman, of Kapitein, het bevel over een Vaandel Voetknegten. Nog in 't zelfde jaar zogt hij, nevens de Heeren VAN NYVELD en RENESSE, eenen Schans, te Vreeswijk aan de Vaart, buiten *Utrecht*, te bemagtigen; doch wierdt daar in verhinderd door Hertog ERIK VAN BRUNSWYK, die, in een gevegt, allen drie eene volſlagene nederlaage toebragt. Door dit alles was hem de moed niet ontzonken, noch de hoop op betere tijden van hem geweeken. Om deeze te doen gebooren worden, onttrok hij zich niet, daar het zwaard geene baate deedt, zijne beurs te openen. In eene ſchriftlijke verbintenisſe, in 't laatst van 1567, of in 't begin van 1568, tuſſchen verſcheiden Vrijheidszoonen aangegaan, ter ſchraginge van het bijkans vervallen Verbond, en om de Vrijheid met de Wapenen te herſtellen, verpligtte hij zich tot het opbrengen van vierhonderd Guldens Brabantsch. Wat laater was hij een der Edelen en Grooten, met welke Prins WILLEM DE I, onder verzierde benaamingen, heimelijk verſtand hieldt. Aan HUCHTENBROUCH hadt men dien van ADOLF VAN ZON toegevoegd. Geen wonder, dat hij, om alle deeze bedrijven, door den Aardsdwingeland ALVA, gebannen en zijne goederen verbeurd verklaard wierden. Of hij de vervolging buiten zijn Vaderland ontweeken zij, is ons niet gebleeken. Indien hij 't gedaan hebbe, moet zijne uitlandigheid van korten duur geweest zijn. Immers men vindt aangetekend, dat hij, in den Jaare 1571, eenen toeleg waagde, om de Stad *Utrecht* tot de zijde van Prinſe WILLEM te doen overgaan; waar in hij, egter, ongelukkig ſlaagde. Zedert vinden wij zijnen naam, in 's Lands Geſchiedenisſen, niet vermeld. Hij overleedt te *Woerden*, in den Jaare 1580. Hij liet eenen Zoon naa, JOHAN genaamd, Kolonel van een Utrechtsch Regiment en Bevelhebber van *St. Andries*. Hij ſneuvelde in het beleg van *Oostende*, in den ouderdom van zevenendertig jaaren.

Zie BOR, HOOFT en TE WATER.

HUCH-

HUCHTENBURG, (JOHAN VAN) gebooren te *Haarlem*, in den Jaare 1646, in zijn Vaderland, eerst de Teken- en daarna de Schilderkunst, met merkelijke vorderingen, beoeffend hebbende, ondernam, in den Jaare 1667 eene reize na *Italie*. Hij wierdt daar toe uitgelokt, deels uit zucht ter verdere aankweekinge van zijn kunstvermogen, deels omdat hem derwaarts was vooruit gereisd een ouder broeder, JAKOB VAN HUCHTENBURG, een ervaren Schilder van Romeinſche gezigten, doch vroeg geſtorven. Op zijne wederreize uit *Italie*, ontmoette JOHAN, te *Parijs*, den Kunstſchilder VAN DER MEULEN: onder diens opzigt oeffende hij zich nog eenigen tijd, tot in den Jaare 1670, wanneer hij in zijn Vaderland wederkeerde, en eenen aanvang maakte met het vervaardigen van verſcheiden kunstſtukken, die hem, zedert, een onſterflijken naam verworven hebben.

Zie HOUBRAKEN.

HUDDE, (JOANNES) Overbekend is, te *Amſterdam*, het Geſlagt van deezen naam, als hetwelk, voor Schepensbank en voor den Agtbaaren Raad, zo wel als voor de Beurs, verſcheiden bekwaame mannen heeft uitgeleverd. HENDRIK HUDDE ARENDSZ nam, reeds in den Jaare 1587, zitting in den Raad, en wierdt, het jaar daar aan, Schepen der Stad. Vijfmaalen bekleedde hij, zedert, dien post, en ſtierf in den Jaare 1596. 's Jaars te vooren was hij een der bekostigers der eerſte uitrustinge van vier Schepen na de Oostindiën, onder bevel van KORNELIS HOUTMAN. Een ander, insgelijks HENDRIK genaamd, in den Jaare 1618, door aanſtelling van Prinſe MAURITS, Raad, en vier jaaren laater Schepen geworden, verklaarde zich, in den Jaare 1628, tegen Burgemeesteren, toen deeze, uit vreze voor oproer in de Stad, eenige Vaandelen Krijgsvolk daar binnen gebragt hadden. Hij ſchroomde niet, hun openlijk aan te zeggen „ dat zij, 's Lands Soldaaten doende koomen voor „ de paalen deezer Stede, zonder voorgaande Reſolutie van „ den Raad, gehandeld hadden tegen de Privilegiën." Behalven deeze, ontmoeten wij nog verſcheiden anderen van dit Geſlagt, op de Regeeringslijsten van *Amſterdam*, doch geen van

van allen met de Burgemeesterlijke waardigheid bekleed, behalven onzen JOANNES HUDDE. Hij was de Zoon van GERARD HUDDE, Commisſaris van kleine zaaken, geduurende de Jaaren 1623, 1624 en 1625, en wierdt in den Jaare 1667 tot Raad, in 't volgende jaar tot Schepen verkoozen, en vervolgens, in September des Jaars 1672, bij de buitengewoone verandering der Regeeringe, tot Burgemeester aangeſteld. Negentienmaalen bekleedde hij, zedert de eerſte reize, deeze hooge waardigheid. Zeer veel aanziens en groot gezag hadt deeze Heer in zijne Geboorteſtad, aan welke hij ook zeer gewigtige dienſten heeft bewezen. Zijne bedreevenheid in de Wiskunde, waar van wij, vervolgens, nader verſlag zullen doen, was oorzaak dat hij, nevens de Heeren GERARD HASSELAAR en KORNELIS VLAMING VAN OUDSHOORN, in den Jaare 1670, wierdt gelaſtigd, om, met Burgemeesteren en Theſaurieren het opzigt te hebben over het leggen van de groote Amſtelſluis. Naadat de Franſchen, in den Jaare 1672, over den Rhijn waren getrokken, en men ook voor eenen aanval op *Amſterdam* bedugt was, wierdt, onder anderen, aan den Heere HUDDE toevertrouwd, het te werk ſtellen van de groote Overſtroominge, om alzo eene vijandlijke aannadering tot de Stad te weeren. Drie jaaren laater was hij een der Gemagtigden van den Raad, tot het beraamen van een Ontwerp, wegens eene nieuwe Waterkeering langs den buitenkant der Stad aan het Y. Behalven deeze verrigtingen, het welzijn van *Amſterdam* raakende, wierdt ook de Heer HUDDE meermaalen toegelaaten in geheimen, den toeſtand van 't gemeene Land betreffende. Volgens 't ſchrijven van den Franſchen Gezant Graave D'AVAUX, zou zijne Hoogheid Prins WILLEM DE III, in 't Jaar 1683, door den Heer VAN DYKVELD, hem hebben overgehaald om de toeſtemming te geeven tot de berugte aanwerving van zestienduizend man, tegen welke de meerderheid der Amſterdamſche Regeeringe zich zo ijverig verklaarde. Vast gaat het, dat hij, nevens de Heeren GEELVINCK en WITSEN, in 't geheim wierdt toegelaaten, wegens 's Prinſen vermaarden overtogt na Engeland, ter bezitneeminge van den throon dier Koninkrijks.

Iet bijzonders hadt Burgemeester HUDDE, te weeten, dat hij, onder het waarneemen van Stads- en Staatsbewind, zijne ſhipper-

uuren

uuren beſteedde aan de beoefeninge van Wiskundige Weetenſchappen. Zinis zijne vroege jeugd voedde hij daar toe eene buitengemeene zucht. 't Was, misſchien, om deeze aan te kweeken, dat hij eene reize na *Frankrijk* deedt. Althans is 'er nog een Brief voorhanden, in het begin des Jaars 1659, door hem, uit *Saumur*, aan den beroemden Haarlemſchen Wiskunſtenaar HENRIK VAN HENRAAT geſchreeven. In dat zelfde jaar gaf FRANCISCUS VAN SCHOOTEN, Hoogleeraar in de Wiskunde te *Leiden*, van den jongen HUDDE eenige kleine verhandelingen in 't licht, welke bij alle des kundigen hooglijk gepreezen wierden. Zij waren van den volgenden inhoud, welke duidelijk aanwijst dat hij tot de diepſte geheimenisſen dier verhevene Weetenſchap was doorgedrongen: *Aanmerkingen over de bewijzen der Eigenſchappen van den Cirkel. Manier om de irrationaale Wortels uit te drukken. Over de Herleiding der Equatien.* En eindelijk *over de Grootſten en Kleinſten.* HUDDE was, wijders, een der eerſten, welke, hier te Lande, de Meetkunst van den vermaarden DES CARTES bekend maakten, en in agting holpen brengen. Daarenboven hadt hij zijne Wiskundige weetenſchap toegepast op het berekenen van Lijfrenten. Veel voordeel trok de Regeering uit zijnen arbeid, ter gelegenheid der geldligtingen, welke in zijnen tijd gedaan wierden. De vermaarde LEIBNITS gewaagt met lof van 's Mans berekeningen. Een geſchil, tusſchen den Koning van Deenemarke en de Algemeene Staaten, over de belastingen op de Houtſchepen, welke van hier op Noorwegen vaaren, hadt den Heer HUDDE doen bedagt zijn op eene manier om de Schepen naauwkeurig te meeten. De Heer WITSEN heeft dezelve gemeen gemaakt in zijnen *Scheepsbouw*. Volgens het oordeel van den Amſterdamſchen Hoogleeraar VAN SWINDEN, een zeer bevoegd' Regter, behoeft de manier des Burgemeesters voor die van laatere Wiskunſtenaaren niet te wijken. De Heer HUDDE overleedt in den Jaare 1704, zonder kinderen. Volgens den Heer WAGENAAR zouden onder de Erfgenaamen nog verſcheiden Mathematiſche Schriften berusten, welke door den druk niet zijn gemeen gemaakt, omdat de laatſte hand aan dezelve nog niet geleid is.

Zie P. FRANCII, *Poemata*; J. WAGENAAR, *Beſchr. van Amſterdam.*

HUI-

HUIGENS, (CONSTANTYN) bekleedde, eerst bij Prinſe WILLEM DEN I, den post van Geheimſchrijver, en vervolgens dat zelfde ampt bij den Staat der Verééenigde Nederlanden. Hoe 't zelfde bloed der kloekheid, als in de naazaten, reeds den Stamvader door de aderen ſpeelde, toont 's Mans volgende onverzaagd bedrijf. De Spanjaarden, geduurende den loop van hunnen Oorlog met de Nederlanden, in 't open veld, naar hunnen zin, niet naar genoegen ſlaagende, zogten, bij wijle, omkooping en verraad in den arm te neemen. Dit deedt, onder andere, de Spaanſche Gezant te Londen, *Don* BERNARDYN DE MENDOZA, in den Jaare 1581. Op *Vliſſingen*, in Zeeland, hadt hij het oog laaten vallen, als eene deure openende van geheel *Walcheren*. Naa menig vrugtloos aanzoek, vondt hij, eindelijk, twee Bevelhebbers van Oorlogſchepen, WILLEM JANSZOON VAN HOORN en KORNELIS LEENHOUDER. Zij waanden zo veel gezags, in gemelde Stad, te hebben, dat indien zij gevolgd wierden van eenige Koningsſchepen, met Soldaaten gelaaden, op hen geen argwaan, en de Stad voorzeker in hunne magt zou vallen. Eenig geld op hand was het onderpand diens verdrags. Intuſſchen hielden VAN HOORN en LEENHOUDER heimelijk verſtand met den Prinſe, wien zij alles overbriefden. Eene wijl daar naa vergt VAN HOORN, onder ſchijn van aanhang te winnen, eenige duizenden Kroonen van MENDOZA; die hem daar in te wille was, mids VAN HOORNS Zoontje, een kind van tien of twaalf jaaren, in gijzeling te zullen hebben. Noode beſloot hier toe de Vader, en niet dan onder ſchriftelijk verband des Ambasſadeurs, dat het jongsken niet buiten *Engeland* zou vervoerd worden. Prins WILLEM hadt VAN HOORN tot dit hard beſluit overgehaald, met toezegging van door gunst der Koninginne het kind te zullen verloſſen, zelf in gevalle de vijand, gelijk men in den zin hadt, binnen *Vliſſingen* ware in 't net gelokt. Hoe 't hier mede afliep, behoort niet tot mijn plan. Mij ſtaat alleen te verhaalen, de handigheid van HUIGENS, in het redden van het Jongsken VAN HOORN.

Omtrent het einde van Maij zondt zijne Doorluchtigheid den Heer HUIGENS na *Londen*, daar hij zijnen intrek nam in eenen herberg, in welken veele Franschen gehuisd waren, van welke

ke hij zich voor eenen Landsman uitgaf, gekoomen om het Rijk te bezigtigen. Na eene wijle verblijfs, vervoegde hij zich bij LA FONTAINE, Leeraar der Franſche Kerke, om met dien te overleggen een middel om in des Gezants wooning toegelaten, en aangaande den toeſtand van het kind onderrigt te worden. Wijders verzogt hij den Leeraar om hem in kennisſe te helpen aan den Geheimſchrijver der Koninginne WALSINGHAM, aan wien hij ſchrijven van den Prinſe hadt, raakende de losſing van 't bewuste kind. Groot nut deedt den Heere HUIGENS deeze Engelschman. Hij leerde hem, door gunst van een belend Kerkje, de gelegenheid van 's Ambasſadeurs wooninge genoeg kennen, dat hij 't eindelijk beſtondt, zijnen ſlag waar te neemen. Op eenen middag, ('t was juist de ſtond als *Vliſſingen* zou geleverd worden) terwijl de Gezant MENDOZA was uitgereeden, en het kind, met eenige anderen, voor het huis ſpeelde, doet HUIGENS, door eenen van 's Prinſen *Hellebardieren*, ANTONI VERMEEREN genaamd, die hem verzelde, den jongen VAN HOORN opvatten; die, voorts, met zijnen roof, na zeker huis ſnelt, 't welk voor en agter open ſtondt, van dit in een tweede, en van daar na een derde. Den krijtenden jongen ſtilt hij, onder het loopen, met klein geld, of ſnuisterijen. De Spaanſche knegts, op het gerugt toeſchietende, vervolgen de ſchaakers, zo digt op de hielen, dat HUIGENS zich met den Degen in den vuist moest verweeren, tot dat 'er volk op de been kwam.

Onder dit alles koomt de Gezant MENDOZA thuis, en het bedrijf vernomen hebbende, begeeft hij zich op ſtraat, maakt een groot misbaar met ſchreeuwen *mijn Zoon*, *mijn Zoon*, om de omſtanders te doen gelooven dat het zijn eigen kind was; ſnelt wijders na 't Hof, om der Koninginne zijnen nood te klaagen: tot welke hij, egter, thans geenen toegang vindt. HUIGENS vervoegt zich, inmiddels, bij den Geheimſchrijver WALSINGHAM, die hem heimelijk voortholp, in een ſcheepje; waar in hij, nogthans, door MENDOZA, die hem gewapend naazette, bijkans ware betrapt geworden. Zo koomt, ten laatſte, HUIGENS, met het jongsken, bij zijne Doorluchtigheid Prins WILLEM; die, hem ter eere en tot loon van zijnen dienst, deedt vervaardigen een gouden Gedenkpenning, met de borst-

beelden van den Prinſe en de Prinſesſe geſierd, en deeze woorden tot Opſchrift draagende: MANDATI STRENUE EXECUTI MONUM. dat is: *Gedagtenis van een kloekmoedig uitgevoerd bevel.* Zo wonder wel behaagde het bedrijf van HUIGENS aan de Engelſchen, dat ze het ten toon ſtelden in eene ſchilderij, die, nog lang daar naa, bewaard wierdt in het huis van den Graave VAN ARONDEL. Het geredde kind, NIKLAAS WILLEMSZOON genaamd, wierdt naaderhand Bevelhebber te water, en erkende dikmaals zijne behoudenis aan Heere HUIGENS, „ als hebbende „ hij (ſchrijft HOOFT) op den drempel van lijflijke en geestlijke „ ſlaavernije geſtaan." De Heer CHRISTIAAN HUIGENS was de Zoon van KORNELIS HUIGENS, een' Brabantſch' Edelman, en van GEERTRUID BAK, Dogter van CHRISTIAAN BAK. In het zestentwintigſte jaar zijns ouderdoms hadt hij zich in 't huwelijk begeeven, te *Antwerpen*, met SUSANNA HOEFNAGEL, Dogter van JAKOB HOEFNAGEL, een ſchatrijk man; gelijk, onder andere, kan blijken uit zijn opſchot van driemaal honderdduizend Guldens, om te dienen tot ſtillinge der muitende Spaanſche Knegten, te *Antwerpen*, in den Jaare 1576. Op verzoek van Prinſe WILLEM DEN I, zal CHRISTIAAN HUIGENS, waarſchijnlijk, zich in zijnen dienst, en voorts na de Nederlanden begeeven hebben. Hij overleedt in *'s Graavenhage*, in den Jaare 1624, en liet naa vier kinderen:

I. MAURITS HUIGENS, gebooren in *'s Hage*, den twaalfden Maij des Jaars 1595. Zijnen voornaam ontleende hij van Prinſe MAURITS, die als Gevader over zijnen doop geſtaan hadt. Naa den dood zijns Vaders, wierdt hij, in deszelfs plaats, Geheimſchrijver van den Staat der Verééнigde Nederlanden.

II. KONSTANTYN HUIGENS, van welken, vervolgens, in een afzonderlijk Artikel, zal gehandeld worden.

III. GEERTRUID HUIGENS, die de Echtgenoote wierdt van PHILIP DOUBLETH, Heere van *St. Anneland*, Rentmeester Generaal van de Verééнigde Nederlanden.

IV. KONSTANTIA HUIGENS, gebooren den tweeden Augustus des Jaars 1602, gehuwd aan DAVID LE LEU DE WILHEM, Raad des Prinſen VAN ORANJE en in den Hove van Braband.

Hun

HUIGENS, (KONSTANTYN) *Heer van Zuilichem*, tweede Zoon van Heere CHRISTIAAN, boven vermeld, wierdt geboo-ren in *'s Graavenhage*, op den vierden September des Jaars 1596. Zucht tot geleerdheid en eene vlijtige beoeffening van de fraaie Letteren, met naame ook van de Dichtkunde, kenmerkte zijne vroege jeugd en jongelingſchap. Wel haast verworf hij eene plaats onder de fraaiſte vernuften zijner Eeuwe. Lieden van ſmaak leezen nog heden, en zullen 't altoos doen, met gree-tigheid en genoegen, zijne Latijnſche en Nederduitſche Gedich-ten, onder de tijtels van *Momenta deſultoria*, of *Snipperun-ren*, en *Korenbloemen*, in 't licht gegeeven. Geduurende het Stadhouderſchap van Prinſe FREDERIK HENDRIK wierdt hij tot deſ-zelfs Geheimſchrijver aangeſteld. Vervolgens bekleedde hij dien zelfden post bij de Prinſen WILLEM DEN II en DEN III. Twee-ënzestig jaaren diende hij het Huis van Oranje, met veel ijver en getrouwheid. In den Jaare 1661 deedt hij eenen keer na 't Franſche Hof, om aldaar te bewerken de wedergaave van het Prinsdom *Oranje*, 't welk door den Koning van Frankrijk in bezit was genomen. 't Liep aan tot in den Jaare 1665, eer dit oogmerk wierdt bereikt. Thans deedt de Heer HUIGENS eene reize na dat Prinsdom, en nam 'er, van nieuws, in naame zijns Meesters, bezit van, met een ſtatelijken toeſtel van plegtighe-den. De Heer HUIGENS leefde in groote gemeenzaamheid met de grootſte vernuften zijner Eeuwe, zo buiten als binnenlands. De veelvuldige Brieven, aan hem geſchreeven, toonen, in welk eene agting en eere hij wierdt gehouden bij den Ridder HOOFT, die hem elders noemt, in zijne kragtige taal „ inborst ge-„ zooght met den room der zinlijkſte zeeden; vernuft doorzult „ in 't mergh der heuſche Konſten en achtbaarſte Weetenſchap-„ pen; kerne der aardigheit, en ooghelijn van 't Hof." Hij overleedt in *'s Hage*, in den Jaare 1687, bijkans het negentig-ſte jaar zijns ouderdoms. In zijn huwelijk, met SUSANNA BAR-LÆUS, Dogter van den vermaarden Hoogleeraar CASPAR BAR-LÆUS, hadt hij verwekt: 1. KONSTANTYN HUIGENS, die hem opvolgde in zijnen post van Geheimſchrijver van Prinſe WILLEM DEN III, doch reeds in den Jaare 1697 overleedt. 2. CHRI-STIAAN HUIGENS, van wien, in het volgende Artikel, zal ge-ſproken worden; en 3. N. HUIGENS, Afgevaardigde in het Edel

Mogende Collegie ter Admiraliteit op de Maaze, te *Rotterdam*, alwaar hij overleedt, in de maand Julij des Jaars 1699.

HUIGENS, (CHRISTIAAN) wierdt geboóren in *'s Hage*, op den veertienden April des Jaars 1629. De vroege blijken van zijnen veelbeloovenden geest bewoogen zijnen Vader, om, door eigen onderwijs en vreemde hulpmiddelen, zijne edele Zielsvermogens te ontwikkelen. Het leeren van de gronden der Latijnſche en Grieksche Taale, van die der Muzijk, Aardrijks- Reken- Wis- en Werktuigkunde: dit alles hieldt hem bezig tot zijn zeventiende jaar. Thans zondt hem zijn Vader na het Leidſche Hoogeſchool, alwaar hij, onder den vermaarden VINNIUS, zich in de Regtsgeleerdheid oeffende. Tevens diende hem de Hoogleeraar VAN SCHOOTEN ten Leidsman op het ſpoor na hooger vorderingen in de Wiskunde. In den Jaare 1647 begaf hij zich na *Breda*, en vertoefde 'er twee jaaren. Thans verzelde hij, als Edelman, Graaf HENDRIK VAN NASSAU, op eene reize na *Holſtein* en *Deenemarke*. *Frankrijk* was, ten deezen tijde, zeer vermaard, zo om zijne bekwaame Regtsgeleerden, als ſchrandere Wiskunſtenaars. Te *Angers* beklom hij, in den Jaare 1655, den trap der Doktoraale waardigheid in de Regten. Tweemaalen bezogt hij, zedert, dat Koninkrijk, en ook eenmaal *Engeland*. Intuſſchen was hij bekend geworden bij den grooten Staatsdienaar COLBERT. 's Mans verdienſte kennende, bewoog deeze hem, onder toezegging van eene aanzienlijke jaarwedde, om zijn vast verblijf te vestigen te *Parijs*. Hier woonde hij, van het Jaar 1666 tot in den Jaare 1681. Zijne afneemende gezondheid, en vooral de trek om zijne dagen in het Vaderland te eindigen, bewoog hem toen om *Frankrijk*, voor altoos, te verlaaten. Onder zijne bloedverwanten nam hij thans zijn verblijf, in den *Hage*, alwaar hij, in den Jaare 1695 overleedt, in den ouderdom van zesenzestig jaaren. Overbekend zijn 's Mans vorderingen in de Wis- en Werktuigkunde. Zijne ontdekking van het *Slingeruurwerk* heeft hem een onſterflijken roem verworven. Zijne Meetkundige Betoogingen daar omtrent, in 't Latijn geſchreeven, droeg hij op aan Koning LODEWYK DEN XIV. Reeds te vooren was HUIGENS, door dien Vorst,

Vorst, met een aanzienlijk Jaargeld beſchonken, en door de Akademie der Weetenſchappen tot Lid aangenomen: eene eer, welke, toenmaals, aan uitlanders, zeldzaam wierdt beweezen. Die zelfde eere was hem betoond door de Koninklijke Akademie der Weetenſchappen te *Londen*. Onder zijne uitvindingen wordt ook geroemd een fraai, hoewel eenvoudig, Werktuig, waar door hij de beweeging der Planeeten, volgens 't zamenſtelzel van COPERNICUS, zeer duidelijk en juist vertoonde. De ontdekking van den befaamden Ring rondom Saturnus, als mede van een derden Wagter of Maan bij die Planeet, was ook de vrugt zijner Starrekundige Waarneemingen. HUIGENS is nooit getrouwd geweest, „ omdat (ſchrijft BAYLE) het huwelijk niet wel ſchikte „ voor een Man, die zich geheellijk overgaf aan het naſpoo„ ren van de diepſte Verborgenheden van Meet- Starre- en „ Werktuigkunde."

Zie BAYLE, *Dict. Crit.*

HUIGEN, of HEER-HUIGENWAARD, een droog gemaakte Meir, in *Weſtfriesland*, dus genaamd, wil men, naar Heer HUGO, of HUIG *van Aſſendelft*, eerſten Bailjuw van *Medenblik*, die, in den Jaare 1296, van de Weſtfriezen dood geſlagen wierdt. Van ouds zou deeze Waard gemeenſchap gehad hebben met de *Schermer*. Een Amſterdamsch Koopman, HANS VAN LOON, geſterkt met eenige deelgenooten, ondernam, volgens Oktrooi van 's Lands Staaten, de bedijking, in den Jaare 1625. In Junij des Jaars 1631 was het werk voleindigd. In alles bleek toen de Waard groot te zijn tweeëndertighonderd en vijfentachtig Morgens. Voor bijkans *zestig* jaaren telde men, in den Waard, honderdzestien huizen; welke, zeventien jaaren later, op honderdnegen verminderd waren. 'Er is geene Kerk in dat Diſtrikt. Het Hoog, Middelbaar en Laag Regtsgebied wordt 'er geoeffend door een Bailjuw met zeven Schepenen, nevens eenen Sekretaris. De Bailjuw is gemeenlijk ook Dijkgraaf, die, met zijne vier Heemraaden, en eenen Penningmeester, het Dijksbewind voert. Voorts is 'er een Kollegie van Hoofd-Ingelanden, die veertien in getal zijn.

HUIK, (HOUTEN) een Werktuig, onder de gedaante van een Klok, hebbende van boven een gat, een weinig grooter dan een Mans hoofd. Voormaals plagt men zich daar van te bedienen, ter oefeninge van ſtraffe aan Overſpeelers en ſoortgelijke misdaadigen. Men bedekte daar mede hun geheele lichaam, zo dat alleen het hoofd daar boven uitſtak. Men ziet nog heden zulk eenen *Huik*, in den Vierſchaar op het Stadshuis te *Delft*. Nog in het Jaar 1722 zou aldaar iemand met den *Huik* geſtraft zijn, welke Bloedſchande begaan, en, in den Jaare 1725, een ander, die Overſpel gepleegd hadt. Volgens BOXHORN, was, bij ouds, te *Weſtkapelle*, in Zeeland, diergelijk eene ſtraffe in gebruik, aan Mannen en Vrouwen, welke iemand geſcholden of gekwetst hadden.

Zie BOXHORN, *Kronijk van Zeeland*.

HUISDUINEN, met *de Helder*, thans één Bailjuwſchap, onderhoorig aan het Hooge Regtsgebied der Heeren Staaten van Holland en Westfriesland, was eertijds een eigendom der Graven VAN EGMOND, en nog vroeger een afzonderlijk Eiland, doch, zedert, aan het vaste Land getrokken, door het leggen van eenen Zanddijk, ſtrekkende tot aan de Heerlijkheid *Kalansoog*. Het Dorp *Huisduinen* legt ten Zuidwesten van *de Helder*. Volgens zommigen zou het reeds in de Negende Eeuw, onder den naam van *Huſiduna*, bekend, en, 't eenigen tijde, een zeer aanzienlijk Dorp geweest zijn, van zijnen ouden luister in de tegenwoordige laagte gedaald, door het afneemen der Zeeſtranden. Dit laatſte was de reden, waarom, in den Jaare 1648, de Kerk merkelijk binnenwaarts moest verplaatst worden. Het getal der huizen bedraagt 'er niet veel boven de honderd, en dat der inwooneren bijkans vijfhonderd. Het Dorp heeft zijn eigen Oude-Mannen en Vrouwenhuis, doch een Weeshuis met het nabuurig Dorp *de Helder* gemeen. De zeer hooge *Kijkduin*, digt bij *Huisduinen*, en 't vuur, welk men 'er op brandt, dient tot eene Baak voor de Zeevaarenden. Eene Doopsgezinde Gemeente, welke men hier heeft, wordt, te gader met die van *de Helder*, door

één-

kënen Leeraar bediend. Dit is ook het geval der Roomschgezinden.

HUIZEN, een Dorp in *Gooiland*, anderhalf uur gaans ten Oosten van de Stad *Naarden*, niet verre van de Zuiderzee, van merkelijke uitgebreidheid, deels door het aantal huizen, deels omdat dezelve, op een merkelijken afstand, van elkander leggen; hebbende de meesten eigen Boomgaarden, en veelen eenen Akker, tot den Graanteelt. Zints het Jaar 1632 tot 1732 is het getal der huizen van honderdzesendertig tot tweehonderd vijfentachtig aangegroeid. Niet onvermaaklijk is de legging van dit Dorp, van wegen den hoogen grond; van welken men, aan de eene zijde, een ruim uitzigt heeft over de Naarder Heide, en, aan de andere zijde, over de Zuiderzee. De Landbouw, het weeven van wollen Feilen, het spinnen van Kaars- en Lamppitten, nevens het vangen van de beroemde Huizer Both, zijn de voornaamste bronnen van het beſtaan der Ingezeetenen. De Kerk der Hervormden, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend, heeft, behalven een dikken Toren, niet veel aanziens. De Doopsgezinden hebben 'er eene nette en zindelijke Vergaderplaats, nevens eene goede wooning voor den Leeraar, waar toe, zints veele jaaren, verkoozen wordt een Leerling van het Kweekschool dier Gezinte te *Amſterdam*.

HULDTOONEEL. Deezen naam droeg, in oude tijden, een Heuvel van merkelijke hoogte, tusschen *Haarlem* en *Alkmaar*, bezijden den Heereweg, niet verre van het Dorp *Heemskerk*. De hoogte ontleende haaren naam van de plegtige inhuldiging, welke op dezelve volvoerd wierdt, van de Graaven van Holland tot *Heeren van Kennemerland:* want geenen hooger tijtel gunde men, in dien oord, aan deeze aanzienlijke Mogendheden. De Heuvel, welke voormaals voor het *Huldtooneel* diende, behoort thans aan den Huize van *Marquette*.

Zie BEVERWYK, *Beſchr. van Dordregt*; LAMS, *Handv. van Kennemerland*.

HULFT, (GERARD) was Eerſte Raad en Directeur-Generaal van Neerlands Indiën, en voorts Oppergezaghebber der Krijgsmagt, zo te water als te lande, in dienst der Oostindiſche Maatſchappije. Naa meenig gelukkig uitgevallen bedrijf, in het bemagtigen van Sterkten, Steden en Kusten, ſloeg hij, in November des Jaars 1655, het beleg voor *Colombo*. Zijne Krijgsmagt wierdt 'er, in de Maand Maij des volgenden jaars, meester van. Doch hij zelve beleefde die zege niet. In eenen aanval op de Stad kwam hij ongelukkig aan zijn einde. — Reeds vroeger vindt men deezen naam vermeld, te *Amſterdam*, in den perſoon van PIETER EVERTSZOON HULFT, Brouwer in *de Haan*. Hij was het, die den Leeraar der Remonſtranten redde, toen deeze, in den Jaare 1617, door het Graauw geſtoord wierden in eene godsdienſtige vergadering, welke zij hielden in een Pakhuis van HERMAN RENDORP, ſtaande op Dwarsboomſloot. Nog verſcheiden andere perſoonen van dien naam ontmoeten wij, in de voorgaande en tegenwoordige Eeuwe, op de Amſterdamſche Regeeringslijsten, naastdenkelijk, allen uit dit Geſlagt afkomſtig.

HULK, (ADAM VAN DER) van geboorte een Goezenaar. Hoewel hem het onheil trof, dat hij blind ter waereld kwam, althans in zijne vroegſte kindsheid zijn gezigt verloor, bezat hij, egter, eene ongemeene zucht ter beoeffeninge der Godgeleerdheid. Door het enkel hooren voorleezen der gewijde Schriften en van andere Boeken, maakte hij, eerlang, zo groote vorderingen, dat hij zich opgewekt gevoelde, een geſchrift in de waereld te zenden, ter wederlegginge van een Boek, door eenen Roomschgezinde geſchreeven. Hij gaf aan zijn geſchrift, 't welk een ander uit zijnen mond optekende, den tijtel van *Groot Bewijs der Waarheid*, en droeg het op aan de Regeering van *Haarlem*, na welke Stad hij zich met 'er woon begeeven hadt. Door aanhoudende oeffening wierdt hij bevorderd tot Proponent. Of hij ooit eene vaste ſtandplaats gehad hebbe, is mij niet gebleeken.

Zie OVERSTEEGE, *Rijmwerken*.

HUL-

Hulsius, (antonius) gebooren, aan het einde des Jaars 1615, in een Dorpje, *Hilde* genaamd, in het Hertogdom *Berge*. De gronden der Taalkennisse leide hij te *Wezel*; op de verdere uitbreidinge en beschaavinge bevlijtigde hij zich te *Deventer*. Vervolgens deedt hij eene reize buitenslands, door *Enland*, *Frankrijk* en *Zwitzerland*. In den Jaare 1640 bevondt hij zich wederom in *Holland*. Vier jaaren daar naa wierdt hij beroepen tot Hervormd' Leeraar te *Breda*. Hij sleet aldaar den tijd van vijfentwintig jaaren; naa verloop van deeze beriepen hem de Bezorgers van 't Leidsche Hoogeschool tot Regent van het Staaten Collegie; waar bij, eenige jaaren daar naa, gevoegd wierdt het onderwijs in de Godgeleerdheid en Oostersche Taalen. Hij overleedt in Februarij des Jaars 1685. Hij heeft geschreeven *Theologia Judaica*, en *Opus Catecheticum Didactico-Polemicum*.

Hulst, de hoofdstad van een tamelijk uitgebreid distrikt, in Staatsch Vlaanderen, op eenen afstand van zes uuren gaans ten Noordwesten van *Antwerpen*, en een weinig meer ten Noordoosten van *Gent*. Volgens zommigen zou de naam afkomstig zijn van 't gewas *Hulst*, *Aquifolium* of *Steekpalm*, die, eertijds, hier zeer overvloedig was. Zeker is 't, dat men nog heden in 't Stadswapen *Hulsttakken* ziet. Hoewel klein in haaren omtrek, is, nogthans, de Stad van aanmerkelijke sterkte; vooral uit hoofde der *Inundatie*, welke, door middel van een steenen Sluis, kan worden te werk gesteld: als mede, van wegen eenige Forten, in de nabuurschap gelegen. Hier bij koomt nog, dat in gevalle van een beleg, de toevoer ter Zee niet gemaklijk kan worden afgesneeden.

Voormaals was *Hulst* voorzien van eene bekwaame Haven; doch tegenwoordig is zij geheel verland. Langs eene Vaart, die voorbij de Stad loopt, heeft het thans gemeenschap met de Schelde, en alzo met de Zee. Het Hellegat wordt deeze Vaart genoemd. Van de vier Poorten, welke eertijds de Stad hadt, is 'er eene verdweenen. Het getal der Huizen wordt op vierhonderd begroot; dat der Ingezeeten is wisselvallig, naar gelange van meer of min sterke Krijgsbezettinge. Op eene ruime Markt staat eene deftige Kerk, in welke, door drie Hervormde Leer-

naren, de Dienst wordt waargenomen. Het is eene Kerspel-Kerk, welker Kerspel zich verre buiten de Stad, in den Lande van Hulfter-Ambagt, uitſtrekt. De Opgezeetenen daar van betaalen nog heden, aan de Kerk van *Hulst*, een zeker regt, op het trouwen en begraaven geſteld. Men rekent dat wel de helft der Hulſtenaaren Roomschgezind is. Het Gasthuis en Weeshuis, het Stadshuis en Landshuis van het Ambagt, het Huis van den Kommandeur zijn allen fraaie gebouwen, vooral het laatſte. Ruime Magazijnen heeft men 'er, tot berginge van Buskruid en andere Krijgsbehoeften. De aloude bloei en welvaart der Stad kan afgeleid worden uit de achttien Gilden, van welke nog eenige overblijfzels voorhanden zijn. Zeer vermaard waren, vooral, de Laakenweeverijen en Zoutziederijen. Men telde 'er, 't eenigen tijde, over de negentig Zoutkeeten. De Nederlandſche Beroerten leiden den eerſten grond des vervals, 't welk, zedert, zo volkomen wierdt, dat die geheele Neering thans te niete is geloopen. Een weinig Graanhandel is 't al, wat 'er tegenwoordig omgaat. De Regeering der Stad beſtaat uit een Bailjuw, die tevens Schout is, en door de Algemeene Staaten, voor zijn leeven, wordt aangeſteld; voorts uit zeven Schepenen, van welke de eerſte den naam van Burgemeester draagt, en die, jaar op jaar, door Afgevaardigden van Hun Hoog Mogenden, worden aangeſteld of bevestigd. Een Griffier ontvangt zijne aanſtelling van de Regeering der Stad, doch de Ontvanger-Theſaurier van de Staaten Generaal. De Krijgsbezetting ſtaat onder eenen Kommandeur, die eenen Groot-Majoor en Onder-Majoor onder zich heeft. Voorts hebben de Raad van Staate en de Admiraliteit in Zeeland hier hunne bijzondere bedienden.

Zie LANSBERGEN, *Beſchr. van Hulst*; HALMA.

HULST, (ABRAHAM VAN DER) geboren te *Amſterdam*, in den Jaare 1619; een dier doorluchtige Vaderlandſche Zeehelden, die, van de geringſte Zeedienſten, allengskens, opklommen tot den hoogen rang van Vice-Admiraal van *Holland*. Allereerst

eerst ontmoeten wij hem, als Kapitein, in den Jaare 1656, op den togt na de Oostzee, ter verijdelinge van den toeleg der Zweeden op de Stad *Dantzig*. Twee jaaren laater verzelde hij den Heer DE RUITER na de kust van *Portugal*, als Kapitein van een Schip van vijftig Stukken, bemand met honderdzeventig koppen. 's Mans dapperheid, met beleid gepaard, en bij meer dan ééne gelegenheid gebleeken, bewoog, eerlang, 's Lands Staaten, hem te bevorderen tot Schout bij nacht, en, vervolgens, in den Jaare 1665, tot Vice-Admiraal van Holland, in de plaatze van den Heere KORNELIS TROMP, onder het Kollegie ter Admiraliteit te *Amsterdam*. Zijne trouwe, gebleeken in den ongelukkigen Zeeslag van de Maand Junij diens jaars, deedt hem deeze verhooging verwerven. In 't volgende jaar voerde de Heer VAN DER HULST het Schip *de Spiegel*, onder het Eskader van den Lieutenant Admiraal TROMP. Bekend is het heet gevegt, in de maand Junij diens jaars voorgevallen. Nas dat het gevegt, op den elfden, door den nacht was afgebroken, wierdt het 's anderendaags hervat. VAN DER HULST sloeg, geruimen tijd, tegen drie kloeke Engelsche Schepen. Zijn eigen schip was bijkans reddeloos, en, onder andere, zijn groote Mast over boord geschooten. Reeds hadt hij vijfendertig dooden en zesenzestig gekwetsten binnen boord. Onder 't voortzetten van 't gevegt, in deezen bijkans weereloozen staat, trof onzen Vice-Admiraal een Musketkogel, in den slinkerborst, dermaate, dat hij straks leevenloos nederzeeg. Zijn lijk wierdt na *Amsterdam* gevoerd, en aldaar, op Landskosten, staatelijk begraaven, in de Oude Kerk, daar hem ter eere vervolgens eene overpragtige Graftombe is opgericht. Onder andere Opschriften leest men aldaar deeze fraaie regels van den Aardsdichter J. V. VONDEL.

Hier sluimert HULST, *de schrik der Britsche Zeebanier,*
Beproeft in Slag op Slag, in Bloet, in Vloet, in Vier;
De Groote Zee-raadt kroont dien Vaderlandts Beschermer,
De Faam des braaven Helds braveert Metaal en Marmer.

Zie BRANDT, *Leven van de Ruiter.*

HUL-

HULSTER-AMBAGT, dus genaamd naar de Stad, onlangs beſchreeven. Merkelijk grooter, dan tegenwoordig, was voorheen de uitgebreidheid deezer landſtreeke; verſcheiden Dorpen en Polders zijn door de Zee verzwolgen. Volgens zommigen zouden veele der ondergeloopene Polders toebehooren aan den Huize van *Oranje-Naſſau*. Behalven eenige Polders, zijn 'er thans alleenlijk overgebleeven de *Dorpen Oiſeniſſe*, *Hontenisſe*, *Hengſtdijk* en *Sir-Pauwels-Polder*.

Zie LANSBERGEN, *Beſchr. van Hulst*.

HULSVOORDE, een Dorp, eertijds tuſſchen *Koeverden* en *Dalen* gelegen, vermeld in een Perkamenten Brief der Utrechtſche Kerke van den Jaare 1230, doch heden ten dage geheel onbekend. Bij ouds zou hier een Kapel geſtaan hebben, in welke de Utrechtſche Biſſchoppen, als Heeren van *Koeverden* en der Heerlijkheid, gehuldigd wierden. Daarenboven was deeze Kapel zeer befaamd, van wegen de Bedevaarten der Drentenaaren, die, in grooten getale, derwaarts ſchoolden, ter betooninge van hunnen eerbied aan eenige gewijde overblijfzelen, die aldaar bewaard, en, op zekere dagen, wierden ten toon geſteld. Het verval der Roomſche bijgeloovigheid ſleepte dat der Kapelle mede, en was oorzaak dat aan *Hulsvoorde* niet meer gedagt wierdt.

Zie ALTING, *Notit. German. Infer.*
PIKARD, *Oudh. van Drenthe*.

HUMALDA, eene adelijke State, of Sterkte, in *Friesland*, in de Grietenij *Oostdongeradeel*, in het Kwartier van *Oostergoo*. Volgens zommigen zou dezelve van eene zeer hooge oudheid zijn. Het adelijk geſlagt van dien naam, nog heden in *Friesland* bekend en in weezen, heeft verſcheiden Mannen van verdienſte voortgebragt. Onder andere vindt men genoemd den Heer PHILIPS VAN HUMALDA, *Heer van Ee en Juwswier*, nevens den Heere GODERD ADRIAAN VAN REEDE, *Heer van Amerongen*, in den Jaare 1660, in gezantſchap vertrokken na *Spanje*,

ſe, onder andere om te zorgen voor de belangen van den Nederlandſchen Koophandel op dat Koninkrijk.

HUMFREY, *Hertog van Glocheſter*, Zoon van Koning HENDRIK DEN IV, en broeder van HENDRIK DEN V van *Engeland*, kan alleenlijk in ons *Woordenboek* eene plaats bekleeden, uit hoofde van zijn huwelijk met eene der Hollandſche Graavinnen, de ongelukkige Vrouwe JAKOBA VAN BEYEREN. Van haaren eerſten Gemaal, den Hertog van *Brabant*, geſcheiden, tradt zij met den Engelsman in den echt, in 't einde des Jaars 1422. In 't volgende jaar ſtak hij over na *Henegouwen*, om zich te ſtellen in 't bezit van dat Graafſchap, 't welk, door zijne jonge Echtgenoote, bij 't huwelijksverdrag, aan hem was opgedragen. Doch hier in ontmoette hij tegenſtand, vooral van den Hertog van *Bourgondie*, die hem tot een lijfgevegt uitdaagde. GLOCHESTER keerde hier op weder na *Engeland*. De moeite, zo niet de onmogelijkheid, om de Staaten van Vrouwe JAKOBA magtig te worden, vervreemde hem allengskens van zijne Gemaalinne. Openlijk verliet hij haar, in den Jaare 1427, en hertrouwde met ELEONORA COBHAM, Dogter van Lord COBHAM, met welke hij reeds eenigen tijd, niet buiten kennis van Vrouwe JAKOBA, in ongeoorlofde gemeenſchap geleefd hadt. De Hertog, zich bij de Grooten des Rijks gehaat gemaakt hebbende, wierdt, in den Jaare 1447, in de gevangenis geworpen en aldaar heimelijk van kant gemaakt. Reeds zes jaaren vroeger was ELEONORA ter eeuwige gevangenisſe verweezen, onder voorgeeven van Tooverije en eenen aanſlag tegen 's Konings leeven. Men verhaalt dat GLOCHESTER niet ſlegts een vriend en voorſtander van Geleerden, maar zelve meer dan gemeen bedreeven was in verſcheiden takken der Weetenſchappen. Hij zou een Starrekundig Werk geſchreeven hebben, onder den tijtel van *Tabula Directionum*.

Zie POLYD. VIRGILIUS, Lib. 23.
CAMDEN, *Britannia*.

HUNNEBEDDEN. Op het *Art.* DRENTHE beloofden wij, ter bekwaame plaatze, van deeze befaamde hoogten eenig verſlag

te zullen mededeelen. 't Geen de Heer HALMA, uit SMIDS en anderen, heeft overgenomen, zullen wij hier, hoofdzaakelijk, nederſtellen. Volgens opgave, zouden de *Hunne-*, of, zo als anderen verkiezen te ſchrijven, *Huinebedden*, zijn, zeer groote Keijen, door menſchen handen op elkander geſtapeld, en van zulk eene grootte, dat ze niet dan door HERKULESSEN hebben kunnen bewoogen worden. Zij ſtrekken van het Oosten na het Westen, twintig ſchreden in de lengte en vijf in de breedte. Eenigen hebben negen vademen, of vierenvijftig voeten, in den omtrek. Meestal in het Westen vindt men eene vierkante opening, daar men op de knieën kan binnen kruipen. In het Landſchap *Drenthe* ontmoet men vooral deeze Steenhoopen, op ruime heivelden, bouwakkers en zaailanden, ook wel in bosſchen. Intusſchen ziet men ze ook elders, in andere Gewesten: aan de *Elve*, bij *Magdenburg* en *Halberſtad*, in het *Meklenburgſche*, daar ze den naam van *Wenden-Kerkhoven* draagen, in *Deeremarke*, *Zweeden* en *Noorwegen*, zelf ook in *Engeland*, bij *Sulisburij*. Wat aangaat de herkomst deezer Steenhoopen: de Heer SMIDS, zich voor het ſchrijven van *Huinebedden* verklaarende, eigent dezelve toe aan *Reuzen*, zijnde de beſekenis van het Keltisch woord *Huinen*. Hij meent, dat het op een ſtapelen der vervaarlijke Steenen moet geſchied zijn, door handen van menſchen, zonder gebruik van eenige Werktuigen; en dat het oogmerk der vervaardiginge was, om dezelve te doen dienen, deels tot Altaaren, deels tot Begraafplaatzen. De gedaante beſchrijvende, merkt hij aan, dat de zwaare Brokken rusten op kleinere Keiſteenen, ſtraatswijze aangeleid en gevloerd, bij het opgraaven van welke men, 't eenigen tijde, verſcheiden ronde Potten vondt, ruuw en plomp, bruin, blaauw of donkerrood van kleur, zommigen met twee, andere met vier oren, bevattende niets dan asch en doodsbeenderen, doch die, zo dra ze in de opene lucht gebragt wierden, uit elkander in ſcherven vielen.

Naa het bovenſtaande, uit des Heeren SMIDS *Schatkamer der Nederlandſche Oudheden* te hebben overgenomen, bergt de Heer HALMA, van den geleerden Utrechtſchen Hoogleeraar ADRIANUS RELANDUS verſtaan te hebben, dat de Graaf VAN KNIPHUIZEN, bij het doorgraaven onder de bewuste Steenhoopen, onder

der dezelve had: gevonden, en vervolgens ongeſchonden ten voorſchijn gebragt, geheele Potten, een van welke toen berustte onder den Utrechtſchen Geneesheer VAN ENGELEN, die daar van de volgende beſchrijving gaf „ Dat het eene Doodbusſche der „ *Hunnen* of *Wendels* was, twee voeten breed, en twee voe„ ten en vier duimen hoog, zonder hals, daar twee ooren aan „ ſcheenen geweest te zijn, van onderen zonder voet, en in „ een punt uitloopende. Om den rand las men het woord „ OVARTIUS, volgens 's Mans gevoelen, de naam van eenen „ Overſte der *Hunnen*."

Het waarſchijnlijkſte gevoelen, aangaande den oorſprong der Steenhoopen, ſchijnt, derhalven, hier op neder te koomen, dat zij, weleer, vervaardigd zijn, om te dienen tot begraafplaatzen voor de *Hunnen*, of *Hungaaren*, voor veele Eeuwen, nevens de *Wenden*, *Noormannen* en andere Volken, uit het Noordlijk gedeelte van Europa, in deeze en andere Zuidelijker Landen overgekoomen, alwaar zij voorts Begraafplaatzen hebben vervaardigd, van dien aart, als zij, in hun eigen Vaderland, gewoon waren voor hunne Veldheeren en andere Mannen van aanzien en gezag aan te leggen.

Zie HALMA, *Tooneel der Verënigde Nederlanden.*

HUNNEN-SCHANS, een plek gronds in het Landdrostampt van *Veluwe*, bij het Uddeler-Meir, niet verre van het Dorp *Garderen*. De zo genaamde Schans beſtaat eenigſijk uit eenige geringe overblijfzelen van eenen aarden Wal, van middelmaatige hoogte, welken men gelooft, door de *Hunnen*, omtrent de Tiende Eeuw, te zijn opgeworpen.

HUNSINGO, het eerſte van de drie Kwartieren, in welke de *Groninger Ommelanden* verdeeld worden; het voornaamſte en vetſte gedeelte des Gewests, hebbende, verſcheiden eeuwen, met de Stad in eene zeer naauwe verbinteniſe geſtaan. Het ontleent zijnen naam van de rivier *de Hunſe*, welke ten Westen en ten Zuiden van hetzelve loopt. Ten Noorden grenst het

het aan de Noordzee, ten Oosten aan het Kwartier *Vijfhuizen*. Behalven een goed getal Adelijke Huizen en Staten, leggen in hetzelve vijftig Dorpen, en onder deeze verſcheiden van merkelijke uitgebreidheid.

HUYBERT, (DE) een zeer beroemd Zeeuwſch Geſlagt, 't welk het getuigenis heeft van eenen Spaanſchen Hiſtorieſchrijver, tegen de gewoonte zijner Natie, zeer ſchraal in 't looven van Nederlanders, dat *het zeer vermaard was, door dapperheid en rijkdom*. De eerſte herkomst dien Geſlagts is mij niet gebleeken; dit wel, dat het, reeds in de Vijftiende Eeuwe, op verzoek van die van *Zierikzee*, zich in die Stad hadt nedergezet, en, zedert, de aanzienlijkſte Regeeringsposten heeft bekleed.

Aan 't hoofd der beroemde mazaaten, en als de eerstbekende, wordt vermeld KORNELIS KORNELISZOON DE HUYBERT. Hij hadt in huwelijk JOHANNA VAN HAAMSTEDE, eene mazaate van den befaamden WITTE VAN HAAMSTEDE, bastaart van Graave FLORIS DEN V. Bij deeze hadt hij verwekt,

JAKOB en HERMAN DE HUYBERT, bij welke zommigen nog een derden Zoon voegen, JAN genaamd. Toen de Aardshertog PHILIPS, met zijne Gemaalinne, Koninginne JOHANNA, in den Jaare 1506, de reize na *Spanje*, te ſcheep, wilde aanneemen, ſtelde dezelve zo veel vertrouwen in de broeders DE HUYBERT, dat hij aan dezelven opdroeg het bevel over eene Vloot van vijftig Schepen, welke hem moest overvoeren. Zelf verkoos het Vorſtelijk paar zich te begeeven aan boord van 't Schip *Juliaan*, waar op de broeders het onmiddelijk gezag oeffenden. Op de hoogte van *Engeland* wierdt de Vloot van een zwaaren ſtorm beloopen; verſcheiden Schepen vergingen in 't gezigt van PHILIPS. Nog verboodt hij het binnenloopen in eenige haven van dat Rijk, uit hoofde van eenig misverſtand, tusſchen diens Koning en hem zelven gereezen. In 't einde, egter, bezweek hij voor de herhaalde vertoogen zijner geleideren, hem voorhoudende, dat, 't en zij men de haven van *Wijmouth* aandeedt, veelligt, niemand van den tegenwoordigen nood iets zoude naavertellen. In 't nijpen van 't gevaar hadt de Aardshertog den broederen dikmaals het

op-

oppasſen vermaand, met hun toe te roepen: *waakt Huijberts!* Na het gelukkig ontkoomen, ſloeg PHILIPS hen tot Ridders, en ſchonk hun, tot zinſpreuke, de gemelde twee woorden. Nog heden voeren de naazaaten dezelve onder hun wapen. Niet het eenige loon was deeze eere voor betoonde kloekmoedigheid en Zeemanſchap. Zij wierdt, naaderhand, vermeerderd, onder andere, met de vrijheid, aan de gemelde broederen en hunne naazaaten, om zich zelve en drie hunner Dienaaren met den Degen te mogen omgorden: een zeldzaam eergenot in die tijden. In den Jaare 1512 zondt de Aardshertogin MARGARETA VAN OOSTENRYK, Landvoogdeſſe der Nederlanden, de broeders JAN en HERMAN na Engeland, ter verrigtinge van zaaken van aangelegenheid bij Koning HENRIK DEN VIIM.

JACOB DE HUYBERT liet eenen Zoon na, LIEVEN genaamd, verwekt bij eene vrouw uit het oud en vermaard Geſlagt van *Zuitland*. LIEVEN bekleedde, te *Zierikzee*, de Burgemeesterlijke waardigheid, nevens het ampt van Opperdijkgraave van den Lande van *Schouwen*. Keizer KAREL DE V, 't eenigen tijde, zich binnen *Zierikzee* onthoudende, deedt aan LIEVEN DE HUYBERT de eere, om ten diens huize zijnen intrek te neemen. Men vertoont nog heden dit huis, hoewel van ouwerwetſche bouworde, als een van de aanzienlijkſte burgerwooningen der Stad. Het ſtaat aan de Oude Haven, niet verre van de Kleine of Gasthuiskerk. LIEVEN hadt eene Dogter, JAKOMINA genaamd. Deeze wierdt de Echtgenoote van QUINTYN WEITSEN, Heere van *Brandwijk*, Raad van zijne Koninklijke Majeſteit in den Hove van Holland.

Tot ons leedweezen bevinden wij ons buiten ſtaat tot het vermelden van eene geregelde opvolging der Leden van dit Geſlagt. Wij moeten ons dus vergenoegen, met de aanwijzing en vermelding der perſoonen uit hetzelve, aangaande welke wij 't een en ander vinden aangetekend. Zo veel doenlijk is, zullen wij de tijdorde in agt neemen.

Reeds een goed ſtuk vóór het einde der Zestiende Eeuwe, wierdt te *Zierikzee* gebooren ANTONY DE HUYBERT *Antonyszoon*. Hij was een bekwaam Regtgeleerde, Raad en Schepen in zijne geboorteſtad *Zierikzee*. Tevens betoonde hij eene ongemeene zucht voor de Dichtkunde. Zijn kunstvermogen

leide hij te koste aan het vervaardigen van eene nieuwe Berijming van DAVIDS Gezangen, en droeg dezelve op aan de Regeeringe der gemelde Stad. Tot zijne berijminge bediende hij zich van de grondwoordelijke overzettinge van XANTES PAGNINUS en ARIAS MONTANUS. Uit gemelde Opdragt blijkt, dat hij zijne Regeeringsposten hadt neergelegd, uit hoofde van zijn besluit om zich met 'er woon na *Amsterdam* te begeeven, waarschijnlijk, zo als eenige uitdrukkingen schijnen aan te kondigen, om mede het opzigt te hebben over de uitgave der nieuwe Overzettinge van den Bijbel. Niet lang naa het Jaar 1620 moet dit zijn voorgevallen. Naaderhand moet hij na *Leiden* verhuisd zijn. Immers ontmoet men hem, in den Jaare 1630, onder de mededingers na het Hoogleeraarampt in de Regten, door het overlijden van den Heere ZWANENBURG, aldaar omtrent dien tijd opengevallen. Onze DE HUYBERT heeft eene plaats verworven op de lijst der eerste en treffelijkste opbouwers der Nederduitsche taale. Hij liet eene Dogter na,

CHARLOTTA DE HUYBERT, eene niet onbevallige Dichteresse. Men heeft van haar een Lofdicht op het Werk van HEYBERWYK, getijteld: *Uitneemendheid des Vrouwelijken Geslagts.*

De persoon, intusschen, welke den meesten luister aan dit Geslagt heeft bijgezet, is geweest

HUYBERT. (PIETER DE) 't Zij omdat zijn Vader derwaarts met der woon was vertrokken, of om andere redenen, ons onbekend, hij wierdt gebooren te *Middelburg*, op den eersten Augustus des Jaars 1622. Naa eene vlijtige beoefening der Regtsgeleerdheid en van andere Weetenschappen, ontving hij, op zijn vierentwintigste jaar, zitting in den Raad der Stad. Niet lang daar naa zondt hem de Provincie als haare gewoonen Afgevaardigde ter Algemeene Staatsvergaderinge. In de Jaaren 1652 en 1653 woonde hij de onderhandelingen bij, te *Mechelen*, tusschen Spaansche en Staatsche Gemagtigden, de eerste zedert het sluiten van den Munsterschen Vrede. Het vertrouwen, nu reeds verworven, was oorzaak, dat de Staaten van Zeeland, in den Jaare 1659, hem tot hunnen Geheimschrijver aanstelden. Als buitengewoon Gezant, vertrok hij, kort daar op, na *Zweeden* en *Deenemarken*, om den Vrede tusschen de beide Koninkrijken

ken te helpen bemiddelen. Nog hooger trap van eere beklom de Heer DE HUYBERT, doch vermeerderde tevens zijnen arbeid en last, door het aanvaarden van den gewigtigen post van Raadpensionaris van Zeeland, in de Lente des Jaars 1664 aan hem opgedraagen. Drieëntwintig jaaren bediende hij dit zwaarwigtig Ampt, met algemeene toejuiching. Ten einde van dezelve ontsloegen hem de Staaten van dat Gewest, geenzins om voortaan 's Mans dienst en raad te derven, maar om hem, vervolgens, van wegen hunne Provincie, zitting te doen neemen in den Raad van de Veréénigde Nederlanden. In een Besluit, in September diens jaars, ter Staatsvergaderinge van Zeeland genomen, hadt men, met opzigt tot den Heere DE HUYBERT, deeze gunstige bepaaling gemaakt: „ Dat hij, tot erkentenisse van „ zijne langduurige diensten, moeite en arbeid voor den Lande „ gedaan, zijn leeven lang geduurende zou blijven behouden „ de gewoonlijke Wedde en Huishuur, die hij tot nog toe als „ Raadpensionaris ontvangen hadt; dat hij voorts zou blijven „ genieten zodanig gebruik en vrijheid, als hij genooten hadt „ toen hij Raadpensionaris was, en dat het Hun Ed. Mog. „ mede aangenaam zoude zijn, dat hij, bij zijn aanweezen in „ de Provincie, ten tijde dat de Staaten bij malkander zouden „ zijn, mede in de Vergadering verscheen." In een ander Besluit, van October diens zelfden jaars, gaven de Zeeuwsche Staaten dit gunstig getuigenis: „ Dat zij ten hoogsten voldaan „ waren over de goede diensten, door den Heer HUYBERT, ook „ in de zwaarste tijden, beweezen"; met nevensgaande verzekeringen, „ uit hoofde van dezelve, aan hem en de zijnen al„ toos gunstig te zullen gedenken."

Terwijl DE HUYBERT nog Raadpensionaris van Zeeland was, hadden hem 's Lands Staaten, nevens andere Gemagtigden, afgevaardigd op de Vredehandeling te *Breda*, in den Jaare 1667. De Franschen toonden klein genoegen over deeze keuze, alzo hij, volgens schrijven van den Franschen Gezant, Graave D'ESTRADES, aan zijnen Koning, „ een voornaam aanhanger van En„ geland en van het Huis van Oranje was, en een openbaar „ vijand van den Hollandschen Raadpensionaris JOAN DE WITT." 's Graaven schrijven, wegens de aankleeving van den Heere DE HUYBERT aan het Huis van *Oranje*, kan, onder anderen, zijnen

grond gehad hebben in het voorgevallene, bij eene onderhandeling tusſchen eenige Hollandſche en Zeeuwſche Afgevaardigden, over de bevordering van Prinſe WILLEM DEN III, in den Jaare 1666. In tegenſtelling van den Heere JOAN DE WITT, hadt de Raadpenſionaris van Zeeland, bij die gelegenheid, aangemerkt „ Dat men, ſtaande de tegenwoordige beraadſlagingen over „ de vervulling van hooge Krijgsampten, deeze gelegenheid „ behoorde waarteneemen, om den Prins VAN ORANJE te be„ vorderen, alzo men te vooren ſlegts verſchil hadt gehad „ over den ouderdom, dien de Prins moest hebben, om eenig „ aanzienlijk Krijgsampt te bekleeden, en hij nu genoegzaame „ jaaren hadt bereikt, om het harnas te kunnen aanſchieten." De Hollandſche Afgevaardigden hierop hebbende ingebragt, dat het veel raadpleegens zou kosten, indien men de Krijgsampten geduurig wilde maaken, daar het begeeven van dezelve voor een enkelen veldtogt kort en goed konde worden afgedaan; dat men om den Prins VAN ORANJE nog niet moest denken, indien men de vrienden behouden, en de vijanden niet wilde in de hand werken; en, eindelijk, dat Zeeland zelf te vooren hadt verſtaan, dat hij ten minſten achttien jaaren oud zijn moest, (hij was thans nog geene zestien,) eer men hem bevorderde, merkte DE HUYBERT hier op aan, „ Dat de Amp„ ten geduurig behoorden te zijn, opdat zij meer aanziens „ mogten hebben, en te zorgvuldiger waargenomen worden; „ dat men de oneenigheid tusſchen de Gewesten zou weg„ neemen, door de bevordering van den Prins, zo niet tot „ Kapitein- en Admiraal-Generaal, ten minſte tot Generaal „ der Ruiterije en tot Lid van den Raad van Staate; dat men „ te vooren verſtaan hadt, dat de Prins achttien jaaren oud „ zijn moest, eer hij tot Kapitein-Generaal, doch niet eer „ hij tot eenig Krijgsampt wierdt bevorderd; dat de Prins „ reeds leevendig van geest was, en begon te redeneeren; „ dat men, onlangs, zelf in Holland, hadt geraadpleegd om „ hem te bevorderen: 't welk, zeide hij, toen ook zou ge„ lukt zijn, indien men 't over eene zekere zaak (hij meen„ de de aanſtelling van den Prins VAN TURENNE tot Veldover„ ſte van den Staat) hadde kunnen eens worden; dat de Prins „ toen bekwaam genoeg zou geweest zijn, en, derhalven,

„ thans

„ thans niet voor onbekwaam konde gehouden worden." Zulke en ſoortgelijke redenen verſtrekten, zekerlijk, tot voldoenden grond voor den Gezant D'ESTRADES, om den Heer DE HUYBERT als eenen *aanhanger van het Huis van Oranje* te beſchouwen. Opmerkelijk is 't, intuſſchen, dat wanneer zijne Hoogheid Prins WILLEM DE III, in den Jaare 1684, in perſoon te *Middelburg* was gekoomen, om de vermaarde werving van zestienduizend man door te drijven, de Heer DE HUYBERT, in eene Vroedſchapsvergadering, in welke zijne Hoogheid tegenwoordig was, ronduit weigerde, het beſluit daar toe bij de meerderheid op te maaken; voor reden geevende, dat zulks ſtrijdig was met zijnen Eed.

In den goeden onderdom van vijfenzeventig jaaren, van zorgen en bedrijven afgeſloofd, overleedt de Heer DE HUYBERT, in *'s Graavenhage*, op den zevenden Januarij des Jaars 1697. Heer zijnde van *Burg* en *Kraaijenſtein*, wierdt zijn Lijk in de Kerk der eerstgenoemden Heerlijkheid begraaven, en voorts, door zijne kinderen, op het Graf een Opſchrift geſteld, vermeldende 's Mans lof en voornaamſte verrigtingen. De vermaarde Hoogleeraar J. C. GRÆVIUS was daar van de Opſteller.

Tweemaalen was de Heer DE HUYBERT getrouwd geweest. De laatſte Echtgenoote vinden wij niet genoemd. De eerſte was ELIZABETH VAN PANHUIS, Dogter van GILLIS VAN PANHUIS, *Heere van Stocken*, uit een oud adelijk Geſlagt, geſprooten uit de Graaven VAN ROLDUC, bekend onder de Ridderſchap van 't Hertogdom *Limburg*. Behalven twee Dogters, welker naamen wij niet vinden aangetekend, hadt DE HUYBERT, bij zijne eerſte Huisvrouw, verwekt drie Zoonen. De oudſte van deeze was

HUYBERT, (ANTONI DE) *Heer van Kruiningen*, geboren in den Jaare 1645, een zeer bekwaam Regtsgeleerde, eerst Bailjuw der Stad *Veere*, en vervolgens Raadsheer in den Hoogen Raad van Holland en Zeeland in *'s Hage*. Van hem gaat in druk uit een Geſchrift, tot tijtel voerende: *Deductie of belang, overgegeeven aan de Heeren Staaten van Zeeland, tot voldoening van Haar Ed. Mogende iterative Reſolutien, op zekere Remonſtrantien van de Gedeputeerden der Claſſis van*

Zuidbevelandt, nopends het recht der reſpective Ambagtsheeren van Zeeland, enz. in 't aanhellen van nieuwe Kerkenraaden. 1679. Hij overleedt in den Jaare 1702, zijnde driemaalen gehuwd geweest. Uit zijnen eerſten Echt, met MARIA YELTENS, liet hij naa eene Dogter, ANNA ELIZABETH DE HUYBERT, die de Echtgenoot wierdt van KAREL PHILIPS VAN DORP, *Heere van Maasdam*, en vervolgens Moeder van ANNA MARIA VAN DORP, naaderhand getrouwd met Jonkheer ADAM ADRIAAN VAN DER DUYEN, Heere van *Benthorn*, *Maasdam* en *'s Gravenmoer*. Bij zijne derde huisvrouw, HELENA YELTEN wierdt ANTONI DE HUYBERT Vader van PIETER ANTONI DE HUYBERT, Heere van *Kruiningen* en *Rillant*, Drost van *Muiden*, Bailjuw van *Naarden* en *Gooiland*. Op de lijst der Amptenaaren van *Amſterdam* vinden wij, onder de Sekretarisſen dier Stad, vermeld den Heer ANTHONY JOAN DE HUYBERT, aangeſteld in den Jaare 1739. Van den Drosſaart kan deeze een Zoon geweest zijn.

HUYBERT, (JAN DE) Heer van *Noordgouwe* en *Everswaart*, was de tweede Zoon van den Raadpenſionaris. Hij diende den Staat te Lande, en beklom den hoogen Krijgsrang van Lieutenant-Generaal over de Ruiterij. Zijn dood viel voor in den Jaare 1701. Hij hadt geene kinderen.

HUYBERT, (DAVID DE) Zoon van den Heere PIETER DE HUYBERT, en, naa hem, *Heer van Burg en Kraaijenſtein*. Eerst bekleedde hij de Raadsheerlijke waardigheid in den Raad van Vlaanderen. Zedert wierdt hij Bewindhebber der Oostindiſche Maatſchappije ter Kamer van Zeeland, en vervolgens Burgemeester en Raad in zijne Vaderſtad *Middelburg*. Hij ſtierf in den Jaare 1719, naalaatende één Zoon, insgelijks, naa zijns Vaders dood, Bewindhebber, als mede Schepen en Raad, doch nog in het zelfde Jaar 1719 overleeden, zonder kinderen.

Behalven alle de bovenſtaanden, vinden wij nog gewag gemaakt van twee perſoonen van dit beroemd Geſlagt. De eerſte van deeze is,

HUY-

HUYBERT. (HERMANUS DE) Wie zijn Vader geweest, of wanneer hij geboren en geſtorven zij, vinden wij niet aangeteekend. Dit alleen weet men van hem, dat hij, te *Zierikzee*, het Ampt van Sekretaris der Stad bekleedde, en tevens niet ongelukkig ſlaagde in de beoefening der Latijnſche Dichtkunde. Het laatſte kan blijken uit LA RUE, in zijn *Geletterd Zeeland*, alwaar 's Mans dichtſtukken worden opgeteld.

HUYBERT, (JUSTUS DE) de tweede van dien naam en oorſprong, boven door ons bedoeld, een zeer geoeffend Regtsgeleerde, wierdt geboren te *Zierikzee*. Eerst bekleedde hij den post van Penſionaris dier Stad. Vervolgens verkoozen hem de Staaten van Zeeland, in den Jaare 1664, tot hunnen Sekretaris; welk ampt hij waarnam tot op zijnen dood, welke voorviel in den Jaare 1682.

In den Jaare 1660, en dus terwijl hij nog Penſionaris van *Zierikzee* was, viel op hem de keuze, om, nevens de Heeren JOAN VAN GEND, Heer van *Oosterweede*, en KOENRAAD VAN BEUNINGEN, Burgemeester van *Amſterdam*, een Buitengewoon Gezantſchap in *Frankrijk* te bekleeden. In de maand Oostober dien jaars namen ze de reize aan; in December deeden ze eene ſtaatelijke intrede binnen *Parijs*. Hun last hieldt in, met Koning LODEWYK DEN XIV de oude Verbonden te vernieuwen, en eenige ſchikkingen te beraamen, den Koophandel betreffende. De Gezanten vertoefden aan het Franſche Hof, tot in den Jaare 1662. Op den vierden Julij deedt de Heer DE HUYBERT verſlag van zijne verrigtingen aan de Staaten van Zeeland. Gaarne wilde men hem, vervolgens, het Gezantſchap aan 't Engelſche Hof hebben opgedraagen. Doch hij wees dien post van de hand. De tijd van 's Mans ſterven is ons niet gebleeken. Volgens medegedeelde berigten, zou nog, in Zeeland, bewaard worden eene verzameling van Brieven, door den Heer DE HUYBERT eigenhandig geſchreeven, in twee Deelen in folio.

HUYDECOPER; zie MAARSEVEEN.

HUYZUM, een Dorp in de Frieſche Grietenije *Leeuwarderra-*

radeel, in 't Kwartier van *Oostergo*, ongeveer een half uur gaans van de Stad *Leeuwarden*, van waar na dit Dorp een ſtraatweg loop, dienende, in den Zomer, tot eene aangenaame wandeling. *Huijsum* heeft eigen Kerk en Predikant.

HYLAARD, een Dorp in de Frieſche Grieteny *Baarderadeel*, in 't Kwartier van *Westergo*.

HYUM, een Dorp in de Grietenij *Leeuwaarderadeel*, onder 't Kwartier van *Oostergo*, in Friesland. Eene aloude Stins, of State, aldaar gelegen, is het Stamhuis van het vermaard Friesch Geſlagt van ÆBINGA. Volgens 't verhaal van zommigen, zou eene bewoonſter van dit Slot, in overoude tijden, met eene Zuster, op *Eminga-State*, niet verre van daar, woonende, in zulk eene hevige vijandſchap geleefd hebben, dat 'er een zwaare krijg op volgde, in welken zij, met haare aanhangers, over en weder elkander geſtadige afbreuken deeden. *Hijum* is, in 't Kerkelijke, met *Finkum* vereenigd.

HYPOLITUSHOEF, een Dorp op het Eiland *Wieringen*, in de Zuiderzee, ten Noorden van de Stad *Medenblik*. Men telt 'er omtrent honderdendertig huizen, zo in het Dorp, als daar onder behoorende. In 't Kerkelijke is dit Dorp vereenigd mes een ander, *Westerland* genaamd. In de Gemeente der Doopsgezinden, welke men hier vindt, wordt de dienst waargenomen, door éénen Leeraar, zijnde thans een Leerling van het Amſterdamſche Kweekſchool, welke ook, van tijd tot tijd, in 't Dorp *Stroe* predikt. Wijders vindt men 'er ook eene Statie van Roomschgezinden. Eene zonderlinge gewoonte heeft in dit Dorp plaats, bij de Verpagting der Tienden, van welke wij hier kortelijk moeten verſlag doen. De Verpagter, naamelijk, is verpligt, eer de Verpagting aangaat, onder de Gemeente uit te deelen voor tweeëntwintig Guldens aan zeker Wit Brood, hier *Tuulen* genaamd, zijnde Bollen van een halven ſtuiver. De uitdeeling geſchiedt in de Kerk van *Hijpolitushoef*, als het Hoofddorp van het Eiland. Naadat men, 's morgens bij tijds, de Deuren geſlooten heeft, uitgezonderd den ingang bij den Toren, worden, bij de herhaaling,

ling, de Klokken geluid. Vreemdeling en Burger begeefe zich in de Kerk. Hier vertoeft men, tot op de komst van den Schout, die zich, met zijnen Dienaar en nog een perſoon, aan de Deure plaatst. De twee laatſten hebben ieder een zak met *Tuulen*. Eén voor één gaat thans de Gemeente na buiten, en ontvangt, bij het uitgaan, een *Tuul* ten geſchenke.

Zie *Kronijk van Medenblik.*

J.

JAARSVELD, eene Vrije Heerlijkheid en Dorp, in Holland, in de *Lopikerwaard*. De Heerlijkheid, ſtrekkende ten Zuiden van den Lekſtroom, over het Land van *Vianen*, bevat ruim duizendentwintig Morgens Lands. Het getal der huizen bedraagt honderdzesentwintig, nevens een Molen. De *Heeren van Jaarsveld* waren oudtijds zeer vermaard, vooral in de Veertiende Eeuwe, en een geruimen tijd daar naa. Zeer aangenaam en vermaaklijk is de legging van het Dorp, aan de rivier de Lek. De Kerk pronkt met een zwaaren vierkanten Toren, die in een ſpits uitloopt. Zij wordt door haaren eigen Leeraar bedient. Tot in den Jaare 1672 ſtondt hier een fraai Slot. Eerst plonderden het de Franſchen, in dat rampzalig jaar; vervolgens vernomen hebbende, dat de Opgezeetenen hunne beste tilbaare have aldaar hadden zamen gebragt, ſtaken zij 'er den brand in, en deeden de Toren in de lucht ſpringen.

Zie VALKENIER, *Verward Europa.*

JAERSMA, naam van een Geſlagt in Friesland, thans gevoerd bij eenige leden van den deftigen burgerſtand, doch welken voormaals hoogadelijke perſoonen, voorſtanders der Vrijheid

tegen het Spaanſche dwangjuk, gedraagen hebben. Als zodanig vindt men vermeld ALEPH JAERSMA, mede ondertekenaar van het Verbond der Edelen, en die, daarom, door den Hertog VAN ALVA, hoewel vrugteloos, te *Antwerpen* gedagvaard wierdt. Reeds zo vroeg als in het begin der Dertiende Eeuwe wordt genoemd, uit dit Geſlagt, VILCO JAERSMA, als Schrijver van de heldendaaden van den Edelen EELCO LIAUCAMA, bij welken, gelijk ook bij andere Grooten, hij, in dien tijd, in 't Heilige Land, den post van Geheimſchrijver bekleedde. Nog vindt men genoemd AEITZE JAERSMA, Zoon van SIVERD, of SJOERD JAERSMA, overleeden den eerſten Februarij des Jaars 1561, en van POPK HOITSMA. AEITZE tradt in huwelijk, eerst met RIXT ROORDA, vervolgens met YDA HANIA. Uit eene deezer vrouwen liet hij naa RIXT JAERSMA, van welke, volgens zommigen, nog afſtammelingen zouden in weezen zijn. Hij ſtorf den dertienden Maij des Jaars 1574, en wierdt te *Holwerd* begraaven. Aanmerkelijk is het, dat die heden, in Friesland, in den burgerſtand, den naam van JAERSMA voeren, juist in dit Dorp of deszelfs nabuurſchap woonen De giſſing hunner afkomſte van meergemelden AEITZE JAERSMA ontvangt hier door eenige waarſchijnlijkheid. Nog ontmoeten wij eenen SIPKE JAERSMA, in April des Jaars 1628 overleeden.

Zie TE WATER, *Verbond der Edelen*; en uit *Medegedeelde berigten.*

JAKOB VAN DEN EINDE, bekleedde, in den Jaare 1560, den post van Penſionaris van *Delfs*, ten tijde van het overlijden van 's Lands Advokaat Mr. ADRIAAN VAN DER GOES. De groote dienſten, welke hij, van tijd tot tijd, den Lande van Holland hadt beweezen, waren oorzaak dat hij, boven anderen, waardig wierdt gekeurd tot het bekleeden van dat gewigtig Ampt. Hij wierdt aangeſteld op eene wedde van achthonderd ponden, eens zo veel, als zijn Voorzaat hadt getrokken. Hij was een Man van zeer gemaatigde grondbeginzelen, een voorſtander van Vrijheid en Regten, een vijand van de gewelddaadige maatregelen,

gelen, welke ten zijne tijde genomen wierden. Wanneer de Staaten van Holland, in den Jaare 1566, raadpleegden over een Ontwerp van *Moderatie*, of verzagting der Bloedplakaaten, boodt hij zich aan om een Vertoog, daar toe betrekkelijk, aan de Landvoogdesse over te leveren: zo als ook geschiedde. Zelf wil men, dat op aandrijven van den Advokaat, de Staaten beschreeven waren, om op dat stuk te raadpleegen. Zedert tradt hij, op last der Staaten, met Prins WILLEM DEN I in onderhandeling over het stuk der Preeke, en om den Omroomschen, in dit opzigt, eenige vrijheid te bezorgen. Om 't een en ander liep hij spoedig in 't oog, en moest, wel haast, zijne zucht voor 't algemeene welzijn met den Kerker boeten. In het begin des Jaars 1568, in *'s Hage*, bij den Graaf VAN BOSSU, Stadhouder van Holland, op eenen avond te gast genodigd zijnde, wierdt hij, na het eeten, verraderlijk vastgehouden, voorts na *Vilvoorden*, en van daar na *Brussel* gevoerd, alwaar men hem het Huis *Treurenberg* tot zijne gevangenisse gaf. De voornaame reden deezer behandelinge, meent men, was, zijn aandeel in het bovengemelde Vertoog aan de Landvoogdesse, 't welk hij, zo niet opgesteld, althans ten Hove hadt ingeleverd. Eigenaartig moest zulks hem ten kwaade geduid worden, als zijnde het Vertoog, na genoeg, van gelijken inhoud met het vermaarde Verzoekschrift der Edelen. Daarenboven hadt hij, op last zijner Meesteren, sterk geijverd, om den Koning te beweegen tot het zamenroepen der Algemeene Staaten. Terwijl VAN DEN EINDE in den Kerker zat, drong zijne Huisvrouw, ELIZABET VAN NIEUWLAND, nevens haare kinderen, ernstig op zijn ontslag. Doch men hieldt zijne zaak sleepende. Na ruim een jaar zittens, overleedt hij van hartzeer en ongemak, op den twaalfden Maart des Jaars 1569. Twee jaaren later wierdt hij vrijgesproken van den eisch, tegen hem gedaan; tevens ontsloeg men zijne goederen, die reeds waren aangeslagen.

Zie *Resolutien van Holland*; BOR; BRANDT, enz.

JAKOB

JAKOB VAN KAMPEN, was een der uitzinnige Dweepers, lang vóór het midden der Zestiende Eeuwe onder den naam van *Wederdoopers* bekend, die, in den Jaare 1534, de Stad *Munſter* veroverden, en voorts, met ſchenden en plonderen, binnen dezelve de doemwaardigſte ongeregeldheden pleegden. JAN VAN LEYDEN, kort daar naa, ten Munſterſchen troon verheven, zondt VAN KAMPEN, met den eernaam van *Biſſchop*, na *Amſterdam*, als eene der Steden, welke hij, in zijne dweepzucht, waande, hem van God te zijn geſchonken. Niet lang, nogthans, praalde hij met den Biſſchoplijken mijter. Bekend is de verijdelde toeleg van den uitzinnigen hoop Geestdrijvers, in den Jaare 1535, om zich meester te maaken van de ſtraks genoemde ſtad. Veelen derzelven leeden eene ſchrikwekkende ſtraffe. Onder dit alles was VAN KAMPEN nergens te vinden. De Regeering, om hem in handen te krijgen, zette eene goede ſomme gelds op zijn lijf, en dreigde elk in zijne eigen deure te zullen ophangen, die wist, waar hij ſchool, en evenwel niet aanbragt. Men vondt hem, eerlang, ergens op eenen zolder onder de Turf verſcholen. Op den Pijnbank geworpen zijnde, wilde hij geene bekentenis doen van eenig verraad, tegen de Stad gepleegd. Niets anders riep hij telkens, dan *ik heb het lijf verbeurd*; *ik ben verdoopt en heb verdoopt*; *ik wilde nooit verlof geeven in 't verraad van Amſterdam*. Met de ſmarte, hem, volgens doodvonnis, aan te doen, was ſmaad en hoon gepaard. Eerst ſtelde men hem wel een uur lang op het Schavot te pronk, met een tweehoornigen mijter op het hoofd. De tong, waar mede hij geleerd hadt, wierde hem uit den halze geſneeden, en voor de honden geworpen, en de hand, daar mede hij herdoopt hadt, afgekapt. Toen bondt men hem op eenen Vleeschbank, en ſloeg hem, met een Vleeschhouwers hakmes, het hoofd van den romp, die voorts op de Markt verbrand wierdt. Het hoofd, met den mijter gedekt, nevens de hand, zette men op ſtaaken op de Haarlemmerpoort.

Zie BRANDT, *Hiſt. der Reformatie.*

JAKOB

JAKOB VAN OUDSHOORN, vierenveertigſte Biſchop van *Utrecht*, was, ten tijde zijner verheffinge, Deken in die Stad. Volgens BUCHELIUS zou hij van alouden Hollandſchen Adel zijn voortgeſprooten. In 's Mans aantekeningen op BEKA vindt men dezelfs Geſlagtregister. Veel moeite hadt het in, eer hij den ſtoel beklom; een mededinger, wien Graaf WILLEM van *Holland* de hand boven 't hoofd hieldt, ſtondt hem in den weg. Hij zegepraalde, in 't einde, doch ten koste van zo veel geldſpillens te *Rome*, dat hij 'er zich zelven en de zijnen door in den grond boorde. Niet lang hadt hij 't genot van deeze driftig gezogte waardigheid: want hij ſtierf, twee maanden naa zijne verkiezing, in de maand September des Jaars 1322, niet zonder vermoeden van vergif.

Zie *Oude Holl. Kronijk*; *Batavia Sacra*.

JAKOBA VAN BEYEREN, veelal *Vrouwe* JAKOBA genoemd, geboo-ren den vijfentwintigſten Junij des Jaars 1401, was de eenige Dogter en Erfgenaame van Hertog WILLEM VAN BEYEREN, Graave van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*. Weinig meer dan veertien jaaren was zij oud, toen zij in den echt tradt met den Hertog VAN TOURAINE, tweeden Zoon van KAREL DEN VI, Koning van *Frankrijk*, die, kort daar naa, door het overlijden zijns oudſten broeders, de waardigheid van *Daufijn*, en alzo van naasten erfgenaam der Franſche Kroone, erlangde. Het jonge paar onthieldt zich, bij wisſeling, in *Holland* en *Henegouwen*. Van hier dat de Daufijn aan 't Hof zijns Vaders in den haat viel, alzo hij geoordeeld wierdt, te veel over te hellen tot uitheemſche aangelegenheden. In den Jaare 1417 vertrok hij, egter, derwaarts, verzeld van zijnen Schoonvader. De Daufijn vondt 'er zijnen dood, veroorzaakt, meent men, door vergif, hem op de eene of andere wijze toegebragt. In de maand April des Jaars 1417 bleef reeds JAKOBA Weduw zitten, nog geene zestien jaaren oud, en zonder kinderen. Nog geene twee maanden daar naa ſtierf ook haar Vader. Terſtond daar naa gehuldigd zijnde tot Graavinne van *Henegouwen*, nam zij ſpoedig de reize aan na Holland, daar zij, in alle Steden, uitgezonderd *Dordrecht*, ins-

insgelijks wierdt ingehuldigd. Geheel Zeeland erkende haar voor wettige Landsvrouwe.

Bijstere beroerten ontstonden, of liever, herleefden 'er ten deezen tijde; zij wierden voornaamlijk gestookt door JAN VAN BEYEREN, Bisschop van *Luik*, Oom van JAKOBA. Men hieldt hem verdagt van eenen toeleg, om haar te ontzetten van het bewind. Geen voegzaamer middel, om dit opzet te voorkoomen, vonden de Edelen en Steden, dan door de Graavin in een tweede huwelijk te doen treeden. Men liet, ten dien einde, het oog vallen op Hertog JAN *van Braband*, niettegenstaande hij haar volle Neef was. De echtverbintenis geschiedde in *'s Hage*, in de Lente des Jaars 1418, na vooraf daar toe verlof te hebben bekoomen van den Pause, uit hoofde der bloedverwantschap der echtelingen.

Omtrent dien zelfden tijd verliet Bisschop JAN VAN BEYEREN den Geestlijken staat, en tradt in 't huwelijk met ELIZABET VAN LUXEMBURG, volle Nigt van Keizer SIGISMOND. Hij deedt dien stap, om alzo te geraaken in het bezit der heerschappijen van Vrouwe JAKOBA. De Keizer was hem hier in gunstig, en verlijdde hem, bij opene Brieven, met de Graafschappen *Holland*, *Zeeland* en *Henegouwen*; waar van hij, straks daar op, den tijtel van *Graaf* aannam. Zulk een bedrijf des geweezenen Bisschops moest, noodwendig, op vijandlijkheden uitloopen. Deeze wierden begonnen, aan de zijde van Vrouwe JAKOBA, met het beleg van *Dordrecht*; waar toe zij te meer gemoedigd wierdt, alzo de meeste Steden haar getrouw bleeven. In Junij des Jaars 1418 sloeg men het beleg om de Stad; doch moest het, naa verloop van twee maanden, met merkelijk verlies, opbreeken. Tot dat ongeluk sloeg nog het verlies van *Rotterdam*, 't welk, door JAN VAN BEYEREN, kort daar naa, bemagtigd wierdt. 't Een en ander bewoog Vrouw JAKOBA, uit vreeze voor verder verloop haarer zaaken, het oor te leenen aan bevrediging met haaren Oom; men trof dezelve te *Woudrichem*, in de maand Februarij des Jaars 1419. Veel moest de Graavin, bij deezen Zoen, opofferen; doch haare zaaken wierden 'er geenzins wanhoopig door, vermids de meeste Hollandsche Steden haare zijde bleeven aankleeven.

Hoe-

Hoewel het Verdrag, tusschen Vrouw JAKOBA en JAN VAN BEYEREN, op de Euangeliën, van wederzijden, plegtig was bezworen, schroomde, egter, de laatstgemelde niet, om het, wel haast, openlijk te schenden. Niet alleen matigde hij zich meer gezags aan, dan hij, bij den Zoen, hadt bedongen, maar belegerde ook *Leiden*, en maakte 'er zich meester van. Toen bemagtigde hij *Geertruidenberg*, en liet vervolgens het oog vallen op *Braband*, het Hertogdom van Vrouwe JAKOBA's Echtgenoot.

Zulk een verloop van zaken, veroorzaakt, inzonderheid, door de onbekwaamheid van dien Echtgenoot, liep uit op wederzijdsche afkeerigheid, en vervolgens op eene Echtscheiding. Te weeten, verscheiden oorzaaken spanden te zamen, om Vrouwe JAKOBA verdriet in dit huwelijk te doen hebben. Zij was jong, schoon, vrolijk van aart, gezond van lichaam, schrander van geest, en geenzins onbekwaam tot zaaken van bewind; haar Gemaal, daarentegen, schraal en teuger van lichaam, weekelijk van gestel, laf en traag van geest, en voorts onbekwaam tot de Regeeringe. Eerst tegen haaren zin met hem in den echt getreeden, moest zij hem, ook met weerzin, na *Braband* volgen; daar hij, voorts, in ongeoorlofde gemeenschap leefde met de Dogter eens Brabandschen Edelmans: een ondraagelijke hoon voor eene jonge, schoone en moedige Vrouwe als JAKOBA. Alle deeze redenen, en vooral de vreeze, om door de onbekwaamheid van zulk eenen Echtgenoot haare Erflanden te zullen verliezen, deeden de Graavin op eene Echtscheiding denken, en voorts op een anderen Man, die bekwaamheids genoeg bezat om haare Staaten te beschermen.

't Bleek wel haast dat zij, tot zulk een einde, het oog hadt laaten vallen op HUMFREY, *Hertog van Glocester*, broeder van HENRIK DEN V, *Koning van Engeland*. Met deezen de zaak heimelijk overleid hebbende, verliet zij in stilte het Hof van JAN VAN BRABAND, en stak, wel haast, door behulp van een Henegouwer Edelman, over na *Engeland*, alwaar zij in de Lente van 1421 aankwam.

Met blijken van hoogagtinge wierdt Vrouw JAKOBA aan 't Engelsche Hof ontvangen. Nevens het betoon van eere, genoot zij aldaar, van wegen den Koning, honderd ponden sterlings 's Maands,

's Maands, zo lang zij in het Rijk zou vertoeven. Een geruime tijd verliep 'er, intusschen, eer het ontworpen huwelijk voortgang hadt. De voornaame reden daar van was, het wagten na een Pauslijk verlòf tot de Echtscheiding. Dit kwam, ten langen laatste. De echtverbintenis geschiedde daar op, in 't einde van het Jaar 1422. Niet eerder dan in de maand October van 't volgende jaar verlieten de nieuwgetrouwden het Hof van Engeland. De Hertog VAN GLOCHESTER, om de heerschappijen zijner Gemaalinne te handhaaven, van het Parlement eenigen onderstand in manschap bekomen hebbende, stak daar mede, nevens Vrouwe JAKOBA, over na *Calais*. Naa eenige andere Steden, in *Henegouwen*, bezogt te hebben, begaven zij zich na *Bergen*. Van hier deedt de Hertog, in 't volgende jaar, eenen keer na *Engeland*. Duur kwam der Graavinne deeze afweezigheid te staan. Zich verlaatende op den Eed der Stedelingen, en op hunne belofte, van goed en bloed bij haar te willen opzetten, hadt GLOCHESTER zijne Gemaalin in die Stad gelaaten. Doch naauwlijks was hij ten Lande uit, of de Hertog VAN BOURGONDIE, die, al zints eenigen tijd, aanspraak hadt gemaakt op de heerschappijen van Vrouwe JAKOBA, verzekerde zich van haaren persoon, en deedt haar na *Gend* voeren. Dit viel voor in de maand Junij des Jaars 1424.

Bijkans drie maanden hadt de ongelukkige Graavin te *Gend* gezeeten, toen 't haar gelukte, haare Wagters te verschalken. Zich in mansgewaat vermomd hebbende, vlugtte zij, te paerd, na *Antwerpen*. Hier haare vermomming hebbende afgeleid, kwam zij, wel haast, op Hollandschen bodem, en alzo te *Gouda*.

Omtrent deezen tijd stierf JAN VAN BEYEREN, de groote tegenstreever van Vrouwe JAKOBA. De Hertog VAN BOURGONDIE gedroeg zich zedert als Graaf, en vondt de Edelen en meeste Steden zo toeschietende, dat ze van het regt van Vrouwe JAKOBA op deeze Landen zelf geenen inval scheenen te hebben. Men wil dat zij, volgens hun oordeel, haar regt verbeurd hadt, door het aangaan van het huwelijk met den Hertog VAN GLOCHESTER, buiten hunne kennis.

Onder dit alles wagte de ongelukkige Graavin, te *Gouda*, op Engelsche hulp; die, evenwel, niet opdaagde. Hierom ver-

verſterkte zij zich binnen die Stad, door het omliggende land gedeeltelijk onder water te zetten. Nogthans naderden haare vijanden, de Kabbeljaauwſchen, langs eenen kant, die niet overſtroomd was. Thans trekt de moedige Graavin uit, met een deel mauſchap, en vereenigt zich met de Stigtſchen, die getrouwelijk haare zijde hielden. Op den eenentwintigſten October des Jaars 1425 wordt men handgemeen, bij het Dorp *Alfen*. De Graavin bekoomt de overhand, en keert zegepraalende te rug na *Gouda*, beſaaden met de Banieren van *Leiden*, *Haarlem*, *Amſterdam* en andere Steden.

Al vroeg in den Jaare 1426 verſcheen, eindelijk, de Engelſche hulpmagt, door bewerking van GLOCHESTER, die zich nog in Engeland bevondt, zijner Gemaalinne toegezonden. Bij *Brouwershaven* traden de Troepen aan land. Het gevegt, welk hier ontſtondt, viel ongelukkig uit voor Vrouwe JAKOBA. Veele voornaame Engelſchen, als mede verſcheiden Zeeuwſche Edelen, haar toegedaan, lieten 'er 't leeven. In vergoeding van dit nadeel, waren haar de Stad *Alkmaar* en de Kennemers toegevallen. Met hulp van deeze, en als eene moedige Heldin, aan hun hoofd, waagde zij, in April des Jaars 1426, eenen kans op *Haarlem*. De aankomst van eene bende Vlamingen, tot ontzet der Stad, deedt haar het beleg ſpoedig opbreeken, en den naderenden vijand te gemoete trekken. Zij ontmoette ook dien bij *Alfen*, en behaalde 'er, andermaal, de zege. Veele gevangenen wierden, op bevel der Graavinne, ter dood gebragt.

Merkelijken ſteun hadt Vrouw JAKOBA, eenigen tijd, gehad aan *Hoorn*. Een ongelukkig voorval maakte deeze Stad van haar afkeerig. Het verhaal luidt, dat de Zoon eens Hoornſchen Burgemeesters, Vrouw JAKOBA, op zekeren tijd, te *Gouda* gezien hebbende, zich hadt laaten ontvallen, *dat het ſchande was, dat men zulk eene ſchoone Vrouw, als de Graavin, ginds en herwaarts voerde, als ware zij eene openbaare Hoer*; dat voorts dit zeggen, der Graavinne verkeerdelijk aangebragt, haar dermaate in gramſchap deedt ontſteeken, dat zij den Jongeling tot het zwaard verwees: met dat gevolg, dat de Regeering van *Hoorn*, zich de zaak aantrekkende, eenpaarig beſloot, JAKOBA niet meer voor Graavin te

erkennen. Hoe 't zij, eenige Kennemers, haare vrienden, tegen die van *Hoorn* opgetrokken, werden met dezelve handgemeen, doch bekwamen de nederlaage; tot groot nadeel van Vrouwe JAKOBA, die zich genoodzaakt zag, met weinige manschap, na *Gouda* de wijk te neemen.

Jammerlijk stonden thans de zaaken der rampspoedige Gravinne. De Hertog VAN BOURGONDIE, op dit pas in Holland gekoomen, wierdt, in alle Steden, met opene armen ontvangen. Voor hem openden ook haare Poorten de Westfriesche en Waterlandsche Steden, die het nog onlangs met de Gravinne hadden gehouden. Hier toe sloegen nog andere rampspoeden. Volgens Paushijke uitspraak, van den Jare 1427, was haar huwelijk met den Hertog VAN GLOCHESTER onwettig verklaard. Vergeefs beriep zich Vrouw JAKOBA op eene Kerkvergadering. De Hertog, geenen kans ziende om haar in 't bezit haarer Landen te handhaven, berustte in 't Vonnis van *Rome*, verliet zijne Gemaalin, en trouwde eene andere. Onder Heer WILLEM VAN BREDERODE hadt zij eenige Schepen in de Zuiderzee; die, van eenige Schepen van Kabbeljauwsche Steden, bij 't Eiland *Wieringen* ontmoet, van dezelve eene zwaare nederlaage ontvingen. De tijding hier van bekoomen hebbende, fleet voorts Vrouwe JAKOBA een bangen winter binnen *Gouda*, in de vreeze van, in 't volgende Jaar 1428, den Hertog VAN BOURGONDIE eenen toeleg op die Stad te zullen zien ondernoemen. Niet ongegrond was deeze vreeze. Reeds vroeg in 't jaar kwam de Hertog op *Gouda* aantrekken: weshalven de Gravin, haar onvermogen kennende om hem het hoofd te bieden, zich genoopt vondt, met hem in onderhandeling te treeden. Bij het Verdrag, thans geslooten, kon zij met meer bedingen, dan den titsel van *Gravin*, doch bijkans buiten alles ander genug, dan eenig aandeel in de begeeving der Ampten. Den Hertog VAN BOURGONDIE moest zij, bovendien, voor *Rewaard* erkennen, en zich verbinden om buiten diens toestemming geene nieuwe Echtverbintenis te zullen aangaan.

Naa het sluiten van dit Verdrag, van het Landbewind ontzet, onthieldt zich Vrouw JAKOBA nu eens in *'s Graavenhage*, doch meest in Zeeland, te *Goes*. Hier verkropte zij haar leed, of zogt het, bij wijlen, te verzetten, met deel te neemen in Ridder-

derlijke of Burgerlijke ſpelen. Op 't Zeeuwſche Eiland Zuidbeveland, gelijk ook elders, hadt thans, en nog lang daar naa, eene gewoonte plaats, op een gezeuen dag van het jaar, na den Papegaai met den Kruisboog te ſchieten; zijnde een houten Vogel, op den top eens hoogen Maatbooms geſteld. Die den Vogel trof, zodat hij van den Staak viel, wierdt als *Koning* of *Koningin* begroet, en ontving kleine geſchenken van de menigte. Op zekeren tijd, als Vrouwe JAKOBA zich in deezen oord onthieldt, nam zij mede deel aan deeze uitſpanning. Zij ſchoot den Papegaai, en ontving de gewoone geſchenken; waar tegen zij, aan eenige ſtreeken van Zuidbeveland, eene eeuwige kwijtſcheldinge der Vlastienden ſchonk.

Dit alles, egter, diende ſlegts ter verzagtinge, niet ter geneezinge van haar gewond gemoed; dikmaals leedt dit zwaare pijnen, bij de herdenking aan haare voorgaande grootheid, vergeleeken met de tegenwoordige vernederinge. Haare vrienden, die tot na toe haar zomtijds van penningen voorzien hadden, hielden, alleugskens, de handen thuis. Een bijſter geldgebrek kwelde haar telkens, bij het doen van buitengewoone kosten. FRANK VAN BORSSELEN, een Zeeuwsch Edelman, thans Stadhouder van *Holland* en *Zeeland*, was de eenige onder de Edelen, die het hart uitgebreid genoeg bezat, en, zonder uitzigt op eigen voordeel, de Graavinne, van tijd tot tijd, van penningen te verzorgen. BORSSELEN was jong, welgemaakt en dapper. Deeze hoedanigheden, gevoegd bij de heuſche en bevallige wijze, op welke hij Vrouwe JAKOBA uit den nood wist te helpen, deeden hem, eerlang, haar hart winnen, 't welk van minnaarlije niet afkeerig was. Op de gemeenzaame verkeering volgde wel haast een heimelijk huwelijk, 't welk, in Junij des Jaars 1433, in *'s Hage*, met alle mogelijke ſtilte geſlooten wierdt.

Doch, hoe heimelijk geſlooten, de maare dier echtverbintenisſe kwam, wel haast, ter ooren van Hertog PHILIPS *van Bourgondie*. Het Verdrag, voor eenigen tijd, door Vrouwe JAKOBA, met dien Hertog geſlooten, hieldt in, onder andere, dat in gevalle zij, buiten zijne kennis of toeſtemming, een huwelijk aanging, nevens alle aanſpraak op de Graaflijkheid, ook den tijtel zou verbeuren. PHILIPS hadt, ſtraks naa dat

hij het boven gemelde huwelijk verſtaan hadt, Heer FRANK heimelijk in den *Hage* doen opligten, en na 't Slot *Rapelmonde*, in Vlaanderen, overbrengen. Dit was eene nieuwe wonde voor de ongelukkige Graavinne. Heere FRANK, dien zij, in zeker geſchrift, meermaalen, *haaren lieven en zeer gheminden ghefelle* noemt, droeg zij eene zonderlinge liefde toe. Om hem in vrijheid te ſtellen, en de bevestiging van haar huwelijk te bekoomen, toonde zij zich zeer gereed tot eene onderhandeling met Hertog PHILIPS, wien het hart jeukte na het volkomen bezit van Vrouwe JAKOBA's Erflanden. Dienſvolgens bewilligde zij in de harde voorwaarden, welke haar wierden voorgeſchreeven. JAKOBA deedt, bij dezelve, afſtand van *Henegouwen*, *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, en van den tijtel van *Graavin*, welken zij, dus lang, gevoerd hadt. Daartegen bedong zij alleenlijk de Heerlijkheden van *Voorne*, *Zuidbeveland* en *Thoolen*, nevens de Tollen van *Holland* en *Zeeland*, gednurende haar leeven. Behalven dit wierdt zij, eenigen tijd daar naa, bedeeld met het Houtvesterſchap van 't Haarlemmerhout en alle de Wildernisſen van Holland.

Heer FRANK VAN BORSSELEN, naa het ſluiten van dit Verdrag, geſlaakt, en, door Hertog PHILIPS, met het Graafſchap van *Oostervant* begiftigd en met de Ridderorde van 't Gulden Vlies omhangen, voltrok, in 't openbaar, het huwelijk met zijne beminde JAKOBA, te *St. Maartensdijk*, op het Eiland *Thoolen*, in den aanvang van het Jaar 1434. Zij hielden, zedert, hun beſtendig verblijf op het Slot *Tellingen*, in Rijnland, waar op Vrouw JAKOBA, als Houtvesterin, vrije wooning hadt. Hier ſleet zij haare kommerlijke dagen, nu en dan den tijd kortende met het maaken van zekere Kruikjes of Kannetjes, van welke wij ſtraks eenig nader berigt zullen geeven. Doch haar rampſpoedig leeven liep wel haast ten einde. Eene Teeringziekte, misſchien ontſtaan uit ſpijt over haare diepe vernedering, ſleepte haar weg, op den achtſten van October des Jaars 1436, het zesendertigſte jaar van haaren ouderdom. Overeenkomſtig haaren rang en hooge geboorte, wierdt haar Lijk gevoerd na *'s Hage*, en in de Hofkapelle, in het Graf van Hertog ALBRECHT, bijgezet. Zo min

bij

bij haaren geliefden Heere FRANK, als bij haare drie voorgaande Echtgenooten, hadt zij geene kinderen gebaard. Zo ooit in eenigen mensch, een blijk van den wisselenden kans van het lot der ſtervelingen vernam men in Vrouwe JAKOBA, die, van den hoogen rang van Graavinne van Holland, tot den post van Houtvesterinne van dat Gewest wierdt vernederd.

Zie onze voornaamſte oude Vaderlandſche Hiſtorieſchrijvers.

JAKOBA'S KANNETJES, of *Kruikjes*. Dus noemt men zekere aarden Drinkkannen, 't eenigen tijde gevonden in de Vijvers van het Huis *Teilingen*, als ook van het Slot *op 't Zand*. Onzeker is de herkomst der benaaminge van *Jakoba's Kruikjes*. Zommigen meenen dat zij dus genoemd zijn, omdat de ongelukkige Graavin, om haar verdriet te verzetten, met het maaken van dezelve, nu en dan den tijd kortte. Anderen verhaalen, dat zij, om haaren geest te vermaaken, zich zomtijds met de Konijnenjagt verlustigende, naa dezelve wel een Kannetje plagt uit te drinken, en het daar naa over 't hoofd in den Vijver worp. De laatſte meening konde eenigen ſchijn hebben, indien 't waarheid zij, dat men ook elders diergelijke Kruikjes heeft gevonden, onder andere in den omtrek en Grondvesten van het Huis *Roozenburg*, tusſchen *Leiden* en *'s Graavenhage*. Volgens 't getuigenis van PARS, worden nog van deeze Kannetjes bewaard op 't Huis van den Heere van *Katwijk*. Men vindt 'er tweederleide afbeelding van bij dien vlijtigen naſpoorder des Vaderlandſche Oudheden.

Zie HEEMSKERK, *Batav. Arkadia*; VAN DER HOUVE, *Handv. Kronijk*; PARS, *Katwijkſche Oudheden*.

JAKOBS-ORDE, of de Ridderorde van ST. JAKOB, ingeſteld, in den Jaare 1290, door Graaf FLORIS *van Holland*. Twaalf voornaame Heeren of Edelen wierden daar mede begiftigd.

Onder deeze vinde men genoemd DIRK VAN BREDERODE, JAN VAN HEUSDEN, JAN VAN ARKEL, JAQUES, of JAKOB VAN WASSENAAR en GYSBERT VAN AMSTEL. Op het H. Euangelie leiden zij den Eed af, in handen van Heere JOHAN, Biſchop van *Utrecht*. Elk Ridder ontving een verguiden Halsband met vijf Schelpen, en daar aan hangende het beeld van ST. JAKOB, weegende anderhalf Mark Zilvers. Verſcheiden Zeeuwſche Edelen wierden in de zelfde Orde aangenomen. In het zelfde jaar gaf Graaf FLORIS een Tournooi of Steekſpel aan de Broederſchap, en nodigde tot hetzelve de voornaamſte Ridders van dien tijd. Kampioenen in hetzelve waren, onder anderen, de Heeren DIRK VAN BREDERODE, JAN VAN HEUSDEN, DIRK VAN LINDEN EN TER LEE en AREND VAN YSSELSTEIN.

Zie VAN LEEUWEN, *Bat. Ill.* REIGERSBERGEN, *Kron. van Zeeland.*

JAKOBSWOUDE, eene Heerlijkheid in Rijnland. Voormaals lag in dezelve een Dorp, van wiens Kerktoren nog lang eenige overblijfzels vertoond zijn, doch thans niets meer te zien is. Zeer vermaard is deeze Landſtreeke, van wegen de vroege prediking der gezuiverde Euangelieleere; welke, naar men wil, hier eerst zou geſchied zijn door JAN ARENDSZOON MANDEMAAKER, van *Alkmaar*. JAN DE BAKKER, anders, met een verlatijnden naam, JOANNES PISTORIUS, was hier eertijds Paſtoor.

JAN DE I, Zoon van Graave FLORIS DEN V, was nog een kind, wanneer, in den Jaare 1284, over een huwelijk tuſſchen hem en eene Engelſche Prinſeſſe, met naame ELIZABET, Dogter van Koning EDUARD, gehandeld wierdt. Men kwam over een, aangaande de voorwaarden, in de maand April des volgenden jaars. Graaf FLORIS bezwoor dezelve, te *Haarlem*, in tegenwoordigheid van eenen Engelſchen Gezant. Eenige jaaren laater raakte Graaf FLORIS in onmin met de Zeeuwſche Edelen. *Middelburg*, welk het alleen met den Graaf hielde, wierdt met een beleg van Vlaamingen gedreigd.

Der-

Derwaarts zondt FLORIS zijne Gemaalin, neevens zijnen Zoon JAN, om de Stad tegen alle aanvallen te beveiligen. Hoe veel of weinig Jonkheer JAN daartoe gedaan hebbe, vinden wij niet vermeld; zeker is 't, dat het beleg eerlang wierdt opgebroken. Deeze togt ſchijnt voorgevallen te zijn in een der bezoeken, welke Jonkheer JAN, nu en dan, bij zijne Ouderen aflcide. Want, ſtraks na het ſluiten van het bovengemelde Echtverdrag, was hij na Engeland gezonden, om 'er te worden opgevoed, tot dat hij, tot de huwelijksvoltrekkinge, een bekwaamen ouderdom zou bereikt hebben. 't Zij men den tijd daar toe gebooren rekende, 't zij het ontijdig einde van zijnen Vader Graave FLORIS den V dien deedt verhaasten, Jonkheer JAN voltrok zijn huwelijk, in Engeland, in den aanvang des Jaars 1297. Niet lang daar na verliet hij dat Rijk, ſtak met eene Vloot in Zee, en liep te *Veere*, in Zeeland, binnen. Hij vermijdde, tot nog toe, Holland, uit vreeze voor JAN VAN AVENNES, *Graave van Henegouwen*, die met 's nieuwen Graven min gevorderden leeftijd zijn voordeel willende doen, ſtraks na het overlijden van Graave FLORIS, herwaarts was gekomen, en zich voor Voogd hadt doen verklaaren.

Intuſſchen wierdt den Henegouwer de voet dwars gezet, door WOLFERD VAN BORSSELEN, een Zeeuwſch' Edelman van veel aanzien en gezag. Terſtond na 's Graaven overkomst verzekerde deeze zich van deszelfs perſoon, en te gelijk van de Voogdijſchap over het Graafſchap. Toen beſloot AVENNES, voor zijn leeven of veiligheid eenig gevaar vreezende, het land te ruimen. Jonkheer JAN wierdt ſtraks voor Graaf erkend.

Hij begon zijn bewind met het bezuugelen der *Weſtfriezen*, Te *Alkmaar* een Leger verzameld hebbende, trok hij daar mede, in drie hoopen, op de vijanden aan, en viel hun zo fel op het lijf, dat 'er wel drieduizend op de plaats bleeven. Intuſſchen was Graaf JAN, hoewel hij meester beerte, volkomen in de magt van Heere WOLFERD VAN BORSSELEN; die van hem een Geſchrift hadt weeten te verkrijgen, waar bij de Graaf zich verbondt, „ in alles den raad van Heere WOL„ FERD te zullen opvolgen, en hem beſchermen, indien hem

„ hierom, of anderzins, eenig leed overkwam; dit zou' duu-
„ ren, tot dat de Graaf volle vijfentwintig jaaren zou be-
„ reikt hebben." Het gezag van den Zeeuwſchen Edelman was oorzaak, dat Graaf JAN, eerlang, wierdt ingewikkeld in eenen oorlog tegen Frankrijk, die, evenwel, ſpoedig eindigde. Kort daarop ſloot hij ook den Vrede met den Utrechtſchen Bisſchop; doch ſlegts voor eenen korten tijd. Want berouw hebbende van zijne beloften aan den Graave, hervatte hij de vijandlijkheden. Graaf JAN ſloeg thans het beleg voor 't Slot van *Yſelſtein*; het duurde een rond jaar. BAARTE, Echtgenoote van Heere GYSBRECHT VAN YSSELSTEIN, die niet op het Slot was, ſtondt telkens de felſte ſtormen door, zonder van opgeeven te willen hooren. Ten laatſte, egter, moest de dappere Vrouw kamp geeven. De Graaf ſchonk het Slot aan zijnen gunſteling, of liever Voogd, VAN BORSSELEN.

Onder dit alles viel Heer WOLFERD in den haat bij de meeste Edelen en Grooten, jaloersch van zijn alvermogen bij den Graave, 't welk hen zelven deedt in de ſchaduw ſtaan. Zich niet langer veilig agtende in '*s Hage*, vertrok hij van daar heimelijk, in eenen nacht, den Graaf medevoerende. Zijn oogmerk was, na Zeeland de wijk te neemen. Doch het vervoeren van Graave JAN wierdt ſpoedig rugtbaar. Het kermen der jonge Graavinne, over 't misſen van haaren Echtgenoot, bragt de menigte op de been. Men ijlt ſtraks uit den *Hage* na *Vlaardingen*, daar men vernam, dat de Graaf wel van land geſtoken, doch, om de ſtilte, nog niet verre was gevorderd. Men begeeft zich hier op te ſcheep, en agterhaalt wel haast de vlugtenden. VAN BORSSELEN wierdt na *Delft* gevoerd, en aldaar, binnen weinig tijds, door het woeste graauw, wreedelijk vermoord. Graaf JAN keerde weder bij zijne Gemaalin in '*s Hage*, zonder na Heer WOLFERD verder om te zien. Straks daar op keerde JAN VAN AVENNES in deeze Landen weder, en aanvaardde de Voogdijſchap, voor den tijd van vier jaaren. Doch de Graaf beleefde het einde dier jaaren niet. In 't laatst van 't Jaar 1299 zich te *Haarlem* onthoudende, wierdt hij ziek aan de koorts; hier toe ſloeg een gevaarlijke Bloedloop, die, wel haast, hem wegrukte, op den tienden November, in den eerſten bloei zijns leevens. Terſtond naa 's Graaven dood verſpreidde zich het ge-

rugt,

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

JAN, bygenoemt de ONVERTSAAGDE,
Hartog van Bourgogne, Graaf van Vlaanderen, Artois, enz.
GESTORVEN, NA ENE XV JARIGE REGEERING,
IN DEN OUDERDOM VAN 48 JAREN,
M CCCC XIX.
C. E. Fritsch fecit.

rugt, dat zijn dood niet natuurlijk was. 't Vermoeden, van dien verhaast te hebben, viel op AVENNES. Grond daar toe gaf, deels 's Mans bekende heerschzucht, deels eene reize, buiten noodzaake, door hem na *Frankrijk* ondernomen, terwijl de Graaf reeds ziek lag. 't Lijk wierdt in het Klooster te *Rijnsburg* bijgezet. Dewijl hij geene kinderen verwekt hadt, eindigde in hem het Graaflijk Geslagt uit het aloude Huis van *Holland*, 't welk meer dan vier Eeuwen de Graaflijke waardigheid hadt bezeeten.

Zie MELIS STOKE, *in Jan den I; Oude Holl. Kronijk*; SCRIVERIUS, *Graaven van Holland*, enz.

JAN VAN AVENNES, *Graaf van Henegouwen*, DE TWEEDE van dien naam, onder de Graaven van *Holland* en *Zeeland*. Hij was de Zoon van JAN VAN AVENNES, gehuwd met ADELHEID, Dochter van Graave FLORIS DEN V, en Zuster van den voorgaanden Graave JAN DEN I. Zijne voornaamste bedrijven, vóór zijne aanvaarding van 't Graaflijk bewind, in *Holland* en *Zeeland*, hebben wij in het voorgaande Artikel verhaald. Hij hadt, van het overlijden van Graave JAN DEN I, de tijding in Frankrijk niet verstaan, of hij spoedde zich na de Nederlanden, daar hij straks, in de voornaamste Hollandsche Steden, voor Graaf en Landheer wierdt aangenomen. Dit viel voor in 't einde van 't Jaar 1299.

Zijne eerste zorge was, de herstelling van de rust des Lands, die nog verre was te zoeken, van wegen het groot getal aanhangers van Heere WOLFERD VAN BORSSELEN. Ook stak hem nog in den krop de moord, gepleegd aan zijnen Voorzaat, Graave FLORIS DEN V. Omtrent de laatsten toonde hij zijn misnoegen, in eenen Brief, bij welken hij de Vrijheid verleende, om te *Dordrecht* te koomen handel drijven, aan alle Kooplieden, van verschillenden landaart, uitgezonderd de zulken, die in den aanslag tegen Graaf FLORIS de hand gehad hadden. Heer JAN VAN RENESSE, een Zeeuwsch Edelman, wierdt van handdaadigheid aan dat wanbedrijf betigt, en was ten Lande uit ge-

weeken. Thans boodt hij aan om zich bij den Graaf te zuiveren, en borg te ſtellen voor zijn goed gedrag. JAN DE II nam de aanbieding aan; doch toen het aankwam op het ſtellen van borgen, waren 'er geene te vinden. De verzoening bleef dus agter. RENESSE verwekte eenen opſtand in Zeeland, welke uitliep in openbaare vijandlijkheden. De Vloot van Graave JAN, na Zeeland gezonden, wierdt, door een onweder, verſtrooid, of viel in 's vijands handen, gelijk ook GUY, Biſſchop van *Utrecht*, 's Graaven broeder. Zo hoog liep de verwijdering, dat dezelve, door bemiddeling van Frankrijk, moest worden bijgeleid. Gemaklijker ſlaagde Graaf JAN, in eene bevrediging met den Hertog van Lotharingen en Braband, gelijk ook met de Heeren VAN KUIK en HEUSDEN, allen deelgenooten in den toeleg op den vermoorden Graave FLORIS.

Onder dit alles was de vriendſchap nog niet volkomen herſteld met den Heere VAN RENESSE. Merkelijke moeite baarde deeze aan JAN DEN II; hij bedoelde geen minder oogmerk, dan hem van het Graaflijk bewind te ontzetten. Om dit te bewerken, vervoegde hij zich ten Keizerlijken Hove, en beweerde aldaar, dat het Graafſchap van Holland, als een Leen van 't Rijk, met het afſterven van Graave JAN DEN I, aan het Keizerrijk was vervallen, en thans door JAN DEN II onwettiglijk bezeeten wierdt. Het uitzigt op magtvermeerderinge deedt Keizer ALBREGT aan de opſtookinge opene ooren leenen, en ſpoedig een Leger op de been brengen. Graaf JAN, hier van de lucht gekreegen hebbende, zat insgelijks niet ſtil. Door gantsch Holland deedt hij Heirvaart beſchrijven, en verzamelde, binnen kort, een aanzienlijk Leger van Edelen en Poorters. Met deeze ging hij te ſcheep, en zeilde den Waalſtroom op, tot aan *Nieuwmegen*, alwaar de Keizer zich bevondt. De Hollandſche troepen traden hier aan land. Waarſchijnlijk ware het tot een hoofdtreffen gekoomen, ware 't niet geweest door de tusſchenſpraak des Aardsbiſſchops van *Keulen*, die den Keizer deedt belooven, met zijne benden te zullen te rug keeren, en Graaf JAN laaten in 't gerust bezit zijner Landen, mids deeze dezelve van den Keizer ter leen ontving.

In Zeeland hadt de Graaf, op dit pas, veele onvrienden. Op het gerugt van 's Keizers komſte, waren deeze, met eene

Vloot

Vloot van honderd Schepen, van land geſtoken, en den Lekſtroom opgevaren, ter hulpe van ALBREGT. Van deeze afweezigheid en ontvolkinge bedienden zich 's Graaven Zoon, JAN, *Graef van Oosterrant*, en de vermaarde WITTE VAN HAAMSTEDE. Zij verwoeſtten de Kaſteelen der misnoegden, en bragten gantsch *Walcheren*, *Schouwen* en *Zuidbeveland* te onder. De Vloot raakte, daarenboven, verſtroold. 't Volk, welk dezelve bemande, aan land getreeden, nam de wijk na *Schoonhoven*, alzo NIKOLAAS VAN KATS, Heer dier plaatze, het met de misnoegde Zeeuwen hielde. Doch de Burgers weigerende hen binnen te laaten, verklaarde zich, de Stad voor Graave JAN; die, nu zijne vijanden onder de knie hebbende, na het ſtellen van orde op de Regeering, eenen koer na *Henegouwen* deedt. Hij vertoefde aldaar geruimen tijd, tot dat zijne herwaartskomst noodzaaklijk wierdt, wegens eenen vijandlijken inval in zijne Staaten, door Heere GUY VAN VLAANDEREN; met welken, egter, hij ſpoedig den Vrede trof, door het ſluiten van een zeer nadeelig Verdrag.

Niet lang daar na ſtortte Graaf JAN, in *'s Hage*, in eene zwaare ziekte, in den Jaare 1304; die nog verergerde, doordien ſtraks gemelde GUY VAN VLAANDEREN, het Verdrag ſchendende, hem den Oorlog openlijk verklaarde. Zich onbekwaam bevindende tot het bevel over zijne Krijgsbenden, droeg hij het bewind van zaaken op aan zijnen Zoone WILLEM, *Graave van Oosterrant*, en vertrok, in kwijnenden ſtaat van gezondheid, na *Henegouwen*. Hier ſtierf hij, nog in het zelfde jaar, in de Maand Augustus. Nog vóór zijnen dood hadt hij 't genoegen geſmaakt, dat gantsch Zeeland zich onderworpen hadt. Bijkans vijf jaaren hadt zijn Graaflijk bewind over Holland geduurd. Hij hadt daar in tot opvolger Graaf WILLEM DEN III, behalven echt of negen andere Zoonen en Dogters, verwekt bij PHILIPPA, Dogter des Graaven van *Luxemburg*.

Zie VOSSIUS, *Jaarboeken*; GOUDHOVEN, *Oud Holl. Kronijk.*

JAN (*Don*) VAN OOSTENRYK; zie OOSTENRYK. (*Don* JAN VAN)

JAN

JAN VAN ARKEL, Achtenveertigſte Biſchop van *Utrecht*, was de Zoon van Heere JAN DEN XII *van Arkel*, en van ERMGARD, eenige Dogter van Graave OTTO VAN KLEEVE. Ten tijde van zijns Voorzaats overlijden, onthieldt hij zich te *Avignon*, in *Frankrijk*, alwaar thans de Paus zijn verblijf hadt. Hij was nog jong. Dit belette niet, dat hij, bij den Paus aangepreezen, en geruſtſtemd door WILLEM DEN IV, *Graaf van Holland*, den Biſchoppelijken Zetel beklom, in den Jaare 1342. Eerst in 't volgende jaar nam hij 'er daadelijk bezit van. Hij vondt het Bisdom met zwaare ſchulden belaaden, van welke hij, egter, binnen den tijd van twee jaaren, een goed gedeelte afloste. Om ook de overige te kunnen betaalen, wierdt hij te raade, zich eenigen tijd buitenslands op te houden, om aldus, door het beſpaaren van de kosten zijner hofhoudinge, dezelve tot dit loflijk einde te doen dienen. Hij verkoos tot zijn verblijf de Stad *Grenoble*, en zijnen broeder ROBERT, om, geduurende zijn afweezen, het waereldlijk bewind over het Bisdom te voeren. Grootlijks, intusſchen, mishaagde deeze aanſtelling aan Graave WILLEM *van Holland*, in den waan van daar toe nader regt te hebben. Ter handhaavinge daar van floeg hij van dreigen tot daaden, en het beleg om *Utrecht*, in den Jaare 1345. De Biſchop, midlerwijl, het gevaar, welk zijne Stad dreigde, in Frankrijk vernomen hebbende, kwam in allerijl derwaarts ſpoeden. Vijf weeken hadt het beleg geduurd, wanneer men een Verdrag trof, op deeze vernederende voorwaarden: „ Vierhonderd Utrechtſche Burgers, in linnen klederen, onge„ gord, blootshoofds en barrevoets, zouden, op hunne knie„ ën, Graave WILLEM, voor zijne Tent, om vergiffenis ſmee„ ken; men zou twintig Roeden van den Stadsmuur afwerpen, „ en hem eene geheele Straat afſtaan."

Niet van Vrede, maar ſlegts van Beſtand, voor eene wijle tijds, was dit Verdrag. In Holland, terwijl het duurde, waren de twisten der *Hoekſchen* en *Kabbeljaauwſchen* uitgebroken. Eene voegzaame gelegenheid meende Biſchop JAN hier door te zijn gebooren, zo ras het Beſtand zou geëindigd zijn, om in Holland eenige voordeelen te behaalen. De tijd was niet daar, of hij belegerde en bemagtigde *Enmenes* en *Oudewater*; wijders behaalde hij de zege in eenen geſchaarden Veldſlag. Een Be-

Beſtand, 't welk moest duuren tot *St. Mærtensdag* in 1350, ſchorſte de vijandlijkheden. Van wegen de groote ſommen, welke hem al dit oorloogen hadt gekost, vondt de Bisſchop zich genoodzaakt, de wijk te neemen na *Rome*, van waar hij in het volgende jaar te rug kwam, en voorts de geldmiddelen van het Sticht op veel beter voet bragt.

In den Jaare 1355 hadt Bisſchop JAN, van nieuws, den Oorlog om handen, hem aangedaan door WILLEM DEN V van Holland. Hij behaalde 'er eenige voordeelen in, onder andere het bemagtigen van *Weesp* en *Muiden*, daar hij den brand in ſtak. Doch vermids zijne nadeelen verre de overhand hadden, wierdt hij te raade, zich in perſoon te begeeven na 't Hollandſche Leger, om van Hertog WILLEM den Vrede te verzoeken. Deeze wierdt ſpoedig getroffen. Zedert wendde hij zijnen vlijt aan, om de rust in 't Sticht te herſtellen, en, door het opwerpen van Sterkten in *Overijſsel*, de landzaaten in bedwang te houden. Eenentwintig jaaren hadt hij het Bisdom van *Utrecht* beſtuurd, toen hij, in den Jaare 1363, door Paus URBANUS DEN V, wierdt verplaatst op den *Luikſchen* Zesel, dien hij nog veertien jaaren bezat. Hij ſtierf te *Luik*, op den eerſten Julij des Jaars 1378, doch wierdt te *Utrecht* begraaven.

Volgens 't getuigenis van den Schrijver van het *Batavia Sacra*, overtrof Bisſchop JAN alle zijne Voorzaaten in Krijgshaftigheid; terwijl hij, tevens, weinigen zijns gelijken hadt, die den vrede vuuriger beminden. Verſcheiden Boeken zou hij geſchreeven hebben, doch die nu niet meer voorhanden zijn, en een *Pontifikaal* hebben laaten opſtellen. *Mastenbroek*, weleer een Moeras, in Overijſsel, wierdt door hem droog gemaakt en bedijkt, en voorts aan zijne Kerk gelaaten. Behalven andere Voorregten, hadt hij aan den Stichtenaaren het Voorregt geſchonken, om buiten het Sticht niet te kunnen te regt geſteld worden.

Zie Oude Holl. Kronijk; PONTANUS, *Geld. Geſchied.* VOSSIUS, *Jaarboeken*; CORTGEEN, *Stichtſ. Kron. Batavia Sacra.*

JAN

JAN VAN BEAUMONT, was de *Zoon* van JAN VAN AVESNES, en broeder van WILLEM DEN GOEDEN, *Graave van Holland*. Zijnen bijnaam ontleende hij van een Slot in *Henegouwen*, waar van hij Heer was. Daarenboven was hij Leenbezitter van de Steden *Gouda* en *Schoonhoven*, alwaar hij groote verbeteringen maakte; in de laatstgenoemde Stad stigtte hij een Karmeliter Klooster. Merkelijk anderd hadt hij in de Engelſche en Franſche Oorlogen van dien tijd. In Engeland holp hij, in den Jaare 1327, Koning EDUARD DEN II ONTTROONEN, en deszelfs Zoon, EDUARD DEN III, bezit neemen van de Kroon. Nederhand verzelde hij Graaf WILLEM DEN IV, op deszelfs togt tegen de Friezen, om dezelven te noodzaaken tot het opbrengen van ſchattingen. Hij was een der eerſten, die, bij *Staveren*, voet aan land zetteden. Graaf WILLEM liet hier het leeven, en BEAUMONT redde zich, ter naauwer nood, met de vlugt. Hij begaf zich toen na *Geertruidenberg*, daar hij de Graflijke Regeering van *Henegouwen* aanvaardde, en, meent men, daarenboven zich het bewind over Holland en Zeeland aanmatigde. Doch, vermids de naaste Erfgenaamen van wijlen Graave WILLEM hun regt deeden gelden, wierdt hij ſpoedig daar van ontzet. Uit misnoegen, hier uit opgevat, koos hij, zedert, de zijde van Frankrijk. Hij overleedt in den Jaare 1356, het vierenzevenligſte zijns ouderdoms. Behalven eene wettige Dogter, hadt hij twee Bastaartzoonen. Voor den oudſten van deeze kogt hij de Heerlijkheid *Treslong*, in *Pikardije*. De TRESLONGS, vermaard in de Nederlandſche Geſchiedenisſen, zijn van deezen afkomſtig.

Zie VOSSIUS, *Jaarboeken*; GOUDHOVEN in de *Oud. Holl. Kronijk*.

JAN VAN BEYEREN, Zoon van Hertog ALBREGT, en Oom van Vrouwe JAKOBA. Op het Artikel dier ongelukkige Graavinne hebben wij 's Mans voornaamſte bedrijven verhaald. Hier teekenen wij nog aan, dat hij, zich meester gemaakt hebbende van 't bewind over Holland en Zeeland, nu ook zich met de zaaken van Friesland begon te bemoeien. Hij koos de zijde der *Schie-*

rin-

ruigers, en ſloot met hun een Verbond, waar bij zij hem voor Heer aannamen, en twee Grooten Vlaams van ieder huis, benevens 't Regt der Munte en Tollen, toeſtonden. Van zijnen kant beloofde hij, hen tegen hunne partijen te zullen beſchermen, en bij de oude Vrijheden, door KAREL DEN GROOTEN verleend, handhaaven. Zedert zondt hij eenige manſchap na Friesland, die te *Makkum* gelukkig ſlaagde, doch uit de *Lemmer* verdreeven wierdt. Met de Groninger Vetkoopers ſloot hij een Verdrag, en bekwam van hun een geſchenk van vijftig vette Oosſen. JAN VAN BEYEREN overleedt, niet lang daar na, in 't begin van het Jaar 1425, niet zonder vermoeden van vergif, onzeker of het hem ware toegedient door JAN VAN WOERDEN, *Heer van Viiet*, eenen zijner gemeenzaamſte vrienden, of door MARGARETA, Graavin Weduwe van Holland. Zijn Lijk wierdt bijgezet in de Jakobijner-Kerk in *'s Graavenhage*.

Zie VOSSIUS, *Jaarboeken*; SCHOTANUS, *Kronijk*; BENNINGA, *Hiſt. van Oostfriesland*.

JAN VAN DIEST, Vijfenveertigſte Biſchop van *Utrecht*, in weerwil van anderen, tot die waardigheid verheven, door den ſterken arm van Pauſ JOANNES DEN XXII, baande zich den weg ten Zetel, aan het hoofd van gewapende Knegten, in den Jaare 1322. Hij was een geduurige afhangeling van Graave WILLEM DEN III van Holland, die zijne meerderheid op hem, onder andere, wist te handhaaven, door het verſchieten van zwaare geldſommen. Voor dezelve wierdt een groot gedeelte van het Sticht, zelf het Slot *Vreeland*, aan den Hollander verpand. Zo diep ſtak hij zich, eerlang, in ſchulden, dat hij alle de inkomſten van 't Sticht aan den Hollander moest afſtaan; tot zijn onderhoud behield hij ſlegts tweeduizend ponden 's jaars. Om zijne zaaken eenigzins te herſtellen, ſpaande de Biſchop te zamen met den Graave van *Gelder*, in het beoorlogen van de Friezen. Deeze bekwamen de nederlaage bij het Slot te *Vollenhove*, nu of reeds voorheen

heen aan den Graave verpand. Naa een bewind van achttien jaaren, met kleinen lof gevoerd, overleedt JAN VAN DIEST, op den eerſten Junij des Jaars 1340. Te *Amersfoort* hadt hij een Kollegie van twaalf Kanunniken geſtigt.

Zie VOSSIUS, *Jaarboeken*; *Oud. Holl. Kron.* SCHOTANUS, *Kronijk van Friesland.*

JAN VAN EGMOND; zie het Art. EGMOND.

JAN VAN NAALDWYK, maakte zich berugt, in den zo genaamden *Jonker-Franſen-Oorlog*, niet lang vóór het einde der Vijftiende Eeuwe. De Heer van BREDERODE, binnen *Rotterdam* belegerd, en nu gebrek beginnende te lijden aan mondbehoeften, beſloot, tot het zoeken van dezelve, eenen Scheepstogt langs de Lek te waagen. In Junij des Jaars 1489 zondt hij een goed getal Schepen uit, bemand met veertienhonderd koppen. JAN VAN NAALDWYK, onder andere, voerde 'er het bevel over. Reeds 's anderendaags hielden ze, met de belegeraars, een Scheepsgevegt. Niet zonder merkelijk gevaar, raakte NAALDWYK, met ruim driehonderd man, aan land, en nam de wijk na *Montfoort*. Hier wierdt hij, wel haast, opgeligt door eenige Oostenrijkers, die hem na *Dordrecht* voerden. Hij zat 'er, eenigen tijd, gevangen, doch bekwam zijne vrijheid, op voorwaarde van zijn best te zullen doen, om *Rotterdam* in 's Konings handen te leveren. Uit zijne hegtenisſe ontſlagen, ſchijnt hij terſtond zich te hebben begeeven na *Sluis in Vlaanderen*. Hier ſtelde hij zich aan het hoofd van 't deerlijk overſchot der Hoekſchen, die, onder zijn opperbewind, langs de Zeeuwſche en Hollandſche Kusten ſchuimden, en, in hunne verzamelplaats, nu en dan, eenigen buit binnen ſleepten. De opſtand der Westfriezen, bij den naam van *Kaas- en Broodſpel* bekend, in den aanvang des Jaars 1491, deedt hem eenigen moed ſcheppen, om binnen Holland te kunnen wederkeeren. In de maand Julij dieus jaars vertrok hij, met zijne kleine Vloot, van *Sluis*, met oog-

oogmerk om te *Zantvoort* te landen. Doch vermids dit hem belet wierdt, zeilde hij voort na *Wijk op Zee*, alwaar hij, aan land getreeden zijnde, de Dorpelingen te bedde overviel, veelen, die weerſtand booden, vermoordde, en de huizen plonderde en in brand ſtak. Van daar liep hij het Marsdiep binnen, en bemagtigde de Eilanden *Texel* en *Vlieringen*. Veel aanhangs maakte hij hier, op zijn voorgeeven, dat hij gekoomen was om de Landzaaten van zwaare ſchattingen te verlosſen, en de rust te herſtellen. Naa deeze zege ſleet hij voorts bijkans den gantſchen Zomer met ſchuimen op de Zuiderzee, en het bekommeren der Zeegaten. Intusſchen deedt hij eenen keer na *Sneek*, in Friesland, den Zetel der *Schieringers*, welke, in dat Gewest, met de Hoekſchen in Holland ééne lijn trokken, dat is, voor 's Lands Vrijheid yverden. Het oogmerk van dien togt was, om van hun onderſtand te trekken, tot het bemagtigen van *Hoorn of Enkhuizen*. Driehonderd man wierden hem daar toe bijgezet. Hij begaf zich daar mede na *Staveren*, en deedt van daar de genoemde Steden, van tijd tot tijd, beſpieden. Doch hij ontmoette telkens zo kleine aanmoediging, dat hij de manſchap eerlang na huis zondt. Hij zelve verliet ook deeze oorden. Geſtoken in 't gewaat des lijfknegts van zekeren Heer der Duitſche Orde, alzo op hem naauwkeurig wierdt gepast, geraakte hij veilig door, en vervolgens binnen *Sluis*. Hier vertoefde hij tot in 't volgende jaar, wanneer Hertog PHILIPS het beleg ſloeg om die Stad, als de ſchuilplaats der weinige nog overgebleevene Hoekschgezinde Heeren. Nevens anderen nam hij de wijk na *Frankrijk*, alwaar hij zijne dagen eindigde.

Zie GOUDHOEVEN; BRANDT *Enkhuizen*.

JAN VAN NASSAU, afkomſtig van de Graaven *van Naſſau*, was de Negenendertigſte Biſchop in den Utrechtſchen Zetel, dien hij beklom in den Jaare 1267. Hem gaat de naam naa van ongeleerdheid en agteloosheid. Door het goed beleid zijns Voorzaats, vondt hij de Huizen en Kaſteelen van het *Sticht* in goeden ſtand. Doch hij deedt 'er weinig nut mede. Door zijne ſlapheid

liepen de zaaken dagelijks agteruit. Hij maakte grooter verteeringen dan zijne inkomſten toereikten. Op het inzamelen der Tollen wierdt geene behoorlijke agt gegeeven. Hier uit ontſtondt een openbaar misnoegen tegen hem; 't welk hem noodzaakte, zich in perſoon bij den Graave van Gelderland om hulp te vervoegen. Met eenige manſchap kwam hij, eerlang, voor de Stad; doch het binnen koomen wierdt hem belet, door de weigering der Burgerije om voor hem de Poorten te openen. Toen trok hij na *Amersfoort*, en maakte 'er zich meester van. Twee jaaren verliepen 'er nog, eer hij *Utrecht* magtig wierdt. Zedert verpandde de Biſchop het Slot *Vreeland* aan Heere GYSBREGT VAN AMSTEL, en het Slot te *Montfoort* aan Heere HERMAN VAN WOERDEN. Zo veel ondanks, intuſſchen, behaalde hij, bij de Landzaaten, door deeze vervreemding, en andere blijken van agteloosheid, dat hij, in eene bijeenkomst, gehouden te *Utrecht*, in den Jaare 1288, in tegenwoordigheid van Graave FLORIS DEN V van Holland, en andere Edelen, van de Biſchoppelijke waardigheid wierdt afgezet. In het tijdverloop van twintig jaaren, welke hij op den Stoel van 't Sticht hadt gezeeten, waren de zaaken van het Sticht aanmerkelijk veragterd. De Paus, die hem nog niet bevestigd hadt, bekragtigde de afzetting.

Zie VOSSIUS, *Jaarboeken*; BEKA, *Oud. Holl. Kron.*

JAN VAN SYRIK, geſprooten uit het doorluchtig geſlagt der Lotharingſche Graaven van dien naam, was de Veertigſte Biſchop van *Utrecht*. Hij beklom den Zetel in den Jaare 1288. Terſtond naa zijne verheffing deedt hij aanzoek bij Heere GYSBREGT VAN AMSTEL, om het Slot *Vreeland*, door zijnen Voorzaat aan hem verpand, te loſſen. Op de weigering van Heere GYSBREGT, beſloot de Biſchop, het Slot te belegeren. Graaf FLORIS DE V van Holland boodt hem daar toe zijne hulp. Bij *Loenen* raakten de benden aan elkander; VAN AMSTEL verloor den Slag, en te gelijk zijne vrijheid. HERMAN VAN WOERDEN, welke zijne zijde hadt gehouden, delfde insgelijks het onderſpit.

ſpit. VAN SYRIK bande hem, met verbeurdverklaaring zijner goederen. Hij verliet, in den Jaare 1296, den Utrechtſchen Zetel, om bezit te neemen van dien van *Toul*, op welken hij, door den Paus, verplaatst was.

Zie BEKA en HEDA.

JAN VAN VERNENBURG, Zoon van den Graave *van Vernenburg*, was Bisſchop van *Munſter*, toen hij, in den Jaare 1363, door gunst van Paus URBANUS DEN VI, als Achtenveertigſte Bisſchop, den Stoel van *Utrecht* beklom. Straks naa zijne verheffing vondt hij zich genoodzaakt, de Wapens aan te gorden, tegen het aanzienlijk Westfaalsch Geſlagt VAN VEELEN, 't welk verſcheiden Dorpen van Overijsſel, den Bisſchop onderhoorig, hadt bemagtigd. Hij noodzaakte hen tot onderwerping. Diergelijk lot wedervoer den Amersfoortenaaren, die hem niet voor Heer wilden erkennen. In den Jaare 1368, terwijl hij zich met zijn Hofgezin te *Goor* onthieldt, wierdt hij aldaar verrast en gevangen genomen. Zijne vrijheid kwam hem te ſtaan op zestien, of, volgens anderen, twintigduizend Oude Schilden, hem verſchooten door verſcheiden Stichtſche Edelen; aan welke hij, daar tegen, eenige Kaſteelen in pandſchap gaf. Zedert raakte hij in geſchil met Hertog ALBREGT VAN BEYEREN, Ruwaard van Holland; deeze eischte de penningen te rug, voor welke Bisſchop JAN VAN DIEST, weleer, het Slot *Vreeland* hadt verpand. De bemiddeling van den twist verbleef men aan den Hertog *van Gelder*; deeze verwees den Bisſchop in de betaaling, of het Slot te moeten afſtaan. VERNENBURG overleedt, onder dit alles, in de maand Junij des Jaars 1371. Zijn onverwagte dood deedt veelen op de gedagte vallen, dat dezelve door vergif verhaast was.

Zie HEDA en BEKA; PONTANUS, *Geld. Geſchied.* VOSSIUS, *Jaarboeken.*

JAN ARENTSZOON, van *Alkmaar*, van handwerk een Mandemaaker, was een dier godvrugtige en kloekmoedige mannen, welke, bij het opgaan van het licht der Hervorminge in deeze landen, 't eerst beſtonden, om, naar de maate hunner kennisſe, hunne tijdgenooten te ſtigten, en, door middel van eene meer verſtandige kennisſe van den Godsdienst, tot Godsvrugt aan te ſpooren. Zijne en zijns gelijken verrigtingen beſlaan eene wel verdiende plaats in ons *Woordenboek*. Hij hadt het mandemaaken geleerd bij zekeren ELBERT HUIK, een Amſterdammer, doch thans woonagtig te *Alkmaar*, alwaar hij de Pastorij van eenige Utrechtſche Kanunniken hadt gehuurd. De opgang der Hervormde Leere deedt zijn inkoomen verminderen. Hierom verzogt hij afſlag van huurpenningen; doch kon dien niet verwerven. Zedert begon hij op die van de nieuwe Leere dermaate te ſchelden en te ſtooken, dat ARENTSZ zich genoodzaakt vondt, *Alkmaar* te ruimen. Hij zette zich neder te *Kampen*, ſligtte nu en dan, in 't geheim, eenigen zijner bekenden, deedt ook, bij wijlen, eenen keer na Holland, en wierdt alzo bekend bij eenige beter denkenden te *Amſterdam*. Hier begon men, meer en meer, trek te gevoelen tot het houden van openbaare Preeken. Om dit werk te verrigten, verzogten eenige weinigen, in den Zomer des Jaars 1566, onzen JAN ARENTSZ, om van *Kampen* tot hen over te koomen. Op den achtſten Julij hieldt hij, met zes voornaame Burgers, eene heimelijke bijeenkomst, buiten de *St. Antonispoort*, tusſchen de Stad en de *Houtewaal*, omtrent den *Kadijk*. Zij verſchoolen zich in het riet. Naa het houden van een vuurig gebed, met eene zagte ſtemme door ARENTSZ uitgeſproken, om den verlichtenden invloed van Gods Geest, in 't beraamen van 't geen meest zoude kunnen ſtrekken ter eere der Godlijke Majeſteit, en vervolgens alle zwaarigheden, met ter zijde ſtelling van de vreeze des doods, hebbende overwoogen, kwam men eindelijk tot het beſluit, om de openbaare Preeken ook in Holland te beginnen. De naamen dier zes godvrugtige ijveraaren verdienen hier vermeld te worden; zij waren deeze: REINIER KANT, FRANK DE WAAL, KORNELIS JAKOBSZOON KOSTER, ALBERT HEYES, WILLEM FLORISZOON en LAURENS JAKOBSZOON, in de *Gouden Reaal* op het Water. 's Naamiddags kwamen ze, nevens ARENTSZ, andermaal bij *een*.

In-

Inmiddels was van 't Stadhuis het ſtrenge Plakaat afgekondigd, waar bij het hooren van een Onroomſchen Leeraar op ſtraffe van de galg verbooden, en aan den aanbrenger van zulk eenen Prediker een loon van zeshonderd Guldens wierdt beloofd. Dit niettegenſtaande volhardden ze bij hun beſluit, doch ſtelden tevens vast, het prediken omtrent *Amſterdam*, in eene wijle tijds, nog niet te beginnen.

JAN ARENTSZOON vertrok, kort daar op, na *Noordholland*, alwaar men meende, met meer veiligheids het werk te kunnen beginnen. Zes dagen naa de bijeenkomst te *Amſterdam*, op den veertienden van Julij, deedt hij de eerſte openbaare Leerrede voor de Hervormden in Holland, digt bij de Stad *Hoorn*, op een open veld. Het volk, zo uit de Stad als uit den omliggenden oord, in grooten getale, bij een gekoomen, liet hij eerst een Pſalm zingen. Daarnaa deedt hij een Gebed en vervolgens eene Leerrede. De bijeenkomst wierdt gehouden niet verre van het Regulierskloóster. Juist op dit pas waren de Burgemeesters, Schout, Onderſchout en twee Edellieden bij de Monniken te gast. Op 't gerugt toeſchietende, om te vernemen wat 'er gaande ware, wierdt de Leeraar des niet vervaard; maar volhardde in zijn aangevangen werk. Ter gelegenheid dat ARENTSZ eene plaats aanhaalde, uit het Tiende Hoofdſtuk van JOANNES, voerde hem de Schout te gemoete: *Ja, ja: ik zal u wel leeren Johannes in het tiende*, en ging zo na het Klooster te rug. De Edellieden bleeven onder de Preek, tot het einde toe. Bij hunne wederkomst ter maaltijd ſchroomden ze niet, den Monniken in 't aangezigt te zeggen, dat 's Mans Rede hun niet kwalijk was bevallen. Van *Hoorn* vertrok ARENTSZ na *Alkmaar*, daar hij, onder een grooten toeloop van allerlei ſlag van menſchen, op eenen Koornakker predikte. Op Maandag, den eenentwintigſten Julij, verrigtte hij zulks te *Overveen*, buiten *Haarlem*. Onder andere hadt hij hier ook Geestlijken onder het gehoor. Niet genoeg konden deeze zich verwonderen, over de ervarenheid eens Mandemaakers in 't verklaaren der Schrifruure, en over de voegzaame orde in eene Leerrede, die omtrent vier uuren duurde. Naa de bijeenkomst hielden ze met den Leeraar een geſprek, over de verſchillen in de Leere. Eenige Amſterdammers, die de Ver-

gadering hadden bijgewoond, bij hunne thuiskomst gevraagd zijnde, wat ze gehoord hadden, gaven tot beſcheid: *Wij hebben Gods heilig Woord den menſchen klaar en rein hooren voordraagen, 't welk van de Paapen met menſchelijke leeringen verduisterd, en, tot deezen tijd toe, beſmet is geweest.*

Thans wierdt men te raade, in eene bijeenkomst, gehouden te *Buikſloot*, om ook in de nabuurſchap van *Amſterdam* te prediken. Om allen ſchijn van Oproerigheid te voorkomen, ſtelde JAN ARENTSZOON zeker Vertoog, houdende aan Burgemeesteren en Raaden van gemelde Stad, gelijk ook aan die van *Haarlem*, waar in de Leeraar, in naame zijner Geloofsgenooten, hun beſtaan verdeedigde. Op den laatſten dag van Julij geſchiedde de eerſte Preek, buiten *Amſterdam*, niet verre van de Haarlemmerpoort, doch buiten de vrijheid der Stad, ter plaatze *de Rietvink* genaamd. JAN ARENTSZOON kwam aldaar aan met eene ſchuit uit Waterland. Bijkans ontelbaar waren zijne toehoorders. Naa de Godsdienstoeffening ſtak hij over na *Zaandam*. Hier ſchijnt hij niet geleerd te hebben, maar begaf zich, dikmaals, na *Buikſloot*, alwaar hij, nevens zekeren PIETER GABRIËL, een anderen ijverigen Leeraar, om den derden of vierden dag den Dienst waarnam, onder andere voor veele Amſterdammers.

Onder dit alles bekroop ook de Stichtenaaren de lust, om het gezuiverde Woord te hooren prediken. Zekere DIRK KATER, Amſterdammer, doch gehuwd te *Utrecht*, met eene nicht der Vrouwe *van Diemen*, haalde JAN ARENTSZOON van *Amſterdam*; die voorts buiten de Stad predikte, voor veele Edelen, Kanunniken en Burgers. De eenentwintigſte van Augustus was bepaald om op de Laatſtaadje, buiten *Amſterdam*, te prediken. Burgemeesteren, dit vernomen hebbende, beſlooten, zulks met oogluiking te dulden, maar tevens den Leeraar aan te zeggen, dat hij zulks binnen de Stad niet hadt te verrigten, of dat men 't met geweld zou beletten. ARENTSZ bevondt zich thans in Waterland. Ten beſtemden dage aan land getreeden, en den last van Burgemeesteren hem zijnde aangekondigd, gaf hij tot antwoord, dat hij den Burgemeesteren, in al wat doenlijk was, wilde gehoorzaam zijn, doch hier Gode meer moest gehoorzaamen dan den menſchen. Voorts deedt hij eene Leerrede, over

den

den Doop, en wederlegde zo kragtig de dooling van het Pausdom, gelijk ook de gevoelens der Doopsgezinden, dat veele Geestlijken, die hem hoorden, hem maagaven, bij hadt zijn Sermoen uit een gedrukt Boek van buiten geleerd: 't ware anderzins, meenden ze, onmogelijk, dat een ongeletterd Man, vier uuren lang, dus konde prediken. Zijn werk verrigt hebbende, meende ARENTSZ wederom over te ſteeken na Waterland; doch men belette het hem: zijne toehoorders, een mat van zijne bekwaamheid onder zich willende houden, drongen hem ſtedewaarts, en voorts na binnen. Zedert predikte hij meermaalen op de Lastadje, en ook nu en dan in eene Spijker, of Pakhuis. Zints dien tijd ſchijnt ARENTSZ, eenigen tijd, hier zijn vast verblijf gehad te hebben, den dienst voor de Hervormden waarneemende, nevens twee andere Leeraars, NIKOLAUS SCHELTIUS en PIETER GABRIËL, die hem wel in geleerdheid, maar niet in ijver overtroffen. Hij verſtondt geene andere dan zijne Moedertaal, doch was met een kloek verſtand en bondig oordeel begaafd; zeer bedreeven in de Schriftuure, en afgeregt op het wederleggen van andersdenkenden; daar bij zo welſpreekende, dat hij de gemoederen gevoelig wist te treffen; rekkelijk, eindelijk, omtrent leerbegrippen, welke hij als niet volſtrekt noodig ter zaligheid aanmerkte.

Van elders is bekend, welke beroerten, ten deezen tijde, binnen *Amſterdam* ontſtonden. De Hervormden namen allengskens toe in getal, en begeerden meerdere vrijheid. Men ſloot een Verdrag, 't welk, aan de zijde der Gemeente, door JAN ARENTSZOON en PIETER GABRIËL, nevens zestien Burgers, ondertekend wierdt. ARENTSZ en GABRIËL ſchreeven, agter hunne naamen, de eerſte, *Dienaar der Gereformeerde Kerk*, de andere, *Dienaar der Gemeente Christi te Amſterdam*. Beiden beloofden aan de Wethouders onderdanigheid en trouwe in burgerlijke zaaken, en wierden daarop in der Stede beſchutting en beſcherming genomen.

Onder dit alles liepen de Hervormden nog al na buiten ter preeke, hoewel hun, bij het Verdrag, de Minderbroeders-Kerk ten gebruike was toegeſtaan. Op eenen Zondag, in de maand October des Jaars 1566, vergaderden in dezelve veele Onroomſchen; doch de plaats ten hunnen gebruike nog niet be-

bekwaam vindende, liepen ze 'er ſpoedig uit. Burgemeesteren, voor kwaade gevolgen hier van bedugt, bewoogen eenen REINIER SIMONSZOON VAN NEK, om den Leeraar JAN ARENTSZOON, van hunnentwege, op den predikſtoel te geleiden. Dit geſchiedde nog dien zelfden Zondagmiddag.

Een gantsch ongunſtigen keer namen de zaaken der Hervormden te *Amſterdam*, in het volgende Jaar 1567. Het geweld der Vervolginge moesten zij ontvlugten buiten het Vaderland. Veelen namen de wijk na *Emden*; onder deeze bevondt zich JAN ARENTSZ. Hoe lang hij aldaar vertoefd hebbe, is ons niet gebleeken; dit wel, dat hij, ten tijde van het beleg van *Alkmaar*, in den Jaare 1573, zich binnen die Stad bevondt, en 'er zijne dagen eindigde. Van hem wordt verhaald, dat hij, leggende op zijn krankbedde, en zijn einde voelende naderen, Mr. NANNING VAN FOREEST, naaderhand Raadsheer in den Hoogen Raad, PHILIPS KORNELISZOON, en andere zijne gemeenzaame vrienden, bij zich hebbende doen koomen, dezelve tot ſtandvastigheid vermaande, met voorſpelling van eene gelukkige uitkomst en behoud der Stad. *God*, zou hij geroepen hebben, *zal eene goede uitkomst geeven, en de vijand de Stad ditmaal niet winnen.* Het gevolg leerde de gegrondheid diens voorzeggens.

Zie L. J. REAAL, *Memorien*; HOOFT, *Ned. Geſchied.* BRANDT, *Hiſt. der Reformatie.*

JAN DE BAKKER, een der eerſte belijders en verkondigers der Leere van LUTHERUS, in de Nederlanden, hadt, in weerwil van hem zelven, en alleen op ſterk aanhouden van zijnen Vader, den Geestlijken ſtaat aangenomen. Zedert wierdt hij Priester te *Woerden*. Getuige van de gruwelen, welke de ongehuwde ſtaat der Kerkelijken voortbragt, en zelve, daarenboven, niet ongenegen tot het huwelijk, hadt hij eene Vrouw getrouwd. Hem mishaagden, wijders, veele leerſtellingen der Roomſche Kerke, omtrent welke hij van oordeel was, dat het gros der Christenen nader diende onderricht te worden. Van hier zijne koen-

koenheid in het wederſpreeken van menſchelijke inſtellingen. 't Een en ander deedt hem, bij de Geloofsonderzoekeren, eerlang, in 't oog loopen. 't Gevolg was, dat hij in *'s Graavenhage* in hegtenisſe wierdt geſteld. In zijn verhoor voor zijne Regters vielen verſcheiden redewisſelingen voor. Hij verklaarde, niets te willen vaſtſtellen, dan 't geen in de II. Schriftuure was uitgedrukt, in zulk een verſtand, als de H. Geest, door wiens ingeeving dezelve geſchreeven was, die wilde verſtaan hebben; tot welks uitlegginge men geene andere woorden, dan die der Schriftuure zelve, noodig hadt. Den Christenen, beweerde hij, ſtondt het niet vrij, door geweld iemand tot het Geloof te dwingen. Men moest de menſchen dwingen in te gaan, gelijk als God dwingt en gebiedt te dwingen, niet met gevangenisſen, ſlagen of vuur, maar met weldaadigheid, en inſcherping van 't Godlijk woord, met wel te leeven en te leeren. Hij beklaagde zich dat de Hoererij, onder de Priesters, dagelijks gepleegd, gebiegt en vergeeven wierdt. Hij bekende het geweld, welk hij op zich zelven hadt geoeffend, om zich van Vrouwen te onthouden, doch de drift der Natuure niet te hebben kunnen overwinnen. Om allen aanſtoot, zo veel mogelijk, te vermijden, was hij daarom heimelijk en zonder getuigen getrouwd. Ondanks 's Mans redenen, wierdt JAN DE BAKKER ten vuure verweezen. Zijn Vader bezogt en verſterkte hem in de Gevangenisſe. *Zijt wel gemoed*, dus ſprak hij hem aan, *vaar voort in 't goede. Naar 't voorbeeld van Abraham, ben ik bereid, mijnen zeer lieven Zoon, die mij nooit misdaan heeft, Gode op te offeren.* Op den dag, 't was de vijftiende van September, als het doodvonnis aan hem zou volvoerd worden, ontwijdde men hem vooraf op eene hooge ſtellaadje. Toen omhing men hem met een kort geel kleed, en zette hem een Zotskap op het hoofd. In 't voorbijgaan van de Gevangenisſe na de Strafplaats riep hij de geenen, welke, om het geloof, aldaar zaten opgeſlooten, eenige verſterkende en vertroostende woorden toe. Met een vrolijk gejuig en handgeklap wierden deeze beantwoord. Men bondt hem aan een paal, worgde hem, en verbrandde voorts zijn lichaam tot asch. Dus deerlijk een uitcinde hadt JAN DE BAKKER, in den ouderdom van weinig meer

dan zesentwintig jaaren. Zints de prediking van LUTHERUS, was hij, in *Holland*, de eerſte Martelaar.

Zie GNAPHEI, *Hiſtoria de Martyrio J. Piſtorii a Woerden*; *Hiſt. der Martelaaren.*

JAN BOKELSZOON, naar zijne geboorteplaats ook JAN VAN LEIDEN genaamd, was een dier befaamde geestdrijvers of bedriegers, *Herdoopers* genaamd, welke, lang vóór het midden der Zestiende Eeuwe, in de Nederlanden en elders, veele ſchrikbaarende ongereldheden pleegden. Te *Munſter* was, ten deezen tijde, de Hervorming ingevoerd. Een aantal van heethoofdige Dweepers hadt die Stad uitgezien, om 'er hunnen Zetel te vestigen. JAN BOKELSZOON wierdt, nevens anderen, in 't einde van het Jaar 1533, derwaarts gezonden. Wel haast kreegen zij een talrijken aanhang, van lieden van allerlei ſlag, meest uit de heffe des volks, die niets te verliezen hadden. Van zin om zich meester te maaken van de Stad, jaagden zij de zulken, die 't met hun niet eens waren, eenen doodſchrik aan, met een oproerig gejuil langs de ſtraaten: *Maakt u van hier, gij Godloozen, 't en zij gij allen te zamen wilt uitgeroeid worden: want allen, die zich weigeren te laaten doopen, zal men doodſlaan.* BOKELSZOON bevondt zich mede aan het hoofd dier Oproerkraaiers, die zich, wel haast, van de Stad meester maakten. Thans begon hij nog meer de blijken te vertoonen van, zal ik het dweepzucht of raazernije noemen. Niet hooger dan den ouderdom van ſlegts vierentwintig jaaren bereikt hebbende, bevondt hij zich thans nog in 't vuur zijner jeugd. Volgens 't getuigenis van CORVINUS, die hem meermaalen hadt geſproken, was hij geenzins misdeeld van verſtand. Van welſpreekendheid hadt hij, nog Kleermaaker zijnde te *Leiden*, dikmaals blijken vertoond, geduurende zijne verkeering met de Rederijkers, welke hij, van tijd tot tijd, een Tooneelſtuk holp uitvoeren. Gaarne plagt hij toen voor Koning te ſpeelen. Het jokken van dien

tijd

tijd deedt hij nu, allengskens, in ernst verkeeren. Eer hij daar toe kwam, gedroeg hij zich als een volkomen dolleman, als een verſmaader van kuischheid en betaamelijkheid. Voorgeevende, met den Geest van God begaafd te zijn, liep hij moedernaakt langs de ſtraaten, onder het roepen *dat de Koning in Zion gekoomen was.* Openlijk begon hij de Veelwijverij te drijven, en nam drie Vrouwen tevens. Daar naa wendde hij voor, van boven bevel te hebben ontvangen tot het aanſtellen van twaalf Regters in Israël. Om den moed te beneemen aan de geenen, die beſtaan zouden zijn gezag te lochenen, ſtelde hij eenen Scherpregter aan, om hem met den dood te ſtraffen. Wel vijftig wierden het ſlagtoffer van dat beſtaan. Niet lang bleeven de Regters in 't bewind. Geholpen door zekeren Goudſmid, JAN DUIZENDSCHOON, die voorgaf, last van den hemel te hebben ontvangen om JAN VAN LEIDEN tot Koning aan te ſtellen, zette hij de Regters af, en aanvaardde den tijtel van Koning van dit nieuw Jeruzalem. Nevens dien tijtel matigde hij zich het gezag en de uitwendige tekens aan. Hij verkoos eenige Staatsdienaars en Raaden, en droeg eene Kroon op het hoofd. Geduurende zijne verkeering onder de Leidſche Rederijkers een denkbeeld gekreegen hebbende van de pragt der Oosterſche Vorſten, bootſte hij thans hunnen praal naa. Wanneer hij, te paerd, door de Stad reedt, hebbende de voeten getooid met gouden ſpooren, verzelden hem, nevens den overigen ſtoet, twee knegts; de eene droeg het Oude Testament, de andere een Zwaard. Alwie voor den voorbijrijdenden Koning niet op de knieën viel, moest zijn verzuim van eerebetooninge, op ſtaanden voet, met den dood boeten. Even als de wellustige Vorſten in het Oosten, nam hij, naa de boven gemelde, nog verſcheiden Vrouwen, tot veertien of vijftien in getal. Uit het zelfde beginzel voerde eene van deeze, bij uitſteekendheid, den naam van *Koninginne*, en een gouden Kroon op het hoofd. Deeze was eene jonge en ſchoone Vrouw, een Brouwers Dogter van *Haarlem*, en Weduwe van MATHYSZOON, een der Dweepers, weleer Bakker in de ſtraks genoemde Stad. Behalven zijne willekeurige overheerſching over alle zijne onderdaanen, niemand van welke het hart hadt om zich over

hem

hem te beklaagen, zogt hij ook de Oosterſche Dwingelanden te evenaaren, in het voeren van volſtrekt gezag over zijne Vrouwen. Eene derzelven, die het beſtondt zijne handelwijzen af te keuren, onthalsde hij, in 't openbaar, met eigen handen. Om te toonen, dat zijn rijksgebied niet aan *Munſter* was bepaald, zondt hij eenigen na buiten, heel tot in Holland en Friesland, om 'er zijn gezag te ſtaaven. Zelf benoemde hij eenen JAKOB VAN KAMPEN tot Bisſchop van *Amſterdam*.

Een Koninkrijk, intusſchen, dus ſlegt gevestigd, kon van geen langen duur zijn. De Bisſchop van *Munſter* ſloeg het beleg om de Stad, en maakte 'er zich, bij verraſſing, meester van, in den nacht van den drieëntwigtigſten Junij 1535. JAN VAN LEIDEN, den overval te laat gewaar wordende, bragt wel eenig volk in de wapenen, doch moest, eerlang, kamp geeven. Hij viel in 's Bisſchops handen, welke, naa hem ten ſchouwſpel door het omleggende land gevoerd te hebben, op het Slot *Bevergerne* in ſcherpe gevangenis liet zetten. Hier bezogt en ſprak hem, van tijd tot tijd, de boven gemelde CORVINUS, een Luthersch Predikant, die, zedert, van het voorgevallene te *Munſter*, een uitvoerig verhaal in 't licht gaf. In dit verhaal vinden wij tevens een verſlag van JAN VAN LEIDENS bijzondere leerbegrippen. Volgens 's Mans opgave kwamen dezelve, hoofdzaakelijk, hier op neder: „ Het duizendjaarig Rijk moest in „ een eigenlijken zin worden verſtaan. Wanneer de Overheid „ iets geboodt, ſtrijdig met de Leere van CHRISTUS, mogt „ men haar wederſtaan. De Doop mogt aan geene andere dan „ volwaasſenen worden toegediend. Het lichaam van CHRISTUS „ was niet genomen uit dat van MARIA, maar door hetzelve „ gegaan, even als de Zonneſtraalen door het glas. De Veel- „ wijverij, hoewel door de burgerlijke Wet verbooden, hieldt „ hij in haar zelve voor geoorloofd." Meer dan zes maanden duurde zijne gevangenis. Naa dat men hem den dood hadt aangezeid, gevraagd zijnde, of hij eenen Priester begeerde, betuigde hij, in zijn uiterſte zich gaarne van verſtandigen raad te willen bedienen. Aan 's Bisſchops Kapellaan beleedt hij, met de blijkbaarſte aandoeningen van berouw, *tienmaalen den dood verdiend te hebben, indien hij tien leevens hadt te verliezen.* Op een anderen tijd, egter, zeide hij, *wel tegen de*

de waereldlijke Overheid, maar niet tegen God gezondigd te hebben. Op den drieëntwintigſten Januarij des Jaars 1536, ruim het vijfentwintigſte zijns ouderdoms, wierdt, in de Stad *Munſter*, zijn doodvonnis volvoerd. Het hieldt in, dat hem het vleesch, met gloeiende Tangen, uit het Lichaam geneepen, hij voorts met een Dogge doorſtoken, en eindelijk het Lijk, in een ijzeren Kooi, aan den *St. Lambertstoren*, ten toon moest gehangen worden. Bijkans een uur lang duurde het nijpen en martelen.

Zie A. CORVINUS, *de Monaſt. Obſidione*; BRANDT, *Hiſt. der Reformatie.*

JAN VAN GEELEN, was een der helpers en medeſtanders van JAN BOKELSZOON *van Leiden*, in de Munſterſche gewelddaadigheden. Zedert zondt hem zijn gewaande Koning, met eene goede ſomme gelds, na Friesland. Aan het hoofd van een goed getal lieden van zijn ſlag, bemagtigde hij, in die provincie, het *Oude Klooster*, een weinig ten Oosten van de Stad *Bolswerd* gelegen, verdreef de Monniken, en vernielde de Beelden en andere Kerkſieraaden. Voor de overmagt van JURGEN SCHENK, Stadhouder van 't Gewest, moest hij zijne bemagtiging ſpoedig ruimen. Toen begaf hij zich na *Amſterdam*, daar hij zijnen naam veranderde, en zich uitgaf voor eenen Koopman. Van hier deedt hij eenen keer na *Bruſſel*, daar hij zich liet aandienen bij de Landvoogdesſe MARIA, van welke hij, voorgeevende berouw te hebben van zijne aankleevinge der Herdoopers, en onder belofte van de Stad *Munſter* in 's Keizers handen te zullen leveren, brieven van vergiffenisſe verworf. Met deeze geſterkt, keerde hij te rug na *Amſterdam*, daar hij nu openlijk onder de burgers, doch in 't geheim meest met de verborgene Herdoopers verkeerde. Van deeze kreeg hij ſpoedig een zo talrijken aanhang aan zijne koorde, dat men het beſluit nam, eenen aanſlag op de Stad te waagen, ten voordeele van Koning JAN VAN LEIDEN. Om dit oogmerk te volvoeren, hadt JAN VAN GEELEN, daarenboven, driehonderd inwooners van *Benskoop*, een Dorp bij *Ts-*

ſel-

ſelſtein, beſcheiden, om na de gemelde Stad op te trekken. De ſchroomlijke beweeging, welke hier op volgde, is bekend, en elders door ons verhaald. Zo vast hieldt zich VAN GEELEN van de overwinninge verzekerd, dat hij eenen van de zijnen, wien de moed begon te zakken, zogt op te beuren, met de aanzegging dat 's anderendaags vóór tien uure de Stad de hunne zijn zoude, zonder eenige bloedſtorting. Doch toen hij vernam, dat een goed aantal zijner medeſtanders gevangen genomen of gedood was, begaf hem inſgelijks de hoop op den voorſpelden uitſlag. Der ſtraffe bewust, welke hij, als hoofd en aanvoerder der muitelingen, hadt te wagten, indien hij in de handen der Regeeringe viel, nam hij de vlugt op den Toren van 't Stadhuis. Om harder dood te ontgaan, ſtelde hij zich hier bloot voor de Kogels, welke, door de burgers, van den Dam op die hoogte geſchooten wierden. Spoedig trof hem een van dezelve, en bragt hem eene doodelijke wonde toe. Hij zieltoogde nog, toen eenige Burgers boven kwamen. Deeze worpen hem van de hoogte tot beneden op de ſtraat; waar door zijn lichaam geheel verpliet wierdt

Zie HORTENSIUS, *Tumult. Anabaptiſt Hiſt.*

JAN HARINGS, een Burger van *Hoorn*, der gedagtenisſe waardig, *om een Romainſtuk*, ſchrijft HOOFT, door hem bedreeven, en het daar door veroorzaakt behoud van veelen zijner Spitsbroederen. Vervolgd door eene bende Spanjaarden, langs den Noordelijken oever van het Y, kwamen ze aan eene engte, alwaar de Dijk aan den buitenkant van het Y, en van binnen door een klein Meirtje wierdt beſpoeld. HARINGS, met de zijnen den vijand op de hielen hebbende, hieldt alleen ſtal, en met ſchermutzelen tegen de voorſte vervolgers het zo lang uit, tot dat zijne makkers tijd gehad hadden om een merkelijken affſtand vooruit te raaken. Toen, eindelijk, het getal der vijanden hem over de hand liep, ſprong hij in 't Meirtje, en won, ondanks het ſchieten op hem, door zwemmen, den overkant; van waar hij het verder, door de weide, voor *Monnikendam* bragt. In

't

't zelfde jaar als dit voorviel, 't was in 1573, was hij tegenwoordig in eenen Scheepsſtrijd op de Zuiderzee. Een ander blijk van onverzaagdheid vertoonde hier de dappere HARINGS. Hij bevondt zich op een Schip, 't welk in den morgenſtond, bij het tweelicht (want het gevegt duurde den nacht door) dat van den Spaanſchen Admiraal aan boord klampte. Thans ſprong de heldhaftige JAN op het Admiraalſchip over, klauterde langs de takels na boven, rukte voorts de Vlag van den Steng, en klom alzo na beneden. Een groot einde weegs was hij reeds gevorderd, en hij nu vol hoope om met dit zegeteken zijne makkers te zullen verraſſen, wanneer een Kogel, door een luik van 't Schip, zo juist op hem gemikt wierdt, dat hij dood neder kwam.

Zie HOOFT, *Nederl. Hiſtorien.*

JAN KLOPPER, woonagtig te *Egmond*, ten tijde van Heere JAN VAN EGMOND *Arendszoon*, verdient hier vermeld te worden, wegens den hoogen ouderdom, welken hij beleefde. Volgens 't getuigenis van GOUDHOEVEN ſtorf hij in den Jaare 1530, in den ouderdom van honderdveertig jaaren. Eenen langen reeks van jaaren hadt hij de gewoonte gehad, om ſlegts éénmaal in de vierentwintig uuren te eeten, en altoos niet eerder dan na dat de Zon was ondergegaan.

Zie *Holl. Kronijk.*

JAN KORNELISZOON FEMMES, een Boer in Friesland, aangaande welken WINSEMIUS het volgende zeldzaam bedrijf verhaalt. Met zekeren THOMAS THOMASZOON ging hij eene weddenſchap aan, volgens welke hij aannam, een rond jaar, zullende beginnen op den elfden Junij des Jaars 1611, en eindigen op den zelfden dag des volgenden jaars, zonder Vrouw, kinderen, vrienden of eenigen anderen mensch, te zullen doorbrengen op eene zekere Zandplaat, aan de Noordzee, tuſſchen de Eilanden *Terſchelling* en *Ameland*. Hij verzette daar op zijne wagens, paerden, ploegen en verdere gereedſchappen tot den land-

landbouw behoorende, nevens zijnen inboedel, indien hij 't den beſtemden tijd niet konde uithouden. Deedt hij 't, daarentegen, dan zou hij van zijnen medewedder eene bepaalde zeer aanzienlijke ſomme gelds ontvangen. Zo gedaan als gezegd. Op den elfden Junij vertrok JAN FEMMES, met Schipper FREDERIK JETZES, na het genoemde verblijf, ongeveer drie mijlen van de Frieſche Kust gelegen. Eenige vrienden verzelden hem derwaarts; zij booden hem de hand tot het oprichten van een huisje, in zulker voege aangeleid, dat het, door middel van een Vijzel, konde om hoog geſchroefd of nedergelaaten worden, naar gelange het wasſend of vallend water medebragt. Dit verrigt zijnde, namen zijne vrienden affcheid van hem. Stormwinden, verzeld van hooge vloeden, deeden hem, meer dan eens, gevaar zijns leevens loopen. Op zekeren nacht, in November of December, ontdreef hem de Vijzel. Het water, door den harden wind zeer hoog opgezet, ſpoelde over de zoldering van zijne wooning heen. Geene andere gedagte hadt hij nu, of zijn huisje zou door den vloed van zijne grondſlagen worden weggeſpoeld. Zich ter dood bereidende, bondt hij zich vast aan een der ſtijlen van 't gevaarte, in de hoope dat dit aan land ſpoelende, zijn lijk dus gevonden en voorts zou begraaven worden. Het bedaaren van den wind en 't ſchielijk vallende water voorkwam dien ramp. Straks tijde hij te werk om het beſchadigde te herſtellen. Den Winter aldus zijnde doorgeworſteld, ontving hij, in het volgende voorjaar, bezoek van menig Schip: voor hem geen kleine troost, vermids hij, door aanhoudenden mist en donker weder, in een tijdverloop van zevenentwintig dagen, Toren noch Schip gezien hadt. Hij geneerde zich, intuſſchen, met Zeevisch, welke, om en bij zijn elendig verblijf, in menigte was te vangen. Eindelijk verſcheen de elfde Junij; lang gewenschte dag, op welken de Schipper, die hem op de Zandplaat hadt gebragt, den veel waagenden JAN FEMMES van daar kwam afhaalen.

Zie WINSEMIUS, *Frieſche Kronijk.*

JAN

JAN MATTHYSZOON, een Bakker van *Haarlem*, ongeleerd, doch ſtout van aart, en van den geest der Dweeperije bereeden. Hij was een der vroegſte invoerders der herdooperije hier te Lande. Even als MELCHIOR HOFMAN zich voor ELIAS uitgat, waande hij ENOCH te weezen. Hij was getrouwd; doch vermids zijne huisvrouw reeds eenigzins in de jaaren ſchoot, verſtootte hij dezelve, en bepraatte eene jonge en ſchoone Brouwersdogter om met hem door te gaan. Zij onthielden zich, eenigen tijd, te *Amſterdam*, alwaar hij zich uitgaf voor een Leeraar, aan welken God veele dingen hadt geopenbaard, welke hij nog niet rugtbaar konde maaken. Van tijd tot tijd zondt hij Leeraars uit; de boven vermelde JAN BOKELSZOON ontving, onder deeze, van hem zijne aanſtelling. Hij volgde hem, eerlang, na *Munſter*, en was een der voornaamſte bewerkers van de bemagtiginge dier Stad. Even als de andere, zogt MATTHYSZOON, door geweld en wreedheid, zijne voorwendingen eener hemelſche zendinge te handhaaven. Zekeren Smid, hem noemende een Drekprofeet, en in 's Mans bedrijven geen behaagen ſcheppende, doorſtak hij eigenhandig met eene ſpieze. Geduurende 't beleg van *Munſter*, liep hij als een dolleman door de Stad, onder het roepen dat *God de Vader hem bevolen hadt, de vijanden te vernielen.* Straks ſnelt hij ter poorte uit, kwetst eenige Soldaaten, doch wordt te gelijk van hun derwijze ontvangen, dat hij 'er zijnen dood vondt.

Zie OFFERM. *de Diſſid. Relig. in Sæc.* XVI.

JAN VAN OPHOOREN, in den Jaare 1578, Leeraar onder de Vlaamſche Doopsgezinden te *Embden*, in Oostfriesland, was een der harde drijvers en voorſtanders van den Ban, om verſchillende begrippen in den Godsdienst, hoedanigen, in de vroegere tijden, onder die Gezinte, veelen gevonden wierden, doch die thans, door de meêrdere beſchaafdheid der Eeuwe en toeneemende oeffening, althans hier te Lande, meest zijn uitgeſtorven. 'Er was, ten zijnen tijde, eene ſcheuring ontſtaan, tusſchen de zo genaamde Vlaamſche en Frieſche Doopsgezinden,

voorál door bewerking van OPHOOREN, die, ſchrijft BRANDT, „ ten lesten ſich ſelven in ſijn eigen' preçijsheid ſoo diep ver„ warde, en ſoo ver verdoolde, dat hij alle de Vlaamſche Leer„ aars en Gemeentens oordeelde van den rechten grondt der „ waerheid te ſijn afgeweeken, en met ſijn' huisvrouw, gelijk „ ELIAS, alleen overig en te recht ſtaande was gebleeven." Zo hoog liep zijne ſtoutheid in 't bepaalen en aanmatigen van gezag, dat hij aan eenige Vlaamſche Leeraaren, welke, naar 's Mans begrip, in dooling ſtaken, in het bijzijn van zijne huisvrouwe, als zijne eenige en waaragtige getuige, het Banvonnis aankondigde. Intuſſchen ergerde zich grootelijks aan deeze onbeſcheidenheid en geestlijke hovaardije zijne eigen Gemeente, welke hem, diensvolgens, afzette. Toen begaf hij zich na *Norden*, doch verviel 'er, bij mangel van genoegzaame medeſtanders van zijne ſtijfzinnigheid, tot zo diep eene armoede, dat hij, zegt de boven genoemde Hiſtorieſchrijver, „ zijne voo„ rige vrienden, welke hij, zo veel in hem was, uit den he„ mel bande, nog op aarde van doen hadt." De eenige grond zijns beſtaan was, hunne vrijwillige toereiking van aalmoezen. In diepe armoede eindigde hij zijne dagen.

Zie BRANDT, *Hiſt. der Reformatie.*

JAN REILOFSZOON VAN HOORN, een moedig Zeeheld. Hij was tegenwoordig in het gevegt voor *Kadix*, in den Jaare 1664, ter gelegenheid als eene zeer rijke Smirnaſche Vloot, op haare thuisreize, door zeven Engelſche Oorlogſchepen, zo verraderlijk als onverhoeds wierdt aangevallen. Hij voerde het bevel op het Schip *de Koning Salomon*. Lang hieldt hij het uit tegen vier Koningsſchepen, die hem omſingelden, zonder dat een der andere Hollandſche ſchepen, welke de Vloot geleidden, hem te hulpe kwam. Het ſneuvelen van den Opperbevelhebber PIETER VAN BRAKEL, al vroeg voorgevallen, zal eenige verwarring, en dus dit agterblijven van onderſteuninge, veroorzaakt hebben. Naa lang vegtens, en toen JAN REILOFSZOON eenigzins in onmagt lag, klampte hem een Engelsman aan boord, en zette eenig volk over, tegen 't welk men nu hand aan hand moest veg-

vegten. Gedurende het gevegt hadt hij eenige ſchooten onder water bekoomen. Wel haast liep hier door zo veel water binnen, dat het Schip, eerlang, zonk, met wel honderd Engelſchen, die allen verdronken. REILOFSZOON, met eenige weinigen van zijn volk, bergde zich in de Sloep, en bereikte, na veel zukkelens, de Engelſche Kust. Jaar en dag wierdt hij aldaar in hegtenisſe gehouden. Naa zijne ſlaaking en wederkomst in 't Vaderland, benoemden hem de Burgemeesteren van *Amſterdam*, tot loon zijner dapperheid, tot Kapitein op een der vier Oorlogſchepen, welke voor Uitleggers dienden, ter beveiliginge van de Zuiderzee. Naderhand ontving hij, als Kommandeur, het bevel over de Oorlogſchepen, die in het Y, op de hoogte van *Durgerdam*, geplaatst waren, om dien ſleutel van *Amſterdam* te bewaaren.

Zie BRANDT, *Leven van* DE RUITER.

JANSENISTEN, dus genaamd naar hunnen ſtigter KORNELIUS JANSENIUS, Biſſchop van *Yperen*, van wien wij, vervolgens, nader verſlag zullen doen, maaken uit, een vrij talrijken aanhang onder de Roomschgezinden hier te Lande. Aanleiding tot derzelver opkomst gaf, de uitgave van een van 's Mans Werken, naa zijn overlijden, door eenen zijner Vrienden bezorgd. Het voerde den tijtel van *Auguſtinus*, omdat, naar de meening des Schrijvers, de inhoud met de gevoelens van den Kerkvader van dien naam overeenſtemde. Het Werk is verdeeld in drie Deelen. Het Eerſte Deel behelst een Hiſtorisch berigt wegens de *Pelagiaanſche* geſchillen in de Vijfde Eeuwe. Het *Tweede* ontvouwt de Leere van AUGUSTINUS, aangaande de geſteldheid en vermogens der Menſchelijke Natuure, in haaren oorſpronklijken, gevallen en vernieuwden ſtaat. Het *Derde* Deel handelt, volgens de begrippen diens Kerkvaders, over de hulp der heiligmaakende Genade, door CHRISTUS aangebragt, en de eeuwige Voorſchikking der Menſchen en Engelen. Meestal wordt dit alles voorgedraagen met de eigen woorden van AUGUSTINUS, naardien de Schrijver niet zo zeer ten oogmerke hadt, zijne eigen gevoelens op te geeven, als wel om te doen zien, hoe de

beroemde Kerkvader de gemelde onderwerpen verſtaan en verklaard hadde.

Het Boek *Auguſtinus* was niet in 't licht gekoomen, of het baarde ſtraks zeer veel opziens. De *Jeſuiten*, in 't bijzonder, verzetteden zich daar tegen, trokken 'er vijf ſtellingen uit, en bezorgden dat dezelve te *Rome*, als kettersch, veroordeeld wierden. Wat hier omtrent, in andere Gewesten, zij voorgevallen, behoort niet tot mijn plan. Hier te Lande begonnen de *Janſenisten* eenen naam te maaken, vooral omtrent den aanvang deezer Eeuwe. Zedert de verandering der Regeeringe, in de Nederlanden, beſchouwde men te *Rome* de Roomschgezinden aldaar niet meer als eene *Kerk*, maar als eene bloote *Zending*. Van hier dat de Paus niet meer eenen Aardsbisſchop van *Utrecht* bevestigde. Alleenlijk benoemde hij eenen Apostoliſchen Vikaris of Stedehouder, aan welken, onder oogluiking der hooge Regeeringe, het zenden en inwijen van Prieſters wierdt toevertrouwd. PETRUS KODDE, Aardsbisſchop van Sebaste, bekleedde dien post in 't begin deezer Eeuwe. Hij ſtondt in de gevoelens van JANSENIUS, en wierdt, als zodanig, te *Rome* aangeklaagd. Vergeefs zogt men, in eenen Brief, door ruim driehonderd Priesters in de Nederlanden ondertekend, in den Jaare 1701 na *Rome* gezonden, hem van die aantijginge te zuiveren. De Aardsbisſchop wierdt te *Rome* ontbooden en afgezet. In zijne plaats benoemde de Internuncius te *Bruſſel* eenen THEODORUS DE KOK, van *Leiden*, tot Onder-Vikaris. Doch alzo hij zijn ampt oeffende zonder verlof der Regeeringe, ontving hij bevel om daar van af te houden. Een ander verving toen zijne plaats, en hadt men, zedert, eene opvolging van dusdanige Gevolmagtigden, van welke de Priesters deezer Gezinte hunne aanſtelling ontvangen. 't Geen de Janſenisten van de overige Leden der Roomſche Kerke inzonderheid onderſcheidt, is, behalven hun aandringen op ſtrenge Godsvrugt, hunne meening aangaande den Roomſchen Paus. Deezen merken ze aan als het zienlijk en bedienend Hoofd en den voornaamſten Herder der Geloovigen op aarde, zonder, evenwel, hunne gehoudenheid te erkennen om aan hem eene blinde gehoorzaamheid te moeten toedraagen. Diensvolgens beſchouwen ze den

Paus

Paus als feilbaar, en beweeren dat zijne plegtige uitſpraaken aan de H. Schriftuure en de Regels der Kerke moeten getoetst worden. De overeenkomst of ſtrijdigheid daar mede bepaalt hunne aanneeming of verwerping.

Zie J. L. MOSHEIM, *Kerkl. Geſchiedenis*, Deel VIII.

JANSENIUS, (JAKOBUS) geboortig te *Amſterdam*, alwaar hij in den Jaare 1547 ter waereld kwam. Vroeg verloor hij zijnen Vader. De Moeder, eene Vrouw van eenig vermogen, zondt hem, in den Jaare 1564, na *Leuven*, om 'er in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid te worden onderweezen. Tot Licentiaat bevorderd, wierdt hij, in den Jaare 1575, Eerſte Voorzitter in het onlangs opgerigt Kollegie der *Auguſtynen*, en, vier jaaren laater, Voorzitter van het Pauslijk Kollegie. 's Jaars daar aan aanvaardde hij het Hoogleeraarampt in de Godgeleerdheid. Het Dekenſchap in de Kathedraale Kerk van ST. PIETER viel hem ten deele, in den Jaare 1614. Doch zijne aanhoudende lichaamsongeſteldheid, vooral het Handeuvel, daar hij veel mede gekweld was, verhinderden hem, de pligten diens Ampts waar te neemen; hij was genoodzaakt, hetzelve door eenen anderen te laaten bedienen. Hij overleedt op den dertigſten Julij des Jaars 1625. Behalven andere Werken, zijn van hem voorhanden *Uitleggingen* over eenige Boeken van het O. Testament, en over het *Euangelie van Joannes*.

Zie MIRÆUS *de Script. Sæc.* XVII; VAL. AND. *Bib. Belg.*

JANSENIUS, (KORNELIUS) een vermaard Godgeleerde der Zestiende Eeuwe, en wel te onderſcheiden van eenen anderen van dien naam, den grondlegger van ſtraks vermelden Aanhang, was geboren te *Hulst*, in Vlaanderen. De gronden zijner Godgeleerde kennisſe leide hij te *Leuven*. De Koning van *Spanje* zondt hem op de Kerkvergadering van *Trente*.

Ter gelegenheid der oprigtinge van verſcheiden nieuwe Bisdommen in de Nederlanden, bekwam hij dat van *Gent*. Hij bezat den Stoel daar van, tot zijnen dood toe, die in den Jaare 1576 voorviel. De meest bekende van zijne Schriften zijn: *Overeenſtemming der Euangelisten, met Uitleggingen. Uitbreiding over de Pſalmen, Spreuken en Prediker.*

Zie SWEERTII *Athenæ Belgicæ.*

JANSENIUS, (KORNELIUS) van wien de *Janſenisten* hunnen naam ontleenen, wierdt gebooren op den achtentwintigſten October des Jaars 1585, in een Dorp, niet verre van *Leerdam*. Zijn Vader, ORJE genaamd, was een Smid van zijn Ambagt; doch, eenig vermogen bezittende, zondt hij zijnen Zoon na *Utrecht*, om 'er in de gronden der Taalkennisſe te worden onderweezen. Zo ras hij hier in genoegzaame vorderingen hadt gemaakt, vertrok hij na het Hoogeſchool te *Leuven*. Na verloop van twee jaaren maakte hij zo goeden voortgang, onder opzigt der *Jeſuiten*, in de beoefening der Wijsbegeerte, dat men hem in ſtaat keurde tot het beklimmen van den Eeretrap van Meester in de Vrije Kunſten. Thans leide hij zich met de borst op de Godgeleerdheid. Door aanhoudend letterblokken haalde hij zich eene ongeſteldheid op den halze, welke men voor een beginzel van Teeringziekte aanzag. In de hoope van bij luchtveranderinge eenige baat te zullen vinden, ondernam hij, op raad der Artzen, eene reize na *Frankrijk*. Twaalf jaaren vertoefde hij in dat Koninkrijk, en maakte 'er een beroemden naam. Op voorſpraak van eenen zijner Vrienden, JOANNES VERGER, verkreeg hij te *Parijs* den post van Leermeester. In een bezoek, welk hij bij dien vriend, woonagtig te *Bajonne*, aflêide, geraakte hij in kennis en won de vriendſchap des Bisſchops dier plaatze. Deeze benoemde hem tot Principaal of Overſte van een Kollegie. Ter gelegenheid der verheffinge diens Kerkvoogds op den Aartsbisſchoplijken Zetel van *Tours*, vertrok VERGER na *Parijs*. JANSENIUS, thans geenen luſt hebbende in het verblijf te *Bajonne*,

ne, keerde te rug na *Leuven*. De roem zijner geleerdheid deedt hem hier den post verwerven van Principaal van het *Kollegie van St. Pulcheria*. Doch alzo hij geen groot behagen ſchepte in de Wijsbegeerte, waar van het onderwijs thans op hem berustte, beklom hij, in den Jaare 1617, den trap van Doktor in de Godgeleerdheid, van welke, eerlang, het openbaar onderwijs als Hoogleeraar aan hem wierdt opgedragen. Tweemaalen bekleedde hij, in die hoedanigheid, den post van Afgevaardigde van den Senaat der Leuvenſche Akademie, bij den Koning van *Spanje*. Deeze benoemde hem, in den Jaare 1630, tot *Profeſſor* der Heilige Schriftuure, en vijf jaaren daar naa, op zijnen geboortedag, en dus het vijftigſte jaar zijns ouderdoms, tot Biſchop van *Ypéren*. Den grond dier bevorderinge, zegt men, hadt, onder andere, geleid, zijn ſchrijven van een Boek ten voordeele der Spanjaarden tegen de Franſchen. Niet lang zat JANSENIUS op den Biſchoplijken Zetel; eene Peſtziekte deedt hem van daar ten grave daalen.

Zie VAL. AND, *Bibl. Belgica*; HEIDEGERI *Hiſt. Papatus*.

JANSSEN, (ANTHONY) was de Vader van den beroemden Nederlandſchen Dichter JOANNES ANTONIDES VAN DER GOES. Hoewel ongeletterd, bezat hij, egter, ſmaak voor de Dichtkunde. Eene menigte van Gedichten, tuſſchen de Jaaren 1679 en 1699 in 't licht gegeeven, kan hier van ten bewijze dienen. Hij ſtorf, op den negenden Junij des Jaars 1696, aan de gevolgen van eenen val in 't water.

Zie LA RUE, *Celett. Zeeland.*

JANSSEN, (ZACHARIAS) gebooren te *Middelburg*, in Zeeland. Indien men af kan op de bewijzen, door LA RUE aangevoerd, (en deeze vertoonen vrij veel waarſchijnlijkheids), zou aan deezen Man de eere der uitvindinge van den Verrekijker moeten worden toegeweezen. De overgroote nuttigheid deezer uitvindinge, zo in de Starrekunde, als in andere opzigten, was, veelligt, de oorzaak, dat verſcheiden Natien de eere daar van zich hebben toegeëigend. Doch haare bewijzen zijn van geen voldoend gewigt, om den Nederlanderen den roem daar van te ontrekken. Op den geleiden grond bouwende, zullen ze de ontdekking tot grooter volkomenheid gebragt hebben. Loutere beuzeltaal is, 't geen deswegen aangaande de Egijptenaars verhaald wordt.

Zie MUSSCHENBROEK, *Beginz. der Natuurk.*

JAUREGUI, (JAN) van geboorte een Biskaaijer, was een dier aterlingen, van welke de Geſchiedenisſen gewaagen, als bekwaam, in hoop op vuil gewin, om hunne handen met 's naasten bloed te bevlekken. Op eene perſonaadje van geen minder rang en aanzien dan Prins WILLEM DEN I, waagde de genoemde ſnoodaart dien verfoeielijken kans. Volgens de echtſte verhaalen heeft zich 't gruwelſtuk aldus toegedraagen. Om zijne meermaalen gelukkig uitgevallene ontwerpen, tot afbreuk van *Spanje*, hadt zich de gemelde Prins den haat op den halze gehaald van dat eerzuchtig Hof, en van die 't daar mede hielden. Om zich van hem te ontdoen, hadt men meenige pooging vrugtloos ondernomen. Zeekere JOHAN D'ISUNCHA, voormaals Commis van den Lijftogt der Koninklijke Spaanſche Legers in de Nederlanden, bezat ſnoodheids genoeg om mede daar aan de hand te leenen. Hij bevondt zich thans in *Spanje*, en de Prins te *Antwerpen*. Hier woonde een GASPAR D'ANASTRO, zijn vriend, een aanzienlijk Koopman, doch wiens zaaken thans zeer wanhoopig ſtonden, of die, inderdaad, volgens zommigen, eene bankbreuk van twintigduizend Guldens maakte. Ter volvoeringe van het ſtuk vondt hij geraaden, deezen in den arm te neemen. Naa meenig brief met hem gewisſeld, en door boden

nader

nader te hebben onderhouden, bragt men 't zo verre, dat ISUNCHA aan zijnen Vriend een geſchrift zondt, met de eigen hand van Koning PHILIPS DEN II ondertekend, waar bij hem, tot loon voor den Prinſenmoord, wierdt toegezegd eene ſomme van tachtigduizend Dukaten, of anders, ter zijner keuze, eene Jaarrente van die ſomme, boven eene Kommanderij van *St. Jakob.* Zulk eene aanbieding; meer dan genoeg om zijne zaaken te herſtellen, maakte indruk op 't gemoed van D'ANASTRO. Doch hem ontbrak de vereischte kloekmoedigheid, om met eigen handen de zaak te volvoeren. Dobberende tusſchen geldzucht en ſchroom, nam hij de toevlugt tot zijnen Kaſſier, of, volgens anderen, zijnen Boekhouder ANTONI VENERO, en hem voorts in 't geheim van den gunſtigen kans, die zich thans voordeedt om uit zijne benaauwdheid gered te worden Hem zogt hij over te haalen, om, in zijne plaats, in 's Prinſen bloed zijne handen te waſchen. Doch VENERO bezat daar toe even weinig moeds als zijn Meester.

Nog al op den buit vlammende, ziet deeze zich genoopt, na een' anderen Moorder om te zien. Zulk eenen vondt hij in den gemelden JAN JAUREGUI, zijnen Dienaar. Hij was een jongeling van drieëntwintig jaaren, op 't geld geſteld en een ijverig Roomschgezinde. Ligtelijk liet deeze zich overhaalen, in het vooruitzigt, om door 't gelukkig volbrengen van 't ſchelmſtuk, tot hoogen ſtaat te zullen verheeven worden, of, ingevalle hij onedekt en gevat wierdt, naamaals de Martelkroon te zullen ontvangen. Ter zijner meerdere verzekeringe, ſtelde D'ANASTRO hem ter hand zeker geſchrift, in 't welk, uit 's Konings naam, aan de Regeering van *Antwerpen* groote gunſten wierden toegezeid, indien zij JAUREGUI heuſchelijk behandelden. Van dit geſchrift moest hij zich bedienen, ingevalle het gebeurde dat hij gevangen wierdt genomen.

Zondag, de achttiende van Maart des Jaars 1582, was de dag, tot het pleegen van het feit beſtemd. 's Vrijdags te vooren ging de Moorder ter biegte bij ANTONI TIMMERMAN, Dominikaaner Monnik, die in 't huis van D'ANASTRO gemeenlijk in ſtilte de Mis deedt. Aan deezen zijn voorneemen omtrent Prins WILLEM geopenbaard hebbende, wierdt hij deswegen hooglijk gepreezen, als een Ontwerp, dienende ter eere Gods, ten bes-

te van den Roomsch-Katholijken Godsdienst, en tot heil des Vaderlands. Nevens de kwijtſcheldíng van zonden op dien dag, diende hij hem den volgenden Zondag het Misbrood toe.

Aldus toegerust, en van een welgeladen Pistool voorzien, vervoegt zich JAUREGUI ter plaatze, alwaar de Prins zich bevondt. Na het bijwoonen van den Godsdienst, hadt zijne Doorluchtigheid, in de Groote Zaal, openlijk het middagmaal gehouden met een talrijk gezelſchap. Den maaltijd geëindigd, en alle de Gasten zijnde opgeſtaan, mengt zich de Moorder onder den drom; veinzende, den Prinſe een Verzoekſchrift te willen overhandigen, mikt hij ſpoedig met een Piſtool, welk hij agter zijnen hoed verbogen hieldt, op 's Vorſten hoofd. De Kogel, welke daar uit vliegt, gaat een weinig beneden 't regter oor na binnen, voorts door 't gehemelte des monds, neemt eenige tanden mede, en koomt beneden het ſlinker Kaakebeen ten voorſchijn. De keelader was gekwetst; en de wonde ware doodelijk geweest, zo niet de hitte van den Kogel en van het ontſtoken Buskruid dien Ader oogenblikkelijk hadde toegeſchroeid. Zijne Doorluchtigheid, zich gekwetst voelende, riep uit: *Ik vergeeve den misdadiger mijnen dood: ſpaart hem het leeven.* Nauwlijks hadt hij dit gezegd, of hij viel in zwijm ter aarde; uit welken hij bekoomen zijnde, ſtraks te bedde geholpen, en bij 't ſchouwen der wonde bevonden wierdt, geene doodelijke kwetzuure te hebben ontvangen. Meermaalen heeft de Prins naderhand verhaald, dat hij, in zijne bedwelming door den Piſtoolſchoot, zich verbeeldde, dat een gedeelte van 't gebouw ingeſtort en hem op 't hoofd was gevallen.

Inmiddels waren eenigen van 's Prinſen Hofbedienden toegeſchooten. 't Zij uit een onbezonnen ijver, of om den Moorder, die, ſtraks na het losſen van 't Piſtool, na zijnen dolk greep, het pleegen van verdere ſeitelijkheden te beletten; zeker is 't, dat zij hem aan een ſchandelijken geregtelijken dood ontrukten, door hem met verſcheiden rapierſteeken te doorgrieven. Zijn lichaam gevierendeeld en onthoofd zijnde, wierden de vier kwartieren aan vier Poorten, en het hoofd op een Bolwerk van 't Kaſteel, ten toon geſteld. Toen ALEXANDER FARNESE, *Prins van Parma*, vier jaaren daar naa,

man, de Stad *Antwerpen* bemagtigd hadt, deeden de Jesuiten de vier kwartieren wegneemen, en met betoon van veel eerbieds en plegtigheids begraven.

D'ANASTRO, hoofdbeleider van het gruwelstuk, was kort vóór den aanslag ter Stad uit na *Duinkerken*, voorts na *Doornik* geweeken, en hadt zich van daar vervoegd bij den Hertog VAN PARMA, bij welken hij, over zijn Ontwerp, zich openlijk beroemde. Op grond van het licht, geschept uit papieren, bij JAUREGUI gevonden, verzekerde men zich van den Boekhouder VENERO en den Monnik TIMMERMAN. Ook kreeg men spoedig brieven in handen van D'ANASTRO, aan zijnen Boekhouder geschreeven. Het ontkennen van medeplichtigheid was hem dus onmogelijk. Hoewel op den Pijnbank gebragt, weigerde, in 't eerst, de Monnik opening te doen van 't geen hem in de Biegt was toevertrouwd. Doch zedert vernomen hebbende, dat anderen, door JAUREGUI, mede in 't geheim genomen waren, deedt hij verslag van zaaken. Hij voegde 'er nevens, geene zwarigheid gevonden te hebben om den Moorder in deszelfs opzet te sterken, in den waan, waar in hij was, dat den Prinse, uit kragt van 's Konings Ban, het leeven onzondig mogt benomen worden. Zedert, egter, bekende hij gedoold te hebben, en verzogt, in gevalle zijn Vonnis ooit het licht zag, dat deeze bewiging tevens waereldkundig mogt gemaakt worden. Even als JAUREGUI, wierden de lichaamen van VENERO en TIMMERMAN gevierendeeld, na dat zij, alvoorens, gewurgd waren. Deeze verzagting van dood was het gevolg des verzoeks van Prinse WILLEM, schrijvende aan den Heere van ST. ALDEGONDE, dat hij hun de misdaad vergaf, en, indien zij sterven moesten, hun een zagte dood mogt worden aangedaan. Men verhaalt dat D'ANASTRO, op zijne vlugt, zich door eenen Trommelslager van *Duinkerken* na *Gravelingen* doende geleiden, van bedrommelinge en benouterdheid zodanig was bevangen, dat hij, in plaats van een enkelen Dukaat, dertig dubbele Spaansche Pistoletten aan zijnen gids tot loon gaf.

Zie SOR, *Aank. Stukken*; REYD en anderen.

JEL-

JELTINGA, eene Adelijke State, in de Frieſche Grietenij *Achtkerſpelen*, in 't Kwartier *Oostergoo*, en meer bepaaldelijk in het vermaaklijk Dorp *Buitenpost*, de gewoone pleisterplaats tusſchen *Groningen* en *Leeuwarden*. 'Er bloeide voormaals in Friesland een Geſlagt, 't welk van deeze State zijnen naam ontleende, of dien daar aan gegeeven hadt. Het laatſte Mansoir van dien naam was Jr. OTTO VAN JELTINGA, in den Jaare 1706 overleeden.

Zie HALMA.

JISP, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, in *Kennemerland*. In haaren omtrek beſlaat zij; volgens de opgave in de Quohieren der Verpondingen, 733 Morgens en 495 Roeden Lands. Gelijk het veelal gaat, was ook hier het getal der Huizen niet altoos even groot. In den Jaare 1749 telde men 'er driehondereneen, zijnde tachtig minder dan ruim eene Eeuw vroeger. Boven verwagting, evenwel, hadt zich dus nog het Dorp herſteld van den zwaaren brand van den Jaare 1664, welke, meent men, wel honderdvijftig Huizen in de asſche leide. Voorheen was het Dorp *Jisp* met *Wormer* vereenigd. Van hier, misſchien, dat de Doopsgezinden van beide plaatzen door éénen Leeraar bediend worden. *Jisp* was voormaals zeer beroemd, door zijnen kundigen Woudheeler, KORNELIS PLOEG, aldaar gebooren, en, in den Jaare 1696, overleeden. Van wijd en zijd vloeiden derwaarts Lijders te zamen, om door 's Mans behandeling geholpen te worden van wonden, welke anderen voor ongeneeslijk ſchouden.

JOACHIMI, (ALBERT) een zeer ervaren Staatsman, wierdt gebooren te *Goes*, in Zeeland, in den Jaare 1560. Zijne geoeffendheid in de kennisſe van 's Lands zaaken was oorzaak, dat hij eerst tot Sekretaris, vervolgens tot Penſionaris zijner geboorteſtad aangeſteld, en daar naa, van wegen de Provincie Zeeland, ter Algemeene Staatsvergaderinge wierdt afgevaardigd. In de laatstgemelde hoedanigheid ſtondt hij, in den Jaare

1601,

1601, nevens andere Heeren, over den Doop van den tweeden Zoon des Prinſen van *Portugal*. Eenige geſchillen, met *Engeland*, over den Koophandel en de Viſcherij gereezen, bewoogen 's Lands Staaten, in den Jaare 1610, ter vereffeninge van dezelve, een plegtig Gezantſchap na dat Rijk te zenden. JOACHIMI wierdt, onder andere, daar toe benoemd. Met groote ſtaatelijkheid en met ongedekten hoofde ontving Koning JAKOBUS de Gezanten, in het eerſte gehoor. Evenredig aan deeze beleefdheid was ook de uitſlag der bezending. De Gezanten verworven de opheffing van 't verbod der Nederlandſche Viſcherije op de Engelſche kusten. Der optekeninge niet onwaardig is eene der redenen van hunnen aandrang op deeze vrijverklaaringe. Zij merkten, naamelijk, aan, dat hoewel de Reeders in de Haringviſcherij dikmaals daar bij ſchade leeden, dezelve, egter, door de Hollanders en Zeeuwen moest gaande gehouden worden „ omdat wel „ twintigduizend Zeevaarenden, en veertigduizend andere „ Landzaaten, die zich geneerden met het geen tot het maa„ ken en uitrusten der Haringbuizen vereischt wierdt, 'er „ hun beſtaan van hadden." Zeer aangenaam moet de Heer JOACHIMI geweest zijn bij Koning JAKOBUS DEN I. Deeze, een Kapittel houdende van de Ridderorde van *St. Joris*, nodigde, nevens anderen, onzen Gezant op het feest, ſloeg hem Ridder, en betoonde hem nog andere blijken zijner Koninklijke gunſte. In den Jaare 1615 vertrok JOACHIMI, met andere Gezanten, na *Nerva*, om 'er, van wegen de Algemeene Staaten, den vrede tusſchen den Czaar van *Muskovie* en den Koning van *Zweeden* te bemiddelen. In de maand Augustus des volgenden jaars keerde hij van daar te rug, zonder, evenwel, iet anders te hebben uitgewerkt, dan het treffen van een Beſtand voor den tijd van drie maanden. Tegen het uitgaan van het Beſtand met Spanje, in den Jaare 1621, vonden de Algemeene Staaten dienſtig, Gezantſchappen te doen afgaan aan verſcheiden Mogendheden, met welke zij verbintenisſen hadden uitſtaan, ten einde om, door 't vernieuwen van dezelve, zich tegen het hervatten van den Oorlog te ſterken. Benevens den Heere VAN RANDWYK, bekleedde JOACHIMI dien post bij de Duitſche Hoven. Naderhand, te weeten in den

Jaare

Jaare 1624, zonden 's Lands Staaten hem, te gader met den Heer VAN SOMMELSDYK, na Engeland. Hier hadt hij de hand in het ſluiten van een Verbond voor den tijd van twee jaaren, moetende dienen tot wederzijdſche beſcherminge van de Koninkrijken en Landen van den Engelſchen Koning en van de Algemeene Staaten; als mede, om van onze zijde hulp te bieden, ter herſtellinge van den Keurvorst Paltsgraave, die met eene Dogter van zijne Majeſteit in 't huwelijk getreeden, doch zedert van zijne waardigheden ontzet en uit zijne bezittingen was verdreeven. De Heer NOËL VAN KARON, *Heer van Schoonewal*, gewoonlijke Gezant der Algemeene Staaten aan het Hof van *Londen*, in 't einde des Jaars 1624 overleeden zijnde, was men geneigd, deszelfs plaats te doen vervangen door een perſoon van aanzien, en van de vereischte kunde in deeze netelige tijden. Geen gepaster voorwerp boodt zich daar toe aan dan de Heer JOACHIMI, die, behalven zijnen Ridderlijken rang, en eigendom van de Heerlijkheden *Oostende* en *Oenekenskerke*, daarenboven eenen naam hadt gemaakt in het behandelen van Staatszaaken. Men benoemde hem op eene Jaarwedde van negenduizend Guldens, en leide hem, tot zijne uitrustinge, toe eene ſomme van vierduizend Guldens. De Gezant vertoefde aan het Engelſche Hof, in de opgemelde hoedanigheid, tot in den Jaare 1650. Zaaken van het uiterſte gewigt hadt hij, in dat tijdverloop, om handen. Eerst hadt hij merkelijke moeite met het geſchil, tuſſchen Koning JAKOBUS en deezen Staat ontſtaan, over het voorgevallene op het Indisch Eiland *Amboina*. Daarop volgde de twist over de heerſchappij der Zee; zoekende de Engelſchen aan den Nederlanderen het regt tot de Visſcherij te betwisten. Zo hoog was dit geſchil geklommen, in den Jaare 1637, dat de Heer JOACHIMI zich genoodzaakt vondt tot eene reize na *'s Hage*, om van den ſtaat der zaaken in Engeland mondeling verſlag te doen. Hij verklaarde, bij die gelegenheid, van oordeel te zijn, dat men, om zich meester te maaken van de Visſcherije, met geweld zou moeten doortasten. Aangenaamer boodſchap leide hij, zedert, af bij Koning KAREL DEN I, toen hij, met andere Buitengewoone Gezanten, 's Konings Dogter, voor den jongen

jonge Prinſe WILLEM DEN II, in den Jaare 1640, ten huwelijk verzogt. Ter gelegenheid van het geſchil, tuſſchen Koning KAREL en het Parlement ontſtaan, beſteedde JOACHIMI, met andere Staatſche Gemagtigden, zijne tuſſchenſpraak om de gemoederen tot één te brengen. Naa het vrugtloos afloopen deezer bemiddelinge, deedt hij eenen keer na 't Vaderland, doch verliet het wederom, op de tijding dat men in Engeland hadt beſlooten, den Koning te regt te ſtellen. Hem verzelde derwaarts, als Buitengewoon Gezant, de Heer ADRIAAN PAUW, *Heer van Heemſtede*. In 't begin van February des Jaars 1649 kwamen zij te *Londen*, weinige dagen voor dat het doodvonnis over den ongelukkigen Vorst wierdt uitgeſproken. In hun gehoor bij 't Parlement verklaarden zij, geen oogmerk te hebben om zich in de zaaken des Rijks te ſteeken, maar alleenlijk het verzoek te willen doen, dat men 's Konings leeven gelieſde te ſpaaren. De uitkomst leerde de vrugteloosheid van dit verzoek. Zedert vertoefde JOACHIMI nog eenigen tijd in Engeland. Men weigerde hier te Lande, de Gezanten van het Parlement te erkennen, en als zodanig gehoor te geeven. Zo euvel wierdt dit gedrag der Staaten opgenomen, dat den Heere JOACHIMI wierdt aangezegd, dat, ingevalle hij vóór dien tijd geene Geloofsbrieven konde vertoonen, hij binnen een maand Engeland hadt te ruimen. Hij vertrok met 'er daad in den Herſt des Jaars 1650. Naa dat de gemoederen een weinig bedaard waren, beſloot men, hier te Lande, van nieuws, een Gezant na *Londen* te zenden. Gaarne zoude men dien post den Heere JOACHIMI hebben opgedraagen; doch men verſchoonde hem, uit hoofde van zijne hooge jaaren. Zedert ſchijnt hij een ampteloos leeven geleid te hebben, tot aan zijnen dood; deeze viel voor, op den zeventienden Mai des Jaars 1654, het vierennegentigſte zijns Ouderdoms. Om 's Mans naagedagtenis te vereeren, liet men, zedert, eenen Gedenkpenning vervaardigen. Bij VAN LOON kan men daar van eene afbeelding vinden.

Zie ATTZEMA, *Zaaken van Staat en Oorlog*.

JOAN

JOAN MAURITS, *Graaf van Naſſau*; zie NASSAU (JOAN MAURITS VAN).

JOANNES SECUNDUS NIKOLAASZ, een uitmuntend Nederlandsch Latijnsch Dichter, Zoon van NICOLAUS EVERARDS, Preſident van den Raad van *Mechelen*, wierdt geboóren in *'s Graavenhage*, in den Jaare 1511. Van zijne vroegtijdige vorderingen in kennisſe en weetenſchappen, dient, onder andere, ten bewijze, dat hij, hoewel zijnen leeftijd ſlegts tot den vijfentwintigjaarigen ouderdom gebragt hebbende, nogthans, zo bij Paus PAULUS DEN IV en den Aardsbisſchop van *Toledo*, als naderhand bij den Bisſchop van *Utrecht*, den post van Geheimſchrijver heeft waargenomen, en tot verſcheiden andere gewigtige verrigtingen wierdt gebezigd. Tot grievenden ſpijt zijner Geleerde tijdgenooten overleedt hij, reeds zo vroeg, als op den vijſentwintigſten September des Jaars 1536. 's Mans naagedagtenis heeft men vereerd door een uitmuntend Grafſchrift, uitgehouwen op zijne Tombe, in de *St. Amandus-Kerk* te *Doornik*. Van zijne uitneemende geſchiktheid voor de Latijnſche Dichtkunde dienen ter proeve zijne naagelaatene Schriften; deeze zijn *Elegiarum* Libri III; *Funerum* Liber 1; *Epigrammatum* Liber I. Voorts heeft men van hem nog eenige andere Werken in ondicht.

Zie VAL. ANDREAS, *Bibl. Belgica*.

JOANNES WILHELMIUS, volgens den verlatijnden uitgang, anders JAN WILLEMSZOON genaamd, was van geboorte een *Haarlemmer*, niet lang naa het begin der Zestiende Eeuwe. Behalven de Wijsbegeerte, leide hij zich voornaamelijk toe op de beoeffeninge der Godgeleerdheid en de kennisſe der Hebreeuwſche Taale. In deeze ſpraak, als mede der H. Schrifttuure, wierdt hij eerlang tot Hoogleeraar aangeſteld, onder de zo genaamde *Societeit van Jezus*, aan 't Hoogeſchool te *Leuven*. Nevens ARIAS MONTANUS en andere Geleerden, hadt hij het opzigt over het drukken van de vermaarde *Biblia Regia*, dus genaamd, omdat de uitgave daar van vooral wierdt be-

begunſtigd door PHILIPS DEN II, Koning van *Spanje*. JOANNES WILHELMIUS overleedt in den Jaare 1578.

Zie BOXHORN, *Holl. Toon.*

JODE, (PETRUS) wierdt geboóren te *Nymegen*, in den Jaare 1511. Hij genoot eene beſchaafde opvoeding, oeffende zich in verſcheiden takken der Weetenſchappen, vooral ook in de Wiskunde, en beſteedde, met zeer veel nut, zijne ſnipperuuren aan het plaatſnijden. Naa verloop van tijd, nogthans, verwiſſelde hij de Boeken voor het Harnas, en het Graveerijzer voor 't Rapier. Eenen reeks van jaaren diende ij in de Legers van Keizer KAREL DEN V. Door den tijd dit woelig leeven moede geworden, en van zucht tot vermeerdering van kennisſe op nieuws bevangen zijnde, verliet hij het veld, en keerde weder tot zijne Studeerkamer. Hier ſchreef hij, onder andere, *Spiegel des geheele Waereld*, verſierd met Plaaten van zijn eigen maakzel; voorts *Schat van de Geſchiedenisſen des Ouden en Nieuwen Testaments*, en de *Kleine Waereld*, insgelijks met Plaaten. Daarenboven vervaardigde hij eene menigte Prenten en Portretten, die bij de Kunstkenners nog heden in eere en waarde gehouden worden. Onder al dien arbeid ſtorf hij, te *Antwerpen*, in den Jaare 1591, het tachtigſte zijns ouderdoms.

Zie SWERTII *Athenæ.*

JONG, (BOUDEWYN DE) ook wel BALDUINUS JUNIUS, volgens den ſtijl zijns tijds, genaamd, geboóren te *Dordrecht*, bloeide in den aanvang en voortgang der Zeventiende Eeuwe. Eerst was hij de leerling, naderhand de vriend van den befaamden JUSTUS LIPSIUS. In de vlaag van een grilligen inval, liet hij zich de Minderbroederskap opzetten. Hij hadt dien niet zeer lang gedraagen, of zijne geleerdheid, met welbeſpraaktheid getooid, was de reden, dat men hem tot Prediker verkoos. Naderhand klom hij tot de waardigheid van

Guardiaan zijner Orde. Zijne begaafdheid tot het predikampt deedt hem een Werkje ſchrijven, onder den tijtel van *Tuba Concionatorum*, of *Trompet der Predikers*. Van zijnen ijver voor de Godsdienſtige begrippen van zijnen tijd was de vrugt *Scutum Catholicæ fidei*, of *Schild des Katholijken Geloofs*. Behalven deeze ſchreef hij nog andere Werkjes. Zijn dood viel voor, te *Brusſel*, op den dertienden April des Jaars 1634.

Zie VAL. ANDREAS en MIRÆUS.

JONGE, (ANTHONY DE) *Heer van Brunisſe*, een Zierikzeemaar, geboóren uit een treffelijk geſlagt, maakte zich de gelegenheid ten nutte, welke hem wierdt aangeboóden tot de vlijtige beoefening der Regtsgeleerdheid, tot welke bovenal zijne heerſchende weetlust overhelde. De Burgemeesterlijke waardigheid was het verdiende loon zijner kunde en vorderingen. Naaderhand gaf hem de Regeering zijner Geboorteſtad last, om van wegen dezelve zitting te neemen in de Rekenkamer van Zeeland, die hem vervolgens tot haaren Geheimſchrijver verkoos. Thans in een uitgebreider kring zich beweegende, wierden ook 's Mans bekwaamheden meer bekend. Van hier dat de Wethouderſchap van *Middelburg* bij hem aanzoek deedt, om als Penſionaris der Stad in haaren dienst te treeden. Dit viel voor in den Jaare 1644. De Rekenkamer, hoewel met leedweezen hem van zijnen post ontſlaande, vereerde hem, nogthans, bij het nederleggen van zijn Ampt, met een *Akte van Honneur*. Behalven verſcheiden geſchreevene Aantekeningen, de Provincie Zeeland betreffende, door hem nagelaaten, ziet van hem het licht eene *Verhandeling over de Leenen*. De tijd zo wel van 's naarſtigen mans geboorte als ſterfverv, is ons niet gebleeken; dit wel, dat nog heden dit Geſlagt te *Zierikzee* in weezen is, en, van tijd tot tijd, leden van Regeeringe heeft uitgeleverd. JAKOB DE JONGE wierdt, nevens anderen, in den Jaare 1747, door de Staaten van Zeeland gemagtigd, om den Prinſe van Oranje, te *Leeuwaarden*, ſtaatelijk het Stadhouderſchap van het Gewest op te draagen. Reeds te vooren was BONIFACIUS

DE

DE JONGE, *Heer van Kempens Nieuwland*, Schepen en Raad van *Zierikzee*, door de Regeering afgezonden, om zijner Hoogheid kennis te geeven van de aanſtellinge van wegen die Stad.

Zie SMALLEGANGE, *Chron. van Zeeland.*

JONGEMA, een van ouds beroemd Friesch geſlagt, doch nu reeds lang uitgeſtorven. JUW of IVO JONGEMA, ten tijde als Hertog ALBREGT VAN BEYEREN, Graaf van *Holland* en *Zeeland*, in den Jaare 1396, eenen inval in *Friesland* deedt, Poteſtaat, of Hoogſte Overheid van dat Gewest, zou, volgens zommigen, van dit Geſlagt geweest zijn. Tegen zijnen raad waagden zijne Friezen een gevegt, met dien rampzaligen uitſlag, dat 'er zeer veelen op de plaats bleeven. JONGEMA, verhaalt men, de ſchande der nederlaage niet willende overleeven, drong door tot in het heetſte van den ſtrijd, en vogt zo lang, dat hem eene doodelijke kwetzuure wierdt toegebragt. In 't begin der Zestiende Eeuwe leefde EDO JONGEMA, Edelman, doorkneed in de kennisſe der Vaderlandſche Geſchiedenisſen van Friesland. De Hiſtorieſchrijver WINSEMIUS maakte een nuttig gebruik van 's Mans aantekeningen. — Meer beſcheids, dan van andere Leden deezes Geſlagts, heeft men van LAAS JONGEMA. Zijne naaſte Voorouders, in de Vrouwelijke linie, aan het Edel geſlagt van WALTA vermaagſchapt, hadden dien naam aangenomen. Doch LAAS, om redenen, hem daar toe beweegende, verliet denzelven, en hervatte den Geſlagtnaam. LAAS JONGEMA, van ijver voor de Vrijheid blaakende, bekragtigde het vermaarde Verbond der Edelen door zijne naamteekening. Voortvlugtig, uit dien hoofde, onthieldt hij zich buiten 's Lands, tot dat de zaaken des Vaderlands eene gunſtiger gedaante begonnen aan te neemen. Aan het in ſtand brengen en bekragtigen der Utrechtſche Vereenigingе leende hij volijverig de hand. RENNENBERG ontmoette in hem een wakkeren tegenſtander van zijne ſlinkſche bedoelingen. Onder de Gezanten, welke, in den Jaare 1585, na *Engeland* vertrokken, om aan Koninginne ELIZABET de Opperheerſchappij deezer Landen op

te draagen, vindt men ook den naam van LAAS JONGEMA gemeld. Zedert hadt hij zitting in het Kollegie der Gedeputeerde Staaten van Friesland. Ter gelegenheid van een geſchil, in dit Kollegie ontſtaan, wierdt hij, in den Jaare 1607, door de geenen, welke 't met hem hielden, na *'s Hage* afgevaardigd, alzo de Algemeene Staaten zich de vereffening van den veel gerugt maakenden twist hadden aangetrokken. Indien hij de perſoon van LAAS JONGEMA geweest zij, welke, in den Jaare 1620, den post van Algemeenen Ontvanger van Friesland bekleedde, moet hij een merkelijk gevorderden ouderdom beleefd hebben. Zijne huisvrouw was LUITS of LUUTSK AILVA; deeze baarde hem tien kinderen. Een van deeze was DEKO JONGEMA, Grietman van *Franekeradeel*, en naderhand van *Hennaarderadeel*; een ander, FRANS JONGEMA, was Raadsheer in 't Hof van Friesland.

Zie J. W. TE WATER.

JONGEMA, eene Adelijke State, of Slot, in het Dorp *Rauwerd*, in de Grietenij *Rauwerderhem*. EDO JONGEMA, in het voorgaande Artikel vermeld, als zeer bedreeven in de Vaderlandſche Geſchiedenisſen, zou, volgens SCHOTANUS, op deeze State gewoond hebben.

JONGESTAL, (ALLARD PIETER) een beroemd Staatsman, Eerſte en Preſideerende Raad van 't Hof Provinciaal in *Friesland*, wierdt meer dan eens tot gewigtige Staatshandelingen gebruikt. Hij was een ijverig voorſtander van het Huis van *Oranje*. Van hier, dat wanneer, in den Jaare 1653, een plegtig Gezantſchap, door de Algemeene Staaten, na Engeland was beſtemd, Graaf WILLEM VAN NASSAU, Stadhouder van Friesland, de Staaten diens Gewests overhaalde om JONGESTAL tot een der Leden te benoemen, om reden, dat, waarſchijnlijk, over de belangen van het Huis van *Oranje*, aldaar mede zou gehandeld worden. De Heer PAULUS VAN DE PERRE, wegens Zeeland, nevens de Heeren HIERONYMUS VAN BEVERNINGK en WILLEM NIEUWPOORT, wegens Holland, waren zijne amptgenooten. Tot driemaalen deedt hij, met den laatstgenoemden, eenen

eenen keer na *'s Hage*, om verſlag van zaaken te doen. Intuſſchen ſchijnt 'er geene behoorlijke eensgezindheid onder de Gezanten te hebben plaats gehad. Misſchien was de grond hier van, omdat ze, ten aanzien van de Staatsbelangen, niet volkomen de zelfde inzigten hadden. Niet lang waren ze in Engeland geweest, of JONGESTAL ontving eenen brief, zonder naam, doch ondertekend *Uw Ootmoedige Dienaar, wiens hand en hert geheel de uwe zijn.* Hij wierdt daar in gewaarſchuwd, zijne Mede-Afgevaardigden niet te vertrouwen, en als hij met hun ſprak, zeer op zijne hoede te moeten weezen. Zommigen hielden voor den Schrijver Graaf WILLEM VAN NASSAU, Stadhouder van Friesland, met welken JONGESTAL briefwisſeling hieldt. Naderhand klaagde deeze, dat BEVERNINGK en NIEUWPOORT hem verdagt hielden, en niet mogten lijden. Dit alles, meent men, hadt zijnen grond in een heimelijken handel ten nadeele van 't Huis van *Oranje*, welks grootheid, door JONGESTAL ijverig gezogt, door de anderen minder verlangd wierdt. Ook verloor hij de gunst van den Protektor CROMWELL, om reden, meent men, dat deeze zich eenige dreigende uitdrukkingen hadt laaten ontvallen. 't Een en ander was oorzaak, dat men hem, zo veel mogelijk, onkundig hieldt van eenige geheime onderhandelingen: tot zo verre, dat terwijl CROMWELL de uitſluiting van den Prinſe VAN ORANJE nadrukkelijk begeerde, JONGESTAL, egter, aan den Stadhouder van Friesland ſchreef, dat deszelfs belangen wel genoeg in agt zouden genomen worden. Naderhand bekende hij zelve, in eenen brief aan de Algemeene Staaten, geene kennis gehad te hebben van de befaamde Acte van Uitſluitinge, voordat zij algemeen bekend was geworden. Ziende in Engeland niets meer te kunnen verrigten, verzogt JONGESTAL verlof, de plaats zijns Gezantſchaps te mogen verlaaten. In October des Jaars 1654 keerde hij herwaarts te rug. Zedert zonden hem 's Lands Staaten, nevens de Heeren HIERONYMUS VAN BEVERNINGK en PIETER DE HUYBERT, op de Vredehandeling te *Breda*. Hoewel hem, zo wel als zijnen Amptgenooten, de naam van Oranjegezindheid ten Franſchen Hove maging, bleek, egter, de vreeze ongegrond te zijn, welke aldaar gevoed wierdt, als of zij te veel werks zouden maa-

ken, om de belangen van het Doorluchtig Huis op de Vredehandeling te bevorderen. JONGESTAL ſchijnt, zedert, tot geene verdere openbaare Staatsbedrijven gebruikt te zijn geworden.

Zie J. WAGENAAR, *Vad. Hiſt.*

JOOST JANSZOON, gebooren te *Amſterdam*, in den Jaare 1541, heeft zijnen naam beroemd gemaakt, door zijne bedreevenheid in de Beeldhouwkunde, en wel voornaamelijk in het tekenen van platte gronden en Kaarten. Van hem is nog voorhanden eene Kaart van Holland, als mede van het Beleg van *Leiden*; wijders eene grondtekening van het aloud Minderbroedersklooster te *Amſterdam*, en eene andere van 't geweezen St. Jorishof, in de Kalverſtraat. Bovenal plagten de Kunstkenners, als een meesterſtuk der Kunst, te bewonderen een tafareel, verbeeldende CURISTUS met zijne Diſcipelen in den Hof. JOOST JANSZ was in 't huwelijk getreeden met KATHARINA KLAASJE GAAF, Weduwe van LAMBERT KORNELISZ OPZY, in leeven Sekretaris van *Amſterdam*. Door middel van dit huwelijk bewaart men nog heden, in het Amſterdamsch Geſlagt van WITSEN, eenige van 's Mans Kunstſtukken; zijnde de Vrouw van JOOST JANSZ, door middel van haaren eerſten echt, de Over-Grootmoeder geworden van den Burgemeester NIKOLAAS WITSEN; zijne Grootmoeder, KATHARINA OPZY, was eene Dogter van LAMBERT KORNELISZOON OPZY. JOOST JANSZ ſtierf, zonder kinderen, in de maand November des Jaars 1590.

Zie J. WAGENAAR, *Beſchr. van Amſterdam.*

JOOST VAN LALAING; zie LALAING. (JOOST VAN)

JORWERT, een Dorp, in de Frieſche Grietenij *Baarderadeel*, onder het Kwartier van *Westergoo*. Volgens 't verhaal van WINSEMIUS, zou men, op het Kerkhof van dit Dorp, in den

den Jaare 1619, niet verre van eenen boom, in den grond gevonden hebben, eene menigte van zeer groote Menschenbeenderen, nevens eenige ſtukken van eene aloude vreemde Munt; aan de eene zijde ſtondt een Leeuw, en aan de andere een Kruis, met een ſchrift van zeer oude letteren. Men verbeeldde zich in dien tijd, dat ter gemelde plaatze weleer een Veldſlag zoude voorgevallen zijn.

Zie WINSEMIUS, *Beſchr. van Friesland.*

JOULSMA, een van oude vermaard geſlagt in Friesland, 't welk, reeds zo vroeg als in de Tiende Eeuwe, wakkere Voorſtanders der Frieſche Vrijheid heeft uitgeleverd. Behalven HOTZE en JELTE, vindt men genoemd eenen BRITANNUS JOULSMA, wiens Graf omtrent het Jaar MCCC ontdekt, en zijn Lijk ter lengte van bijkans negen en een halven voet zou bevonden zijn, hebbende een zeer zwaaren en vervaarlijk langen baard. Alles, egter, verdween in ſtof, in 't oogenblik als men de Kist van plaats wilde doen veranderen.

JOUWER, (DE) een vermaard Vlek in Friesland, in de Grietenij *Haskerland*, onder het Kwartier van *Zevenwouden*. Bij den eerſten aanleg was het niet meer of beter dan eene enkele Buurt, behoorende onder het Dorp *Westermeer*, alwaar de inwooners ter Kerke gingen, en hunne dooden ter aarde beſtelden. Naaderhand verkreeg het eenigen bloei, die toenam, zints de Prelaat of Kerkvoogd van *Hasko* de Buurtbewooners met eenige Voorregten begiftigde, onder andere met het regt van vrije Jaar- en Weekmarkten. Keizer KAREL bevestigde naderhand deeze vergunningen. Zedert is de Plaats in grootte en welvaart dermaate toegenomen, dat zij, inwendig, in veele opzigten, het voorkomen van eene kleine Stad heeft. De zo genaamde *Frieſche Klokken* worden hier, en in 't nabuurig *Heereveen*, inzonderheid gemaakt. Zelden ontmoet men elders, gelijk hier, zo veele neeringrijke Bakkerijen en Grutterijen. Nog heden, zo wel als van ouds, loke de Jaarmarkt een aanzienlijken toevloed van Vreemdelingen,

uit verſcheiden oorden van 't Gewest. Ten tijde der Spaanſche beroerten lag aan 't Westeinde van het Vlek een ſterke Schans. Deeze, op bevel van 's Lands Staaten, geſlegt zijnde, is op den grond daar van een fraai huis, met lustige plantaadjen, geſtigt, dienende tot eene wooninge voor den Heere Grietman. Met zeer veele moeite en kosten heeft men, in den tuin, eene aanmerkelijke hoogte of kleinen berg opgeworpen, op den top met boomen beplant en van een Tuinhuis voorzien. Over hèt omliggende land, en het nabuurig Sneeker Meir, heeft men van daar een zeer verrukkelijk gezigt.

Zie WINSEMIUS, *Beſchr. van Friesland*; en uit *medegedeelde berigten.*

JULIAAN VAN KLEERHAGEN; zie KLEERHAGEN. (JULIAAN VAN)

JUNIUS, (ADRIANUS) een man van ongemeene geleerdheid, de Zoon van PETRUS JUNIUS, wierdt geboren in de Noordhollandſche Stad *Hoorn*, op den eerſten dag van Juli des Jaars 1511. De vermaardheid van 't Haarlemſche Latijnſche School, 't welk in dien tijd veele Leerlingen lokte, bewoog zijnen Vader, hem ook derwaarts te zenden. Naa aldaar de vereischte taalkennis te hebben opgedaan, vertrok hij na 't Hoogeſchool te *Leuven*. De beoeffening der Geneeskunde was hier zijne hoofdſtudie. Volgens de gewoonte van zijnen leeftijd, bezogt hij, naa eenig toevens te *Leuven*, ook andere Hoogeſchoolen, met naame die van *Parijs* en *Bologne*. In de laatstgenoemde Stad beklom hij den trap van Meester in de Geneeskunde. Op zijne wederreize na 't Vaderland bezogt hij verſcheiden Steden van *Duitschland*, en maakte 'er kennis met de vermaardſte Geleerden des Gewests. Hoewel hij, bij de thuiskomst van zijne uitlandigheid, een voorneemen ſchijnt gehad te hebben, om zich in zijne Geboorteſtad te vestigen, maakte, egter, hier in verandering, eene gelegenheid, welke hem te vooren kwam, om met zijne kundigheden voordeel te doen in *Engeland*. Na dat *Rijk*

ſtak

ſtak hij over in den Jaare 1543. Eerst verkoos hem de Hertog VAN NORFOLK tot zijnen Lijfartz; naderhand tradt hij, in de zelfde hoedanigheid, in dienst eener Vrouwe van het hoogſte aanzien in het Koninkrijk. Veel ledigen tijds liet hem die post; hij bragt dien niet ijdel door, maar beſteedde denzelven, zo ter beſchaavinge van zijnen Geest, als tot het zamenſtellen en doen drukken van verſcheiden Schriften. Een *Grieksch en Latijnsch Woordenboek*, bevattende tusſchen de vijf en zesduizend woorden, was, onder andere, de vrugt van zijne naarſtige tijdbeſteedinge. Ondanks het nut, welk hij, met deeze uitgave, aan de geleerde waereld deedt, was het Woordenboek voor hem eene bron van veele onaangenaamheden. JUNIUS, naamelijk, hadt het Werk opgedraagen aan EDUARD DEN VI, en dien Prins met den naam van *Koning* begroet. Doch dit, hoewel EDUARD met 'er daad op den troon zijns Vaders HENDRIK DEN VIII zat, baarde groot misnoegen ten Roomſchen Hove, 't welk hem, als der Hervorminge toegedaan, voor Koning niet erkende, en alzo niet konde verdraagen, dat hem de Koninklijke tijtel wierdt gegeeven, door iemand, welke uitwendig de gedaante van een aankleever van den Roomſchen Godsdienst vertoonde. Men ſtelde, diensvolgens, het Woordenboek op de lijst der verboodene boeken. Om van den blaam, welke hem hier door aanhing, ontheven te worden, beſloot JUNIUS, op aanraaden van den geleerden ARIAS MONTANUS, zich onmiddelijk, in geſchrifte, bij den Paus zelven te verdeedigen. Nevens de verzekering van getrouwe aankleevinge van 't Roomſche Geloof, zogt hij daar in aan te toonen, de beſtaanbaarheid dier aankleevinge met het geeven van den Koninklijken tijtel aan EDUARD *van Engeland*. Zedert gaf het huwelijk van Koninginne MARIA met PHILIPS *van Spanje* hem gelegenheid, om van zijn dichtvermogen blijk te vertoonen. De onlusten, welke, kort naa deeze echtverbintenis, in het Koninkrijk ontſtonden, maakten hem 't verblijf aldaar verdrietig, en waren oorzaak dat hij na Holland wederkeerde.

Thans nam JUNIUS zijn verblijf te *Hoorn*, doch ſlegts voor korten tijd. De Koning van *Deenemarke*, door 's Mans vermaardheid bewoogen, lokte hem ten zijnen Hove, 't zij in

de hoedanigheid van Koninklijken Lijfartz, of, volgens anderen, als Onderwijzer van den Kroonprinſe. Doch zijn vertoeven aldaar was van korten duur. Of het karakter der Deenſche Natie hem mishaagde, of dat hij het Noordſche klimaat niet konde verdraagen, hij vertrok ſpoedig van daar, zonder daar van kennis te geeven aan den Koning, uit vreeze van door deszelfs aanhouden tot blijven te zullen bewoogen worden.

Andermaal dus in 't Vaderland te rug gekeerd, zette hij zich neder te *Haarlem*, alwaar hij, voorheen, eene Vrouw getrouwd hadt, van uitmuntende ſchoonheid en goeden huize. Ook hadt hij in die Stad, vóór zijne Deenſche reize, eenigen tijd gewoond. Onder het werkdaadig beoeffenen der Geneeskunde, met geen kleinen opgang, bekleedde hij hier den post van Rektor van 't bloeijende Latijnſche School. Daarenboven benoemden hem 's Lands Staaten tot Hiſtorieſchrijver van hun Gewest. De vrugt dier aanſtellinge was, het alom bekende Werk *Batavia*, handelende over de opkomst, voortgang en merkwaardigſte gebeurtenisſen van Holland. Tot hooger volmaaktheid ware dit Werk geklommen, indien 't den Schrijver hadde mogen gebeuren, daar aan de laatſte hand te leggen. Eerst naa zijnen dood wierdt het, zo als het was, ter drukperſe gegeeven.

Onder zijnen letterarbeid te *Haarlem*, gebeurde het noodlottig Beleg dier Stad. Hoewel men 't gerugt liet loopen, dat de Spanjaards, indien zij de Stad meester wierden, niemand zouden verſchoonen, dan den Bevelhebber om zijne dappersheid, en JUNIUS om zijne Geleerdheid, vondt deeze, nogthans, geraaden, heimelijk ter Plaatze uit te wijken. Het overgaan van *Haarlem* kwam hem te ſtaan, boven andere nadeelen, op het plonderen zijner kostbaare Boekerije, en 't vernielen van verſcheiden zijner geſchreevene Werken, die zo goed als ter Drukperſe gereed lagen. Prins WILLEM DE I bevondt zich thans in Zeeland. Tot deezen nam JUNIUS de toevlugt, en diende hem van zijnen raad ter herſtellinge van 's Vorſten wankele gezondheid. Zijne Doorluchtigheid bragt boven dien te wege, dat hem te *Middelburg*, voor 't oeffenen der Geneeskunde, van Stadswegen, eene Jaarwedde wierdt toegeleid. Intusſchen ſtak hem de

ſpijt

ſpijt over 't verlies zijner Boekerije ſteeds in 't hart, en ondermijnde zijne gezondheid. Hier toe ſloeg de geaartheid der Zeeuwſche lucht, welke voor hem ondraagelijk was. 't Een en ander deedt hem in eene zwaare krankte vallen, die, op den zestienden Junij des Jaars 1575, het vierenzestigſte zijns ouderdoms, een einde van zijn werkzaam leeven maakte. Hij liet kinderen na; aangaande welke, egter, wij niets anders vermeld vinden, dan dat zijn oudſte Zoon, PETRUS genaamd, op 's Vaders Graf, een deftig Opſchrift ſtelde, van zijn eigen maakzel. ADRIANUS JUNIUS was zekerlijk een der geleerdſte Mannen, welke eenige Eeuw heeft opgeleverd; hier van getuigen de menigvuldige Schriften, door hem in 't licht gegeeven, of bij zijn overlijden nagelaaten. In de kennis der taalen was hij inzonderheid zeer bedreeven. Behalven de *Griekſche*, *Latijnſche* en zijne Moedertaal, verſtondt hij het *Italiaansch*, *Spaansch*, *Fransch*, *Engelsch* en *Hoogduitsch*. De vrugt deezer uitgebreide Taalgeleerdheid was een *Nomenclator* of *Naamrol*, in de gemelde acht onderſcheidene taalen opgeſteld. Om dit Werk tot meerdere volkomenheid te brengen, vervoegde hij zich in 't gezelſchap van lieden van allerlei ſlag, ten einde om, door dit middel, woorden en ſpreekwijzen te verzamelen, welke niet in het Studeervertrek, maar in den dagelijkſchen omgang kunnen geleerd worden. Men verhaalt, dat een geleerd Man, elders woonagtig, op zekeren tijd, JUNIUS een bezoek willende geeven, verſtondt dat hij niet thuis, maar in eenen herberg onder de Voerlieden was. Met veraging vertrok hij, zonder verder naar JUNIUS om te zien. Deeze, het voorgenomen bezoek verſtaan hebbende, ſchreef zedert aan den vreemdeling, dat zijn vertoeven onder de Voerlieden alleen ten oogmerke hadt, agter hunne taal en ſpreekmanieren te koomen. Ondanks de menigvuldige Werken, door JUNIUS in 't licht gegeeven, en zijn huwelijk met eene Vrouw van eenig vermogen, ſchijnt hij, nogthans, 't eenigen dijde, onzeker uit welke oorzaak, met bekrompenheid geworſteld te hebben. Althans klaagt hij, in eenen zijner Brieven, dat hij, reeds met ſchulden belaaden, geen geld hadt ter betaalinge van een nieuw kleed, 't welk hij zeer noodig hadt.

Zie BAYLE, *Dict. Crit.* en de Schrijvers, aldaar aangehaald.

Ju-

JUNIUS, (FRANCISCUS) hoewel een uitlander, verdient eene plaats in ons Woordenboek, deels om zijne vermaardheid en zonderlinge lotgevallen, deels om dat hij, onder het bekleeden van 't Hoogleeraarampt, hier te Lande zijne dagen heeft geëindigd. Zijn Vader was DIONYSIUS JUNIUS, Raadsheer te *Bourges*, in Frankrijk. Ongelukkig liet deeze het leeven, ter gelegenheid dat hij door den Koning na *Ifodun* was gezonden, om onderzoek te doen na de Beharnels van eenen opſtand tegen de Hervormden, aldaar voorgevallen. De Roomschgezinde Ingezeetenen, het oogmerk zijner komſte binnen die Stad vernomen hebbende, omſingelden zijne wooning, en vermoordden hem wreedaartig. Te grooter was hunne woede, omdat den Raadsheer zelven de naam van Luthersch- of althans Onroomsgezindheid aanhing. Behalven acht andere kinderen, van welke deeze ongelukkige de Vader was, wierdt hem FRANCISCUS gebooren op den eerſten Maij des Jaars 1545. Even als zijn Vader hadt gedaan, zich op de Regtsgeleerdheid toeleggende, wierdt hij, reeds op zijn dertiende jaar, een leerling van den vermaarden HUGO DONELLUS. Naa verloop van eenige jaaren, boodt zich de gelegenheid aan tot eene reize na *Conſtantinopole*, in het gevolg van eenen Gezant, welke, van wegen den Koning van Frankrijk, derwaarts zou vertrekken. Ten dien einde begaf zich JUNIUS na *Lion*, om 'er zich bij den Gezant te vervoegen. Doch deeze hadt reeds de reize aangenomen; en JUNIUS, geenen luſt, of geene gelegenheid hebbende om hem te volgen, nam zijn verblijf te *Lion*, ter verdere voortzettinge van zijne Letterbezigheden. Hier geraakte hij in kennis met iemand, die zijn werk maakte van het verſpreiden der zaaden van Ongodsdienſtigheid. Deeze ſchooten ook wortels in het gemoed van FRANCISCUS; om welke uit de rooien, zijn Vader, de droevige maare daar van verſtaan hebbende, hem tot zich ontboodt. Door nader onderzoek en onderrigtingen, als mede door het vlijtig leezen der H. Schriftuure, wierdt hij uit dien Doolhof verlost. Volgens 's mans eigen getuigenis, hadt het laatstgemelde hulpmiddel hem boven al geneezen.

In den aanvang der Burgeroorlogen in Frankrijk nam hij de wijk na *Geneve*; hier leide hij zich inzonderheid toe op de be-

beoefening der gewijde taalen. Gebrek aan gereede penningen bragt hem in dringende verlegenheid. Bij het naderen van den Winter niets anders om of aan hebbende, dan een linnen Rok met een korten Mantel, wierdt hij te raade, met den arbeid zijner handen den kost te winnen, en in de openbaare Werken van *Geneve* zich voor Graaver te laaten aanneemen. De hulp eens Jongelings, zijnen Landgenoot, welke hem ontmoette, voorkwam de volvoering van dit opzet. Doch dien onderſtand, langer dan hij hadt vermoed, noodig hebbende, en zijnen vriend niet tot last willende zijn, kwam hij tot het beſluit, om dagelijks niet meer dan éénen ſoberen maaltijd te doen. Dit duurde vier maanden, en deedt zijne kragten dermaate afneemen, dat hij, waarſchijnlijk, zou bezweeken zijn, indien hem niet, van huis, eenig geld ware toegezonden. Niet lang daar naa geviel het treurig einde zijns Vaders. Thans geheel op eigen vlerken moetende drijven, kwam hij op den inval, om met het onderwijzen van jonge kinderen zijn beſtaan te zoeken. Hier mede hieldt hij aan, tot op het twintigſte jaar zijns ouderdoms.

Intuſſchen hadt JUNIUS, ondanks zijne bekrompene omſtandigheden en onaanzienlijk beroep, merkelijken naam gemaakt, van wegen zijn goed gedrag, helder verſtand en verkreegene kundigheden. Te *Antwerpen* was, ten deezen tijde, eene Gemeente van Franſche Hervormden, doch zeer bedekt. Deeze, lang gezogt hebbende na eenen Leeraar, die hen in de Franſche taale konde bedienen, namen de Kerk van *Geneve* in den arm, om hun een gepast voorwerp te bezorgen. JUNIUS, den voorſlag, tot het bekleeden van dien post, verſtaan en aangenomen hebbende, vertrok na *Antwerpen*. Op veele moeite en dreigende lijfsgevaaren kwam hem deeze bediening te ſtaan. Doch hij moet wel ſpoedig het vertrouwen der aanzienlijkſten gewonnen hebben. Niet lang naa zijne komst in Nederland, wierdt het vermaarde Verbondſchrift der Edelen beraamd. In de Vergaderinge, ten huize van den Graave VAN KUILENBURG, te *Bruſſel*, alwaar de eerſte grond daar van geleid wierdt, was hij tegenwoordig, en deedt 'er eene Leerreden en Gebed voor de kleine Gemeente, op zijn hoogst van twintig Edelen. Met voordagt was hij, etlijke dagen te vooren, van *Antwerpen* derwaarts ontbooden.

Zijne

Zijne gemaatigdheid en kloeke poogingen, ter bevorderinge van Vrede in Kerk en Staat, baarden hem hier groote moeite, en wikkelden hem tevens in zwarigheden. Hij ſtelde eenige bedenkingen op 't papier, en bezorgde voorts, door behulp van zijnen boezemvriend JAN VAN BLOIS VAN TRESLONG, dat ze heimelijk ten Hove verſpreid wierden. Zij moesten dienen om de voornaamſte Leden van den Raad van Staate te doen bedagt zijn op middelen tot rust van het Land, en ter weering van Geweetensdwang. Met genoegen wierden zijne bedenkingen geleezen van zeer veele Edelen, onder andere den Graave VAN EGMOND. Geheel anders, egter, beſtondt 'er de Wethouderſchap van *Bruſſel* over. Van 't Stadhuis deedt zij openlijk bekend maaken, terwijl JUNIUS zich onder den hoop daar voor bevondt, dat alwie den maaker van zeker Geſchrift wist aan te brengen, een prijs van drie of vierhonderd Guldens konde trekken. Eindelijk wierdt, door uitgezondene Verſpieders, ontdekt, dat Graaf LODEWYK VAN NASSAU, in 't einde des Jaars 1565, met de Hervormden te *Antwerpen*, in 't geheim, over zekere Aanſpraak, door FRANCISCUS JUNIUS, tot vorderinge van Vrijheid en intrekkinge der Bloedplakaaten, aan den Koning geſchreeven, hadt gehandeld. Om hem zekerlijk te leeren kennen, maakte men eenen Schilder van *Bruſſel* op; die, den mantel van Hervormde hebbende omgehangen, te *Antwerpen* kwam, zich in de bijeenkomſten der Hervormden vervoegde, en alzo JUNIUS zo naauw leerde kenne, dat hij zijne woonplaats opſpeurde, zelf zijne afbeelding aan de Landvoogdesſe en den Raad te *Bruſſel* bezorgde.

Hachelijk ſtondt thans de kans voor den Leeraar onder 't Kruis, om in de handen zijner vijanden te vervallen. Om hem te vangen, wierdt ſtraks bevel gezonden aan den Schout van *Antwerpen*; die, om het ſtuk zeker te neemen, de dienstmaagd van het huis, alwaar JUNIUS woonde, bij zich ontboodt. Doch deeze, te eerlijk van hart, of te zagt van aart, liet zich door bidden, belooven noch dreigen iets ontvallen. Men gaat daarom aan het doorzoeken van het huis. Doch, ten zijnen gelukke, was JUNIUS, een half uur te vooren, na *Breda* vertrokken, om de Gemeente aldaar te bezoeken. Daarenboven was

de

de Burger, bij welken de Leeraar inwoonde, kort vóór de huiszoeking, door eenen vriend gewaarſchuwd, en hadt den eigendom zijns huisgenoots nog tijdig geborgen. Onder deeze en ſoortgelijke zwaarigheden begon JUNIUS zijn Predikampt; daar hij, egter, zo kloekmoedig zich in gedroeg, dat de Hiſtorieſchrijver BRANDT verhaalt, uit den mond van den Amſterdamſchen Remonſtrantſchen Leeraar CAROLUS NIËLLIUS, Zoone van eenen Kruisprediker van dien zelfden naam, ampt- en lotgenoot van JUNIUS, meer dan eens gehoord te hebben, dat hij, 't eenigen tijde, ten zelfden uure, als men op de Markt doende was, met anderen om de Hervormde Leere om te brengen, predikte, en zulks ter plaatze, van waar ze, door de Glasvenſteren, de vuuren, waar mede men hunne Geloofsgenooten verbrandde, zagen flikkeren.

Onder den dus nijpenden nood der Hervormden te *Antwerpen*, begonnen die van *Vlaanderen* een weinig adem te ſcheppen. Dit gaf aanleiding tot het ſmeeden van een nieuwen aanſlag op JUNIUS, om hem van *Antwerpen* derwaarts in den ſtrik te lokken. In de nabuurſchap van *Rijsſel* woonde thans een Edelman, CAUBERE genoemmd. Deeze, zich gelaatende geneigd te zijn tot onderzoek van den Hervormden Godsdienst, liet van zich gaan, eenen der Predikanten met zijnen Mispriester wel te willen hooren redekavelen, en indien het pleitgeding ten voordeele des eerstgenoemden uitviel, door geenerlei gezag, zelf niet dat des Konings, zich te zullen laaten weerhouden, om der waarheid hulde te bewijzen. Men geeft hier van berigt aan de Gemeente te *Antwerpen*; die, de zaak in beraad geleid hebbende, oirbaar vondt, haaren Leeraar JUNIUS te zenden. Bij zijne komst te *Rijsſel* geleidde hem zijn Gids in eenen herberg, onder voorwendzel van hem eenige ververſching te willen aanbieden. Doch zij waren naauwlijks gezeeten, of de Waard koomt, in groote verbaasdheid, boodſchappen, dat 'er zes Geregtsdienaars in aantogt waren om hem te vatten, en beveelt ze ſtraks, door eene agterdeur, na een goed heenkoomen om te zien. Gelukkig ontkwam hij 't gevaar, door deeze tijdige waarſchuwing.

Naa deeze redding vervoegde JUNIUS zich wederom bij zijne Gemeente te *Antwerpen*. Bekend is de zamenkomst der Verbon-

bondene Edelen, te *St. Truijen* gehouden. Derwaarts wierdt ook JUNIUS gezonden, hoewel zeer tegen zijnen zin, om den Verbondene Edelen aan te bieden een korte Geloofsbelijdenis, door hem zelven, met de eigen woorden der Schriftuure, opgeſteld. Doch de toeſtand der Vergaderinge verhinderde de bedoelde uitwerking. Des vertrok hij, daar toe verzogt zijnde, na *Gend*, om 'er de Gemeente, gelijk hij voorheen reeds gedaan hadt, voor eene wijle tijds te ſtigten.

Terwijl hij zich aldaar onthieldt, gebeurde te *Bergen op den Zoom* en te *Mechelen* het affchuwelijk beeldenſtormen. Wel haast ſloeg de woede tot *Gend* over. Van zekeren Hervormde geraadpleegd zijnde, of hij mede handen aan 't werk zoude ſlaan, gaf JUNIUS tot antwoord: „ Voor ons moet „ niets gedaan worden als volgens ons beroep: gij hebt geen „ ordinaris beroep, naardien gij geen Magiſtraat, noch met „ ordinariſche authoriteit voorzien zijt. Ook hebt gij daartoe „ geen extraordinaris beroep, dewijl gij mij om raad vraagt, „ en met zulks te doen te kennen geeft, dat gij tot de zaak „ niet extraordinaris beroepen zijt." Bij eene andere gelegenheid, van het beeldſtormen ſpreekende, hadt hij zijne meening daar omtrent aldus verklaard: „ Voorwaar, nooit hebben „ mij zulke geweldige en ongeregelde raadſlagen behaagd; „ nooit is 'er, meen ik, iemand bij mij geweest, dien ik „ zelfs met het allerminſte teken getoond heb, dat mij zodanige handelingen gevielen." Zelf ſcheen hij niet vreemd te zijn van het begrip, dat deeze plondering niet zo zeer uit den ſchoot der Hervormden was voortgeſprooten, als wel door opſtooking van kwalijkgezinden haar begin hadt genomen. In weerwil van dit alles wierdt hij, bijkans algemeen, onder de Roomschgezinden, voor den ſtooker en aanblaazer van dit werk gehouden.

Niet vreemd is het, om dit alles, dat ten zijnen opzigte geweldige maatregelen beraamd wierden. Op zekeren avond vervoegde zich de Hoogbaljuw van *Gend*, in eigen perſoon, aan zijne wooning, met oogmerk om hem te vatten, zo als hij naauwlijks een uur geleeden, om na *Bruſſel* te vertrekken, van daar geſcheiden was. Dit aldus den Baljuw mislukt zijnde, verzon hij, op een andere tijd, eenen liſt. Met oogmerk om

JUNIUS buiten de Vergadering te vatten, deedt hij afkondigen, niemand hadde zich te ſcheep na de *Carthuiſers*, de gewoone verzamelplaats der Hervormden, te begeeven. Het voorwendzel des verbod was, om alzo te verhoeden, dat 'er wapenen na de Predikplaats gevoerd wierden. De afkondiging geſchiedde op een ongewoon uur, terwijl JUNIUS met anderen bij PIETER DE RYK, Advokaat te *Gend*, het middagmaal hielдt. Naa den maaltijd, zo als men wilde afſteeken, hoorden ze iets van het verbod; 't welk, egter, door DE RYK wederſproken wierdt, op grond van 't ongewoone uur van afkondigen. Men gaat dan ſcheep, en koomt aan Stads gragten, om van daar na 't Carthuiſersplein te vaaren. De Hoogbaljuw, die, midlerwijl, met een goed getal gewapende Hellebardiers, bij de Poort de wagt hieldt, de Schuit ziende naderen, liep na den oever, het gezelſchap te gemoete. Dit, op het gezigt van den Baljuw, van verſlagenheid en bekommering over den Leeraar getroffen zijnde, gebiedt hij hetzelve goeds moeds te zijn, op God te vertrouwen, en zich in diervoege te gedraagen, als of de Leeraar daar bij niet tegenwoordig ware. Thans gebiedt de Hoogbaljuw het gezelſchap aan land te ſtappen. JUNIUS, ten gelukke, in perſoon bij hem onbekend, treedt hem voorbij, met eene eerbiedige groete, en ontkwam alzo dit dreigende gevaar.

Omtrent deezen tijd kwam te *Gend* zeker Kerkleeraar uit de nabuurige Stad *Brugge*, JAN MUNT genaamd. Deeze deedt bij JUNIUS aanzoek, om de Gemeente aldaar met zijnen dienst te ſtigten. In 't eerst wees hij dit van de hand, doch gaf eindelijk zijn woord. Niet langer dan twee dagen hadt hij 'er vertoefd, of hij kwam reeds in merkelijke ongelegenheid. De Graaf VAN EGMOND, hoe zeer ook Vrijheids-, egter ijverig Roomschgezind, vervoegde zich te *Brugge*, om orde te ſtellen op de zaaken van den Godsdienst. Op zijn bevel deedt de Wethouderſchap eene Afkondiging, bij welke eene belooning van achthonderd Guldens wierdt toegezegd, aan elk, die JUNIUS leevende, en de helft dier ſomme, die hem dood in handen van 't Geregt wist te leveren. Intusſchen was onze Leeraar na *Damme* geweeken. Bij de Regeering op het Stadhuis ontbooden, en naar verſcheiden zaa-

ken gevraagd zijnde, ontmoette hij van dezelve eene gantsch andere bejegening, dan hem te *Brugge* wierdt gedreigd. „ Wij „ begeeren niet" (dus sprak hem de Woordvoerder aan) dat gij „ door ons toedoen in gevaar zoudt vervallen, en vertrouwen „ wederom dat gij geen ander hart hebt jegens ons, onze Stad „ en welvaaren. Men kan niet verbergen, welk Plakaat 'er „ gisteren te *Brugge*, in onze hoofdstad, van 's Konings wegen, „ tegen u is afgekondigd. Wij, derhalven, als lieden, die U, „ en ook 't Gemeenebest toegedaan zijn, raaden U, dat gij „ nog deezen dag van hier vertrekt: want op morgen zullen wij „ dat zelfde Plakaat ook hier afleezen. Indien de Raad van „ *Brugge* onze traagheid beftraffe, wij zullen ons hier mede „ verontschuldigen, dat het gebod wat laat tot ons kwam, en „ daarom niet tijdiger kon worden verkondigd."

Beleefdelijk bedankte JUNIUS de Regeering van *Damme* voor de vriendelijke behandeling. Vermits hij geen ander heenkoomen wist, moest hij den volgenden nacht doorbrengen in een nabuurig Moeras, alwaar hij den voorgaanden dag vertoefd hadt, toen hij, door eenen Bode, uit naam der Gemeente te *Brugge*, derwaarts was genodigd. Hij toonde zich daar toe niet ongenegen, mids hem de gelegenheid bezorgd wierdt, om veilig te kunnen binnen raaken. Men vondt dezelve in een Metzelaarsgewaat, 't welk JUNIUS met zijne eigen klederen verwisseld hebbende, hem eenen veiligen ingang binnen de Stad, en voorts tot zijne broederen bezorgde. Naa eenige dagen heimelijk toevens, nam hij afscheid en vertrok na *Antwerpen*.

Volgens een Verdrag, onlangs in die Stad, met opzigt tot de Onroomschen, aangegaan, was JUNIUS thans aldaar buiten dienst. Verdriet hebbende in een ledig leeven, begaf hij zich, in Wijnmaand des Jaars 1566, na 't Land van *Limburg*, met agterlaating van zijne boeken en kleederen. Naa het ontmoeten van eenigen tegenstand, deedt hij, op den achttienden der *Maand*, de eerste Leerreden, in 't open veld, niet verre van het dorp *Herve*. Onder zijne toehoorders hadt hij een persoon, met een Jagtspriet gewapend, welke hem voormaals den dood gedreigd hadt, indien hij hem onder het bereik van zijn Geweer konde bekoomen. Thans woonde hij de Leerrede bij, tot het einde toe, zonder vertoon van eenige vijandelijkheid. Bijkans

ware

ware hij hier gevallen in de handen van den Schout, van *Limburg* op hem afgezonden. Veilig ontſprong hij deezen dans, met ernſtige afraading aan de zijnen van het gebruik van geweldigen tegenſtand, en kwam behouden in de gemelde Stad. Omtrent een half jaar bediende hij hier de Gemeente.

Eene zeldzaame ontmoeting, heilzaam in haaren uitſlag, hadt JUNIUS, geduurende zijn verblijf te deezer plaatze. In de nabuurſchap woonde eene vrouw, welke in allen opzigte de blijken van krankzinnigheid vertoonde. JUNIUS, op zekeren tijd, nevens anderen, voorbij de plaats haars verblijfs wandelende, kreeg haar in 't oog, en door zoete redenen tot een woordwisſelend geſprek. Thans vernam hij, dat de grond haarer zielskwaale was, het geſnap van onkundige Buurwijven, die haar de verdoemenis hadden aangekondigd; omdat zij, weduwe zijnde, met negen kinderen belast, door noodwendige huiszorge geenen tijd konde vinden om God te dienen; zo noemden zij het bijwoonen van de Miſſe. JUNIUS dus den grond der zaake gepeild hebbende, onderrigtte haar, dat het wegblijven van de Miſſe geen verzuim van den dienst Gods was, maar zij veeleer, in 't moederlijk verzorgen van haare Vaderlooze kinderen, waarlijk God gediend hadt. Deeze redenen, met beſcheidenheid aangevoerd, herſtelden den vrede in de Ziele der voormaals rustlooze Weduwe. Zo kragtdaadig wrogt het gerugt dier herſtellinge op de onkundige menigte, dat van heinde en verre tot JUNIUS kranken gebragt wierden, even als ware hij een Wonderwerker, om van hem gencezen te worden.

JUNIUS vertoefde te *Limburg* tot in Grasmaand des volgenden Jaars 1567. Thans liep de maare van den aantogt eener bende Ruiters, op last der Landvoogdeſſe, derwaarts op weg geſlagen, om hem te vangen. Naa vooraſgaande raadpleeging der Regeeringe (want onze Leeraar was bij dezelve zeer gezien) vondt men geraaden, hem daar van de weet te doen. Dit geſchiedde door den mond van eenen der Schepenen, die, in eene avondwandeling, hem ontmoetende, de gantſche zaak ontvouwde, en tot vertrekken vermaande. Nog dien zelfden avond, of liever in den voornagt, verliet hij de Stad, onder het vallen van een zwaaren regen. Hij ſloeg den weg

in na Duitschland, en bekleedde, eenigen tijd, het Leeraarampt in de nabijheid van *Heidelberg*. Middlerwijl bekroop hem de zucht, tot het afleggen van een bezoek bij zijne Moeder, die nog te *Bourges*, in Frankrijk, leefde. Van daar te rug gekeerd, zondt hem de Keurvorst van de Paltz aan den Prinse VAN ORANJE. Ten tijde van den berugten overtogt over de Maaze, bekleedde hij den post van Veldprediker bij zijne Doorluchtigheid. Allerlei ongemakken treffen hem ten deezen tijde. Bijkans drie volle dagen was hij eens zonder brood of eenige andere spijze. Op een anderen tijd bevroos hij van koude. In *Lotharingen* wierdt hem zijn paerd ontvoerd. Verdrietig onder zo veele tegenheden, besloot hij, den weg na Duitschland wederom in te slaan. Prins WILLEM DE I, hem als Leeraar bij zich willende houden, verijdelde dit voorneemen. Naaderhand bij zijne Gemeente in de Paltz te rug gekeerd, zondt hem de Keurvorst, tegen zijnen dank, na het Prinsdom *Oranje*. Van *Schonau*, alwaar hij, zedert, den predikdienst waarnam, ontboodt hem de Keurvorst, in den Jaare 1573, na *Heidelberg*, om 'er, nevens IMMANUEL TREMELLIUS, aan de Overzetting van het Oude Testament, uit het Hebreeuwsch in het Latijn, te arbeiden. Vijf jaaren daar naa vertrok hij na *Nieustadt*, en naa verloop van ruim een jaar, na *Otterburg*. Op beide plaatzen verrigtte hij den dienst, en in de laatstgenoemde tot in den Jaare 1582. De twee volgende jaaren wijdde hij zijne bekwaamheden aan den dienst van het School te *Nieustadt*, en verwisselde, zedert, dien post met het Hoogleeraarampt in de Godgeleerdheid te *Heidelberg*. Zeven jaaren hadt hij, met veel lofs, dien post waargenomen, wanneer zijne zaaken hem na Frankrijk riepen. Op de reize nam hij zijnen weg door Holland, met naame door *Leijden*. Hier deeden hem de Bezorgers van het Hoogeschool het aanbod, ter vervullinge van een ledig staanden Hoogleeraarsstoel in de Godgeleerdheid. Hij leende daar aan een gunstig oor, en maakte, in den Jaare 1592, eenen aanvang van zijn onderwijs. Van 's Mans verrigtingen te deezer plaatze zullen wij nog eenig verslag doen.

Omtrent ten zelfden tijde, als JUNIUS te *Leijden* zijn ampt aanvaardde, ontstonden te *Utrecht* merkelijke beweegingen on-

onder de Gemeente, inzonderheid veroorzaakt door eenig verſchil aangaande de Kerkelijke Ordonnantie. Die den vrede zogten, namen de toevlugt tot hooger hand. De vermaarde UITENBOGAART wierdt mede in den arm genomen. JUNIUS gaf omtrent deezen tijd een Boek in 't licht, onder den tijtel van de *Vreedzaame Chriſten*. Op den grond van zo veel goeds beloovenden tijtel, in den tegenwoordigen twist, ontboodt men hem van *Leijden*. Te *Utrecht* gedroeg hij zich overeenkomſtig den tijtel en inhoud des ſtraks genoemden geſchrifts. In zijne onderhandeling met de Wethouderſchap zogt hij dezelve te beweegen, tot verzagting hunner maatregelen, op het ſtuk der Kerkelijke Beſtellinge, het voornaame ſtruikelblok van veelen onder de Gemeente. Daarenboven gaf hij den raad tot het beroepen van twee Predikanten uit de *Palts*, JOHANNES URSINUS en HENRICUS COCHARDUS; als zullende de Gemeente, beter dan met hunne tegenwoordige Leeraars, met hun gediend zijn. Van den anderen kant liet hij aan de Leden der Kerke een Vredeſchrift afgaan, tot opſchrift draagende: *Vermaaning van* FRANCISCUS JUNIUS *aan de Kerke Gods te Utrecht, om de gemeenſchap der Heiligen te onderhouden in Godzaligheid, liefde en vrede, door de Eenigheid des Geests.* De Vreedzaame en Godvrugtige Chriſten ſprak van het begin tot het einde in dit Vertoog.

Soortgelijke poogingen, op het bevorderen van Chriſtlijken vrede doelende, als te *Utrecht*, ſtelde JUNIUS, eenige jaaren laater, te *Amſterdam* te werk. Eene gezinte, onder den naam van *Puriteinen* of *Zuiveraars*, ook wel *Brounisten* genaamd, uit Engeland verdreeven, hadt zich aldaar neergezet. Onder ſchijn van de Hervorming te willen zuiveren, zonderden zij zich af van de Hervormden, en gaven dus aanleiding tot veel twistens. Met eenige voornaame hoofden dier luiden, naa het uitgeeven hunner Belijdenisſe, kwam JUNIUS in briefwisſeling, en zogt hun te beduiden, dat hun bedrijf niet tot vrede, maar tot onmin diende, en raadde hun dienſvolgens het zwijgen: zo als hij zelve, zedert, deedt. De Puriteinen dit voor een blijk van overtuiginge aanziende, zondt hun JUNIUS, kort vóór zijn ſterven, een antwoord, van te merkwaardigen inhoud, dan dat wij het onzen Leezeren niet

zouden mededeelen. „ Uw pak met Brieven, lieve Broeders, „ (dus ſchreef hij,) heb ik gisteren avond ontvangen. Ik „ried u op te houden met disputeeren; gij beveelt mij in „ dispuut te treeden. Ik blijf bij mijn voorneemen. Want „ de vrede in de Kerk is mij meer waard, dan 't zaad van „ twist. Die met dit zaad gediend zijn, zullen daar vrugt „ van maaien. Dat gij beſluit en voorgeeft, dat ik 't in dit „ werk met u houde, is een valsch beſluit. Ik heb bij mij „ zelven vastgeſteld, van de zaak te zwijgen, en al zondt gij „ mij honderd Brieven, ik zal egter blijven binnen 't beſtek „ van ten besten te raaden, tot dat ik zien zal dat men een „ anderen weg in ſlaat. Behaagt het u niet, dukdt het."

De godvrugtige en vredelievende JUNIUS eindige zijn kommervol leeven aan eene Peſtziekte, welke hem op den drieentwintigſten van Wijnmaand des Jaars 1602 aantaſtte, en binnen drie dagen wegſleepte. Ondanks, volgens *'s Mans* eigen getuigenis, zijnen vroegen afkeer van de Vrouwen, wierdt hij naaderhand daar over geſtraft, door vier huwelijken, welke hij naa elkander aanging. Zijne tweede echtgenoote was eene dogter van JAN CORNPUT, Burgemeester van *Breda*. Bij deeze wierdt hij Vader van eene dogter, die naderhand in het huwelijk tradt met den beroemden GERARDUS JOANNES VOSSIUS. Een Zoon, JOHAN CAZIMIR JUNIUS, uit den zelfden echt gebooren, was door den Vader tot de beoefening van 't Hebreeuwsch geſchikt; doch hij verliet die bezigheid, en volgde het Krijgsleeven, op verzoek van zijnen Oom JAN CORNPUT, die hem eene Lieutenantsplaats onder zijne Compagnie bezorgde. Hij verwekte eenen Zoon, gebooren te *Embden*, in den Jaare 1624, naar zijnen Grootvader genaamd, en zedert Hoogleeraar in de Regten aan het Hoogeſchool te *Groningen*. Behalven de twee bovengemelde kinderen, verwekte onze Leidſche Hoogleeraar, in zijn derde Huwelijk, eenen Zoon, even eens als hij zelve,

JUNIUS (FRANCISCUS) genaamd, gebooren te *Heidelberg* in den Jaare 1589. Zijn eerſte aanleg was tot het Krijgsleeven. Doch zints het Beſtand, tuſſchen *Spanje* en de Algemeene Staaten, klein uitzigt op bevordering hebbende, veranderde

hij

lij van ontwerp, en gaf zich over aan de Weetenſchappen. Naa verloop van tijd deedt hij eene reize na *Frankrijk*, van waar hij na *Engeland* overſtak. Hier geraakte hij in kennisſe ten huize van den Graave VAN ARUNDEL. Dertig jaaren ſleet hij aldaar, als Bibliothekaris; naa verloop van welke hij in Holland wederkeerde. Geduurende het gemelde tijdverloop hadt hij voornaamelijk zijn werk gemaakt van de beoeffeninge der Angel-Saxiſche en andere Noordſche ſpraaken. In Holland zette hij die beoeffening verder voort. Gehoord hebbende, dat in Friesland, op zommige plaatzen, waarſchijnlijk *Hindelopen* en *Molquern*, de aloude Saxiſche taal nog in gebruik was, begaf hij zich derwaarts, en vertoefde 'er twee jaaren. Vervolgens keerde hij te rug na *Engeland*, onthieldt zich te *Oxfort* twee jaaren, en vertrok toen na *Windſor*, bij zijnen neef IZAAC VOSSIUS, Zoon van den voorheen genoemden GERARDUS JOANNES VOSSIUS. Ruim een jaar daar naa ſtierf onze JUNIUS. De Akademie van *Oxfort*, aan welke hij, bij Uiterſten Wille, zijne Handſchriften beſproken hadt, deedt ter zijner eere eene fraaie Grafſtede vervaardigen. Verſcheiden Boeken waren de vrugt van zijn werkzaam leeven: onder andere, de Vier Euangelien, in de Gothiſche taale, met een groot Woordenboek, en eene Verhandeling *de Pictura Veterum*, of de Schilderkunst der Ouden.

Zie, inzonderheid omtrent den Vader, G. BRANDT, *Hiſt. der Reformatie*, D. I. II; en wegens hen beiden, BAYLE, *Dict. Crit.*

JURIAAN EPESZOON was een der Predikanten, welke, op aanſchrijven van den vermaarden LAURENS JAKOBSZOON REAAL, aan KORNELIS KOOLTUIN van *Alkmaar*, thans Paſtoor te *Emden*, in den Jaare 1566, van daar na Holland wierden gezonden, om 'er de Hervormden, wier getal, onder de hand, ſteeds toenam, te bedienen. Naderhand, van Prinſe WILLEM, daar toe last ontvangen hebbende, liet hij zich gebruiken, nevens andere Leeraars, om te *Dordrecht*, *Rotterdam*, *Delft*,

Leiden, *den Hage* en andere Hollandſche Steden en Plaatzen, penningen te verzamelen. Zij zouden dienen, zo als de Lastbrief inhieldt, „ om den vreemden Regeerder, ALVA, te „ verdrijven, en de Nederlanden in hunne vrijheid, en op„ rechte Christlijke Religie te beſchutten." Merkwaardig was 's Mans uiteinde. Ten tijde als SONOY zijne onmenschlijke wreedheden aan eenige Roomschgezinde Boeren in Noordholland pleegde, bevondt JURIAAN EPESZOON zich in dat Gewest. Zekere NANNING KOPPESZOON was een dier beſchreienswaardige ſlagtoffers. Terwijl de Leeraar hem beſtrafte over het betuigen van zijne onſchuld, onder voorgeeven dat hij de aangetijde misdaad hadt beleeden, daagde hem de rampzalige, om binnen drie, of, volgens anderen, binnen vier of vijf dagen, voor Gods Regterſtoel te verſchijnen. Straks naa NANNINGS dood, ſtortte de Leeraar in diepe zwaarmoedigheid, ſteeds het hart en den mond vol hebbende van de Verdaaging aan hem gedaan, ging daar op ziek te bedde leggen, en ſtierf binnen den gezetten tijd.

Zie VELIUS, *Kronijk van Hoorn*; G. BRANDT, *Hiſt. der Reform.* D. I.

JURIEU, (PETRUS) Zoon van DANIEL JURIEU, Predikant in Frankrijk te *Mer*, wierdt aldaar gebooren op den 24 December des Jaars 1637. Naa zijne letteroeffeningen in Holland en Engeland te hebben voltrokken, ontving hij de gewijde Ordening naar de wijze der Anglikaanſche Kerke; doch herriep dezelve, toen hem het beroep in zijne geboorteſtad wierdt opgedraagen. Hij vreesde dat de uitlandſche Ordening hem, in zijne bevordering, nadeelig zoude weezen. Vervolgens bekleedde hij het Hoogleeraarampt, in de Godgeleerdheid en Hebreeuwſche Taale, aan 't Hoogeſchool te *Sedan*. Naa verloop van tijd aanvaardde hij aldaar ook het gewoone predikampt. Door zijnen vlijt, om zijne Leerlingen vooral ook in het prediken te onderwijzen, behaalde hij hier merkelijken roem. Midlerwijl raakte hij in geſchil met den vermaarden ARNAUD, tegen wiens beſchuldigingen hij eene *Verdeediging van de Ze-*

de-

deleere der Hervormden in 't licht gaf. Het Werk van den Heere BOSSUET, getijteld *Ontvouwing van het Katholijke Geloof*, deedt hem de pen opvatten, tot het ſchrijven van een *Behoedmiddel tegen de verandering van Godsdienst*. De vervolgingen tegen de Hervormden, in Frankrijk, ſtooten hem van den Hoogleeraarsſtoel te *Sedan*. Hij ontweek het geweld met de vlugt, en zogt eene ſchuilplaats in *Holland*. Kort naa zijne aankomst beriepen hem de Bezorgers van het Hoogeſchool te *Groningen* tot Hoogleeraar; doch hij gaf de voorkeuze aan het gewoon Leeraarampt in de Walſche Gemeente te *Rotterdam*. Tevens bezorgden zijne vrienden, dat, ten zijnen behoeve, aan het Doorluchtig School dier Stad, een Hoogleeraarsſtoel in de Godgeleerdheid geplaatst wierdt. Hier ſchreef hij tegen den berugten Vader MAIMBURG, die de Hervorming wakker hadt gehavend. Ook arbeidde hij aan het *Boek der Openbaaringe*, waar van hij de vervulling zogt in het Koninkrijk *Frankrijk*. Eene Godlijke aanblaazing, waande hij, hadt hem op dit denkbeeld doen vallen. Bekend zijn de geſchillen, welke, eerlang, uitborſten tusſchen hem en zijnen Amptgenoot PETRUS BAYLE. Op het Artikel van dien beroemden Man hebben wij daar van berigt gegeeven. Ook voerde hij eenen panneſtrijd tegen den Utrechtſchen Leeraar SAURIN. Geduurende de laatſte jaaren zijns leevens zukkelde hij met aanhoudende lichaamskwaalen; deeze rukten hem weg, op den elfden Januarij des Jaars 1713, het zesenzeventigſte zijns ouderdoms.

JUSTINUS VAN NASSAU was de eenige Natuurlijke Zoon, door de Geſchiedenisſen vermeld, van Prinſe WILLEM DEN I. Ondanks deeze onwettige geboorte, verſtootte hem zijn Vader niet, maar bekleedde hij aanzienlijke posten onder de Zeemagt van den Staat. In den Jaare 1581 vinden wij hem bij naame genoemd, onder verſcheiden Nederlandſche Heeren, die den Hertog VAN ANJOU verzelden op deszelfs togt na Engeland, om, zo als hij meende, de hand van Koninginne ELIZABETH te ontvangen. Als Admiraal van Holland, hielp hij, in den Jaare 1585, *Liefkenshoek* winnen. In de plaats van den afgezetten Admiraal TRESLONG, droegen, in het zelfde jaar, de Staaten van Zeeland dien post aan hem op. Drie jaaren laater

leende hij mede de hand aan het overwinnen der Spaanſche, zo genaamde, *Onverwinnelijke Vloot*. Niet alleen ter Zee, maar ook te Lande, diende hij den Staat. In de maand October des Jaars 1595, geleidde hij twee Staatſche Regimenten na Frankrijk, ter hulpe van Koning HENRIK DEN IV; op wiens verzoek, aan de Staaten, hij aldaar langer vertoefde, dan zijne oorſpronklijke beſtemming medebragt. Toen, in den Jaare 1598, de Algemeene Staaten een Gezantſchap na Frankrijk zonden, om dien Koning ter volhardinge in den Oorlog tegen Spanje te beweegen, bekleedde JUSTINUS VAN NASSAU, nevens den Heer JOAN VAN OLDENBARNEVELD, dien gewigtigen post. Uit Frankrijk ſtak hij, met den zelfden Amptgenoot, over na Engeland, om 'er diergelijke boodſchap bij de Koninginne af te leggen. Ter gelegenheid van eenen opſtand in 't Spaanſche Leger, in den Jaare 1606, en 't verloopen van een goed aantal manſchap na *Hoogſtraten*, ſtijfde hij dezelve in hunne wederhoorigheid, door het toeſchikken van leevensmiddelen, en de beloſte van hulp, zo men hen overvallen mogt. Het laatſte bedrijf, welk wij, hem betreffende, vermeld vinden, was de verdeediging van *Breda*, in den Jaare 1625. Hij bereikte toen een hoogen ouderdom, en zal, misſchien, zedert het verlies dier Stad, in ſtilte zijne dagen geëindigd hebben.

Zie J. WAGENAAR, *Vad. Hiſt.*

JUTFAAS, eene Ambagtsheerlijkheid in het Overkwartier van 't Sticht van *Utrecht*. Zij wordt verdeeld in twee deelen, van welke het eene, het *Nederеinde* geheeten, onder het Nederkwartier, het ander, *het Overeinde* genaamd, onder het Overkwartier van het Sticht behoort. Het *Nedereinde van Jutfaas*, bevattende veertienhonderd drieëndertig Morgens Lands, grenst ten Oosten aan het *Overeinde*, ten Westen aan de Baronnije van *Tsſelſtein*, ten Zuiden aan de hooge Heerlijkheid van *Vreeswijk*, gezegd *de Vaart*, en ten Noorden aan de Heerlijkheden *Heikoop* en *Galekop*. De Vaartſche Rhijn is de grensſcheiding der meer gemelde afdeelingen. In het *Nedereinde*, waar in men honderdeenendertig huizen telt, legt het Dorp *Jutfaas*, in

in een vermaaklijken oord, vol van Lusthoven en Plantaadjen. De Kerk, een Kruisgebouw, heeft een Toren van weinig aanziens. De Roomschgezinden hebben 'er eene Statie. In de vroegere Eeuwen ſtondt, meermaalen, dit Dorp ten doele aan de gevolgen der rampzalige verdeeldheden, welke het Land beroerden.

Het *Overeinde van Jutfaas*, aan het Zuidwesteinde der Ambagtsheerlijkheid van *Bunnik en Vegten* paalende, bevat zeshonderdvierenvijftig Morgens en vierhonderd Roeden Lands. In den Jaare 1472 wierdt het, met het Nedereinde, door middel van een Brug, over den Vaartſchen Rhijn, vereenigd. De Staten der Provincie, maaderhand, daar van een Tolbrug gemaakt hebbende, verkogten dien aan den Heere ESAIE GILLOT, Heere van *Heemſtede*, welke denzelven, bij Uiterſten Wille, aan zijnen Kleinzoon naaliet. Voor het genot van het Tolgeld, moet de eigenaar den Brug onderhouden. Van het afzonderlijk beſtaan van het *Over-* en *Nedereinde*, in vroegere tijden, dient ten bewijze, dat ze nog heden hunnen afzonderlijken Regtbank en Schepenen hebben, hoewel onder den zelfden Schout en Ambagtsheer. Het *Overeinde*, naar gelange van deszelfs mindere uitgebreidheid, bevat niet meer dan zevenentwintig huizen.

Zie *Tegenw. Staat.*

JUWINGA, (IWO, of JUWO) volgens de tijdorde de Elfde Potestaat van *Friesland*, een man van groote dapperheid en Krijgskunde, liet het leeven in een gevegt tegen de Hollanders, onder Hertog ALBREGT VAN BEYEREN, Graaf van Holland en Zeeland, in grooten getale over Zee geſtoken. Hadden de Friezen naar 's Mans raad geluisterd, zij zouden min nadeels bij deezen inval geleeden, en hun Potestaat, misſchien, 'er het leeven hebben afgedraagen.

Zie WINSEMIUS en SCHOTANUS.

JUWKEMA, (EPO VAN) ook wel JUKKEMA genaamd, van *Sexbirum*, een Dorp in de Frieſche Grietenij *Barradeel*, ten Noorden van de Stad *Harlingen*, alwaar, van overoude tijden, deszelfs Stamhuis plagt te ſtaan, bij den naam van *Groot-Juwkema* bekend. Te *Franeker* bekleedde hij de Burgemeesterlijke waardigheid, en hadt, van wegen die Stad, zitting in het Kollegie der Edel Mogende Heeren Gedeputeerde Staaten van het Gewest. In die hoedanigheid was hij een der Afgevaardigden, in de jaaren 1592, 1593 en 1594, welke het opzigt hadden over de verſterking van de *Soltkamp*, de *Ballingwolderzijl* en de *Rourtange*. Merkelijke kosten deedt hij aan de verbetering van zijn Stamhuis te *Sexbirum*. Nevens den Heere GIMMENICH, hadt hij het bewind over de bouwing van het fraaie Stadshuis te *Franeker*. Hier overleedt hij, in den Jaare 1619, en wierdt in de Groote Kerk begraaven. Bij zijne huisvrouw, LOLK VAN FEDDINGA, hadt hij, onder andere, eene dogter verwekt, die, zedert, de echtgenoote wierdt van den Heere ANDREAS VAN ROORDA, Rentmeester der Domeinen van de Provincie *Friesland*.

Zie de zelfde Schrijvers.

JUYNBOL, (KLAAS KLAASZOON) in den afloop des Spaanſchen Oorlogs, Kapitein in dienst der Staaten, gaf eene proeve zijner Vaderlandſche trouwe, in den Jaare 1634, door het aantasten en bemagtigen van een Konings Schip, de *St. Alfonſe* geheeten, op de Vlaamſche Kusten. Twaalf jaaren laater, te weeten in 1646, hadt hij onder de Vlag een aanzienlijk getal Franſche Koopvaardijſchepen, om dezelve herwaarts te geleiden. De Vaderlandſche Kust hadt hij bijkans in 't oog, althans de hoogte van *de Maaze* bereikt, toen hij, op den tweeden Februarij des gemelden jaars, met zes, en twee dagen laater, met zeven Duinkerkers ſlaags wierdt. Zeer hevig en bloedig was dat gevegt. Van meer dan honderd vijandelijke Kogels wierdt JUYNBOLS Schip doorboord. Het ſtaande en loopende Want, mitsgaders zijn Rondhout, was bijkans geheel verbrijzeld. Zeven dooden en zesentwintig gekwetſten hadt

hadt hij binnen boord. Onder de laatſten bevondt hij zich zelve. In de kweizuure, hem toegebragt, ſchijnt hij, egter, niet veel belangs geſteld te hebben, zo als blijkt uit een ongedrukten Brief, met andere ſtukken onder 's Mans naageſlagt bewaard, drie dagen naa het gevegt, van voor de Helder aan zijne Huisvrouwe geſchreeven. Met verlies van ſlegts vier Koopvaarders ontſprong JUYNBOL deezen dans. In erkentenisſe van betoonde dapperheid en heldenmoed, ontving JUYNBOL, bij zijne komst in het Vaderland, een Eergeſchenk, beſtaande in een Gouden Gedenkpenning, vertoonende, aan de eene zijde, het Gevegt, en, aan den anderen kant, het Wapen der Admiraliteit. Zedert heeft de wakkere Kapitein geene Zee gezien. Hij hieldt zijn verblijf te *Rotterdam*, en overleedt 'er, aan de wonde, in het gevegt bekoomen, hoe ligt ook door hem geſteld, op den vijſden Januarij des Jaars 1647. Een anderen Kapitein van dien naam ontmoeten wij in de Vloot van den Heere TROMP, ten tijde als deeze den merkwaardigen ſlag leverde aan den Engelſchen Admiraal BLAKE, in den Jaare 1652. Deeze liet het leeven door een zeer ongelukkig toeval. Zijn Schip, door eigen vuur, meent men, in brand geraakt zijnde, verdronk hij met al zijn Volk.

Zie J. WAGENAAR, *Vad. Hiſt.*

I.

IDAARDERADEEL, eene Grietenij in *Friesland*, op ééne na de laatſte in rang, onder de elf Grietenijen van het Kwartier van *Oostergoo*. Zij ontleent haaren naam van het Dorp *Idaard*, alwaar de Grietman van het Diſtrikt zijn gewoon verblijf houdt. Acht Dorpen leggen in deeze Grietenije, welke, na genoeg, voor het middenſte gedeelte der Provincie mag gehouden worden. Doorgaans zijn de Landen zeer laag. Binnendijken moeten dezelve voor Overſtrooming beveiligen, en, daarenboven, het

het nedervallende water, door middel van Sluizen en Molens, ontlast worden. Zeer vischrijk is deeze Grietenij, uit hoofde der menigvuldige Vaarten en Meirtjes.

Zie WINSEMIUS en SCHOTANUS.

ILPENDAM, met *Purmerland*, één Heerlijkheid, in het Baljuwschap van *Waterland*, groot, volgens opgave in de Verpondingslijsten, 1783 Morgens en 578 Roeden Lands. Bij erfenisse verstorf deeze Heerlijkheid, in den Jaare 1678, van den Amsterdamschen Burgemeester FRANS BANNING KOK, op den Heere JAKOB DE GRAAF, Schepen dier Stad. Zints dien tijd tot heden toe is de Heerlijkheid in dat aanzienlijk Geslagt gebleeven. De tegenwoordige eigenaar, bovendien *Vrijheer van Zuidpolsbroek*, heeft 'er de aanstelling van Baljuw, Schout en Sekretaris.

Zie *Tegenw. Staat.*

ILPENDAM, (JAKOB VAN) of, zo als hij zijnen naam plagt te schrijven, JAECQUES DE YLPENDAM, was een der Ondertekenaaren van het vermaarde Verbond der Edelen. Hij deedt nog meer. Nevens eenige andere Heeren liep hij 'er mede rond, en bewoog veelen, om door het schrijven van hunnen naam, het getal van de Voorstanders der Vrijheid te vermeerderen. Niet vreemd kan 's Mans ijver voorkoomen, wanneer men in aanmerkinge neemt, dat hij, bij Heere HENRIK VAN BREDERODE, 't voornaame Hoofd der Verbondene Edelen, den post van Geheimschrijver bekleedde. Zeer duur, gelijk veele anderen, kwam hem zijne Vrijheidsliefde te staan. Hij viel in handen van den Spaansgezinden Graave VAN AREMBERG, Stadhouder van *Friesland*, *Groningen* en *Overysfel*, die hem na *Brussel* deedt voeren, alwaar hem, nevens twee Friesche Edelen, SJOERT BEIMA en HARTMAN GALAMA, en eenige andere Heeren, in den Jaare 1568, op het Schavot, het hoofd voor de voeten wierdt geleid.

Zie *Sentent. van Alva.*

IM-

IMBIZE, (*Jonkheer* JAN VAN) Voorſchepen te *Gend*, en een der aanhangeren van Prinſe WILLEM DEN I, hadt een merkelijk aandeel in de opſchudding, in den Jaare 1577, niet zonder 's Prinſen bewilliging, meent men, in die Stad verwekt. De Hertog VAN AARSCHOT, Stadhouder van *Vlaanderen*, bevondt zich binnen *Gend*, met oogmerk, zo als hij zeide, om de oude Geregtigheden te herſtellen. IMBIZE, op zekeren dag, den Hertog, over de volbrenging zijner belofte, aanſpreekende, ontving dit bitsch beſcheid: „ Men zou die muiters, die „ Vrijheidkraaiers, wel doen zwijgen, met een ſtrop om den „ hals, al waren ze nog zo zeer opgeſtookt door den Prins „ VAN ORANJE." Dit antwoord, op ſtraat gegeeven, ten aanhooren van veele omſtanders, deedt ſtraks de menigte te wapen loopen. Men kiest partij, zommigen voor den Hertog, anderen voor IMBIZE. Hevig was de beweeging, doch wierdt ras geſtild. In 't volgende jaar hadt hij de hand in 't verjagen der Geestlijkheid en het aanſlaan der Kerkelijke goederen, uit misnoegen over, of om het Gemeen te behaagen, verbitterd tegen de Gendſche Bevrediging, bij welke, aan de Roomschgezinden, vrijheid van Godsdienst was toegeſtaan. Nog verder ſloeg hij voort in den Jaare 1579. Naa de Kerken, Kloosters en Abtdijen aan de Krijgslieden ten prooi te hebben gegeeven, verkogt hij, op eigen gezag, zonder kennis zijner Mederegenten, huizen, hoven en bosſchen aan zijne aanhangers, verre beneden de waarde. Verſcheiden luiden, den Hervormden Godsdienst toegedaan, die hem over de hand waren, bande hij uit *Gend*. Den Baljuw van *Axele* en zekeren MUZAART, van Donjohansgezindheid verdagt, liet hij vangen en dooden, door zijnen Lieutenant-Kolonel en tien of twaalf Knegten. Hoewel in 't open veld bedreeven, wierdt, egter, het feit rugtbaar, en een Hond daar van de aanbrenger. Want terwijl de Lijken in een Put bij de Galg geworpen waren, bleef het getrouwe dier zo lang zitten huilen daar omſtreeks, tot dat het ſchalk oog maakte aan eenen Molenaar. De bloedverwanten, vlijtig in het naaſpooren, koomen eindelijk agter de waarheid. IMBIZE, naa dat hem het gruwelſtuk was overgeſlagen, zette de beſchuldigers af met beroep op zijn eigen gezag, en dit onhebbelijk beſcheid: *Zo behoorde men Verraaders te handelen.*

Dee-

Deeze en ſoortgelijke gewelddaadig- en wreedheden verwijderden van hem ook de zulken, die voormaals 't met hem eens geweest waren. Onder de hand wierdt hierom een plan beraamd, om, met toeſtemming des Prinſen VAN ORANJE, bij de aanſtaande verſtelling der Wet, IMBIZE van deszelfs Ampt te verlaaten. Ter volvoeringe van dit Ontwerp, maakte men afſpraak met den Heer VAN RYHOVE, Hoogbaljuw der Stad, dat deeze, onder een of ander voorwendzel, den Voorſchepen ten zijnen huize ontbieden, en aldaar zou bewaaren, tot dat men de welgezinde Burgers zoude in 't geweer gebragt en verwittigd hebben, hoe men hem, zonder ander leed, dan ter ſtooringe van zijne ſnoode gangen, dagt uit het bewind te ſtellen. Zo gedaan als gezeid. Men lokt IMBIZE en eenige anderen ten huize van RYHOVE, en geeft ſtrengen last om niemand uit te laaten. Niet zo zorgvuldig, egter, was men in het oppaſſen, of een der opgeſlootenen vondt middel om door eene agterdeur te ontſnappen, voorts het graauw op de been en aan 't roepen te brengen, dat men den Voorſchepen en andere Heeren gevangen hieldt. Men ſtreeft hier op na 't huis van RYHOVE, en dreigt het plat te ſchieten. De Hoogbaljuw, dus verraſt, legt de ſchuld op misverſtand en twee ontkoomene Heeren, en ſtelt IMBIZE op vrije voeten. Deeze, om zijnen ſlag zeker te neemen, brengt een grooten hoop Ruiters en Knegten in de Stad, verzet, buitenstijds, de Regeering en benoemt, van nieuws, zichzelven tot Voorſchepen, of hoofd der Wethouderſchap; waar naa hij het Krijgsvolk doet vertrekken. De redenen van zijn bedrijf, verguld met den naam van ijver voor den Hervormden Godsdienst, gaf hij zedert in openbaaren druk uit. Uit vreeze dat de Prins VAN ORANJE, bij deszelfs komst in de Stad, zijnen handel van nabij leerende kennen, dien zou afkeuren, en hem deswegen ſtraffen, deedt hij, onder de hand, Blaauwboekjes ſtroolen, waar in beweerd wierdt, dat 's Prinſen komst, om verſcheiden redenen, thans ongeraaden was. Onder andere hieldt men daar in ſtaande, dat zijne Doorluchtigheid, naa de Regeering veranderd te hebben, de Stad van haare Vrijheden berooven, en onder het juk van 't Hof en van den Hertog VAN ANJOU zou brengen. Den berugten

RE-

PETRUS DATHENUS hieldt men voor den Opſteller van dit Lasterſchrift.

Ondanks deeze onderhandſche opſtookingen, ondernam Prins WILLEM, eerlang, de reize na *Gend*. IMBIZE, daar van de lucht gekreegen hebbende, begaf zich na het *Sas van Gend*, in ſchijn om 'er het aanleggen van eene Sterkte te beraamen, doch, inderdaad, met oogmerk, om ſcheep te gaan, en 't Land te ruimen. Met moeite liet hij zich raaden, daar van af te zien, en na de Stad te rug te keeren. 's Prinſen komst hadt ten gevolge de afzetting van IMBIZE, die voorts, uit vreeze voor vorderinge van rekenſchap zijns bedrijfs, ter Stad uit week, en na *Duitschland* trok, daar hij, aan 't Hof van Hertoge HANS KAZIMIR, zich eenigen tijd verſchuilde. Dat hij 't met DATHENUS hieldt, is klaarlijk daar uit af te leiden, omdat de doldriftige Leeraar hem kort op de hielden volgde.

Tot in den Jaare 1583 duurde deeze afweezigheid van IMBIZE. Ter gelegenheid van nieuwe opſchuddingen te *Gend*, ontbooden hem derwaarts zijne aanhangers, met oogmerk om den Heer VAN RYHOVE den voet te ligten, en IMBIZE in 't bewind te herſtellen. Dit gelukte. Van nieuws wierdt hij tot Voorſchepen aangeſteld. Om het Volk te mompen, deedt hij eenige lieden, onder ſchijn van Spaanſchgezindheid, vatten; doch herſtelde ze, niet lang daar naa, in vrijheid. Thans begon hij, meer en meer, openlijk te vertoonen, wat hij heimelijk overleid hadt: te weeten, eene onderhandeling met den Hertog VAN PARMA, en aldus eene bevrediging met Spanje. Ten dien einde beſtondt hij, in eenen nacht, etlijke Ponten en Schuiten, met den noodigen toeſtel belaaden, de *Schelde* te doen afzakken, om de Stad *Dendermonde* te verraſſen. Doch het lekte uit, en zijn voorneemen liep te leur. 's Anderendaags vergaderde hier over de Wethouderſchap. Om ſchrik te maaken, en den gedreigden ſlag te weeren, bragt IMBIZE zijn Vaandel in 't geweer, deedt het Stadhuis bezetten en de Ketens ſpannen. Toen begeeft zich iemand van het Raadhuis, roept de Burgers te Wapen en doet het Krijgsvolk verſtuiven. Alle vreeze voor IMBIZES magt en gezag hadt nu uit. Uit onderſchepte Brieven, die men thans ten voorſchijn brengt, blijkt zijn verraad. Men ontzet hem voorts van alle zijne Ampten en Waardigheden, en ſtelt hem in hegte-

nisse. Naa vier maanden zittens, wierdt, volgens gestreeken vonnis, hem het hoofd voor de voeten geleid, en voorts op eenen staak gesteld. „ Deesen uitgang (schrijft HOOFT) had „ IMBYZE, om zijne 't zeeventigh jaaren: een man van woest „ gemoedt, trotse zeeden, loos hart, los oordeel: door wien „ 't Hervormde Kerkgebruik, tot *Gent*, bij opruijing der ge- „ meente, geplant was; door wien, met het weigheren der „ Geloofsvrede en 't verbitteren der Waalen, 't welk hij op „ gelijke wijze doordreef, het uitrooijen van den zelfsten „ Godsdienst, niet alleen te dier steede, maar eindtlijk ten „ gantschen Lande van Vlaandere en Brabant, neevens 't ver- „ lies dier Gewesten, veroorzaakt werd."

Zie BOR en HOOFT.

IMHOF, (GUSTAAF WILLEM, *Baron van*) volgens de tijdorde, de Zevenentwintigste Gouverneur-Generaal van Neêrlands Indie, geboren te *Lier*, in Oostfriesland, begaf zich, in den Jaare 1725, in dienst der Nederlandsche Oostindische Maatschappije, in de hoedanigheid van Onder-Koopman, na *Batavia*, en zette 'er, nog in 't zelfde jaar, voet aan land. Naa eenige mindere bedieningen bekleed te hebben, nam hij, in den Jaare 1733, zitting onder de Buitengewoone Raaden van Indie. Drie jaaren daar naa vertrok hij na *Ceylon*, om 'er den post van Gouverneur te bekleeden.

Geduurende zijn nuttig bewind aldaar, leide hij eene Drukkerij aan, van welke, nevens de vier Euangeliën, verscheiden stigtelijke Boeken, allen in de Cingallische spraake, ten voorschijn kwamen. Vóór zijn vertrek, in den Jaare 1737, deelde hij, onder de Malabaaren en Cingalliers, op *Colombo*, een goed aantal Gebedeboeken en eenen Catechismus uit, en vermaande hen als goede Christenen te leeven. Door 't aankweeken van vriendschap met den Keizer van *Candy*, liet hij 'er de zaaken in beter stand, dan hij ze gevonden hadt.

Naa zijne wederkomst uit *Ceylon* te *Batavia*, was IMHOFS verblijf aldaar van korten duur. Hij nam de wederreize aan na het Vaderland, alwaar hij voorts, aan Heeren Bewindhebbe-

beren, verſcheiden Ontwerpen mededeelde, ten beste der Maatſchappije. Ten blijke van den ingang zijner raadgeevingen, benoemden hem de Bewindhebbers tot Gewoonen Raad. Met dien rang bekleed, nam hij ſpoedig de wederreize aan na *Batavia*.

De veranderingen, welke, zedert, in 't bewind der zaaken, voorvielen, ſtrijdig met de belangen en inzigten van den Gouverneur-Generaal VALKENIER, deeden deezen een heimelijken haat tegen den Heer IMHOFF opvatten; om welken hem te doen gevoelen, hij van dit oogenblik af op zijne luimen lag. Hij oordeelde, den tijd daar toe te zijn gebooren, ter gelegenheid van den befaamden Moord der Chineezen. Onder andere Raaden leide hij ook den Heere van IMHOFF verſcheiden feitelijkheden te laste, volgens welke hij, zo niet met de Chineezen heimelijk geheuld, zich althans, tegen de trouwe, aan de Maatſchappij verſchuldigd, zwaarlijk zou misgreepen hebben. Door zijne geweldige maatregelen bragt het de Heer VALKENIER zo verre, dat hij den Heer IMHOFF in verzekering nam, en, eerlang, gevankelijk na Holland zondt.

Geheel andere gedagten, intuſſchen, dan hun Gouverneur-Generaal, voedden over den Heer IMHOFF Heeren Bewindhebberen in Nederland. Want, den Heere VALKENIER, op deszelfs verzoek, van zijnen post ontſlagen hebbende, benoemden zij den Heer VAN IMHOFF tot zijnen Opvolger. Niet vóór zijne aankomst in het Vaderland bekwam hij de tijding van deeze bevordering. Op zijne reize na Nederland, wierdt de Heer VALKENIER, aan de *Kaap de Goede Hoop*, op hoogen last, in verzekering genomen, en na *Batavia* te rug gevoerd, om 'er, van zijn gehouden gedrag, rekenſchap te geeven, vooral met opzigt tot de gevangenneeminge van den Heere IMHOFF en nog twee Gewoone Raaden.

Nooit ontmoette een Gevangene van Staat ſpreekender bewijzen van onſchuldigverklaaringe. Nevens de vrijſpraake van de aangetijde misdaaden, gaven Heeren Bewindhebberen hem kennis van de opdragt der hoogſte waardigheid in de Oosterſche Bezittingen, en deeden, bovendien, een Oorlogſchip timmeren van honderdzestig voeten, de *Herſteller* genaamd, om hem daar mede na de *Indien* over te voeren. In de maand

October des Jaars 1742 liep hij uit *Texel* in Zee. In de maand Januarij des volgenden Jaars wierdt IMHOF aan de *Kaap de Goede Hoop* ſtatelijk gehuldigd, en in de maand Maij van het zelfde jaar te *Batavia*. Straks daar naa bezogt de nieuwe Generaal, in eigen perſoon, verſcheiden Buiten-Komptoiren, om toezigt te neemen op de zaaken van Koophandel en Regeeringe, en op alles behoorlijke orde te ſtellen. Aan de inwooners van *Batavia* gaf hij verlof tot het drijven van vrijen Koophandel met de Philippijnſche Eilanden, tegen betaaling van inkoomende en uitgaande regten. De huizen, geduurende de jongſte opſchuddingen in de asſche geleid, wierden herbouwd, en den Chineezen, nevens een kwartier buiten de Stad, vrijheid van Koophandel verleend. Met den Koning van *Bantam* ſloot hij een nieuw Verbond.

In den Jaare 1746 of 1747 hadt de Heer VAN IMHOFF eenige Schepen afgevaardigd na de Zuidkust van *Nieuw-Spanje*. Dit ter ooren van het Spaanſche Hof zijnde gekoomen, viel diens Gezant daar over klagtig bij Hun Hoog Mogenden, even als hadde de Gouverneur-Generaal niet alleen ten oogmerke gehad, het drijven van ongeoorlofden handel, maar ook om de vijanden der Spaanſche Kroone te begunſtigen. De eisch der Spanjaarden hieldt in, dat de Heer VAN IMHOFF deswegen op 't ſpoedigſte en ten ſtrengſte zou geſtraft worden. Doch hier van kwam niets; de zaak bleef ſleepende tot op zijnen dood.

Nog andere moeilijkheden hadt de Gouverneur met de Engelſchen. Deeze, gevoegd bij andere redenen, welke hem zijnen zwaarwigtigen post deeden moede worden, bewoogen hem, bij Heeren Bewindhebberen in de Nederlanden, om zijn ontſlag aan te houden. Op ernſtig verzoek dier Heeren liet hij zich beweegen, ter volhardinge in het hoofdbeinwind; hij voerde hetzelve tot op den eerſten November des Jaars 1751, wanneer de dood daar van een einde maakte. 's Mans naageſlagt bloeit nog te *Groningen*. Zijne bevordering tot de Erfſtadhouderlijke waardigheid en Opperbewindhebber der Nederlandſche Oostindiſche Maatſchappije, hadt zijne Hoogheid Prins WILLEM DE IV den Heer

VAN

VAN IMHOFF tot Lieutenant-Generaal van het Voetvolk aangeſteld.

Zie *Leven der Gouverneurs van Nederlands Indie.*

INGEN, (WILLEM VAN) gebooren te *Utrecht*, in den Jaare 1651, zints zijne vroege jeugd, luſt hebbende tot de Schilderkunde, genoot daar in het onderwijs van den vermaarden ANTONY DE GREBBER. Ter verdere aankweekinge van de reeds verkreegene ervarenheid, deedt hij vervolgens eenen keer na *Rome*. Hier kwam hij in kennisſe met den Kunſtſchilder KAREL MARAT, en bragt het, onder diens opzigt, zo verre, dat hij met 'er haast Stukken vervaardigde, die waardig gekeurd wierden, om zo in Kerken als elders ten toon te worden gehangen. Toen begaf hij zich na *Venetie*, en genoot aldaar het onderwijs van LE FEBRE, dien grooten Kunſtenaar, welke de meest vermaarde Stukken van PAULUS VAN VERONA en anderen in 't Koper heeft gebragt. Naa vervolgens, eenigen tijd, te *Napels* vertoefd te hebben, keerde hij weder na het Vaderland, zette zich neder te *Amſterdam*, vervaardigde aldaar eene menigte Kunſtſtukken, en eindigde 'er zijne dagen.

Zie HOUBRAKEN.

INTHIEMA, (FREDERIK VAN) gebooren in *Friesland*, doch in welke Stad of Plaats, vinden wij niet genoemd. Hij oeffende zich in de Regtsgeleerdheid, en beklom te *Leuven* den trap van Leeraar in die Weetenſchap. Naa zijne wederkomst in 't Vaderland, wierdt hij Burgemeester te *Workum*, doch bekleedde vervolgens den post van Pleitbezorger voor het Hof Provinciaal. De verandering van Godsdienst, ter Provincie ingevoerd, deedt hem zijn Geboorteland verlaaten, en de wijk neemen na *Embden*, daar hem de Vorst van Oostfriesland tot zijnen Raad benoemde. Hij heeft geſchreeven: *De malorum Regum gubernatione* Libri III; *Querela Batavorum*;

rum; *Conſilia Juris*; nevens een Latijnsch Gedigt op de Geboorte, Begraaving en Opſtanding des Zaligmaakers.

Zie SWERTII *Ath. Belg.*

IRMENZUIL, een Afgodsbeeld bij de aloude Saxen, dus geheeten, waar van de Naamsoorſpronklijkheid zeer verſchillende wordt verklaard. De waarſchijnlijkſte meeningen koomen hier op neder. Volgens zommigen zou IRMENZUIL zo veel zijn als HERMESZUIL, of de ZUIL VAN HERMES, den Griekſchen naam van MERCURIUS. Anderen meenen dat men oorſpronklijk zou geſchreeven hebben *Hermanzuil.* HERMAN was de eigenlijke naam van den vermaarden ARMINIUS, tot wiens eere de aloude Duitſchers dit Beeld of Zuil zouden hebben opgericht. Grond zou deeze laatſte meening hebben, indien de volgende uitlegging, in een aloud Woordenboek, doorgaa: *Hirmenzuil, een Colosſusbeeld, of een zeer hooge Zuil van Arminius.* In het leeven van KAREL DEN GROOTEN leest men, dat deeze Vorst, de Saxiſche Vesting *Heresburg*, in Westfalen, veroverd hebbende, het beeld van den Afgod *Irmenzuil* vernielde. Geenen grond heeft dus het voorgeeven van die van *Hildesheim*, waanende dat het aloude beeld, nog heden, in hunne Kerk voor een Kandelaar gebruikt wordt. Op de plaats, daar voormaals het Afgodsbeeld plagt te ſtaan, is zedert een Klooster gebouwd, agter welks Kerk men eene Kolom aantreft, met dit Opſchrift:

DUX OLIM FUI SAXORUM
ATQUE
DEUS.
MARTIUS ME POPULUS
COLUIT.
POPULUS, QUI ME RITE ET PERPETIM
COLIT,
EORUM CIVITAS
PRINCEPS ESSE SOLET, ET PRIMO LOCO
PRÆLIUM COMMITTERE.

Dat is: *Ik was voormaals de Veldheer en God der Saxen. Het Krijgshaftig Volk heeft mij vereerd. Het Volk, 't geen mij*

mij ſtaatelijk en geduurig vereert, diens Stad plagt de voornaamſte te zijn en 't eerst ten ſtrijde te trekken. Het Beeld vertoonde een gewapend Man, rondom met bloemen, uit de aarde voortſpruitende, tot aan zijnen middel bewasſen. Voorts was hij met een zwaard omgord, draagende, in zijne regterhand, een Vaandel met een purperbloem, en in de ſlinkerhand eene Weegſchaal. Op zijnen helm zat een Haan, een zinnebeeld van zwaaren Oorlog. De borst was naakt, en droeg eenen Beer, een teken van dapperheid en onverzaagdheid. Op zijn Schild ſtondt een Leeuw.

Zie, onder veele andere, WASSERBACH, *de Statua Arminii.*

ISABELLA KLARA EUGENIA, de Dogter van PHILIPS DEN II, Koning van Spanje, was gebooren te *Segovia*, op den twaalfden September des Jaars 1566. De Spaanſche Koning, wreedheid met loosheid verwisſelende, naar gelange de kans hem diende, zogt zich van deeze Dogter, toen zij den volwasſen ouderdom bereikt hadt, te bedienen om de Nederlanden onder de knie te brengen. Hij wist, hoe gehaat de Spaanſche naam en heerſchappij was, in de Nederlandſche Provincien, van wegen de aldaar gepleegde ſchenddaaden. Van de ijdelheid van geweldige middelen, ter onderwerpinge van die Gewesten, hadt hij, na bijkans dertig jaaren Oorlogvoerens, meer dan éene proef ondervonden. Op een ander, en, naar 't zich liet aanzien, zagter middel was hij daarom bedagt, om zijn oogmerk te bereiken. In den Jaare 1597 verloofde hij ISABELLA aan den Aardshertog ALBERTUS VAN OOSTENRYK, welke, thans de waardigheid van Kardinaal bekleedende, met 's Pausſen goedvinden, dezelve zou nederleggen. *Bourgondie* en de Nederlanden zou hij tot eenen Bruidſchat ontvangen. Aan de eene zijde, verbeeldde hij zich, door dit huwelijk, de Zeven Verééníigde Provincien te zullen blindhokken, om zich onder het gebied van zijne Dogter en deszelfs Gemaal te begeeven. Aan de andere zijde waande hij, de Gewesten in 't net te zullen lokken, door de enkele verbeelding, dat ze nu niet meer een *Spaan-*

ſchen uitlandſchen Koning, maar hunne eigen Prinſen zouden hebben, een Vorst van Duitſchen bloede, welks kinderen geboorен Nederlanders zouden weezen. Te wijs en verre vooruit ziende, egter, waren 's Lands Staaten, om den ſtrik niet te bemerken, welke hun geſpannen wierdt. Nog klaarder wierden ze overtuigd van de ſlinkſche oogmerken, welke hier agter ſchoolen, toen de voorwaarden van den Opdragt aan hun wierden voorgeleid. Uit kragt eener Volmagt van ISABELLA KLARA EUGENIA, aanvaardde de Aardshertog de heerſchappij over de Nederlanden, in haaren naame, in de maand Auguſtus des Jaars 1598.

In 't volgende jaar, naa de plegtige huwelijksvoltrekking in Spanje, kwam ISABELLA, met haaren Gemaal, in de Nederlanden. Al aanſtonds naa de aankomst, zagen veelen de Koninklijke Prinſes met ſcheele oogen aan. Aan eene pragtige hofhoudinge gewoon, bragt zij den ſmaak daar van mede in de Nederlanden. Zwaare Beden moesten ſtraks de Staaten der bijzondere Gewesten opbrengen. Lang hieldt het aan, eer men beſluiten konde tot de plegtige huldiging. Eindelijk hadt zij voortgang. ISABELLA en ALBERTUS wierden daar bij aangenomen voor Hertogen, Graaven en Heeren der bijzondere Gewesten.

Eene grootmoedige Vorſtin was gewisſelijk ISABELLA. Een blijk daar van vertoonde zij in het tot reden brengen van een goed aantal muitende Soldaaten, misnoegd omdat aan hun de agterſtallige ſoldijen niet betaald wierden. Prins MAURITS lag, met een talrijk Leger, in de nabuurſchap. In eigen perſoon waagt zij zich midden onder het oproerig Krijgsvolk, tragt hetzelve, door kragt van redenen, tot zijnen pligt te doen wederkeeren, en, wijzende op haare Oorſieraaden, verzekert zij, alle zulke tekens van Vorſtelijke grootheid liever te willen misſen, dan dulden, dat de Soldaat, die zich van zijnen pligt kweet, onbetaald bleef. Niet zonder vrugt was deeze aanſpraak. Met moed en belofte van trouwe vereenigt zich de muitende hoop met het Leger van ALBERTUS. Terwijl deeze *Oſtende* belegerd hieldt, verſcheen zij, van tijd tot tijd, in het Leger, om door haare tegenwoordigheid het werk voort te zetten. Bij eene raadpleeging over den traagen

gen voortgang daar van, en het inbrengen van merkelijke zwaarigheden om die Stad te veroveren, zou ISABELLA, zo als verhaald wordt, op zekeren dag, verklaard hebben, *geen ſchoon hembd te willen aantrekken, voor dat die Stad in haare magt was.*

In de maand Julij des Jaars 1621 overleedt de Aardshertog ALBERTUS. Zints dien tijd droeg ISABELLA alleen het gewigt der Regeeringe, onder den naam van Landvoogdesſe, tot in het begin van December des Jaars 1633. Aan de gevolgen van eene Zinkinge op de borst overleedt zij te *Brusſel*, in den ouderdom van zevenenzestig jaaren. De roem van godsvrugt, goedertierenheid en minzaamheid volgde haar in het graf.

Zie BOR, VAN METEREN, HOOFT, enz.

ISBRANDI, (EKO) van *Jelſum*, een Dorp in de Frieſche Grietenije *Leeuwaarderadeel*, ontleende meer luisters van zijne eigen verdienſten, dan van zijn Geſlagt; dit was niet van Adel, maar van den fatſoenlijken Burgerſtand. Hij was een voorſtander der gezuiverde Euangelieleere, den Prinſe van Oranje, WILLEM DEN I, zeer genegen, en een groot IJveraar voor de reddinge en handhaavinge der Vaderlandſche Vrijheden en Regten. Tot de beoeffeninge der Regtsgeleerdheid opgeleid, bekleedde hij, in 't eerst, den post van Advokaat. Weinig opgang maakte hij hier mede, tot dat hij in kennisſe geraakte met Graave JOOST VAN SCHOUWENBURG; deeze verkoos hem tot zijnen Rentmeeſter, en bediende zich van hem als zijnen meest vertrouwden Raadsman. By de oprichting van het Nieuwe Hof in Friesland wierdt hij tot Raadsheer aangeſteld. Dit baande hem voorts den weg tot den zeer aanzienlijken en gewigtigen post van Geheimſchrijver der Gedeputeerde Staaten, als mede der Volmagten van het Gewest. Met deeze hooge waardigheden paarde ISBRANDI eene nederige gemoedsgeſteldheid. Dit althans ſchijnt men te moeten beſluiten uit zijn kwalijk neemen van den hoogen lof, hem toegezwaaid door den beroemden SIBRANDUS LUBERTI, die, in zeker Gedigt, hem, boven alle andere Landzaaten, den voorrang hadt gegeeven in 't verdeedi-

gen van het Vaderland. De voortreffelijke Staatsman wierdt te *Stiens* begraaven. Hij liet eenen Zoon naa, ISBRAMD MELLINGA, ook wel Dr. ISBRAND EEKES genaamd. In November des jaars 1607 tradt deeze in 't huwelijk met KATHARINA VIERSEN. Bij uiterſten wille, eenëntwintig jaaren laater door deezen geſteld, begeerde hij in zijns Vaders Graf te worden bijgezet.

Zie WINSEMIUS en TE WATER.

ISSSSELT, (MICHIEL VAN) geboortig te *Amersfoort*, was zeer vermaard in de Zestiende Eeuwe, uit hoofde van zijnen ijver voor de Leere der Roomſche Kerke. De noodige kundigheden, tot het bekleeden van den Geestlijken ſtand, verzamelde hij te *Leuven*. Zedert wierdt hij Paſtoor te *Nieuwmegen*. Den voortgang der Hervormde Leere met geene goede oogen kunnende aanzien, en onmagtig om dien te ſtuiten of te keeren, verliet hij zijn Vaderland, nam eerst zijn verblijf te *Keulen*, en vervolgens te *Altona*. Hier eindigde hij zijne dagen, in October des jaars 1597. Hij heeft verſcheiden Werken nagelaaten, onder andere eenen *Mercurius Gallo-Belgicus*: eenigzins in den zelfden ſmaak, als zedert en nog heden Hiſtorieſchriften worden uitgegeeven.

Zie VALERIUS ANDREAS, *Bibl. Belg.*

ITA, (PIETER ADRIAANSZOON) van *Vliſſingen*, een beroemd Zeeheld. Niet lang naa de oprichting der Nederlandſche Westindiſche Maatſchappije, deedt hij aan dezelve zeer gewigtige dienſten, als Kapitein van een Oorlogſchip, door het toebrengen van afbreuke aan de Spaanſchen, en het binnen ſleepen van kostbaare laadingen in de Vaderlandſche Havens.

Zie DE LAAT, *Verhaal van de W. I. Comp.*

K.

K.

KAAS EN BROODS-SPEL, een Stad- en Landberoerende twist, omtrent het einde der Vijftiende Eeuwe, in Noord-Holland uitgebroken, en onder die naam vermaard in 's Lands Geſchiedenisſen. Van den oorſprong dier benaaminge, nevens de opkomst, voortgang en afloop des bloedſpillenden geſchils, ontmoeten wij, in de verſpreide berigten, de volgende meest merkwaardige bijzonderheden. Een zamenloop van ongelukkige omſtandigheden, hadt, in den jaare 1490, ten gevolge gehad, eene ongemeene ſchaarsheid en duurte der meest dringende leevensbehoeften, en daar door de ſmalle Gemeente in de uiterſte engte gebragt. Brood van de flegtſte ſoort zelf niet kunnende betaalen, geneerde men zich, op verſcheide plaatzen, met Draf en Raapzaadkoeken.

Ondanks dien nood, voer men voort met het invorderen van zekere belasting, bij den naam van *Ruitergeld* bekend. De Kennemers, West-Friezen en Waterlanders waren de eerſten, die hun onvermogen ter verdere betaalinge te kennen gaven. De Stadhouder JAN VAN EGMOND, deeze weigering voor onwilligheid opneemende, floeg, in 't begin van het jaar 1491, met eenig Krijgsvolk op weg, om hen tot het opbrengen van het Ruitergeld te dwingen. Het doen ombrengen van een der Weigeraaren was het zein van het te wapen loopen en by een rukken, in de ſtreeken van *Alkmaar* en *Hoorn*. Het gantſche gewest weerklonk van het geroep: *Men konde niet meer geeven, en wilde zich liever dood vegten, dan van honger ſterven.* Het huis van den Rentmeeſter KLAAS KORF, te *Alkmaar*, zeer gehaat om zijne ſchraapzucht, trof de eerſte woede. Men doodde zijnen Dienaar, en floeg 'er alles kort en klein. Tot zijn geluk bevondt hij zich elders. Om het aangroeiende getal der zamengeſchoolde misnoegden, deedt de Stadhouder het heffen van het Ruitergeld, een wijle tijds, ſtaaken. Dit deedt eenig nut; doch nog meer eene Bezending van Haarlemſche Afgevaardigden: zij paaiden de opgetrokkene menigte met zagte woorden, en beloſte van het houden van een algemeenen Dagvaart in 's Hage,

om

om op denzelven de regtmaatige klagten te overweegen, en verzogten, midlerwijl, ſtilte en opſchorting van gewelddadigheden. Het Volk beloofde hier aan te zullen voldoen, maar kon, egter, niet beſluiten om uit elkander te gaan; het bleef binnen *Alkmaar*, tot last der Burgerije.

De beloofde Dagvaart wierdt, inderdaad, in *'s Hage* gehouden, doch daar op geen middel beraamd ter verminderinge der Volkslasten. Integendeel hadt de Stadhouder ſterk geijverd voor eene nieuwe belasting op de huizen. Het Kaas en Broods-Volk hadt hier van de lucht niet bekoomen, of het begon, van nieuws, de ooren op te ſteeken. In eene Vergadering, te *Hoorn* gehouden, kwamen de meeſte Noordhollandſche Steden en Dorpen tot het beſluit, om voortaan geen Ruitergeld te betaalen. Om dit beſluit te doen gelden, nam men het Kaas en Broods-Volk in dienst, en verdeelde het in Vaandels en Rotten. Zij voerden, tot een Zinnebeeld, Kaas en Brood in hunne Banieren; ook veelen een ſtuk Kaas en Brood op den Borst: *Om dit te bekoomen of te behouden*, zeiden ze, *de Wapenen te hebben opgevat*. Een deel lag te *Hoorn*, een ander te *Alkmaar*. Om zich van den overlast te ontſlaan, welken men, in de eerstgemelde Stad, van de zamengeſchoolde menigte hadt, wist de Regeering, door goede woorden en geſchenken, heimelijk te bewerken, dat dezelve de Stad verliet, en na *Alkmaar* toog, alwaar zij, bij het Volk, beter was gezien, en talrijker aanhang hadt.

Het Kaas en Broods-Volk bleef binnen de gemelde Stad, tot in het begin des jaars 1492, ongeſtoord leggen, wanneer de Stadhouder toeſtel maakte om het van daar te doen vertrekken. Doch zijn toeleg wierdt ontdekt, en hij genoodzaakt van den reeds begonnen optogt af te zien. Te regt leidden die van Alkmaar af, uit des Stadhouders bedrijf, dat men niet van zin was om hun voldoening te geeven. Om dan dezelve met geweld af te dwingen, vonden ze geraaden, zich van nog eene ſterke Plaats of Stad te verzekeren. Het oog viel ten dien einde op *Haar'em*, alwaar ze, boven dien, eenigen aanhang hadden. In den avond van den derden van Maij des gemelden jaars vertoonde zich het Kaas en Broods-Volk voor die Stad. Hun verzoek, om binnen gelaaten te worden, wees de Vroedſchap van de hand. Doch eenigen uit de Burgerije, die

die 't met hun hielden, openden de Kennemerpoort, en mengden zich vervolgens onder den hoop. Deerlijk hieldt men hier huis, met plonderen, vernielen en rooven, zo op het Stadhuis als in burgerwooningen. De Schout, met nog twee andere lieden van aanzien, wierden wreedelijk vermoord. Men verhaalt, dat het Lijk des eerstgemelden, KLAAS VAN RUIVEN genaamd, in ſtukken gekapt zijnde, in eene Mand gepakt, zijner huisvrouwe wierdt thuis gezonden, met dit wreed en ſchimpend bijſchrift:

O Vrouwken van Ruijven,
Aen deze boutkens zuldij kluijven.

Zo ras de woede te Haarlem haaren zat hadt bekomen, beſloot het Volk tot eenen aanſlag op *Leiden*. Doch de Stadhouder VAN EGMOND hadt hier van tijdig berigt ontvangen, en zich met eenige Edelen en Knegten binnen die Stad geworpen. Van hier dat de toeleg der menigte te leur liep, en zij zich genoodzaakt vondt, hals over hoofd den aftogt te neemen van de muuren der gedreigde Stad, met agterlaating van eelijke gevangenen, welke in des Stadhouders handen vielen.

EGMOND, hoewel hij deezen aanſlag hadt doen te leur loopen, hadt, egter, een te duidelijk gezigt van de menigte der Muitelingen, door het gantſche Land, dan dat hij derzelver volkomene betemming als eene ligt doenlijke zaak beſchouwde. Hier om hieldt hij aan om eenige Benden, bij Hertog ALBREGT VAN SAXEN; die ſtraks dezelve overzondt, en, eerlang, in eigen perſoon volgde. Thans, voor de overmagt bukkende, leidde het Kaas en Broods-Volk het hoofd in den ſchoot, en de twist nam een einde, volgens eenen Zoen, in de maand Maij des jaars 1491, tuſſchen den Hertog VAN SAXEN en verſcheide Noordhollandſche Steden en Plaatzen getroffen.

Zie AMPSING, *Beſchrijving van Haarlem*; VELIUS *Kronijk van Hoorn*; HEEMSKERK, *Bataviſche Arkadia*.

KABELJAAUWSCHEN EN HOEKSCHEN, twee Aanhangen, in 's Lands Geſchiedenisſen zeer berugt, en die der Provincie Hol-

Holland op zeer veele wreedheden, verwoestingen, plonderingen, doodſlagen en andere rampen te ſtaan kwamen. De oorſprong der verdeeldheid wordt, bij zommigen, aldus verhaald. Op zeker Gastmaal, gehouden door een aantal Hollandſche Edelen, wierdt, uit kortswijl, de vraag geopperd, of de *Kabeljaauw* den *Hoek*, dan of deeze den *Kabeljaauw* vange? De Heeren van ARKEL, EGMOND en anderen hielden het een, de Heeren van BREDERODE, WASSENAAR en hunne Vrienden, het tegengeſtelde ſtaande. Jok verkeerde hier wel haast in ernst. Van ſcheldende woorden kwam men tot daadelijkheden, in welke de medeſtanders en onderhoorigheden der twistende Edelen, wel haast, betrokken wierden. Andere zoeken den oorſprong der landberoerende verdeeldheid in de onmin tusſchen Vrouwe MARGARETA, Gemaalin van Keizer LODEWIJK VAN BEIJEREN, en haaren tweeden Zoon WILLEM. Naa het overlijden van Graave WILLEM DEN IV *van Holland en Zeeland*, ontſtondt tusſchen deeze geſchil over de opvolging in de Graafſchijkheid. Beiden beweerden daar toe te zijn geregtigd, en matigden zich den tijtel en het gezag diens bewinds aan. 's Lands Edelen, al zints eenigen tijd onderling verdeeld, namen deel in dit geſchil; zommigen hielden het met den Zoon, anderen met de Moeder; deeze zogten de eerstgemelde uit de Regeering te ſtooten, en, in haare plaatze, aan Hertoge WILLEM de Graafſchijkheid van Holland op te draagen. Van toen af aan zouden de laatstgemelden den naam van *Kabeljaauwſchen* hebben aangenomen, als die den anderen hoop, die het met Vrouwe MARGARETA hieldt, even als de groote visſchen, met de kleine handelen, zogten op te ſlokken. Om met die ſnorkerij den draak te ſteeken, koozen de anderen de benaaming van *Hoekſchen*, daar mede bedoelende, den moed niet te hebben verlooren, even gelijk de *Hoek* den *Kabeljaauw* doet, hen, t' eenigen dage, te zullen vangen. Het Zinnebeeld der *Hoekſchen*, die voor vrienden en beſchermers van 's Lands Vrijheid en Voorregten gehouden wierden, was een *roode Hoed*, of *Bonnet*, doelende op het bloedrood, waar mede de *Hoeken*, die *Kabeljaauwen* gevangen hebben, geverfd worden. De *Kabeljaauwſchen*, wien de naam naaging, minder voor 's Lands Vrijheid dan voor eigen gezag en grootheid te ijveren, droegen *Graauwe Bonnetten*, zweemende naar de kleur van den Visch,

Visch, van welken zij hunnen naam ontleenden. Men vindt aangeteekend, dat de partij, welke in de telkens herhaalde gevegten de overwinning behaalde, aan die van de wederpartij, welke zij in handen kreeg, den bol uit de muts plagt te snijden; dit noemde men *de lever uitsnijden*.

Het geen gemeenlijk plaats heeft onder de verdeeldheden der Grooten, zag men ook hier gebeuren. De Edelen zich in twee Aanhangen gesplitst hebbende, wierden gevolgd van de Steden en de Gemeente; men koos den naam van *Hoeksch* of *Kabeljaauwsch*, naar gelang van den aandrang van omstandigheden, belangen of bijzondere denkwijze. Steden, Burgers, Bloedverwanten liepen tegen elkander te wapen. Onnatuurlijke en bloedige tooneelen zag men ginds en elders, door het gantsche Gewest, openen, en wreedheden pleegen, voor welke men, voorshands, de Hollandsche Natie onvatbaar zou gecordeeld hebben. De *Kabeljaauwschen*, zegt men, hadden onderling zich verbonden, niet te zullen rusten, voor en al eer zij hunne Vijanden ten Lande uitgejaagd, of om 't leven zouden gebragt hebben. De *Hoekschen*, dien toelegs bewust, wapenden zich met evenredigen ijver en standvastigheid, om hun voorneemen te verijdelen. Bijkans anderhalve Eeuw duurde deeze Landtwist, te weeten van den jaare 1350 tot in den jaare 1492. Door de toeneemende magt der Graaven, met de hulp van vreemd Krijgsvolk gesterkt, delfden de *Hoekschen*, meer en meer, het onderspit. Niemand hunner durfde, voor de zaak der Vrijheid, de stemme verheffen. De vlugt van de aanzienlijksten hunner buitenslands benam de overigen den moed, nevens het vermogen, om iets te onderneemen.

Niet ondienstig oordeelden wij hier eene opgaave van de Edelen en Steden, welke in den berugten twist partij gekoozen, en aan welke zijde zij zich gevoegd hadden. Aan het hoofd der *Kabeljaauwschen*, die verre de magtigsten waren, bevonden zich, bij het eerste uitbreeken des geschils, de volgende Edelen: Heer JAN VAN ARKEL, Heer JAN VAN EGMOND, Heer GERARD VAN HEEMSKERK, Heer JAN VAN PERSIJN, *Heer van Waterland*, Heer JAN en Heer WILLEM VAN WATERINGEN, Heer JAN DE MOLENAAR, Heer JAN VAN BLOEMESTEIN, Ridder

Ridders; JAN VAN ARKEL, JAN, *Heere van Kuilenburg*, JAN VAN DER NOORDELOOS, HENRIK VAN HEEMSKERK *Henrikszoon*, en DANIEL VAN DEN TOLOISEN, Knaapen. De Steden van deezen Aanhang waren *Dordrecht*, *Delft*, *Leiden*, *Haarlem*, *Amſterdam*, *Alkmaar*, *Medemblik*, *Oudewater*, *Geertruidenberg*, *Schiedam* en *Rotterdam*. *Vlaardingen* koos, eerlang, ook deeze zijde.

Van den *Hoekſchen* Aanhang waren deeze de voornaamſte Hooſden: Heer DIRK VAN BREDERODE, Heer PHILIPS VAN WASSENAAR, *Burggraaf van Leiden*, Heer JAN VAN DER LEK EN POLANEN, nevens zijne broeders, Heer WILLEM en Heer ARENT VAN DUIVENVOORDE, Heer JAKOB en Heer HERBERT VAN DEN BINKHORST, Heer HUIBERT VAN RIED, Heer FLORIS VAN BOUKHORST, Heer GERARD VAN HEEMSTEDE, Heer JAN VAN MEERESTEIN, Heer WILLEM VAN OUTSHOORN, Heer DIRK VAN RAAPHORST en Heer GERARD VAN POELGEEST, Ridders; FLORIS VAN RAAPHORST, en zijne Broeders, Heer MATTHIJS VAN DER BURG, Prieſter, JAN VAN NOORDWIJK, JAN VAN DER MADE, REINIER DE EVER *Gerritszoon*, GERRIT DE EVER *Janszoon*, AREND VAN GROENEVELD, JAN VAN DER BURG, en JAN VAN DER BURG *Simonszoon*, Knaapen. Geene andere Steden dan *Gouda*, *Schoonhoven* en *Leiden* ſchijnen deeze zijde te hebben gekoozen. Ten aanzien van de Steden dient hier te worden aangemerkt, dat ze niet altoos tot den zelfden Aanhang behoorden; zij wisſelden van partij, naar gelange 'er Leden van den bovendrijvenden Aanhang op het kuſſen zaten.

Ons Plan gedoogt niet, in 't melden van alle de bijzonderheden van deezen landverdervenden twist, den loop van 's Lands Geſchiedenisſen te volgen: op te veel uitvoerigheids zou ons dit te ſtaan komen. Genoeg zij het, in 't algemeen gezegd te hebben, dat de wreedheid, nu en dan, tot die uiterſten overſloeg, dat Kasteelen en Adelijke Huizen in koolen geleid, menſchen vervoerd, de Landlieden in hun akkerwerk geſtoord, de Schippers en Reizigers opgehouden, Geeſtlijken noch Waereldlijken verſchoond, Kerken geſchonden, Vrouwen en Maagden verkragt, 's Lands Privilegien, Wetten en Regten met voeten getreeden wierden. De *Hoekſchen*, hoewel minder in magt dan de anderen, overtroffen, egter, dezelve in moed en dapperheid. Ook wil

wil men, dat zij doorgaans meer beſcheidenheids en gematigdheids betoonden dan de *Kabeljaauwſchen*.

Zie *Oude Holl. Kronijk*; VOSSIUS, *Jaarbocken*; HEEMSKERK, *Bat. Arkadia*; en voorts onze meeſte Hiſtorieſchrijvers.

KADZAND, (*Het Land van*) een Eiland, aan het Westeinde van Vlaanderen gelegen; in het Noorden en Westen wordt het van de Zee, in 't Oosten van een Arm der *Westerſchelde*, en in 't Zuiden van het *Zwin* beſpoeld. Zo in de lengte als breedte, haalt het bijkans twee uuren gaans. Meer dan de helft van de aloude uitgebreidheid heeft de Zee verſlonden. Zwaare Dijken zijn naauwlijks in ſtaat om het verder wegſpoelen te beletten. Binnen in 't land leidé men, in den Jaare 1719, tot waarborg, eenen Slaaperdijk; doch deeze wordt, zints veele jaaren, van de volle Zee beſpoeld. De Opgezeetenen, door de zwaare Dijkslasten gedrukt, en niet in ſtaat zijnde om de gemeene Belastingen op te brengen, heeft hier om de Raad van Staate, al voor lang, vrijheid van Verpondingen verleend, mids het Geld, anderzins daar van koomende, tot verbeteringe der Zeeweeringen beſteed worde. Met dit alles is *Kadzand* zeer vrugtbaar. Van de kostelijke Tarwe, onder den naam van *Zeeuwſche*, elders bekend, wordt ook op dit Eiland geplant en geoogst. Verſcheiden Franſche vlugtelingen, in vroegere tijden, en, in den Jaare 1733, de zo genaamde *Saltsburgſche Emigranten*, vonden op dit Eilandtje eene veilige ſchuilplaats. Op het Art. SALTSBURGERS zullen we daar van nader verſlag doen.

Kadzand wordt in twee bijkans even groote deelen onderſcheiden: het Oostlijk, behoorende tot het *Oostenburger*, en het Westlijke, behoorende tot het *Aardenburger* Ambagt. Behalven eenige Polders, ontmoet men, in de eerſte Afdeeling, het Dorp *de Groede* en de Heerlijkheid *Breskens*. *De Groede* is groot en wel bevolkt. Behalven de Nederduitſche en Franſche Hervormden, hebben ook de Doopsgezinden hier eene Vergaderplaats. Doch hun getal is merkelijk verminderd.

De Predikant van *Aardenburg* plagt hier den Dienst waar te neemen, ook ten behoeve van de leden dier Gezinte, welke te *Nieuwvliet* woonden. *Breskens* is een Dorp, met den tijtel van Heerlijkheid, waar van de Regeeringsbeſtelling aan den Ambagtsheer ſtaat. — Het Westlijk deel des Eilands, eigenlijk het *Land van Kadzand* genaamd, bevat het Dorp *Kadzand*, alwaar men twee Hervormde Kerken, op één Kerkhof, heeft: de eene ten dienſte van de Nederduitſchen, de andere voor de Franſchen. Het *Retranchement*, voormaals door twee Schanzen gedekt, de eene *Oranje*, de andere *Naſſau* genaamd, doch al voor lang geſtegt, heeft ook zijnen eigen Leeraar. Grooter en aanzienlijker, dan de twee voorgaande, is het Dorp en Heerlijkheid *Nieuwvliet*, pronkende met éene aanzienlijke Straat, en een fraai Heerenhuis, door een voorgaanden Eigenaar, aan den ingang van het Dorp gebouwd.

Zie SMALLEGANGE, *Kronijk van Zeeland.*

KALANS-OOG, eene vrije Heerlijkheid, in het Hoogheemraadſchap van den *Hondsboſſche*, ten Zuiden van het bekende *Huisduinen* en de *Heider*, den Noordlijkſten uithoek van gantsch Holland. Van zijnen voorgnanden luister moet het Dorp zeer veel verlooren hebben, indien 't waarheid zij, *dat* 'er, 't eenigen tijde, driehonderd Huizen geſtaan hebben. De berugte Allerheiligen-Vloed van 1570 verſlondt het geheele Dorp, uitgezonderd de Kerk; die, egter, merkelijk beſchadigd zijnde, zedert wierdt afgebrooken, en vervolgens, in haare plaats, eene andere meer binnenwaarts gebouwd. Schrijvers nog van geen zeer ouden datum verhaalen, dat men, bij ongemeen laag water, nu en dan, Doodkisten, de grondſlagen der Oude Kerke en nog andere overblijfzels, op het Strand gevonden heeft. Bij de laatſte opneeming, wierden hier vierentagtig Huizen op de Verpondingslijsten gebragt. Weleer was deeze Heerlijkheid, die, met de onderhoorige Buurt *Abbeſtee*, ruim driehonderd tweeëndertig Morgens Lands bevat, een gedeelte der uitgebreide eigendommen van het doorluchtig Huis van

BRE-

BREDERODE. Uit dit is het, van tijd tot tijd, in andere Geslagten overgegaan. De aanzienlijkste inwooners van het Dorp zijn Groenlandsche of Straat-Davidsche Kommandeurs. Voorts vindt men 'er eenige Lootzen. De overige Dorpelingen geneeren zich meest met het aanfokken van Runderen en Schaapen, als mede met het maaken van Kaazen, die, hoewel van hier afkomstig, te *Amsterdam* en elders, onder den naam van Texelschen Kaas gevent wordt.

Zie VALKOOGS *Kronijk van de Zijpe*; *Chronijk van Medenblik*; VELIUS, *Chronijk van Hoorn.*

KALF, (*Het*) eene groote Buurt, aan de rivier de *Zaan*, weleer *Hallaards-Broek* genaamd, ten Noorden van *Oostzaandam.*

KALSLAGEN, een Dorp en Heerlijkheid, bij *Leiden*, in het Baljuwschap van *Rhijnland.* Het Dorp heeft zijne eigen Kerk en Predikant, behoorende onder de Klasis van *Woerden* en *Over-Rhijnland.*

KALSLAGEN, een Adelijk Huis in Holland, in het Dorp *Alfen.* Het Adelijk Geslagt VAN KALSLAGEN heeft daar aan zijnen naam gegeeven.

KALVERDYK, een Dorp of Buurt, in Noordholland, in de nabijheid van *Alkmaar.*

KAMERYK, eene Heerlijkheid van dien naam, in het Neder-Kwartier van *Utrecht*, in twee deelen onderscheiden: *Kamerijk met den Houdijk*, en *Kamerijk Mijndijde*, bevattende te zamen ruim vijfentwintighonderd Morgens Lands. Een Dorp van dien naam, in deeze Heerlijkheid, een klein uur gaans van *Woerden* gelegen, wordt ook wel *Camerijk* gespeld; betekenende, naar men wil, eene Landstreek, met Kaden en Dijkjes omgeeven. De Landlieden noemen het *Kamerk.* Men vindt

deezen naam reeds in eenen Brief van Bisschop ANDRIES VAN KUIK, van den Jaare 1131. Deeze kon dus wel de echte benaaming zijn. Het Dorp is vrij aanzienlijk, en heeft in den omtrek schoone henniplanden en grasrijke weiden. De Leeraar, die 'er, in eene redelijk groote Kruiskerk, met een vierkanten Toren, die in een spits uitloopt, den Dienst waarneemt, is Lid van de Klasis van *Utrecht*.

KAMMAKER, (HENRIK) of KANNEMAKER, een rijk en aanzienlijk inwooner te *Corkum*, omtrent het Jaar 1360, doch een geile boef, en eerlooze verleider van veele onbedagtzaame Maagden en Vrouwen. Hij leefde, verhaalt HALMA uit SLICHTENHORST, in den ongehuwden staat. Om zijnen vuilen lust te boeten, maakte hij zijn werk om trouwbeloften te doen aan de eerlijkste Burgerdogters en Weduwen, doch bedong telkens van haar afzonderlijk, om binnen verloop van jaar en dag niets daar van te melden. Op deeze wijze verleidde hij veele Maagden en Weduwen, tot dat hij, eindelijk, daar over geregtelijk wierdt aangesproken. Hij beleedt zijn misdrijf, in tegenwoordigheid van een aanzienlijk aantal Vrouwspersoonen, welke aldus door hem bedroogen waren. Gevraagd zijnde, aan welke der omstanderessen hij de eerste trouwbelofte hadt gedaan, gaf hij lachende tot antwoord, dat deeze onder de menigte nog niet eens tegenwoordig was. Heer OTTO VAN ARKEL beval hem in verzekerde plaats te geleiden. Doch hij ontkwam de volvoering van dien last, door ijlings de vlugt te neemen in de Kerk. Door het gebruik maaken van geweld de plaats niet willende ontheiligen, stelde Heer OTTO eene wagt om dezelve, tot dat KAMMAKER, door honger geperst, genoodzaakt wierdt, zich over te geeven. Tot straffe voor zijne euveldaaden, leide men hem het hoofd voor de voeten.

Zie PONTANUS en SLICHTENHORST.

KAMP, eene Heerlijkheid in het Baljuwschap van *Bredero-de*, ten Noorden aan *Petten* en ten Westen aan de Noordzee paalende. Digt bij deeze Zee ligt ook het Dorpje van dien naam,

naam, en wordt door den hoogen Kamperduin daar van geſcheiden. Met *Groes* heeft het eenen Leeraar in gemeenſchap.

KAMPEN, eene Stad in Overijsſel, aan den ſlinkeroever van den *Tſſel*, welke in 't Oosten voorbij de Stad ſtroomt, en beneden dezelve zich in de Zuiderzee ontlast. Zij legt van de Stad *Zwol* drie, en van *Deventer* negen uuren gaans. Over den oorſprong des naams zullen wij ons niet uitlaaten. Zo menigvuldig, en teffens beuzelagtig, zijn deswegen de gisſingen, dat de optelling zoude verveelen. Al van ouds was deeze Stad vermaard, om het drijven van uitgebreiden Koophandel, op verſcheiden gewesten des aardbodems. Van buiten is *Kampen* omtrokken met hooge en dikke muuren, voormaals, op zekere afſtanden, voorzien van zwaare Torens, doch die nu meestal vervallen zijn. Men telt 'er zes Poorten: de *Haagenpoort*, de *Visch-* of *Waterpoort*, de *Koornmarktspoort*, de *Veenpoort*, de *Cellebroerspoort* en de *Broederpoort*. Een der voornaamſte ſieraaden, buiten de Stad, is de *Tſſelbrug*, door den Hiſtorieſchrijver THUANUS en andere als een meesterſtuk van Bouwkunde vermeld. Hij is zevenhonderd drieëntwintig voeten lang, en twintig voeten breed, rustende op zeer zwaar paalwerk, in den grond geheid, en tegen het inbuigen, door den veelvuldigen overtogt van zwaar beladene Wagens, van boven genoegzaam geſtevigd. *Kampen* behoorde eertijds onder het vermaarde *Hanzee-Verbond*. In den Jaare 1578 koos het de Staatſche zijde, en ontving, in het volgende jaar, tot Leeraars CASPARUS HOLSTECHIUS en SANDER DIRKSZ of SANDERUS THEODORUS. In den Jaare 1566 hadt de bekende JAN ARENTSZOON, van *Alkmaar*, 'er heimelijk de gezuiverde Leere gepredikt. Op den 23 Junij 1672 kwam de Stad in Franſche magt, en bleef daar onder tot den 24 December des volgenden jaars. Behalven het *Stadhuis*, pronkende met eene fraaie Raadzaal, halfmaanswijze gebouwd, telt men, onder de openbaare Gebouwen, vier Kerken ten dienſte der Hervormden. De *Groote*, of *Boven-Kerk*, eertijds aan ST. NIKOLAAS gewijd, plagt een Altaar van rood Koper te hebben, weegende ruim negenduizend ponden. Men ziet 'er nog een kunſtigen Predikſtoel, van graauwen ſteen. De maatig hooge Toren, door verzakking der

fondamenten, meer dan negen voeten over zijde hellende, wierdt, door beleid van eenen JAN DE JONGE, recht gezet. De tweede, zijnde de *Lieve-Vrouwen*, of nu de *Buiten-Kerk* genaamd, gebouwd in 1369, pronkte weleer met een fierlijken vierkanten Toren, eindigende in eenen ſpits, welke den Zeelieden tot eene Baak verſtrekte. Den ſpits heeft men weggenomen, en alleen het vierkant behouden. De *Broeder-Kerk*, een overblijfzel van het Klooster der Minderbroederen, welke men *Obſervanten* noemde; eertijds van zeer groot aanzien en uitgeſtrektheid, gelijk blijkt uit de gebouwen en wooningen, daar van nog voorhanden, hoewel tot andere gebruiken vertimmerd. Want, behalven de gemelde Kerk, vindt men, in haare nabuurſchap, de wooning des Rectors van het Latijnſche School, hebbende op haare ruime Binnenplaats eenen Lindeboom, over de tweehonderd jaaren oud, en beneden tweeëntwintig voeten dik; voorts het *Latynſche School*, beſtaande uit vier vertrekken; wijders het *Collegie*, of de Vergaderplaats van de Gedeputeerde Staaten der Provincie; en eindelijk het *Ziekenhuis*, alwaar alle onvermogende Kranken, op Stads kosten, worden opgepast. De vierde Kerk wordt van de *Franſche* Hervormden gebruikt. Voor 't overige hebben 'er ook de *Lutherſchen* en *Doopsgezinden* ieder eene afzonderlijke Vergaderplaats. Twee *Gasthuizen* heeft men te *Kampen:* het *Buiten-* of *Heilige-Geest-*, en het *Boven-* of *Geertruids-Gasthuis.* Desgelijks zijn 'er twee *Weeshuizen*, het *Burger-* en het *Kinderhuis.* In het laatſte worden kinders van allerlei Gezinten opgenomen.

De Regeering van *Kampen* beſtaat uit veertien Burgemeesteren. Tien daar van draagen den naam van *Schepenen*; de overige vier worden *Raaden* genoemd. Alle jaaren, op den eerſten Woensdag naa Drie-Koningendag, geſchiedt de gewoone Regeeringsbeſtelling, door twaalf zo genaamde *Uitgeboonde* Gemeenslieden. Door het trekken van twaalf gouden Boonen, op den dag der Regeeringsveranderinge, dienen deeze als Keurheeren, uit de *zesendertig* Gemeenslieden, welke, als Burgervoorſtanders en vertegenwoordigers der voornaamſte Ingezeetenen, uit de vier wijken der Stad verkoozen worden. Met veel plegtigheids verrigten de Keurheeren de beſtelling

van

van de Wethouderſchap. De Hervormde Gemeente wordt bediend door vijf Leeraaren; nevens zes Ouderlingen en acht Diakenen maaken deeze den Kerkeraad uit. Met de twee andere Overijſſelſche Steden deelt *Kampen* het Voorregt, om op zijne beurt Geld te mogen ſlaan. In deeze Stad wordt, als een dierbaar gedenkteken der Oudheid, in de Stads Bibliotheek, bewaard een *Affchrift der Pandekten*, bevattende de vierentwintig eerſte Boeken, met uitvoerige Gloſſen, of Aantekeningen, in groot folio, op pergament, zeer fraai geſchreeven. Voor zo veel men weet, is dit, nevens 't geen wel eer de Preſident BYNKERSHOEK bezat, eenig in zijne ſoort, aan deeze zijde van het Alpiſche gebergte. *Kampen* heeft verſcheiden voornaame Mannen voortgebragt: onder andere HENDRIK en JAN VAN KAMPEN, van welke op Letter C. reeds is gewag gemaakt.

Zie ALTING, *Notit. Germ. Inf.* PONTANUS, *Geld. Geſchied. Oudheden en Geſtichten van Kampen*; enz.

KAMPER-EILAND, eene ſtreek lands, geleegen voor de Stad *Kampen*, in den mond van den *Yſſel*, welke zich hier in de Zuiderzee ontlast, en deeze landſtreek met twee armen omvangende, dezelve tot een Eiland maakt. *Kamper-Eiland* wordt het genaamd, omdat deeze Stad daar van den eigendom bezit, en de Opgezeetenen van derzelver Regeeringe hunne huizen en landerijen in huur bewoonen. Ook begraaven ze hunne dooden in de Stad, hoewel ze eigen Kerk en Leeraar hebben, die insgelijks van de Overheid te *Kampen* wordt aangeſteld, en Lid van de Klaſſis dier Stad is. Voor 't overige beſtaat *Kamper-Eiland* eene tamelijke uitgebreidheid, en beſtaat meest uit vette Weilanden.

Zie HOOGSTRATEN.

KAMPERVEER, een Dorp, niet verre van *Kampen*, onder het Drostampt van *Tiſſelmuiden*. Allereerst, wil men, wierdt het bewoond van eenige *Friezen*, in den Jaare 1260, herwaarts overgekoomen. Van veel meer aanziens, dan tegenwoordig, moet voormaals het Dorp geweest zijn, indien men geloof moge ſlaan aan de verhaalen, meldende, hoe 'er eertijds eene Parochiekerk plagt te ſtaan, aan ST. NICOLAAS gewijd, voorzien van drie Altaaren; als mede, dat het getal der Ledemaaten, in den Jaare 1575, driehonderd uitmaakte. Nog heden heeft het Dorp zijne eigen Kerk en Leeraar.

Zie *Kerkelijke Hiſtorie der Neder.*

KAMPGEVEGTEN. Eene gewoonte, uit onkunde geboóren, en door bijgeloovigheid gekweekt, heerschte, in vroegere dagen, gelijk elders, door bijkans geheel Europa, ook hier te Lande. Een ongeoeffend verſtand, en daar uit ontſtaane domheid, was het heerſchend kenmerk van de meeſte Landzaaten, geduurende de Middeleeuwe. Het nadeel daar van deedt zich allerwege gevoelen; vooral ook, wanneer tusſchen den man en zijnen Naasten twist ontſtondt over voorregt of eigendom. Gewijsden, aangaande het gereezene geſchil, waren 'er niet voorhanden, of althans onbekend. Aan de Geestlijkheid ſtondt het doen van uitſpraak; doch te onkundig en ongeoeffend was deeze, om de Natuurlijke Billijkheid te raadpleegen, en haare vonnisſen op het voorgeſtelde geval toe te paſſen. De geringe kunde van Godsdienst, of liever de bijgeloovige indrukzels van de Dienaaren van het Altaar, deeden dezelven een ander middel, ter beſlisſinge van geſchillen, te baate neemen. Het Lot beſchouwde men als iet heiligs, en ſtaande onder het onmiddelijk beſtuur des hemels. Van hier, dat ingevalle iemand van eenige misdaad betigt, en deeze door hem ontkend wierdt, men hem veroordeelde tot eenige moeilijke Proeve; de uitkomst daar van hieldt men voor eene onmiddelijke uitſpraak der Hemelſche Voorzienigheid.

Den

Den naam van *Judicia Dei* of Godlijke Regtſpraaken of Vonnisſen, gaf men hier om aan deeze Proeven.

Op onderſcheidene wijzen nam men zulke Proeven: door den beſchuldigden de hand in kookend water te doen ſteeken; of hem gloeijend ijzer te doen aantasten; of over brandende kolen te doen gaan. Kwam hij 'er onbezeerd af, men hieldt het voor een blijk van onſchuld. Boven alle andere, nogthans, was meest in gebruik, tot het bedoelde oogmerk, het *Kampgevegt*. Wanneer 'er eenig geſchil ontſtondt, waar in de Regter, bij mangel aan getuigenisſen, geene uitſpraak kondo doen, of wanneer de partijen van weerskanten bewilligden in zulk eene beſlisſinge, beſloot men tot het houden van een Kampgevegt. Dikmaals kampten, of vogten, de twisthebbenden in eigen perſoon; zomtijds deeden ze zulks verrigten door afgehuurde Kampvegters. Zelfs de Vrouwen, wanneer ze onderling eenig geſchil hadden, 't welk door dit middel moest beſlist worden, bedienden zich van zulke huurlingen: of zo 't geſchil haare eere betrof, en zij in ſchoonheid en aanzien onder haars gelijken uitſtaken, traden de Ridders, om de gunst der Jufferſchap te winnen, in haare plaats, in het ſtrijdperk.

Met veel ſtaatelijkheids ging dit kampen toe. Het hoofdbeſtuur daar van ſtondt aan eenen Amptenaar, *Kreitwaarder*, bij verbastering ook *Grietwaarder*, *Grieckwaarder* en *Grietwachter* genoemd. Hij hadt het opzigt over het *Kreit* of Kampveld, en over het *bewaaren* van de wetten daar bij in gebruik. Een perſoon van hoogen rang bekleedde veelal dien post. PHILIPS, *Heer van Waſſenaar en Burggraaf van Leiden*, was, in den Jaare 1420, *Kreitwaarder*. Hij hieldt dit Ampt ter leen van den Graave van Holland, en hadt het, bij opvolging, van zijne Voorouders ontvangen. Zo dra het houden van een Kampgevegt was vastgeſteld, en de dag daar toe bepaald, wierdt het Kampveld, door middel van een geſchooren touw, afgetekend. Voorts maakte men afſpraak wegens het getal en de ſoort der Wapenen. In de oudſte tijden vogt men met Stokken; naaderhand gebruikte men Zwaarden of Degens. Wijders droeg men naauwkeurige zorge, ten aanzien van plaats en ſtand, dat de eene Kampvegter geen voor-

deel hadde boven den anderen. Vóór het aangaan van deze ſtrijd, waren ze gehouden, te biegten en het H. Avondmaal te gebruiken. Een Kampvegter wierdt gerekend, overwonnen te zijn, en alzo het geding te hebben verlooren, als hij viel, of door zijnen partij op den grond wierdt geſmeeten, of als hij over de lijn buiten het Krijt of het Kampveld wierdt gedreeven. Eeuwen agter een hieldt deeze gewoonte ſtand. Het wedervinden van een gedeelte des Wetboeks van Keizer JUSTINIANUS deedt haar allengs in onbruik raaken, en eene meer regtvaardige en verſtandige wijze van regtspleegen invoeren.

KAMPHUIZEN, (DIRK RAFELSZ) gebooren te *Gorichem*, in den Jaare 1586, was de Zoon van RAFEL KAMPHUIZEN, Man van adelijke geboorte, en Heelmeester in gemelde Stad, en van MARIA VAN MAZEIK, door haare Godsvrugt onder de Doopsgezinden zeer vermaard. Acht jaaren hadt hij naauwlijks bereikt, toen beide Ouders hem ontvielen, en hij geſteld wierdt onder het opzigt eens ouder broeders, die hem bij een Kunſtſchilder beſteedde. Op den ouderdom van achttien jaaren hadt hij zo groote vorderingen gemaakt, dat, volgens't getuigenis van HOUBRAKEN, ten zijnen tijde eenige vrugten van 's Jongelings penſeel, bij de kunſtminnaars, nog in eere gehouden wierden. Op aanzoek van den Gorkumſchen Rector, die KAMPHUIZENS bekwaamheid kende en hoog waardeerde, zag hij thans af van het ſchilderen, en leide zich toe op het leeren van 't Latijn. Zo groote en ſpoedige vorderingen maakte hij in deeze oeffening, dat hij, naa een tijdverloop van drie jaaren, vatbaar wierdt geoordeeld voor het Akademisch onderwijs.

Thans vertrok hij na *Leiden*, bij den vermaarden ARMINIUS, wiens gematigde leerbegrippen hem inzonderheid bevielen. Spoedig kwam hem de gunst te ſtade, in welke hij bij den Hoogleeraar ſtondt. Want als deeze, door den Heer VAN LANGERAK, om een bekwaam Leermeester voor zijne kinderen wierdt aangezogt, prees ARMINIUS als zodanig zijnen Leerling KAMPHUIZEN aan. De ijver, met welken hij zich van zijnen post kweet, was de reden, dat ook die van Geheimſchrijver, eerlang, aan hem wierdt opgedraagen. 't Geviel, terwijl KAMPHUIZEN hier inwoonde, dat de plaats van Gouvernante over het huis-

huisbeſtuur van den gemelden Heere open viel. Geduurende zijn verblijf te *Leiden*, was KAMPHUIZEN in kennis geraakt en verliefd geworden op ANNA of ANNEKE ALENDORP, zuster van zijnen Mede-Student JOHAN ALENDORP, Zoon van den Dordrechtſchen Leeraar GOVERT ALENDORP. Zijn huwelijksaanzoek was te leur geloopen, door de ongezindheid der Moeder, om haare Dogter ten echt te geeven aan iemand, de gevoelens van ARMINIUS toegedaan. De gunst, in welke KAMPHUIZEN bij den Heere VAN LANGERAK ſtondt, nam hij te baate om zijne beminde ANNEKE in de gemelde hoedanigheid aan te prijzen. Slaagende naar zijnen wensch, ſmaakte hij nu 't genoegen om het voorwerp zijner liefde dagelijks te zien en te ſpreeken. Doch de onderlinge gemeenzaamheid liep wel haast in 't oog, en wierdt gevolgd van het beſluit der gelieven om hunnen dienst te verlaaten. Zij begaven zich na *Gouda*, en wierden, naa eenige tegenſparteling der Moeder van ANNEKE, een paar, op tusſchenſpraak eens Dordrechtſchen Leeraars. De Heer VAN LANGERAK vereerde hun, uit oude genegenheid, duizend guldens aan huisgeraaden.

Naa de huwelijksvoltrekking begaf zich KAMPHUIZEN met der woon na *Gorkum*. Uit het taalonderwijs aan de Jeugd, ten zijnen huize, hadt hij hier zijn beſtaan. Zijne ſnipperuuren beſteedde hij vooral aan het leezen der Schriftuure. Dit verwekte in zijn gemoed bekommering over het dus lang uitgeſtelde ontvangen van den Doop. Thans deedt hij zich de gewijde plegtigheid toedienen door eenen Leeraar te *Arkel*.

Intuſschen deedt 's Mans vlijtige Schriftuuroeffening de bevoegdheid tot het Predikampt uitbotten. Naa eenige maalen, in *Waterland*, dat werk verrigt te hebben, verplaatſte hij zijne wooning na *Utrecht*, op de uitlokkende nodiging van eenige Vrienden, dat men 'er hem zoude voorthelpen. De oude genegenheid van den Heere VAN LANGERAK kwam hem hier te ſtade, in het bekoomen van den post van Leermeester in het Vierde Latijnſche School. Gemeenzaame kennis hieldt hier KAMPHUIZEN met zekeren Leeraar TAURINUS. Het geduurig aanſtaan van deezen was oorzaak, dat hij een vast beſluit nam om zich op het prediken toe te leggen, en, om dit gewigtig werk te onbelemmerder te kunnen waarneemen, den School-

Schooldienst te verlaaten. Verſtoken van zijn gewoon en eenig middel van beſtaan, verviel hij, eerlang, in bekrompenheid; uit welke hij, op zekeren tijd, toen hem dezelve geweldig neep, gered wierdt, door de komst van eenen Schippersknegt ten zijnen huize, brengende, in eenen morgen, een pakje met vijfenzeventig Guldens aan geld, onder het Opſchrift: *Aan Dirk Rafelsz. Kamphuizen.* Op de vraag, van wien het kwam, ontving hij onzeker beſcheid; den Geever heeft hij nooit geweeten. Ten nutte zijner Huisvrouwe, welke met minder gelaatenheid dan hij de behoeften droeg, trok KAMPHUIZEN, uit deeze gebeurtenisſe, dit gevolg: *Zie toch, hoe God de zijnen al ſlaapende verzorgt.*

Onder dit alles nam KAMPHUIZEN, van tijd tot tijd, den Dienst waar, voor zijnen Vriend TAURINUS, in de Domkerk, onder een grooten toeloop. De Heer LEDENBERG bezorgde hem, met 'er tijd, een beroep in het Stichtſche Dorp *Vleuten.* Twee jaaren hadt hij hier, tot algemeen genoegen van alle Gezinten, zelf van Roomschgezinden, zijn ampt waargenomen, toen hem en zijns gelijken, bij openbaare Afkondiging, het prediken, op lijfſtraffe, verbooden wierdt. Op verzoek van eenige Amſterdammers, verreisde hij toen na hunne Stad. Onder weg overvielen hem eenige Soldaaten, die hem na *Heusden* voerden; alwaar hij veertien dagen gevangen zat. Deerlijk zukkelde hij zints dien tijd; zwervende van plaats tot plaats: zo dat zijne Huisvrouw dikmaals zijns verblijfs onkundig was. Den meesten tijd ſleet hij te *Amſterdam*, alwaar hij zijn vast verblijf nam, en zich met de zijnen geneerde met het ſchraale inkoomen, voortſpruitende uit het vertaalen van Latijnſche Boeken.

Eene gunſtiger gedaante ſcheen thans het lot van KAMPHUIZEN te zullen aanneemen. In gemeenſchap getreeden zijnde met zekeren PIETER ARENTSZ, Drukker en Boekverkooper, verhuisde hij na *Norden*, in Oostfriesland, en ſlaagde 'er zo gelukkig, in die neeringe, dat hij met de zijnen eene ongewoone ruimte van beſtaan genoot. Te *Norden* woonde op dit pas de bekende verdreeven Remonſtrántſche Leeraar JOANNES GESTERANUS. Met deezen ſpande KAMPHUIZEN zamen, in het betoonen van liefderijke hulpe, zomtijds met gevaar van hun leeven, aan

de

de zulken, welke van de Pest wierden aangetast, die thans in Oostfriesland woedde, en duizenden ten grave sleepte. GESTERANUS wierdt zelve een prooi dier plaage; van welke de andere met de zijnen verschoond bleef. Nogthans hadt hij niet lang genot van den tegenwoordigen voorspoed. In 't zekere onderrigt wegens de nadering van eenige *Mansfeltsche* Troepen, met oogmerk om alles te verwoesten, gaat hij scheep met Vrouw en Kinderen, en koomt, naa veel zukkelens, te *Harlingen*. Zijne *Stigtelijke Rijmen*, ten grootsten deele hier geschreeven, waren de vrugt van zijne ledige uuren. De hebzucht, of misschien de armoede eener geweezene dienstmaagd, deedt hem, naa een jaar rustgenot, ook dit verblijf verlaaten. Met eenen Soldaat getrouwd, en dus een sober bestaan hebbende, luisterde zij haaren Man in 't oor, voorheen wel gehoord te hebben, dat met het aanbrengen van KAMPHUIZEN vijfhonderd Guldens te verdienen waren, en spoorde hem vervolgens aan om dien prijs te trekken. Tot geluk voor onzen zwerver, was de Soldaat geen zwijger. Bij tijds het boos opzet vernoemende, ontweek hij den strik, hem gespannen, door zijne vlugt na het Eiland *Ameland*. Hier vertoefde hij negen maanden; den tijd slijtende, en eenig bestaan vindende uit het vertaalen van etlijke Fransche Boeken. Hier schreef hij ook zijne Verhandeling *Over 't Onbedriegelijk Oordeel*.

Negen maanden hadt KAMPHUIZEN op het Eiland doorgebragt, toen zijn zwak gestel, aan de Zeelucht ongewoon, hem noodzaakte, van woonplaatze, van nieuws, te veranderen. Hij verkoos dezelve te *Dokkum*, in Friesland, hoewel hij 'er, niet dan met moeite, omdat hij een Arminiaansch Leeraar was, van de Overheid vrijheid van inwooninge konde verwerven. Deeze bekoomen hebbende, begon hij, met overleg zijner Vrienden, den Vlashandel, die hem een eerlijk bestaan verschafte. Onder dien handel leide hij de laatste hand aan de twee eerste Deelen zijner Stigtelijke Rijmen, en liet ze te *Hoorn* drukken. Zedert onthieldt hij zich eenigen tijd te *Delft*, op verzoek van zijnen vriend, den vermaarden Schilder MIEREVELD, welke hem derwaarts hadt ontbooden, om zekeren Jongeling, des Schilders bloedverwant, die in 't gemoed wierdt bestreeden, door zijne troostredenen in zielsgezondheid te herstellen. Gelukkig slaag-

ſlaagde KAMPHUIZEN in die moeilijke taak. Naa zijne wederkomst van *Delft*, maakte hij eenen aanvaug van de *Uitbreiding van Davids Pſalmen*; hij ſchreef en voltooide de zelve in zijne Morgen- en Avonduuren: want zo druk liep thans zijne winkelneering, dat dezelve over dag weinig ledigen tijd overliet. Zijn laatſte letterwerk was deeze nutte en ſtigtelijke Pſalmberijming. Kort naa de voltrekking daar van ſtortte hij in eene zwaare ziekte; deeze maakte een einde aan zijn leeven, op den negenden Julij des Jaars 1626, in den Ouderdom van bijkans eenenveertig jaaren. 's Mans Huis en Graf plagten, nog lang daar naa, aan des nieuwsgieringe Vreemdelingen, te *Dokkum* vertoond te worden.

Zie *Leven van D. R. Kamphuizen*, voor zijne Schriften.

KAMPVEERE; zie VEERE. (TER)

KANT. (REINIER) Op het Art. JAN ARENDSZOON ANDEMAER, hebben wij deezen aanzienlijken Amſterdamſchen Burger, nevens eenige anderen zijner Stadgenooten, doen kennen, als eenen der eerſte en voornaamſte voorſtanders van het invoeren der openbaare Preeke onder de Hervormden. Op zeer veel onaangenaams kwam hem zijn Godsdienst- en Vrijheidsijver te ſtaan, vooral in den Jaare 1567. Ongunſtig ſtonden thans de zaaken voor de Onroomſchen. 't Liet zich aanzien, dat de Stad, wel haast, Bezetting zoude ontvangen, en dus de zulken, die 't niet met de tegenwoordige Regeering hielden, zwaare onheilen boven 't hooſd hingen. Veelen der aanzienlijkſten beſlooten daar om, buitenslands, vooral na *Embden*, te vlugten en 'er hunne veiligheid te zoeken. De Heer WAGENAAR tekent aan, 't geen inderdaad opmerking verdient, dat zommigen der Vlugtelingen, vóór hun vertrek, Brieven onder Stads Zegel verkreegen, meldende, hoe hij zich altoos eerlijk, beſcheiden en getrouw gedraagen hadden. De Hiſtorieſchrijver voegt 'er nevens, dat Burgemeesteren zulk een getuigenis niet weigerden, zelf aan de zulken, die bij hen in

't

't oog liepen, en gehaat waren, opdat zij hen daar mede loozen, en anderen, op deezer voorgang, ook op den loop helpen mogten. REINIER KANT verliet de Stad, in 't einde van April des boven genoemden jaars. Ter gelegenheid van het opgaan van een glansrijker dageraat voor de uitgeweekene Vrijheidszoonen, wierdt hem de ſchade van geleeden ongelijk vergoed. Onder de nieuw verkoozene Vroedſchappen nam hij zitting in den Agtbaaren Raad, in de plaats der Regenten, die ter Stad uitgeleid, of door de Schutterijen van hunne Vroedſchapsplaatzen vervallen verklaard waren. Twee jaaren laater, te weeten in 1580, wierdt hij tot Burgemeester verkoozen. Tienmaalen bekleedde hij, zedert, meermaalen te gelijk met KORNELIS PIETERSZOON HOOFT, deeze hooge waardigheid, en wel de laatſte reize in den Jaare 1595, wanneer hij, als Voorzittend Burgemeester, zijne dagen eindigde.

Naa zijne vlugt uit het Vaderland, moet KANT, heimelijk, daar binnen zijn te rug gekeerd. Althans ontmoeten wij hem, bij verſcheiden gelegenheden, in de gewigtigſte bemoeijingen tot herſtel der Vrijheid, onder de aanhangers des Prinſen VAN ORANJE. Reeds in den Jaare 1571 handelde hij, nevens anderen, met Vader WILLEM, om de eene of andere Stad voor dien Prins te winnen. In 't volgende jaar ontving hij, te gader met Jonkheer JAN VAN VLIET, last van 's Lands Staaten, om nevens den Graave VAN DER MARK, in het Noorderkwartier, het beleid van de zaaken des Oorlogs in handen te hebben. Naderhand was hij een der Staatſche Gemagtigden, tot het ſluiten van het vermaarde Verbond der Utrechtſche Vereeniginge, in den Jaare 1579. Zo wel als de Burgemeester KORNELIS PIETERSZOON HOOFT en andere Vrijheidlievende Regenten, liep KANT geweldig in 't oog bij den Graaf VAN LEICESTER. Zo zeer was hij tegen diens laagen op zijne hoede, dat de Burgemeester den Graaf nooit kwam ſpreeken, dan met eene Rusting onder zijnen Kazak gewapend, en verzeld van eenen ſtoet gewapende Schutters, die, zo lang de Burgemeester binnen bij den Graaf was, hem aan de deur opwagtten. Tot eere van 's Mans naagedagtenisſe, en als een bewijs zijner gemaatigdheid, kan ik niet nalaaten hier nevens te voegen eene bijzonderheid, door den Heer WAGENAAR bijgebragt

uit

uit de Aantekeningen van den Raadsheer JOHAN VAN HEEMSKERK, verhaalende, uit den eigen mond der Weduwe van den Burgemeester KANT verſtaan te hebben „ hoe hij, als eenige „ ſpraken van de voornaamſte Roomsgezinden ter Stad uit te „ jaagen, wel hadt durven beweeren, dat men luiden, die „ ſchot en lot betaalden, op die wijze niet behoorde te be„ handelen; en te minder, daar men zelf zodanig niet gehan„ deld hadt willen zijn"; daar bij voegende „ dat de Room„ ſchen, te zeer gedrukt wordende, zich mogelijk wederom „ in 't bewind zouden zoeken te dringen, wanneer de laat„ ſte plaag erger zou zijn, dan de eerſte geweest was."

Zie WAGENAAR, *Vad. Hiſt.* en *Beſchrijv. van Amſterdam.*

KANTER, (*Jonkheer* DIRK) Utrechtenaar, hadt de Burgemeesterlijke waardigheid bekoomen, in den Jaare 1588, ter gelegenheid eener buitengewoone Regeeringsveranderinge in zijne Geboorteſtad. Uit overtuiging, of misſchien omdat zulks met zijne inzigten best ſtrookte, gedroeg hij zich als een Voorſtander van de Gemeente van *St. Jakobs-Kerk* te *Utrecht*, welke begrippen voedde, naast overeenkoomende met die naderhand door ARMINIUS verdeedigd wierden. Zo ſterk trok hij deeze partij, dat hij zijn best deedt om de Leeraars van het *Conſiſtorie* (zo noemde men den anderen Aanhang) ter Stad uit te doen vertrekken. Niet langer bleef hij in 't bewind, dan tot in den Jaare 1593; zijne tegenſtanders wisten te bewerken, dat hij niet ſlegts van 't Burgemeesterlijk kuſſen, maar ook buiten andere Regeeringsposten wierdt gehouden. Wel dra, egter, verveelde KANTER dit ſtil zitten. Langs eerlijker wegen geenen kans ziende om zijn doelwit te bereiken, zogt nij, door het verwekken van oproer, zich ter Regeeringe in te dringen. De tegenwoordige toeſtand der Stad was hem daartoe gunſtig. De Gemeente was misnoegd, uit hoofde van belastingen, haar opgeleid, en omdat zij eenig vermoeden voedde, omtrent het kwaalijk beſteeden van Stads penningen en het ſchenden der Burgerlijke Voorregten. KAN-

TER

TER vondt middel om dien agterdogt heimelijk te voeden. Om zijnen Aanhang nog meer te ſterken, zogt hij ook de Roomsgezinden op zijne zijde te trekken, door van zich te laaten gaan, dat men aan lieden, die den Oorlog tegen Spanje hadden helpen voeren, eene openbaare Kerk behoorde toe te ſtaan.

't Liep aan tot in den Jaare 1610, voordat de eerzuchtige Ex-Regent van zijne ſtookingen de vrugten plukte. Zo hoog was, bij een aantal Schutters, het misnoegen en de moed geklommen, dat zij bij hunne Hopluiden aanhielden, om herſtelling hunner Privilegien van de Regeeringe te verzoeken. Deeze gaf een uitſtellend antwoord; een nieuw voorwendzel om der Gemeente in 't oor te blaazen, dat zulks alleenlijk ten oogmerke hadt, om Krijgsvolk binnen de Stad te brengen, en eenige voornaame Burgers het hoofd voor de voeten te doen leggen. Nu was 'er geen houden meer aan de Burgerije: men loopt te wapen, maakt zich meester van de Sleutels van Stads Poorten, en houdt dezelve dag en nacht geſlooten. Het voorgeeven, dat men ook den Roomsgezinden vrijheid van Godsdienst wilde bezorgen, was voor deeze eene voldoende beweegreden, om insgelijks de wapens op te vatten.

Dus ſtonden de zaaken, wanneer KANTER, met nog eenige Gemagtigden der Burgerije, zich ten Stadhuize vervoegde, met een Vertoog, inhoudende het verzoek aan de Regeeringe, om op ſtaanden voet affſtand te doen, en de Gemeente te gelaſtigen tot het verkiezen van andere Regenten, om vervolgens door Prins MAURITS, als Stadhouder van 't Gewest, bevestigd te worden. Of zij, met den Prinſe, over hunnen aanleg, onder de hand, gehandeld hadden, is ons niet gebleeken. Zo veel is zeker, dat het bedrijf der Gemagtigden afweek van de bedoelinge der Burgerije, als welke niet zo zeer de verandering van Regeeringe, als herſtel van Voorregten en affſchaffing van belastingen begeerde. Dit niettegenſtaande wierden alle de Regenten bedankt, en de Gemagtigden, door onderlinge keuze, in hunne plaats aangeſteld. KANTER beklom, van nieuws, het Burgemeesterlijk geſtoelte, en wierdt daar in bevestigd, door de bekragtiging van Prinſe MAURITS. Niet lang behieldt hij deeze waardigheid. De komst van Graave HENRIK FREDERIK

met een Leger, en de daar op volgende bemagtiging der Stad, wierdt gevolgd van de afzettinge der tegenwoordige en de herſtellinge der Oude Regenten. Bij eene openbaare Oproeping der Burgerlje, om haare bezwaaren in te brengen tegen de herſtelde Regeering, kwam KANTER, nevens drie anderen, ten voorſchijn met vierënzeventig punten; alle welke, egter, door den Raad als ongegrond of van klein belang gekeurd wierden. KANTER leide, zedert, den nieuwen Eed van getrouwheid af, door de Regeering van alle Burgers gevorderd. Dit niettegenſtaande hieldt hij niet af van heimelijk woelen, en het ſtooken van een vuur van misnoegen onder de Gemeente. Om zijne medepligtigheid aan eene zamenzweeringe, aangeleid om de Regeering van nieuws te veranderen, en in zijne waardigheid herſteld te worden, wierdt hij in hegtenisſe genomen, en, in den Jaare 1611, met verbeurdverklaaring van alle zijne goederen, gebannen. Hij begaf zich na *Leeuwaarden*, alwaar hij zijne dagen eindigde.

Zie J. WAGENAAR, *Vad. Hiſt.*

KANUNNIKEN, een rang van Kerkelijken, eene foort van Middenorde uitmaakende tusſchen de Monniken en de Waereldlijke Geestlijkheid. Volgens 't gemeene gevoelen was de Inſteller der Orde CHRODEGANGUS, Biſchop van *Metz*, in de Achtſte Eeuwe. Zij namen de Tucht en den Leefregel der Monniken aan, met opzigt tot het gemeenſchaplijk zamenwoonen, het eeten aan een gemeenen Tafel, en 't bijeenkoomen op vastgeſtelde uuren, ter verrigtinge van den Godsdienst. Doch zij deeden de geloften niet, aan de Monniken bijzonder eigen; ook bragt hun ſtand mede, den Kerkdienst waar te neemen in de Kerken, aan hun herderlijk beſtuur toevertrouwd. Den naam van *Kanunniken* ontleenden ze van de *Canons*, of Regels, aan welke zij verbonden waren.

Op de meeste plaatzen, vooral daar men Hoofd-Kerken hadt, ontmoette men eertijds dusdanige Kanunniken; onder andere, in de Nederlanden, te *Utrecht*. Zints het invoeren der Hervorminge is deeze leevenswijze opgehouden, doch de

de naam houdt nog ſtand; als mede een afzonderlijke eigendom en beſtuur over de goederen, langs verſchillende wegen hun toegeſchikt. Een algemeen berigt wegens de inrigting, in de Vereenigde Gewesten, éénig in haare ſoort, zal niet kwalijk voegen in ons Woordenboek.

Kollegie of *Kapittel* is de naam van het Lichaam of de Vergaderinge van Kanunniken. Vijf zodanige Kollegien telt men nog heden te *Utrecht*, genoemd naar de onderſcheidene Kerken, tot welke zij behooren: het Kapittel van *St. Maarten* of de Domkerk, van *St. Salvador* of Oud-Munſter, van *St. Pieter*, van *St. Jan*, en van *St. Maria*. Van het meerendeel der goederen, welke van ouds tot deeze Kerken behoord hebben, genieten nog heden de Kanunniken de inkomſten. Elks aandeel draagt den naam van *Prebende* of Prove. Naar gelange van haaren rijkdom, is ook ongelijk het getal der Prebenden van ieder Kerke, en dus ook van het Kollegie. Dat van *St. Maarten* of de Domkerk, bezat van ouds veertig Prebenden, van *St. Salvador* tweeëntwintig, van *St. Pieter* dertig, van *St. Jan* twintig, en van *St. Maria* dertig Prebenden.

De Kanunniken, tot de opgemelde Kollegien behoorende, houden weeklijks, op gezette dagen en uuren, hunne bijeenkomſten, uitgezonderd die van *St. Jan*, die ſlegts om de veertig dagen vergaderen. Bij de Kerken, tot welke zij van ouds behoord hebben, ſtaan nog hunne Kapittelhuizen of Vergaderplaatzen. Geene Lands- of Stadszaaken, maar alleen die het beſtier hunner goederen betreffen, worden in deeze bijeenkomſten verhandeld. Elk Kollegie heeft zijnen *Proost* en *Deken*.

De Proosten, ook wel *Aardsdiakens* genaamd, kan men aanmerken als Heeren over de Dorpen en Heerlijkheden, tot de Proostdij behoorende. Baljuwen, Schouten, Sekretarisſen en andere Amptenaars worden door hen aangeſteld. Voor den Proost, of wel voor diens Stadhouder en Leenmannen, moeten de Leenen van het Kapittel verheeven worden. Hunne inkomſten zijn onderſcheiden, naar gelange van de goederen dier Proostdijen. Zij hebben geene zitting in de Vergadering van het Kapittel. Hoewel de Proost van *St. Jan* de meeſte

inkomſten heeft, bekleedt nogthans die van *St. Maarten*, of de Domproost, voor alle anderen, den voorrang; ook is hij de eenige, die in de Heerlijkheden der Proostdije halsregt oeffent. Volgens het Reglement van den Jaare 1674, 't welk in den Jaare 1747 vernieuwd is, ſtaat de begeeving der Proostdijen aan den Stadhouder.

De Dekens beleggen de Vergaderingen van het Kapittel, en bekleeden aldaar den post van Voorzitter. Elk Kapittel verkiest zijnen eigen Deken; doch tot de aanſtelling wordt de Aggreatie of Bekragtiging van 's Lands Staaten vereiscbt.

Behalven de boven gemelde posten, ontmoet men, bij elk Kapittel, die van *Theſauriers* en *Scholasters*, die door den Stadhouder worden aangeſteld. De Theſaurier voerde, bij ouds, het bewind over de goederen, kleinoodien en inkomſten van het Kapittel; ook hadt hij 't opzigt over het licht en de Klokken. De Kapittel-Schoolen waren toevertrouwd aan het beſtuur van den Scholaster. Tegenwoordig, egter, zijn het ſlegts bloote tijtels, aan welke een zeker inkoomen is verknogt.

In oude tijden hadt elke Proost en ieder Kapittel zijnen *Officiaal*. Zij ſpanden den Vierſchaar, en deeden regtſpraake in burgerlijke en kerkelijke zaaken, zo verre het regtsgebied zich uitſtrekte. Tegenwoordig zijn de Officiaalen niets anders dan de plaatsbekleeders der Proosten in het Kapittel, waar in zij geene zitting hebben. Hierom draagen ze zomtijds den naam van *Stedehouders*.

Het vervullen van open gevallene Kanunnikplaatzen, of Kanonikaale Prebenden, heeft, van tijd tot tijd, verſcheiden veranderingen ondergaan. Volgens het Reglement van den Jaare 1674, vernieuwd en bekragtigd in den Jaare 1747, ſtaat het aan den Stadhouder, de Prebenden te begeeven, welke open vallen in de onevene of zo genaamde Staatenmaanden, Januarij, Maart, Maij, Julij, September en November. De begeeving van de zulke, welke open vallen in de evene maanden, geſchiedt door het Kapittel. Beurtelings gaat dit rond, in de meeste Kapittelen, onder de Kanunniken. Die aan de beurt is, wordt hierom *Turnarius* genaamd. Dusdanige *Turnarii*, of Beurtlingſche Begeevers, heeft men

in

in ieder Kapittel, behalven in dat van Oud-Munſter. De Erfgenaamen van eenen Kanunnik in dit Kapittel, die, eene Prebende vier jaaren bezeeten hebbende, in eene der evene maanden geſtorven is, hebben het regt om zijne Prebende, die dan den naam van eene *doode*, of door den dood opengevallene draagt, te verkoopen. Valt, daarentegen, door 't overlijden in eene onevene maand, de begeeving aan het Kapittel, dan keert het zesduizend guldens, voor elke Prebende, aan de erfgenaamen uit. In de andere Kapittelen genieten de erfgenaamen de inkomſten der Prebende nog vier jaaren naa 't ſterfgeval. *Jaaren van gratie* worden ze daarom genoemd.

De Kanunniken mogen, naar welgevallen, hunne Prebenden verkoopen of wegſchenken, mids gezond zijnde, of, zo ze ziek zijn, nog volle twintig dagen daar naa in 't leeven blijvende. Men noemt eene *leevende* zulk eene Prebende, welke dus wordt overgedraagen. De verpligting, welke, volgens de oorſpronklijke inſtelling, rust op iemand, welke dus eene Prebende bekoomt, om een rond jaar, zonder daar buiten te vernachten, in *Utrecht* of eene andere beſlootene Stad te moeten blijven, kan nu voor geld worden afgekogt. Even eens ontſlaat men zich, voor geld, van de verpligting om vier jaaren geſtudeerd, en eenen Gradus of Trap van Geleerdheid te hebben moeten beklimmen. Verſchillende is de ouderdom, bij ieder Kapittel bepaald, om de voordeelen, daar aan verknogt, te kunnen genieten. Het deelgenootſchap in dezelve geſchiedt, meestal, bij opklimming, of naa een bepaalden tijd wagtens.

Eertijds was 'er geene bepaaling omtrent de Godsdienstbelijdenis der Kanunniken. Roomschgezinden, zo wel als Protestanten, wierden in de Kapittels toegelaaten. Naaderhand, zedert het Jaar 1600, wierdt begreepen, dat niemand tot eene Beneficie konde worden toegelaaten, 't en zij hij belijdenis deedt van den waaren Hervormden Godsdienst, zo als dezelve in de Kerken deezer Landen wordt geleerd. Tegenwoordig, egter, kunnen ook Leden van andere Gezinten eene Kanunnikdij of Proostdij bekoomen. Zelf de Doopsgezinden worden niet uitgeſlooten.

Zie vooral *Utrechtsch Plakaatb.* op verſcheiden plaatzen.

KAPEL. Vier Heerlijkheden van deezen naam ontmoet men in de vermaarde Zuidhollandſche Landſtreeke *de Langeſtraat*, door bijzondere bijgevoegde benaamingen van elkander onderſcheiden. De voornaamſte dier Heerlijkheden is *'s Gravelduin-Kapel*, bevattende ruim tweehonderd huizen, nevens eene Kerk, welker ledemaaten vrij talrijk zijn, als doende meest alle de Opgezeetenen belijdenis van den Hervormden Godsdienst. Zedert ruim vijftig jaaren is het Dorp bevoorregt met drie vrije Jaarmarkten. *Vrijhoeven-Kapel* volgt op de voorgaande in uitgeſtrektheid en aanzien. Men heeft 'er geene Kerk, maar eene enkele Buurt, beſtaande in eene dubbele Straat van bijkans vijftig huizen. De twee andere Heerlijkheden, *Nederveen-Kapel* en *Zuidewijn-Kapel*, hebben geene huizen, maar beſtaan enkel uit Hooilanden. Ieder deezer landſtreeken ſtaat onder een bijzonderen Ambagtsheer.

KAPELLE, gebijnaamd *op den Yſel*, ter onderſcheidinge van MOERKAPELLE, is een Dorp en Heerlijkheid in *Schieland*, aan en om den Yſel. De uitgeſtrektheid van het Ambagt, waar van de Stad *Gouda* Ambagtsheer is, wordt gerekend op ruim twaalfhonderddertien Morgens. Het Dorp, omtrent twee uuren gaans van *Rotterdam*, aan den Yſeldijk gelegen, bevat, behalven drie Steenplaatzen, ongeveer tweehonderd huizen. De Kerk, een vrij goed gebouw, heeft haaren eigen Leeraar. — Niet verre van het Dorp ſtaat het *Slot van Kapelle*, een fraai gebouw, uitkoomende op 's Graavenweg, met twee ſierlijk beplante Laanen. Het Huis voert Hoog Geregt, en heeft eene Geregtsplaats nevens een Gevangentoren. JAN VAN DER VEKE, Koopman te *Rotterdam*, kogt, omtrent het midden der voorleedene Eeuwe, dit Kaſteel, en deedt het uit zijnen vervallen ſtaat, door den Spaanſchen Oorlog ontſtaan, in zijne tegenwoordige gedaante ten voorſchijn koomen.

Zie VAN DER HOUVE en VAN LEEUWEN.

KAPELLE, eene Heerlijkheid en Dorp, in het Zeeuwſche Eiland *Zuidbeveland*, waar van de eerſte ruim drieduizend

en negen Gemeten aan ſchotbaar Land beſlaat. Zeer vermaaklijk legt het Dorp, bijkans midden in de Heerlijkheid, in zijne menigvuldige Boomgaarten, Hoven en beplantingen. De Kerk, een groot en luchtig gebouw, met een hoogen Toren, is voorzien van een Koor, waar in verſcheiden voornaame Geſlagten hunne Begraafplaatzen hebben. In de nabijheid van het Dorp *Kapelle* leggen drie aanzienlijke Adelijke Huizen of Ridderhofſteden.

KAPELLE, eene Heerlijkheid, insgelijks in Zeeland, op het Eiland *Duiveland*, waar van de uitgebreidheid wordt bepaald op ruim zeshonderdzevenëntachtig Gemeten Lands. Het Dorp, welk in de Heerlijkheid plagt te leggen, vertoont thans ſlegts de gedaante van eene armelijke Buurt, van eenige werklieden bewoond. De grond, welke voormaals tot een Kerkhof diende, wordt nog heden aangeweezen, door eene beplanting van opgaande boomen, met een Doornhegge omtuind.

Zie *Oudheden van Zeeland.*

KAPELLE; (OOST- en WEST) zie OOSTKAPELLE en WESTKAPELLE.

KAPEL, (BLAAUW-) een klein Dorp, aan den Voordorpſchen Dijk, in het Sticht van *Utrecht*, omtrent een half uur gaans ten Noorden van de Stad gelegen. Het getal der huizen is niet zeer groot. De Kerk, zijnde een Kruisgebouw, met een eenvoudigen vierkantigen Toren, heeft haaren eigen Leeraar, die onder de Klasſis van *Utrecht* behoort.

KAREL DE GROOTE, Zoon van PIPYN, bijgenaamd DE KORTE, Koning van Frankrijk, wierdt gebooren te *Aken*, op den tweeden April des Jaars 742. Naa zijns Vaders overlijden, in den Jaare 768, deelde hij deszelfs heerſchappijen met zijnen broeder KAROLOMAN. Deeze, kort daar naa, insgelijks geſtorven zijnde, ſtelde hij zich, ondanks zijne neeven, met toeſtemming der Frankiſche Grooten, in het geheele bezit van PIPYNS nalaatenſchap. Zijne zegepraalende Oorlogen, met de Saxen en andere

uitlandſche Volken, behooren niet tot ons Plan. Dikmaals onthieldt zich de Vorst te *Nieuwmegen*, om 'er het Paaschfeest te vieren. Om de vrugtbaarheid en vermaaklijkheid van den oord, hadt hij aldaar een pragtig Hof doen bouwen, langs den Waalſtroom, om 'er het aangenaamſte gedeelte van het jaar door te brengen. In de maand Junij des Jaars 777, zich hier onthoudende, tekende hij 'er eenen Giftbrief, ten behoeve der *St: Maartens* of *Dom*-Kerk te *Utrecht*, aan welke hij het Dorp *Leusden*, omtrent den Eemſtroom gelegen, ſchonk, met alle de landen, bosſchen, wateringen, wooningen, ſlaaven, tilbaare en ontilbaare have. Hij voegde 'er nevens vier bosſchen, ter wederzijde van de *Eem* gelegen, en de Kerk, boven *Duurſtede*, *Utkirika* genaamd, met honderd Roeden Lands rondom dezelve, en een Eilandtje ten Oosten deezer Kerke, tusſchen den Rhijn en de Lek, behalven den Overtol langs de laatstgemelde rivier. Eenige Giften, door zijne Voorzaaten, aan de zelfde Kerk gedaan, hadt hij reeds voorheen bekragtigd. Behalven de *Saxen*, hadt KAREL DE GROOTE, een geruimen tijd, de *Friezen* tot vijanden gehad, en tegen hen oorlog gevoerd. Deeze nam een einde in 't begin der Negende Eeuwe, door een Verdrag, bij 't welk, onder andere, aan de Friezen, verſcheiden Voorregten wierden toegeſtaan. Onder voorwaarde van omhelzinge van den Christlijken *Gods*dienst en onderwerpinge aan de Bisſchoppen, wierden zij begiftigd met het voorregt om volgens hunne eigen wetten beheerd te worden, van alle lasten en ſchattingen ontheven, en met den eernaam van *Vrije Luiden* vereerd. De benaaming van *Vrije Friezen*, zo vermaard in hunne oude Landregten en Kronijken, ſchijnt in deezen tijd haren oorſprong te hebben genomen. Niet 't onregt willen zommigen, dat KAREL, bij het ſluiten van dit Verdrag, aan de *Friezen* eenige nieuwe Wetten gegeeven, of die zij reeds hadden, veranderd en verbeterd heeft. Om de voorwaarde des Verdrags, waar bij de Friezen zich verbonden hadden ter aanneeminge van den Christlijken Godsdienst, te ſterker aan te dringen, gebruikte KAREL verſcheide middelen, allen blijken van een zagtmoedigen inborst. De voortbrengzels van Frankrijk, welke het Gewest niet uitleverde, gaf hij aan de Landzaaten ten beste,

voor-

vooral een grooten voôrraad van Wijn, die hun rijklijk wierdt toegedronken. De voornaamſte Ingezeetenen begiftigde hij met geld en kostbaare klederen. Overeenkomſtig met den inhoud der Euangelieleere, zogt hij aldus, niet door dwang of wreedheid, maar door weldoen en zagtmoedigheid, het getal van derzelver belijders te vergrooten. Meer weezenlijken luister, in de oogen der verſtandigen, ontleende de Vorst van zulk eene handelwijze, dan van de Keizerlijke waardigheid, met welke hij onlangs bekleed was.

KAREL DE GROOTE hadt thans den ouderdom van zestig jaaren bereikt. Zijne heerſchappijen overtroffen, in uitgebreidheid, alle de bekende Rijken der waereld. Hij hadt drie Zoonen: KAREL, LODEWYK en PIPYN. Volgens 't gebruik dier tijden, moest onder deeze de nalaatenſchap verdeeld worden. Ter voorkominge van twist onder dezelven, wierdt KAREL te raade, nog bij zijn leeven, aan ieder van hun zijn bijzonder aandeel toe te wijzen. Dit geſchiedde te *Diedenhoven*, in tegenwoordigheid der Frankiſche Grooten. *Friesland* wierdt, onder andere, het aandeel van den oudſten Zoone KAREL. Zedert vertrok de Keizer, te ſcheep, na *Nieuwmegen*, om 'er het Paaschfeest te vieren. Geduurende zijn verblijf aldaar, vorderde hij, van de Landzaaten, eenen nieuwen Eed van getrouwheid, en ontving 'er een bezoek van EARDULF, verdreeven Koning van *Northumberland*, aan Keizer KAREL zijnen nood klaagende over zijne onderdaanen, die hem van den throon hadden geſtooten, en hem om hulp verzoekende. Op 's Keizers raad begaf zich de verdreeven Vorst na *Rome*, om den Paus in zijne belangen over te haalen; met dat gewenscht gevolg, dat hij, nog vóór het einde des jaars, op zijnen throon herſteld wierdt. Van *Nieuwmegen* vertrok KAREL DE GROOTE na *Aken*. Hier ontving hij de tijding van eenen inval der Deenen in *Friesland*, en van het afperzen van zwaare belastingen van de Landzaaten. Straks verzamelt hij een magtig Leger en talrijke Vloot, en begeeft zich, in eigen perſoon, na de rivier *de Aller*, om 'er den Deenſchen Hertog GODEFRID af te wagten, die zich beroemd hadt, KAREL DEN GROOTEN tot een tweegevegt te willen uitdaagen. Doch zijn ontijdig ſterven verhinderde de volvoering van dit ſnoevend voorneemen. De Keizer,

met 's overleedenen Hertogs broeder, een Beſtand geſloten hebbende, verreisde na *Boulogne*, en van daar na *Aken*; op beide plaatzen bezigtigde hij de Schepen, welke hij tegen Hertog GODEFRID hadt doen uitrusten. Hij overleedt, in de laatstgenoemde Stad, op den zesentwintigſten Januarij des Jaars 814, het tweeënzeventigſte zijns ouderdoms.

Zie EGINHART, *Vita Caroli Magni.*

KAREL DE VYFDE van dien naam onder de Keizers van het *Duitſche Rijk*, doch DE EERSTE onder de Koningen van *Spanje*, de Zoon van Aardshertog PHILIPS VAN OOSTENRYK, Zoone van Keizer MAXIMILIAAN DEN I, en van JOHANNA, Dogter van FERDINAND *van Arragon* en IZABELLA *van Kastilie*, wierdt geboren te *Gend*, op den vijfentwintigſten Februarij des Jaars 1500. Het Plan, welk wij ons hebben voorgeſteld, gebiedt, van 's Vorſten veelvuldige bedrijven, alleen de zulke te verhaalen, welke op de Nederlandſche Gewesten eene meer of min onmiddelijke betrekking hebben.

Den ouderdom van zeven jaaren hadt hij nog niet bereikt, of hij volgde reeds zijnen Vader op, zo in 't bewind over de Nederlanden, als over deszelfs overige uitgebreide Staaten. Zijn Grootvader Keizer MAXIMILIAAN aanvaardde, als Voogd, de regeering der Landen van den jongen Erfprinsſe. In de maand Februarij des Jaars 1515 bereikte hij den ouderdom van vijftien jaaren. Ondanks deeze jonkheid hadt hij reeds zo veele blijken van gezond verſtand, naarſtigheid en ervarenisſe in taalen en geſchiedenisſen gegeeven, dat de Landzaaten hunnen wensch te kennen gaven, om hem tot hunnen onmiddelijken Landheer te hebben. Naa zijne huldiging in Brabant en Vlaanderen, vertrok hij na Zeeland, en ſtak van daar na Holland over. In beide Gewesten ontving KAREL de plegtige hulde der Landzaaten. Te *Dordrecht*, in 't bijzonder, alwaar in Holland dit werk verrigt wierdt, bezwooor de jonge Graaf de Stedelijke Voorregten. Niet lang daar naa kogt hij, van den Hertog van *Saxen*, het regt op Friesland, voor eene ſomme van driehonderdenvijftigduizend Rhijnſche Guldens; om welke penningen

CAREL de V. *by der gratien Gods*
ROOMS KEYSER
Koning van HISPANIEN,
INDIËN, NAPELS &c.
GESTORVEN IN DE OUDERDOM
VAN 58 JAREN
DEN 21 SEPTEMBER M D LVIII.

J. Punt fecit.

NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

ningen te vinden, de Huizen en Landerijen, in Holland, met eene nieuwe algemeene Verponding, en alle gegoede Ingezeetenen met een Hoofdgeld bezwaard wierden. Ten zelfden tijde gaf KAREL een bevel uit, volgens 't welk geene Steden of Dorpen, voortaan, Renten verkoopen of Excijnzen mogten opſtellen, zonder bijzonder verlof. De Edelen alleen zouden vrij weezen van Landen, welke zij ter leen hielden, en van welke zij, uit dien hoofde, dienſt ſchuldig waren. Geene Leenmannen of bijzondere Heeren zouden, buiten bijzonder verlof, Beden mogen heffen binnen hunne Heerlijkheden, alwaar Graaflijke Beden ontvangen wierden. FLORIS VAN EGMOND, Stadhouder van Holland, vertrok, op KARELS laſt, na Friesland, om bezit te neemen van *Leeuwaarden*, *Franeker*, *Harlingen* en andere Steden, die nog in de magt der Saxen waren, en om tevens, in naame van Prinſe KAREL, de hulde der Landzaaten te ontvangen.

Niet lang hadt de jonge Graaf het bewind geoeffend, of hij toonde ſtraks een blijk zijner gezindheid tot het oeffenen van opperheerſchappije. Zints vroege tijden was de zorge over de Hollandſche Dijken toevertrouwd aan Dijkgraave en Heemraaden, die uit de voornaamſte Landeigenaars of Ingelanden verkoozen wierden. KAREL, in Junij des Jaars 1515, van *Haarlem* na *Amſterdam* rijdende, vondt de Dijken langs het Y in ſlegten ſtaat. Op zijne vraag na de reden hier van, wierdt de ſchuld geleid op het verzuim van Dijkgraave en Heemraaden: hoewel de waare reden was, deels de aanhoudende ſtormen, deels het onvermogen der Landen, door geduurige Oorlogen uitgeput. Van deeze gelegenheid bediende zich Prins KAREL, om het Dijksbewind genoegzaam aan hem zelven te trekken. KAREL VAN POITIERS, hoewel geen duim lands bezittende, benoemde hij tot Opperopzigter der Hollandſche Dijkaadjen, met laſt en magt, om, nevens eenige andere Gemagtigden, nieuwe Dijkgraaven en Heemraaden aan te ſtellen. Reeds zo kort naam zijne huldiging vertoonde dus de jonge Graaf een eerſte voorbeeld van inbreuk en ſcheudinge van de Voorregten der Landzaaten.

De vijandlijkheden, geduurende eenigen tijd, tuſſchen de Gelderſchen en Hollanders gevoerd, wierden, in den Jaare 1517,

voor

voor eene wijl geſtaakt, door middel van een Beſtand, bij 't welk, onder andere, wierdt bedongen, dat de Hertog van Gelder aan KAREL zoude afſtaan zijn Regt op Friesland, voor eene ſomme van honderdduizend Kroonen; voor welke ſomme de Steden *Dordrecht*, *Amſterdam*, *Gorichem* en *'s Hertogenbosch* borgtogt zouden tekenen. Te eerder beſloot Prins KAREL tot dit Verdrag, vermids zijne tegenwoordigheid vereischt wierdt in *Spanje*, om de Kroon diens Rijks te aanvaarden. In de maand Februarij des ſtraks genoemden jaars vertrok hij, van *Middelburg*, te ſcheep, derwaarts, laatende de Landvoogdij aan zijne Moei MARGARETA, Hertoginne Weduwe van *Savoije*; aan welke hij, in 't volgende jaar, last zondt, voortaan alle Brieven en Plakaaten te ondertekenen *par le Roy*, *Margareta*, „ van 's Konings wegen, Margareta." Een blijk van gemaatigdheid ondervonden, ten deezen tijde, van wegen den Keizer, de kleine Steden van Holland, beweerende dat zij, in de Graaflijke Beden, te hoog geſchat waren, zonder, nogthans, gelegenheid te hebben, om haare bezwaaren ter behoorlijke plaatze te kunnen inbrengen. Hierom benoemde Koning KAREL Gelastigden, tot het doen van onderzoek op de middelen van alle de Hollandſche Ingezeetenen, om daar mede overeenkomſtig de aandeelen der Steden en Dorpen te regelen.

Een nieuwen aanwas ontving de reeds uitgebreide magt van Koning KAREL, in den Jaare 1619, door zijne verheffing tot de Keizerlijke waardigheid, open gevallen door het overlijden van zijnen Grootvader MAXIMILIAAN DEN I. Niet vroeger dan in het begin van Julij des volgenden jaars kwam de nieuwe Keizer te *Vlisſingen*, van waar hij zich voorts na *Aken* begaf, om 'er gekroond te worden. Om de krooningskosten goed te maaken, ſtonden de Nederlandſche Staaten toe, eene ſomme van tweehonderdduizend Kroonen. Behalven deeze geldafperzing, ondervonden de Nederlanders, in nog andere opzigten, de drukkende zwaarte van KARELS hoog geklommen aanzien, in de krenking van hunne Voorregten. MARGARETA, in de Landvoogdij bevestigd zijnde, ſtelde thans de Keizer orde op de Regeering, bij welke verſcheiden zaaken op een anderen voet gebragt wierden, dan de oorſpronklijke Regeeringsvorm medebragt. De Landvoogdes bekwam de magt, om, naar welgevallen, de Staaten

ter

ter Dagvaart te beſchrijven, met last aan dezelve, om, zo in bijzondere als algemeene zaaken, zich aan haar te moeten vervoegen. Het Hof van Holland, onder andere, wierdt aan de Landvoogdesſe en den Geheimen Raad onderworpen, met verbod om voortaan Brieven van gunst, kwijtſcheldinge, vrijgeleide of diergelijke te mogen verleenen. Nog hooger klom des Keizers willekeurigheid, toen hij aan het zelfde Hof bevel zondt, ter geheele vernietiginge van de Privilegien, op welke men, tegen zijne Ordonnantien, zich zonde kunnen beroepen.

Zich niet vergenoegende met de heerſchappij over de lichaamen en uitwendige bedrijven der Landzaaten, breidde hij dezelve tot het Geweeten en de godsdienſtige begrippen uit. De Leere van LUTHER hadt thans merkelijken opgang gemaakt. Om haare verdere uitbreiding te beteugelen, deedt de Keizer, in Holland en Zeeland, een Plakaat afkondigen, waar bij het leezen en bewaaren van 's Mans Schriften aan eenen iegelijk verbooden, en den Wethouderen bevolen wierdt, dezelve te doen verbranden. Wijders behelsde het Plakaat een verbod van het herdrukken der gemelde Schriften, en van 't verſpreiden van Spotprenten tegen den Paus. In 't ſlot van het Plakaat wierden de overtreeders bedreigd met ſtraffe, volgens Kerkelijke en Waereldlijke regten. De Keizer ging nog verder. Met de aanſtelling van FRANÇOIS VAN DER HULST, om door de Nederlanden onderzoek te doen na de aanhangers der Nieuwe Leere, wierdt het gehaate Geloofsonderzoek ook hier te Lande ingevoerd. In de Plakaaten voerde men, inderdaad, in 't eerst, eene ſchijnbaar zagte taale, onder andere in 't geen in Holland wierdt afgekondigd, waar bij men elk, LUTHERS Leere eenigzins toegedaan, dagvaarde voor den gemelden VAN DER HULST, *omme daar af bermhertelijck ende met miſericordie geinſtrueert, gepurgeert ende ghecorrigeert te worden.* Doch men ſloeg wel haast tot meerder geſtrengheid voort, verbiedende het houden van openbaare of heimelijke vergaderingen, in 't welke 't *Euangelie, de Epiſtelen Pauli en andere Geeſtlijke Schriften* geleezen en overwoogen wierden. 't Gevolg van het afkondigen dier Bloedplakaaten was, dat men, eerlang, meenig' Nederlander op het

Scha-

ſchavot zag omkoomen. Bij dit alles kwam nog de knellende laſt van een Oorlog met Frankrijk, in welken de Keizer, niet ten behoeve van het Graafſchap, maar alleen om zijns zelven wille wierdt ingewikkeld. Om de benoodigdheden tot deezen Krijg op te brengen, drukte zo zwaar het Keizerlijk gezag de Landzaaten, dat 'er de Koophandel en Visſcherij, eene wijle tijds, door ſtil ſtonden.

Terwijl aldus de Keizer kleinen dank betoonde aan de Nederlanders, voor de meermaalen toegebragte onderſteuningen, gedroeg hij zich erkentelijk jegens zijnen Ouden Leermeester, ADRIAAN FLORISZOON *van Utrecht*. Naa hem een Bisdom en Kardinaalshoed bezorgd te hebben, bewerkte hij, in den Jaare 1522, deszelfs verheffing tot de Pauslijke waardigheid. Dit verrigt hebbende, nam de Keizer, met eene aanzienlijke Vloot, te *Arnemuiden* in Zeeland verzameld, de reize aan na Spanje. Onder weg leide hij een bezoek af bij Koning HENRIK DEN VIII van Engeland, en ſloot met hem een verbond, waar bij die Vorſten zich wederzijds verbonden om Frankrijk eerlang den Oorlog aan te doen. Tevens ſloot hier KAREL een huwelijk met MARIA, Dogter van Koning HENRIK, om voltrokken te worden, zo ras de Prinſes den Ouderdom van twaalf jaaren zou bereikt hebben. Ondanks deeze uitlandſche bemoeijingen verloor de Keizer de Nederlanden niet uit het oog. Zijne Benden verdreeven de Gelderſchen uit de Plaatzen, welke zij in Friesland nog bezet hielden; hij wierdt, als Graaf van Holland, volkomen meester van 't Gewest, en eenige jaaren laater ook tot Heer van *Overyſſel* aangenomen.

In weerwil der onderſcheidene huwelijksonderhandelingen en het jongstgeſlooten Verdrag met MARIA *van Engeland*, tradt Keizer KAREL, in den Jaare 1526, in den echt met zijne volle nicht IZABELLA VAN PORTUGAL. Een jaar daar naa baarde deeze hem den befaamden PHILIPS, die, door het ſchenden van Vrijheden en Voorregten, nog meer dan zijn Vader, de geesſel der Nederlanden wierdt. In den Jaare 1529, naa 's jaars te vooren tot Heer van *Utrecht* te zijn aangenomen, deedt de Keizer eenen keer na *Italie*, om aldaar, door den Paus, tot Keizer gekroond te worden. De plegtigheid geſchied-

ſchiedde te *Bononie*. De Nederlanden, hoe zeer door belastingen gedrukt en met ſchulden belaaden, moesten, tot goedmaakinge van de onkosten der reize, rijklijk 't hunne toebrengen.

Keizer KAREL, met het begin des Jaars 1531, in de Nederlanden gekoomen, deedt zijne tegenwoordigheid gevoelen, door het doen van zwaare Beden. Holland alleen moest in dezelve zeshonderdduizend Guldens draagen. Te zwaarder drukte deeze eisch, omdat een groot deel der gevorderde penningen, waarſchijnlijk, zoude beſteed worden tot oogmerken, bij welke de Landzaaten geen belang hadden. Van hier ook, dat 's Lands Staaten niet verzuimden, in hunne Onderhandelingen, bij deeze gelegenheid, met den Keizer gehoude, nu en dan een Vaderlandsch woord te vlegten. Gedurende het tegenwoordig verblijf in de Nederlanden, deedt de Keizer een uitvoerig Plakaat afkondigen, dienende ter weeringe of herſtellinge van verſcheiden misbruiken, in het Burgerlijk beſtuur ingeſloopen. De verbeteringen, hier bij gemaakt; hadden gewisſelijk, in verſcheide opzigten, haare nuttigheid, en dienden tot heil der Landzaaten. Daarenboven deedt de Keizer een nieuw Berigtſchrift of Inſtructie opſtellen voor het Hof van Holland. Het laatſte bedrijf van KAREL'S vertoeven in de Nederlanden, was het beveelen van eene ſtrenge uitvoering der uitgegaane Plakaaten tegen de Lutherſchen. Zo ſterk was de Vorst op deeze Gezinte verbitterd, dat hij gezegd wordt, bij deeze gelegenheid, verklaard te te hebben, *een vijand te zullen zijn van zijnen eigen Vader, Moeder, Broeder of Zuster, indien zij Luthersch waren*. Zonder Holland bezogt te hebben, zo als men verwagt hadt, vertrok de Keizer van *Brusſel* na *Duitschland* in het begin des Jaars 1532.

Van nieuws gevoelden de Hollanders den last van 's Keizers uitheemſche betrekkingen in den Jaare 1536. KAREL hadt eene Zuster gehad, IZABELLA genaamd, gehuwd aan CHRISTIAAN DEN II, Koning van *Deenemarken*, om zijne wreedheid, nevens zijne kinderen, van het Rijksbewind ontzet. Onder andere hadt hij eene Dogter, DOROTHEA, gehuwd aan FREDERIK, Paltsgraave aan den Rhijn. Keizer KAREL, het belang zijner

zijner Nicht willende bevorderen, hieldt thans aan bij de Hollanders, om haaren Gemaal te voorzien van eene Scheepsvloot, om met dezelve bezit te neemen van den Deenſchen throon, op welken hij meende, uit hoofde zijner Gemaalinne, een gegrond regt te hebben, en om 't welk te doen gelden; hij oordeelde hem den kans ſchoon te ſtaan, uit kragt der onlusten, welke omtrent deezen tijd in het Noorden heerschten. Ondanks de tegenkantingen van 's Lands Staaten, moest men, eindelijk, in de uitrustinge der gevraagde Magt bewilligen. Hier bij kwam nog, tot overmaate van onderdrukkinge, eene buitengewoone Bede van honderdentwintigduizend Guldens ééns, en eene gewoone van honderdduizend Guldens jaarlijks. Hoewel de Edelen en Steden daar tegen hunne klagten inbragten, zullen ze, egter, voor 's Keizers overmagt bukkende, de toeſtemming gegeeven hebben. Want van lieverlede ontving Karels grootheid nieuwen wasdom. Nog in het zelfde jaar, als de toerusting in Holland geſchiedde, wierdt hij Heer van *Groningen*. In Junij ontving aldaar, in 's Keizers naam, de Stadhouder van Friesland de plegtige hulde der Landzaaten.

Naa eene afweezigheid van ruim negen jaaren, kwam Keizer KAREL, in den Jaare 1540, in de Nederlanden te rug. Hij bezogt de meeste Zeeuwſche en Zuidhollandſche Steden, en wierdt overal luisterrijk ingehaald. Het vraagen van eene nieuwe Bede van zeshonderdduizend Guldens was 't gevolg van dit bezoek. Op eenen Dagvaart, te *Haarlem* beſchreeven, bewilligden de Steden in deezen drukkenden eisch. Zij wierden voorgegaan van die van *Dordrecht*, alzo de Keizer, in een geſchil over het Stapelregt, onlangs ten hunnen voordeele uitſpraak hadt gedaan. Van *Haarlem*, alwaar de Keizer eenige dagen hadt vertoefd, nam hij, over *Amſterdam*, de reize aan na *Utrecht*. Met toortslichten in de handen ontvingen hem aldaar de Edelen en Wethouders, verzeld van veele Burgers, buiten de Tolſteegpoort. De Schout der Stad, driemaalen te voet gevallen zijnde, boodt den Keizer de Roede van Juſtitie en de Burgemeesters de Sleutels van Stadspoorten aan. Pas binnen de Poort ſtondt de Biſschop met de Geestlijkheid geſchaard: alle deeze vielen hem insgelijks te voet. In eene Eerepoort op de Neude ſtondt een Vrouwenbeeld, zodanig gemaakt, dat het de armen konde uitſtrekken en

zamen-

KEIZER KAREL DE V. BIJ TOORTSLICHT TE UTRECHT INGEHAALD, ONTFANGT DE ROEDE VAN JUSTITIE EN DE SLEUTELS VAN DE POORTEN.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

zamenvoegen, om den Keizer, bij het doorrijden, te verwelkoomen. Naa drie dagen toevens en het doen van eene Bede, vertrok de Vorst over *Vianen*, daar hij bij den Heer VAN BREDERODE het middagmaal hieldt, na *Breda*. Deftig ontving hem hier RENÉ VAN CHALONS, *Prins van Oranje*; die voorts tot Stadhouder van Holland wierdt aangefteld. Te *Brusfel*, alwaar de Keizer vervolgens aankwam, deedt hij eene nieuwe Ordonnantie op de Regeering van alle de Nederlanden afkondigen, waar bij, onder andere, gebooden wierdt, omtrent de veroordeelde Gezinten geenerhande oogluiking te gebruiken. Voorts begaf zich Keizer KAREL na *Regensburg*, om 'er eenen Rijksdag bij te woonen.

Naa eenen ongelukkigen togt na *Tunis* en 't hervatten van den Oorlog tegen Frankrijk, maakte KAREL aanfpraak op het Hertogdom *Gelder* en het Graafſchap *Zutfen*. Om zijn regt daar op te beweeren, bediende hij zich van de penne van den beroemden VIGLIUS VAN AYTA *van Zuichem*. Daarenboven vorderde hij, door de Landvoogdesſe, eene Bede, beſtaande in den honderdſten penning van alle Koopmanſchappen, die ten Lande wierden uitgevoerd; wijders den tienden penning der inkomſten van alle vaste goederen; en eindelijk ook den tienden penning van de jaarlijkſche winſten der Kooplieden. Naa veel tegenſtribbelens, moest men, voor eenen tijd, ook hier in bewilligen. 't Liep, intusſchen, aan tot in den Jaare 1543, eer *Gelder* en *Zutfen* aan den Keizer wierden afgeſtaan. Hij hadt zich geſteld aan 't hoofd eens Legers van zesendertigduizend Knegten en achtduizend Ruiters, en was daar mede in Gulikerland gevallen, welks Hertog hij tot mededinger hadt. De voorſpoed der Keizerlijke Wapenen was oorzaak, dat deeze van zijnen eisch afſtaud deedt. Door deeze verovering waren dus de zeven thans Verëénigde Gewesten aan KARELS heerſchappije onderworpen.

Zints deezen tijd tot in den Jaare 1549, onthieldt zich de Keizer meestal buiten de Nederlanden, onledig zijnde met nitheemſche Oorlogen, zo tegen den Koning van Frankrijk, als in Duitschland tegen de Protestanten, welken hij verſcheiden gevoelige neepen gaf. In het ſtraks genoemde jaar bevondt KAREL zich in de Nederlanden, alwaar hij zijnen Zoon

PHILIPS ontboodt, om hem *voor 's Lands toekoomenden Overſten Heer en Natuurlijken Prins* te doen inhuldigen. Dit geſchiedde, waarſchijnlijk, uit vreeze dat Prins PHILIPS, na zijns Vaders overlijden, van de opvolginge zou ontzet worden. De inhuldiging geſchiedde in Zeeland en in de voornaamſte Hollandſche Steden; voorts in *Utrecht*, *Overyſſel* en *Gelderland*. In 's Prinſen naam ontving een Gelastigde de hulde in *Friesland*, *Groningen* en *Drenthe*. Kort daar na verklaarde de Keizer, met bewilliging der Staaten, dat de Nederlanden nooit van elkander zouden kunnen geſcheiden, maar allen door éénen Vorst moesten beheerd worden. KAREL ontving, voor de betoonde belangneeming in de Gewesten, de dankbetuigingen nevens aanzienlijke geſchenken van 's Lands Staaten. Zommigen willen, dat het oogmerk der gemelde Vereeniginge was, om de Nederlanden tot een Koninkrijk te verheffen; waar van de uitvoering alleen agter bleef, omdat men geen kans zag, de verſchillende Gewoonten en Voorregten, waar op de Gewesten zeer geſteld waren, onder eene en de zelfde Regeeringswijze te brengen.

Omtrent deezen zelfden tijd zag men, van nieuws, zeer ſtrenge Plakaaten tegen de Hervormden ten voorſchijn koomen. De volkomene uitroeijing der zo genaamde Ketteren ſcheen daar mede beoogd te worden. Van hier dat men, in de Nederlanden, meer en meer, hoorde ſpreeken van de Inquiſitie, waar door verdagte perſoonen, door pijn en banden, genoodzaakt wierden, hunne heimelijke gevoelens te openbaaren. Bij een Keizerlijk Plakaat van den Jaare 1550, ontvingen alle Officieren last, den Inquiſiteuren behulpzaam te zijn, in het aanbrengen van de zulken, op welken vermoeden van Ketterije viel. Zelf wierdt den aanbrengeren de helft van de goederen der veroordeelden beloofd. De Inquiſiteurs zelve moesten de hand houden aan de uitvoering van dit Plakaat.

In het zelfde jaar, waar in de huldiging van Prinſe PHILIPS tot Erfheer der Nederlanden was geſchied, volvoerde Keizer KAREL een beſluit, 't welk de geheele waereld verbaasde, doch, reeds etlijke jaaren geleeden, bij hem genomen was: den *afſtand* van alle zijne ſtaaten en heerſchappijen, om de rest zijner dagen in een Klooster door te brengen. Godsdienſtige beweegredenen wa-

waren, volgens zommigen, de grond van dit beſluit; hoewel anderen van oordeel waren, dat het meer en meer tegenloopend Krijgsgeluk hem daar toe bewoogen hebbe. Even als de gelukkige dobbelaars, meenden ze, wilde hij het ſpel afbreeken, toen de kans begon te keeren. 't Een en ander kan hier toe hebben medegewerkt.

Ter volvoeringe van zijn opzet, ontboodt Keizer KAREL zijne Zoon PHILIPS, uit Engeland, na *Bruſſel*. In de maand October des Jaars 1555 vergaderden hier de Gemagtigden van de Staaten van alle Gewesten en de Vliesridders. Een ſtoet van Prinſen en Prinſeſſen gaf een ſchitterenden luister aan de zamenkomſte. Door een Staatslid gaf de Keizer kennis van zijn beſluit, en ontſloeg de Landzaaten van *Bourgondie* en de Nederlanders van den Eed, welke hij vervolgens aan zijnen Zoone PHILIPS opdroeg. De Redenaar ſprak nog, toen de Keizer, onverhoeds opgereezen, en leunende op den ſchouder van Prinſe WILLEM VAN ORANJE, uit een zakboekje voorlas zijne voornaamſte verrigtingen, zints het zeventiende jaar zijns ouderdoms. .j verhaalde, hoe hij negen togten in Duitschland hadt gedaan, zes in Spanje, zeven in Italie, vier in Frankrijk, tien in de Nederlanden, twee in Engeland en in Afrika; hoe hij elfmaal over Zee was geſtoken, hoe veele oorlogen hij gevoerd, hoe veele overwinningen behaald, en hoe veele verbonden hij geſlooten hadt. Voorts aan de Vergaderinge ernſtige betuigingen gedaan hebbende, wegens zijne liefde tot de Landzaaten, rigtte hij zijne Aanſpraak tot zijnen Zoon PHILIPS. „ Indien" (dus ſprak de Vorst) „ het bezit deezer Landen door mijnen „ dood aan u gekoomen ware, zou ik, om het agterlaaten „ van zulk een aanzienlijk en door mij zo zeer vermeerderd „ erfdeel, iets bij u verdiend hebben. Maar, nu ik u deeze „ erfenis niet uit noodzaaklijkheid, maar uit vrije keuze naa„ laate; nu ik vroeg verkieze te ſterven, opdat gij zo veel te „ vroeger aan 't bewind zoudt koomen, vordere ik met regt, „ dat gij, al wat gij mij hierom meer ſchuldig zijt, met zo „ veel meer zorge en liefde jegens de Ingezeetenen deezer „ Landen, betaalt. Andere Vorſten verheugen zich, omdat „ zij hunnen Zoonen het leeven gegeeven hebben, en 't gebied „ zullen geeven. Ik heb deeze dubbele vreugde als tegenwoor-

„ dig willen genieten, en u door mij zo wel zien regeeren,
„ als leeven. Weinigen zullen dit mijn voorbeeld volgen, ge-
„ lijk ik zelve hier in, van de oudſte tijden af, naauwlijks een
„ voorbeeld voor mij gehad heb. Doch men zal mijn beſluit
„ eerst prijzen, als men zien zal dat gij u hetzelve waardig
„ maakt. En dit zult gij doen, als gij de wijsheid, welke gij
„ tot nog toe bemind hebt, als gij de vreeze Gods en den
„ Katholijken Godsdienst, allen de regte zuilen van de Regee-
„ ringe, ſtandvastig blijft aankleeven. Eén ding heb ik nog
„ maar hier bij te voegen: den Almagtigen te bidden, dat Hij
„ u een Zoon geeve, wien gij 't gebied kunt afſtaan, doch
„ niet behoeft af te ſtaan." Naa het eindigen deezer Rede, viel PHILIPS op de eene knie, beſproeide zijns Vaders regterhand met zijne traanen, en ſmeekte om zijnen zegen. In 't volgende jaar ſtondt KAREL insgelijks aan zijnen Zoone af, het Koninkrijk Spanje en verdere heerſchappijen, uitgenomen het Keizerrijk, 't welk hij, in 't volgende jaar, opdroeg aan zijnen Broeder FERDINAND, die reeds Roomsch Koning was.

In de maand September des Jaars 1556 vertrok KAREL uit Zeeland, met eene talrijke Vloot, aldaar uitgerust. In *Biskaije* aan land getreeden, deedt hij de reize te land na *Piacenza*, in Spanje, op de grenzen van *Portugal*. Hier nam hij zijn verblijf in eene kleine wooning, bij het Hieronimiter Klooster van *St. Joost*, volgens zijn eigen ontwerp onlangs gebouwd. Met een jaarlijksch inkoomen van honderdduizend Kroonen, welk hij, bij de Overdragt, voor zich zelven hadt bedongen, ſleet aldaar de Vorst zijnen leeftijd met paerdrijden, planten, zomtijds ook met het zamenſtellen van Uurwerken en andere Kunsttuigen. Tusſchen beide hieldt hij zich bezig met godvrugtige oeffeningen, leezen en bidden. Bij wijlen tugtigde hij zijn eigen lichaam met ſnerpende geesſelſlagen. In eene vlaag van overdreevene Godsvrugt, om zich te beter tot den dood te bereiden, liet hij bij zijn leeven zijnen eigen uitvaart houden. Niet lang hadt KAREL het genot van zijn afgezonderd leeven. Eene heete Koorts ſleepte hem in 't Graf, op den eenentwintigſten September des Jaars 1558.

Zie onze *Vaderlandſche Hiſtorieſchrijvers*.

KA-

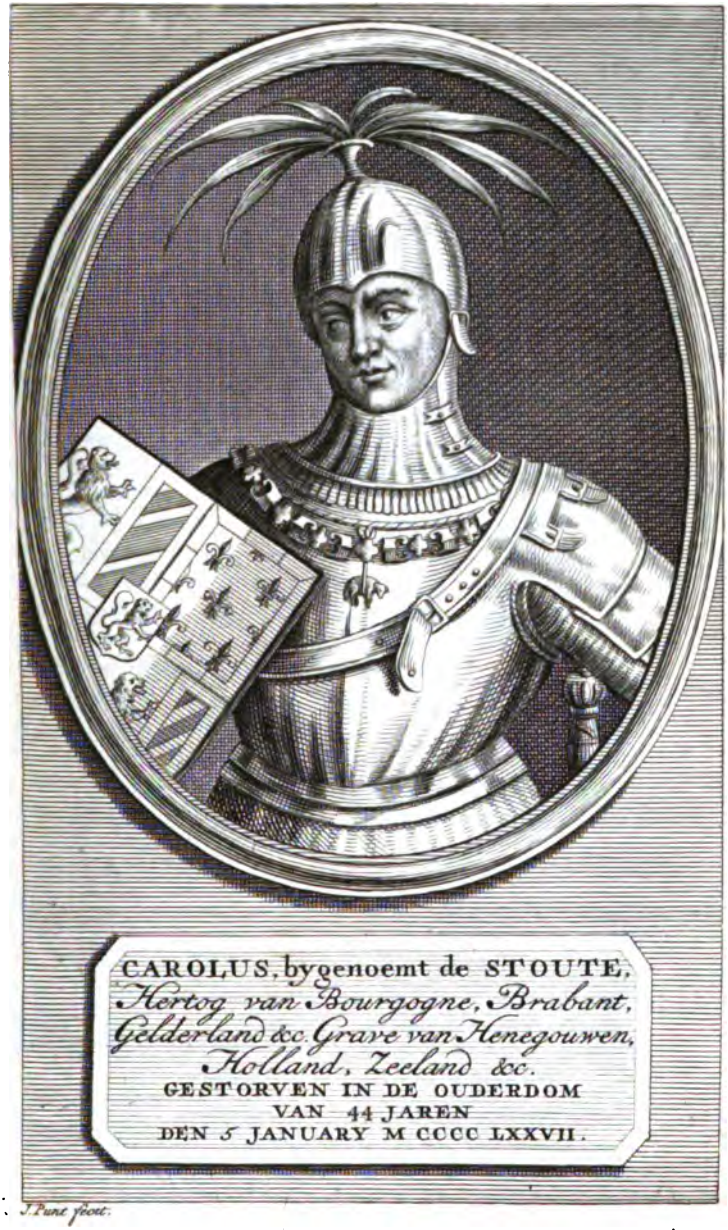

CAROLUS, bygenoemt de STOUTE,
Hertog van Bourgogne, Brabant,
Gelderland &c. Grave van Henegouwen,
Holland, Zeeland &c.
GESTORVEN IN DE OUDERDOM
VAN 44 JAREN
DEN 5 JANUARY M CCCC LXXVII.

J. Punt fecit.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

KAREL, in onze Vaderlandſche Geſchiedenisſen bekend onder den toenaam van DE STOUTE, was de Zoon van PHILIPS DEN I, Hertog van *Bourgondie*, Graave van *Holland en Zeeland*. Hij wierdt geboóren op den tienden November des Jaars 1433. Reeds in zijne vroege jeugd, bij 's Vaders leeven, terwijl hij den tijtel van *Graaf van Charolois* voerde, beſpeurde men in hem eene ſterke oorlogzucht. In den Jaare 1451 waren de Gentenaars tegèn Hertog PHILIPS opgeſtaan. Veel werks maakte deeze, om zijnen Zoon te wederhouden van den optogt tegen de weerſpannigen. Wanneer men, ten dien einde, onder andere, voor reden bijbragt, dat men nog geene Wapenrusting voor hem in gereedheid hadt, verklaarde de moedige Jongeling, „ liever in zijn Wambuis ten ſtrijde te willen trek„ ken, dan zijnen Vader niet behulpzaam zijn in het beteuge„ len van de oproerige Gentenaars." Toen zijne Moeder hem zogt te beweegen om ten Hove te blijven, en zich niet te mengen in de gevaarlijke gevegten, welke hij ſteeds bijwoonde, was het antwoord „ dat het den Landzaaten voordeeliger „ zou zijn, hem jong te verliezen, dan naderhand een laffen „ Heer aan hem te hebben." Een blijk van zijne geſtrengheid, daarenboven, gaf hij, in den Jaare 1454, bij het houden van eene Hooge Graaflijke Vierſchaar te *Zierikzee*. FLORIS en AREND VAN HAAMSTEDE, wegens veelerlei geweldenaarijen en onregtvaardige aanmatigingen bij hem aangeklaagd, ſtrafte hij met verbeurdverklaaring van goederen, en den laatſten, daarenboven, met ballingſchap. Als algemeen Landvoogd van zijnen Vader oeffende hij dit gezag. Hij moest hetzelve, voor eene wijle tijde, in andere handen geeven, van wegen zijne reize, in het ſtraks genoemde jaar, na *Vlaanderen*, om 'er met IZABELLE, Dogter van KAREL, *Hertog van Bourbon*, in 't huwelijk te treeden.

Een ongelukkige twist ontſtondt 'er, eerlang, tuſſchen Graaf KAREL en zijnen Vader Hertog PHILIPS. Misnoegen op zijnen Vader, als te veel het oor leenende aan eenen zijner voornaamſte Staatsdienaaren, was het voorwendzel, doch, veelligt, zucht na meerdere magt 'er de voornaame grond van. Want hoewel de Hertog aan hem de Algemeene Landvoogdij over de Nederlanden hadt afgeſtaan, zogt hij, egter,

zijn aanzien nog te vermeerderen, door verſcheiden Heerlijkheden aan zich te doen opdraagen. Dus wierdt hij Heer van Gooiland, en bekwam de Heerlijkheden van *Putten*, *Strijen* en *Arkel*. Een ſtreek lands aan de Maaze, tegen over *Rotterdam*, deedt hij bedijken, en naar de landſtreeke *Charolois*, in *Bourgondie*, waar van hij Graaf was en den tijtel voerde, aldus benoemen. Het Land van *de Tonge*, bij *Sommelsdijk*, deedt hij insgelijks droog maaken. Eindelijk wist hij zich ook in 't bezit te ſtellen van *Asperen*, *Heukelom*, *Voorne*, *Leerdam* en *Schoonreweerd*.

Intuſſchen begon de verwijdering tuſſchen den Vader en den Zoon allenskens toe te neemen. Zo hoog klom dezelve, dat Hertog PHILIPS, eerlang, bevel gaf om Graaf KAREL in hegtenisſe te neemen; doch hij ontkwam het gevaar. In Holland, alwaar de Graaf zich thans onthieldt, oeffende hij veel *gezags*. In den Jaare 1462 veranderde hij, te *Dordrecht*, buitenstijds, de Regeering. Het Geregtshof in *'s Graavenhage* bragt hij op een anderen voet, door het getal der Raaden, van achtentwintig, op acht te verminderen, en in dezelven niet zo zeer eene adelijke geboorte, als ervarenheid in de Regten te vorderen.

Omtrent deezen tijd raakte Graaf KAREL in twist met Koning LODEWYK DEN XI van *Frankrijk*. Zekere ſchikking, door deezen gemaakt, dienende, naar KAREL'S meening, tot nadeel van zijn Huis, was 'er de oorzaak van: weshalven hij een verbond aanging met de vijanden van LODEWYK; die zulks zo euvel nam, dat hij eenige rappe gasten herwaarts zondt, om den Graaf VAN CHAROLOIS, die zich thans te *Gorichem* onthieldt, te vatten, en voorts gevankelijk na Frankrijk te voeren. Een voorloopig gerugt van den toeleg deedt de uitvoering te niete loopen. KAREL ſtraſte deswegen de Franſchen, met eene nederlaage, welke hij, in den Jaare 1465, hun in een geſchaarden Veldſlag toebragt. De Luikenaars, met Koning LODEWYK verbonden, ondervonden insgelijks 's Graaven wraake.

In den Jaare 1467 overleedt Hertog PHILIPS. Graaf KAREL was bij het ſterven tegenwoordig, en volgde zijnen Vader op in alle deszelfs Heerlijkheden. Het huwelijk, welk hij vervolgens aanging, met MARGARETA VAN JORK, was oorzaak, dat hij niet vroeger dan in de maand Julij des volgenden jaars hier te

Lan-

Lande gehuldigd wierdt. Eerst geſchiedde dit in Zeeland, in verſcheiden Steden, en vervolgens in *'s Hage*, met groote ſtaatelijkheid. Behalven zesenvijftig Hollandſche Edelen, ware daar bij tegenwoordig de Afgevaardigden der Steden en van verſcheiden Noordhollandſche Dorpen. Terſtond daar naa vorderde hij, van de Landzaaten, eene Bede, ter goedmaakinge van verſchillende uitgaven, in alles bedraagende eene ſomme van vijfhonderd tweeëndertigduizend achthonderd Schilden van vijftien ſtuivers. Naa vervolgens zijnen vijand Koning LODEWYK tot vrede genoodzaakt te hebben, begaf hij zich na Zeeland, om 'er den Graaflijken Vierſchaar te houden. Drie dagen ter weeke zat hij aldaar te regt, en hoorde armen en rijken, zonder onderſcheid. Vervolgens hieldt hij ook in *'s Hage* een Graafgeding. Hier tradt hij insgelijks in onderhandeling om de Friezen tot onderwerping te brengen. Doch deezen, moedig op hunne vrijheid, wilden naar geene voorſlagen hooren, welke hun op het verlies daar van zouden te ſtaan zijn gekoomen. Hierom beſloot de Hertog, ſterker door te tasten, en gaf bevel tot het gereed maaken van eene Vloot, om daar mede over Zee te ſteeken. Doch zijne oorlogen en onderhandelingen met de Koningen van Engeland en Frankrijk, welke midlerwijl, van nieuws, eenen aanvang namen, noodzaakten hem, dien togt te ſtaaken.

Eene hevige opſchudding, in den Jaare 1471, te *Zierikzee* voorgevallen, bewoog Hertog KAREL, naa het ſluiten van een Beſtand met Koning LODEWYK, eenen keer te doen na Zeeland. Het invoeren van nieuwe Excijnzen hadt aanleiding gegeeven tot den oproer. Zo groote buitenſpoorigheden waren daar bij voorgevallen, dat wanneer de Hertog tegen het einde van Januarij des Jaars 1473 te *Zierikzee* verwagt wierdt, men deszelfs komst met grooten angst te gemoete zag. Geestlijken en Waereldlijken, in geſcheurd gewaat en ſchreiende, trokken ter poorte uit hem te gemoete, biddende om vergiffenis. De Hertog ſchonk dezelve, mids men voortaan Bezetting in de Stad toeliet, en hem eene Boete van dertigduizend Guldens betaalde. Van *Zierikzee* vertrok Hertog KAREL na *Dordrecht*, alzo hij, om tweeſpalt in de Stad en de tegenkanting der Gilden, van wegen dezelve tot nog toe niet ge-

huldigd was. Met veel plegtigheids wierdt thans dit werk verrigt.

Hertog KAREL, altoos op zijne luimen leggende om zijne magt uit te breiden, ontmoette, omtrent deezen tijd, daar toe gelegenheid in de oneenigheden tusschen Hertog ARNOUD *van Gelder* en deszelfs Zoon ADOLF. Meermaalen zogt hij dezelve met elkander te verzoenen, doch telkens zonder vrugt. De Vader behieldt eindelijk de overhand, doch bevondt zich tevens in groote verlegenheid om penningen, ter betengelinge van zijne Onderzaaten, welke het met ADOLF gehouden hadden. Om deeze te bekoomen, vervoegde hij zich bij Hertog KAREL, die hem greetig onderstand toezeide, mids het Hertogdom *Gelder* en het Graafschap *Zutfen* daar voor verpand wierden. De verpanding geschiedde voor eene somme van driemaalhonderdduizend Rhijnsche Guldens. Niet zonder tegenkanting der Landzaaten deedt hij zich, zedert, in de onderscheidene Steden, tot Hertog van *Gelder* en Graaf van *Zutfen* huldigen. Om hem gelukkig te doen slaagen, moesten de Hollandsche Steden haaren Graave manschap leveren, en terwijl hij met zijn Leger te velde lag, van mondbehoeften voorzien.

Zo veel magtsvermeerdering deedt Hertog KAREL na een hooger tijtel streeven. Te *Trier* vervoegde hij zich ten dien einde, onder andere, om 'er het Leen van *Gelder* en *Zutfen*, van Keizer FREDERIK DEN III, te koomen verheffen; doch inderdaad, om zich den tijtel en waardigheid van *Koning van Bourgondie* te doen opdraagen. De Keizer toonde zich daar toe genegen. De Koninklijke sieraaden wierden gereed gemaakt en de dag tot de Krooninge bestemd. Doch deeze hadt geenen voortgang, uit hoofde van het stil vertrekken des Keizers, misnoegd om Hertog KAREL's weigeringe in het huwelijk van zijne Dogter MARIA met 's Keizers Zoon MAXIMILIAAN: de voorwaarde, op welke deeze de Koninklijke Kroon beloofd hadt. Ongaarne zag KAREL zijne Dogter in den echt treeden. *Hij wilde Monnik worden*, plagt hij te zeggen, *op den zelfden dag als hij zijne Dogter uittrouwde.*

In zijne bejaaging van de Koninklijke waardigheid dus te leur gesteld, zogt, egter, de eerzuchtige Hertog zijne magt

hee

HET LIJK VAN KAREL DEN STOUTEN, GEVONDEN IN EEN MORRAS, VASTGEVROZEN IN HET IJS.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

hoe langs hoe wijder uit te breiden. Langs den Rhijnkant deedt hij, ten dien einde, zijne Krijgsbenden optrekken. In den Jaare 1474 floeg hij het beleg voor *Nuis*. Geldgebrek deedt hem het bevel afkondigen aan alle Geestelijken, Kloosterlingen, Kerken, Gast- en Godshuizen van Holland, Zeeland en Westfriesland, om de goederen, welke zij zestig jaaren herwaarts bezeeten hadden, in geschrift te stellen: opdat men hen, naar gelange hunner inkomsten, zoude kunnen schatten. Niet zonder zwaare tegenkanting, vooral in Holland, en alleen door geweld, wierdt men overgehaald tot het opbrengen van de afgeperste belastingen. Uit de Steden vertrokken, bovendien, veele Poorters om het beleg der gemelde Stad te helpen voortzetten. De Edelen en Leenmannen moesten den Hertog met manschap ondersteunen, of zulks met geld afkoopen. Zwaare Beden moesten, daarenboven, tot het voeren van deeze uitlandsche Oorlogen, door de Landzaaten, worden opgebragt. Ten laatste zette de Hertog zijne Krijgsbedrijven voort heel tot in Zwitzerland. Op den vijfden Januarij des Jaars 1476, bij *Nancy*, handgemeen geworden zijnde met de Troepen des Hertogs van *Lotharingen*, vondt hij aldaar het einde van zijn eerzuchtig leeven. Men vondt zijn Lijk, twee dagen naa het gevegt, naakt uitgeschud, op drie plaatzen gewond, en met het aangezigt in een modderpoel, waar in hij gestikt was, vastgevroozen. Ten tijde zijns overlijdens bereikte hij het vierenveertigste jaar zijns ouderdoms. Geene andere kinderen liet hij naa, dan, bij zijne tweede Gemaalinne IZABELLA VAN BOURBON, eene Dogter MARIA, die hem opvolgde.

Zie de *Schrijvers van onze Vaderlandsche Hiſtorien.*

KAREL VAN EGMOND, Zoon van ADOLF, in 's Lands Geschiedenisſen vermaard, van wegen het wederspannig gedrag, gehouden tegen zijnen Vader ARNOUT, Hertog van *Gelder*, bevondt zich, nevens zijne Zuster PHILIPPA, binnen *Nieuwmegen*, toen, in den Jaare 1473, deeze Stad, door KAREL

DEN STOUTEN, wierdt ingenomen. Hij bereikte thans geen hooger, dan den ouderdom van vier jaaren. Beiden wierden na *Gend* gevoerd, om aldaar te worden opgevoed. Na het overlijden van Hertoge KAREL, ſchool hij meestal onder de vleugelen van den Aardshertog MAXIMILIAAN; die hem, bij deszelfs verheffing tot de Roomsch Koninklijke waardigheid, in den Jaare 1486, tot Ridder ſloeg. In 't volgende jaar, ondanks zijne jonkheid, verſcheen hij reeds in 't Leger van MAXIMILIAAN, en woonde den Veldſlag bij, tegen de Franſchen; 't geen hem op 't verlies van zijne vrijheid kwam te ſtaan. Hoogst leed deedt dit den Gelderſchen, die, al zints eenigen tijd, op hem het oog gehad hadden, als gedoodverſden toekoomenden Hertog van hun Gewest, en daarom zich geenzins afkeerig toonden van eene onderhandeling over 't Losgeld. 't Liep aan tot in het einde des Jaars 1491, eer men 't deswegen eens konde worden. Thans uit zijne Gevangenisſe ontſlagen, verſcheen hij, in de maand Maart van het volgende jaar, op 't onverwagtst, in Gelderland, eerst te *Roermonde*, en vervolgens in de overige Steden. De beleefde bejegening, welke hij allerwege ontmoette, diende hem ten waarborge van de genegenheid der Landzaaten.

Tusſchen Gelderland en Holland heerschte thans eene overërvende vijandſchap. KAREL gaf, ſtraks na zijne aankomst, blijk van zijnen Vaderlandſchen geest, door het aanvallen van verſcheiden Hollandſche Steden. Van deeze bemagtigde hij eerst *Wageningen*, toenmaals aan den Graave van Holland onderhoorig, vervolgens de Stad *Buuren*, een eigendom van den Heere van *Tſſelſtein*. Het Slot *te Beest*, thans door Saxiſche Troepen bezet, viel hem insgelijk in handen. Ongelukkige gevolgen, egter, hadt voor KAREL deeze bemagtiging. Hertog ALBREGT hem met overmagt op het lijf vallende, moest hij het Land verlaaten, en ſchuilplaats zoeken bij Hertog RENÉ *van Lotharingen*, welke, zints etlijke jaaren, KARELS Zuster PHILIPPA in den echt hadt bezeeten. Niet lang duurde zijne uitlandigheid. Nog vóór het einde des loopenden Jaars 1493 hieldt KAREL, te *Grave*, een mondgeſprek met Keizer MAXIMILIAAN, daar men 't eens wierdt, *dat het* geſchil over 't Regt op het Hertogdom *Gelder*, waarop KAREL aan-

aanſpraak maakte, aan de beſliſſinge der Keurvorſten zoude gelaaten worden. Zeer ongunſtig voor hem viel deeze regtſpraak uit. Zij hieldt in, eene ontzegging van allen Regt, niet ſlegts aan KAREL, maar zelf aan zijne Voorouderen, alzo de Landen van *Gelder* en *Zutfen*, reeds in den Jaare 1423, met het overlijden van Hertoge REINOUD DEN IV, aan het Keizerrijk vervallen waren.

Om zijn onderſteld Regt te doen gelden, moest dan KAREL, van nieuws, het geweld der Wapenen te baate neemen. Niet ongelukkig ſlaagde hij hier in. De meeste Steden waren op zijne hand, en dreeven de Oostenrijkſche Bezettingen ter poorten uit. *Nieuwkerk*, op de Veluwe, door Saxiſche Troepen bezet, veroverde hij ſtormenderhand, in den Jaare 1494, en drie jaaren laater de Stad *Leerdam*, hoewel ſlegts voor korten tijd. Met wisſelenden kans, en met rijzende en daalende woede, duurden de vijandlijkheden, tot in den Jaare 1499, wanneer KAREL met den Aardshertog PHILIPS, als Graave van Holland, een Beſtand ſloot.

Doch men hadt des geene tijdbepaaling van duurzaamheid gemaakt; en 't verdrag kon, derhalven, naar goedvinden der belanghebbenden verbroken worden. Dit geſchiedde, in den Jaare 1504, van de zijde des Aardshertogs; door een Heraut verklaarde hij aan Hertoge KAREL den Oorlog, en vermaande, door Brieven, de Landzaaten tot onderwerping. Wederzijdſche vijandspleegingen waren 'er het onmiddelijk gevolg van, eerst te Lande, doch van niet zo veele beduidenisſe als die te water voorvielen. Hertog KAREL naamelijk, te *Harderwijk* eene Vloot hebbende doen uitrusten, bemand met zevenhonderd koppen, deedt dezelve, in 't naajaar, overſteeken na Noordholland, met oogmerk om *Edam* of *Monnikendam* te verraſſen. In den avond uitgezeild, bevondt zich de Vloot, met het aanbreeken van den dag, voor de laatstgenoemde Stad. Intusſchen was de maare des Ontwerps, in tijds, gekoomen ter kennisſe der Hollanders; deeze, eene groote menigte Koggen en verſcheiden groote Oorlogſchepen, in ſtilte, hebbende in gereedheid gebragt, omſingelden daar mede onverhoeds de Gelderſchen, in 't oogenblik als zij tot eene landing toeſtel maakten. In 't hevig gevegt, welk thans ontſtondt,

ſtondt, ſchoot KAREL'S volk te kort. Met agterlaating van honderddertig gevangenen, en onder gunst eens voordeeligen winds, keerde het na *Harderwijk* te rug.

Slegts een voorſpel, egter, was dit van het verlies, welk KAREL in 't volgende jaar leedt. De eene Stad voor en de andere naa viel in handen van de Hollanders. In de raadeloosheid, welke hem beving, zondt hij bode op bode af aan LODEWYK DEN XII, Koning van Frankrijk; hij verworf geen Krijgsvolk, 't welk hem meest ontbrak, maar enkel een thans voor hem weinig betekenend Verbond van wederzijdſche beſcherminge. KAREL vondt zich dus genoodzaakt, zijnen vijand het hoofd in den ſchoot te leggen; waar in hem PHILIPS te gereeder ontving, alzo hem zijne belangen na Spanje riepen. In hoop- en hulpeloozen ſtand moet Hertog KAREL zich op dit pas bevonden hebben: dit blijkt uit het gedrag, bij deeze gelegenheid gehouden. Voorzien van een Vrijgeleide, begaf hij zich na de vijandelijke Legerplaats, bij *Roozendaal*, viel PHILIPS te voet, en ſmeekte om een eerlijken Vrede. Zo diepe vernedering wierdt, door eene vriendlijke behandeling aan de andere zijde, opgebeurd. Men tekende een Beſtand voor twee jaaren, onder andere, inhoudende, dat, binnen dat tijdverloop, het geſchil over het Regt op het Hertogdom *Gelder* en het Graafſchap *Zutfen*, door goede mannen, zou worden afgedaan. Wijders verbondt zich KAREL om PHILIPS te verzellen op deszelfs reize na Spanje, welks Rijkskroon thans op hem vervallen was. Drieduizend Goudguldens zou hij daar voor tot Reisgeld genieten.

Het Beſtand was niet geſlooten, of Hertog KAREL volgde PHILIPS na *Antwerpen*. Hier wierden hem de reispenningen ter hand geſteld; doch naauwlijks hadt hij ze ontvangen, of hij ſtak zich in een vermomd gewaat, verliet heimelijk de Stad, en ſloeg, met verhaasten optogt, den weg in na Gelderland. Hier was hij thans werkelijk meester van twee deelen des Gewests, het Kwartier van *Roermonde* en het Kwartier van *Nieuwmegen*, de Steden *Tiel* en *Bommel* uitgezonderd. Van het derde gedeelte, het Kwartier van de *Veluwe* en het Graafſchap *Zutfen*, op de Stad van dien naam na, waren nog de Oostenrijkſchen in 't bezit. Straks naa zijne we-

wederkomst maakte KAREL hun de eene Stad na de andere afhandig. Dit maakte voor hun de Gelderſche magt geducht, en nog meer de aankomst van tweeduizend Franſche Knegten en vierhonderd Ruiters, door Koning LODEWYK DEN XII, Hertoge KAREL ter hulpe toegezonden.

Doch deeze, hoewel rijk in gewapende manſchap, was arm in middelen ter beſoldinge. Zijne Troepen, bij mangel van betaalinge, ſloegen aan het morren; om 't welk te ſtillen, de Hertog hun verlof ſchonk tot het doen van eenen inval in Brabant en Holland, als twee Gewesten, daar rijklijk buit was te behaalen. *Bodegrave*, *Muiden* nevens deszelfs Slot en *Weesp* vielen den berooiden hoop in handen. In eigen perſoon bevondt zich Hertog KAREL in de laatstgenoemde Stad, en eischte van daar, door eenen Priester, *Amſterdam* op. Op een weigerend antwoord, naderde hij eene Sterkte, door de Stedelingen aan den Muiderdijk opgeworpen; doch moest, niet zonder zijns leevens gevaar te hebben geloopen, afwijken. Zedert waagde hij eene tweede pooging op *Amſterdam*, doch die even ongelukkig ſlaagde, en hem bewoog, den hertred te neemen na Gelderland.

Naa zijnen aftogt uit Holland bleef Hertog KAREL nog meester van de Stad *Weesp* en 't Slot te *Muiden*. Hij ontruimde dezelve, zints het ſluiten van den Kamerijkſchen Vrede, in den Jaare 1508, tot welken hij met weerzin de toeſtemming hadt gegeeven, en dien hij, hoewel plegtiglijk door hem bezwooren, wederom verbrak, bij 't eerſte vinden van eenig voorwendzel. Dit greep hij aan uit het ſchatten der Oostenrijkſchen van den *Bommelerwaard*, 't welk hij waande met het Vredeverbond te ſtrijden, en hem de vijandlijkheden van nieuws deedt beginnen.

Een nieuwen vijand kreeg Hertog KAREL, ten deezen tijde, om handen, in den Biſchop van *Utrecht*, ter zaake van de Sloten te *Renoi* en in de *Kuindert*; beiden waanden daar op regt te hebben. Om zijnen eisch te doen gelden, aanvaardde hij het aanbod van tweeduizend Knegten, door den Koning van *Deenemarken* afgedankt, om in zijnen dienst te willen overgaan. Op 's Hertogs bevel, deeden zij eenen aanſlag op *Kampen*, eene Stigtſche Stad; doch aldaar het hoofd ge-

geſtooten hebbende, viel ſtraks daar op de Hertog in *Overyſſel*, alwaar hij eenige Plaatzen bemagtigde, welke de Biſſchop, geſterkt met een aanzienlijk Leger, hem ſpoedig wederom ontnam. Eene wapenſchorzing, tegen het einde des Jaars 1510 getroffen, ſtaakte, voor eene poos, de wederzijdſche vijandlijkheden. Doch deeze ſtilſtand was van geen langen duur. De Stad *Utrecht*, die met haaren Biſſchop over hoop lag, wierdt voor eene verraſſende bemagtiging behoed door eenige Gelderſche Knegten; een dienst, bij die van de Stad zo hoog gewaardeerd, dat ze Hertog KAREL voor Beſchermheer, en vervolgens Bezetting van hem aannamen. Van *Jutfaas*, alwaar hij insgelijks eenig volk hadt leggen, deedt hij den Hollanderen merkelijken overlast. In eigen perſoon trok hij, in 't laatst van het Jaar 1512, aan 't hoofd van elfhonderd man, over *Utrecht* na *Amſterdam*, ſtak den brand in de Voorſtad buiten de *St. Antonis* Poort, en vernielde ruim twintig Schepen, in de Oude Waal, die 'er Winterlaag hielden. Van daar keerde hij te rug na *Utrecht*. De Heer VAN WASSENAAR, hem zoekende te verdrijven, wierdt geſlagen, voorts gevangen genomen, na *Hattem* gevoerd, en, op 's Hertogen bevel, in een yzeren kooi opgeſlooten. Grooten voorſpoed, wil men, zou hij, ten deezen tijde, op de Oostenrijkſchen hebben kunnen behaalen, indien hij twee maanden ſoldij, voor tweeduizend Ruiters en zesduizend Knegten, hadde kunnen bij een brengen. Geldgebrek kwelde insgelijks de Landvoogdesſe MARGARETHA. Gereeder, dan anderzins zou gebeurd zijn, wierden ze het hierom eens aangaande een Beſtand; het wierdt getroffen in de maand Augustus des Jaars 1513, en moest vier jaaren duuren. Zijne bemagtiging van *Arnhem*, kort te vooren gebeurd, ſtelde hem in 't bezit van 't grootſte gedeelte van Gelderland.

De oorlogzieke Hertog, thans binnenslands niets om handen hebbende, zogt ſtraks elders gelegenheid tot Krijgsbemoeijingen. Zijn Verbond met Frankrijk kwam hem hier toe te baate. Ter hulpe van LODEWYK DEN XII, Koning diens Rijks, zondt hij, nog in het zelfde jaar, zesduizend man na Italie, om tegen den Paus, den Keizer en de Zwitzers op te trekken. Nader bij gelegen werk verzadigde ſpoedig zijnen

Krijgs-

Krijgslust. EDZARD, Graaf van Oostfriesland, en de Hertog van Saxen, betwistten elkander het gebied over *Groningen*. Om zich te sterken, vervoegde zich de Graaf, in persoon, bij Hertog KAREL, die hem zijne hulp beloofde, en, naar men wil, omtrent deezen tijd, in stilte eene reize na Frankrijk deedt, om den Koning in 's Graaven belangen over te haalen. Hulpbetooning aan den Oostfries was, intusschen, loutere voorgeeving, doch het waare oogmerk van den eerzuchtigen Hertog, zijn gebied over *Friesland* en *Groningen* uit te breiden. De Stad *Groningen* was thans belegerd door de Saxischen. Van wegen de geringe magt van Graave EDZARD, aan dien kant niets kwaads hebbende te dugten, deedt hij, ter bereikinge van zijn oogmerk, den Groningers voorslaan, dat 'er geen middel voor hun was om van de Saxischen verlost te worden, 't en zij ze hem voor Heer aannamen. Zo ze dit weigerden, zou hij zijn volk terstond doen aftrekken. Zijn list gelukte. De plegtige huldiging, in den persoon eens Afgevaardigde, volgde kort daar op. Uitgelokt door eenige misnoegde Friezen, zondt KAREL, omtrent deezen tijd, eenige wel bemande Schepen, van *Harderwijk*, na de Friesche kusten. De Troepen, met kleinen tegenstand, aan land getreeden, bemagtigden *Sneek*, *Bolswerd*, *Sloten* en eenige andere Plaatzen.

Geduurende dit alles, was Hertog KAREL, ter hulpe van FRANÇOIS DEN I, Koning van Frankrijk, na Italie getrokken, aan 't hoofd, meent men, van tweeëntwintigduizend Knegten. Een valsch gerugt, alsof de Oostenrijkers het Bestand, in den Jaare 1513, tusschen de Landvoogdesse MARGARETA en Hertog KAREL geslooten, geschonden hadden, deedt hem den optogt niet verder dan tot in Frankrijk voortzetten. Hier door hadt hij geen deel aan de overwinninge, welke de Franschen vervolgens behaalden. De spijt daar over deedt hem in eene gevaarlijke krankte vallen. Hij verzette dit leed eenigzins, door eenige voordeelen op de Hollanders behaald, met naame door de bemagtiging van de Stad *Nieuwpoort*, in den Jaare 1516; als mede het inneemen van eenige Friesche Plaatzen.

Dit alles gebeurde, ondanks de Verbonden van Bestand, van tijd tot tijd, met KAREL DEN V geslooten, doch die telkens

kens bijkans zo ſpoedig geſchonden wierden, als zij waren aangegaan. Geene opening zag Hertog KAREL, of hij ſtak 'er zich in, om zijnen Krijgslust te boeten, of zijn aanzien te vermeerderen. Eenige onlusten, in *Overyſſel* gereezen, nam hij te baate, om zich den Zwollenaaren als Beſchermheer aan te bieden, en alzo voet in die Stad te bekoomen. Van een geſchil, tusſchen de Stad *Utrecht* en haaren Bisſchop ontſtaan, bediende hij zich, om Troepen daar binnen te brengen, kwanswijze om de Burgerij te ondersteunen, doch verder ook met oogmerk om zo veel te nader aan Holland te zijn; welk Gewest hij, al eenigen tijd geleeden, vermond doorreisd hadt, om de gelegenheid der Grensplaatzen te beſpieden. Bij verrasſing maakten hem de Hollanders *Utrecht* af handig, en verijdelden alzo zijnen toeleg op eenen inval op hunnen bodem.

Een Verbond van Vrede, kort daar naa met Keizer KAREL geſlooten, ſcheen den Hertoge eenige rust te belooven. Met kleine tusſchenpoozen van wederwerk nam hij dezelve tot in den Jaare 1536; toen ſtak hij zich in de Groninger onlusten: 't welk voor hem ten gevolge hadt het verlies dier Stad. Een Verbond, eerlang met den Franſchen Koning geſlooten, ſtrijdig met de verbintenisſe, onlangs met Keizer KAREL aangegaan, wikkelde hem, van nieuws, met deezen in den Oorlog; van welken, egter, een nieuw Verdrag haast een einde maakte. Naauwlijks was dit geſlooten, of Hertog KAREL ſchondt het, door zijnen befaamden toeleg op *Enkhuizen*, ten behoeve van den Franſchen Koning. In den Zomer namelijk des Jaars 1537 begaf hij zich, verzeld van zevenhonderd man, na *Harderwijk*. Hier de poorten geſlooten hebbende, deedt hij, bij openbaaren tromſlag, drie dagen lang, elk, die lust hadt, onder belofte van handgeld, tot den dienst des Konings van Frankrijk uitnodigen. In den avond van den drieëntwintigſten van de maand Junij deedt hij zijn volk, op vijf Schepen, in Zee ſteeken; 's anderendaags morgens ten drie uure kwamen ze voor *Enkhuizen* ten anker. Twee Schepen, na 't Pakhoofd vooruit gezonden, tot het doen van eene landing, raakten aan den grond. Thans kwam een Burger van *Enkhuizen*, ERIK genaamd, op 't Havenhoofd. Op 't gezigt der Schepen, en zijne vraage aan de geenen, welke hij beroepen konde, wat ze bragten, was het antwoord: *Meut,*

voor

voor Jan Groot Albert. Na 't huis van deezen, die zijn Schoonvader was, vliegt ſtraks ERIK; en op zijne vraage, of hij Mout verwagtte, neen tot antwoord bekoomen hebbende, vat hij ſtraks vermoeden van verraad. Anderen voedden thans insgelijks dien agterdogt. Terſtond loopt de Burgerij te wapen, en met zo veel gedruis na den Buitenkant, dat de Gelderſchen, van ſchrik bevangen, de ankers kapten, en de ruime Zee koozen. De ankers, zedert door die van *Enkhuizen* opgehaald, wierden, ter gedagtenisſe, aan den Engelſchen of Zuidertoren gehangen. Tot heden toe zijn ze aldaar te zien. De Hertog, zich die mislukkinge ſchaamende, zogt, zedert, den toeleg te bewimpelen; hij ſchreef aan de Reegeering van *Amſterdam*, dat de Schepen door hem waren uitgezonden, om den ouden Kardinaal VAN BOURBON, zijnen bloedverwant, die hem een bezoek beloofd hadt, aan de Zeegaten op te wagten; en dat zijne Schepen, alleen door ſtilte en tegenwind, onder *Enkhuizen* vervallen waren.

's Hertogs laatſte bedrijf was een geſchil met zijne eigen Steden. Bij zijne Echtgenoote, ELIZABETH, Hertoginne *van Lunenburg*, met welke hij, in 't begin van 't Jaar 1519, in 't huwelijk was getreeden, hadt hij geene kinderen verwekt. Hoogbejaard, en beducht dat naa zijn overlijden zijne Heerlijkheden zouden koomen aan 't Huis van Oostenrijk, beriep hij, in den Jaare 1537, 's Lands Staaten, en droeg dezelven den Koning van Frankrijk als hunnen toekoomenden Heer voor. Doch men hadt hier geene ooren naa. De twist, welke daar op volgde, liep zo hoog, dat de Burgers van verſcheiden Steden 's Hertogs Kaſteelen om verre haalden, en deeze, met vierduizend Knegten, de Veluwe afliep. Men trof eindelijk een Verdrag, geheel naar den zin der Staaten, en zo grievende voor den Hertog, dat hij, van enkelen ſpijt, in eene ziekte viel, die, op den laatſten Junij des Jaars 1538, te *Arnhem*, een einde aan zijn leeven maakte.

Zie PONTANUS, *Geld. Geſchied.*

KARON, (NOËL VAN) *Heer van Schoonewal*, man van aanzienlijke geboorte en veel gezags in *Vlaanderen*, wierdt, geduurende de Spaanſche onluſten, tot verſcheiden gewigtige Staatsbedrijven te werk geſteld. Bij de onderhandelingen zo ten Franſchen als ten Engelſchen Hove, over den opdragt van de Opperheerſchappij over de Nederlanden, eerst aan Koning HENRIK DEN IV, en daar na aan Koninginne ELIZABETH, bekleedde hij telkens den post van Mede-Afgevaardigde van wegen de Algemeene Staaten. Zedert wierdt hij aangeſteld, in den Jaare 1590, tot der Staaten gewoonlijken Afgezant aan het Hof te *Londen*. Zints den dood der Koninginne en de komst van Koning JAKOB DEN I tot den throon, bekleedden de Staaten KARON, welke dus lang geen hooger tijtel dan dien van *Agent* gevoerd hadt, met dien van *Ambaſſadeur*. Ondanks de tegenkanting van Spanje, erkende hem de Engelſche Koning in die hoedanigheid. Een gewigtigen dienst betoonde KARON, te gader met den Advokaat VAN OLDENBARNEVELD, aan den Staat, door de ontruiming van *Brielle*, *Vliſſingen* en *Rammekens* van Engelsch Krijgsvolk te bewerken. Bekend is de Verpanding deezer Plaatzen aan het Hof van Engeland. De Heer VAN SCHOONEWAL overleedt in de maand December des Jaars 1624.

KASTELEINY. Deezen naam voert een tamelijk groot Gebouw in *'s Graavenhage*, doch van weinig aanziens; het ſtaat tuſſchen de Agterpoort en de Binnenpoort van het Hof. Het veelvuldig gewag daar van vordert, dat wij, ten algemeenen narigte, hetzelve kortelijk beſchrijven. Vooreerst verſtrekt zij tot eene bewaarplaatze voor de zulken, die, van buiten den *Hage* ingekomen, volgens bevel van 't Hof, om ſchulden bekommerd worden; ook voor hun, die door een van de beide Geregtshoven tot het uitvoeren van eenige daad veroordeeld zijn. Voorts worden de zodanigen, die door den Fiskaal, of deszelfs Subſtituut, op vermoeden van eenige misdaad te hebben begaan, gevat zijn, voor eenen tijd in de Kasteleinij bewaard; tot dat zij ontſlagen, of op eene meer verzekerde plaats in bewaaring gebragt worden. Daarenboven worden in dit huis gehouden de Verkoopingen van alle Goederen, die, ten overſtaan van Gemagtigden uit de Geregtshoven, geveild worden.

Het

CAROLUS de IX
Koning van VRANKRYK.
GESTORVEN DEN 30 MAY
IN T'JAAR MDLXXIIII.

J. Punt fecit.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX &
TILDEN FOUNDATIONS

Het opzigt over de Kasteleinij staat aan eenen Kastelein, die door het Hof wordt aangesteld, althans van hetzelve de goedkeuring moet ontvangen.

Zie DE RIEMER, *Beschr. van 's Graavenhage.*

KATENDRECHT, of KATTENDRECHT, een gehugt, of Dorp, zonder Kerk, tegen over *Rotterdam*, aan de Nieuwe Maaze, tusschen *Charlois* en *Vlselmuiden*. Men telt aldaar ongeveer vijftig huizen. De gewoone overtogt van *Rotterdam* derwaarts, met Pontschuiten, maakt het hier zeer leevendig. Van het Tolhuis te *Katendrecht* rijdt, bij Zomertijd, elken morgen een Postwagen na *Antwerpen*, gelijk 'er ook, ieder avond, de Postwagen van die Stad aankoomt. In het Kerkelijke behoort het gehugt onder *Charlois*; doch de Ambagtsheerlijkheid behoort, zo niet geheel, immers voor een goed gedeelte aan de Stad *Rotterdam*.

KATWOUDE, een bijzondere Ban en Polder, met eene Bedijking, gelegen tusschen de Steden *Edam* en *Monnikendam*. De uitgebreidheid wordt begroot op zevenhonderdendrie Morgens zevenentwintig en eene halve Roede Lands. Voormaals was de Polder een eigendom van JAN VAN HENEGOUWEN, Broeder van Graave WILLEM DEN GOEDEN; hij verkogt dien aan bijzondere persoonen, met het regt aan deeze en hunne naakoomelingen, om Heemraaden en Schepenen te mogen verkiezen. Vier Buurten telt men in deezen Ban, de *Hoogedijk*, *Laagedijk*, *de Zedde* en *Katham*, doch allen zonder Kerk. Van zevenennegentig Huizen, welke 'er voor anderhalve Eeuw stonden, was, in den Jaare 1749, hun getal op achtendertig gedund. Het Regtsgebied behoort deels aan de Regeering van *Edam*, deels aan dertien eigen Vroedschappen, die jaarlijks, uit hun midden, twee Burgemeesters en vijf Schepenen verkiezen. De Hoofdofficier van *Monnikendam* is Baljuw van *Katwoude*.

KEIZER, (NANNING) in den Jaare 1650, den post van Penſionaris van de Stad *Hoorn* waarneemende, was een der zes Staatsleden, welke, door Prins WILLEM DEN II, in hegtenisſe genomen, voorts na de Staatsgevangenis *Loeveſtein* wierden overgevoerd. De vijf overige waren JAKOB DE WITT, de Vader der twee beroemde broederen CORNELIS en JAN DE WITT, Oud-Burgemeester van *Dordrecht*, en Afgevaardigde in de Gekommitteerde Raaden; JAN DE WAAL, Burgemeester, en ALBERT RUIL, Penſionaris van *Haarlem*; JAN DUIST VAN VOORHOUT, Burgemeester van *Delft*, Lid van het Kollegie van Gekommitteerde Raaden; en NIKOLAAS STELLINGWERF, Penſionaris van *Medemblik*. Genoeg is het voorval der opmerkinge waardig, dat wij den toedragt hier mededeelen.

't Was op Saterdag, den dertigſten van Julij, dat zijne Hoogheid Prins WILLEM DE II, 's morgens ten acht uure, aan NANNING KEIZER, nevens de andere gemelden, ieder afzonderlijk eene boodſchap zondt, inhoudende 's Prinſen begeerte, eer zij na de Vergadering van Holland gingen, hem vooraf over eene zaak te ſpreeken. In de Vorſtelijke Zijdkamer, de een naa den anderen, verſcheenen zijnde, wierden ze ſtraks, door eenen Kamerdienaar, na afzonderlijke vertrekken van het Hof geleid, en voorts, door den Lieutenant Kolonel van 's Prinſen Lijfwagt, op diens naam en bevel in hegtenisſe genomen. Elk van hun bekwam tot oppaſſers eene Wagt van drie Soldaaten. DE WITT en STELLINGWERF hadden den Prinſe bijzondere redenen tot misnoegen gegeeven. Op KEIZER en de drie overigen was zijne Hoogheid geſtoord, om de ongelukkig geſlaagde Bezending na de Steden, van welke zij ter hooge Vergaderinge waren afgevaardigd.

Terſtond naa dit bedrijf, zondt zijne Hoogheid daar van berigt, zo aan Hun Edele Groot Mogende, als aan de Algemeene Staaten. Tot 's anderendaags avond zaten de Heeren in *'s Hage* opgeſlooten. Thans deedt hen de Prins, onder een ſterk geleide van Ruiters en Voetknegten, vervoeren na het Slot *Loeveſtein*, alwaar elk hunner een afzonderlijk vertrek ter gevangenisſe wierdt aangeweezen. Niet lang, egter, duurde hunne opſluiting. Naa 's Prinſen mislukten aanſlag op *Amſterdam*, wierden alle de Heeren, op bevel van zijne Hoogheid, uit den Staatskerker

ont-

ontſlagen, mids zij, voortaan, zich moesten onthouden van 't waarneemen der posten, welke zij dus lang bekleed hadden. Nogthans bleef KEIZER niet lang buiten bediening. Straks naa zijne wederkomst te *Hoorn*, verkoos hem de Admiraliteit in het Noorderkwartier tot haaren Raad en Advokaat Fiskaal. Ook bleek het, eerlang, dat alleen om den Prinſe genoegen te geeven, de Regeering der Stad in 's Mans afzetting hadt bewilligd. Want zijne Hoogheid, kort daar naa, overleeden zijnde, herſtelde dezelve den Heer KEIZER in zijnen voorigen post, en deedt hem, als haaren Penſionaris, den eerſten Dagvaart van Holland, naa dat ſterfgeval, bijwoonen. Volgens beſluit van Hun Ed. Gr. Mogende, op voordragt van Gemagtigden genomen, wierdt vervolgens het aantasten van KEIZER en de vijf overige Heeren, verklaard voor een *toeleg* (attentat) *op de vrijheid, hoogheid en ſouvereiniteit der Provincie van Holland, regelrecht ſtrijdende met alle wetten, regten en privilegien van dezelve.* Wijders zondt *Hoorn*, zo wel als de vier andere Steden, eene Verklaaring aan de Staaten van Holland, waar bij KEIZER, gelijk ook de overige geweezene Gevangenen, erkend wierdt voor *een getrouw liefhebber des Vaderlands, die in allen deele aan de inzigten zijner Stad en Regeeringe voldaan hadt.* De Heer KEIZER, zedert tot de Burgemeesterlijke waardigheid verheven, wierdt, in den Jaare 1652, benoemd tot Buitengewoon Afgevaardigde aan het Hof van *Deenemarke.* Hij vertrok derwaarts in de maand Augustus diens jaars. Zijn last hieldt in, van den Koning diens Rijks een onderſtand in Schepen te vorderen, tegen de Engelſchen, uit kragt eens Verdrags van den Jaare 1649. Eer de Koning hier in volkomen toeſtemde, bewoog de Staatſche Gezant zijne Majeſteit, tweeëntwintig Engelſche Schepen, met Scheeps- en Krijgsbehoeften gelaaden, aan te houden in de Zond, mids de Staaten inſtonden voor het nadeel, welk 'er hem, van de zijde van Engeland, door mogt wedervaaren. Voorts ſloot de Heer KEIZER een Verbond met den Deenſchen Vorst, waar bij deeze zich verpligtte, aan de Engelſche Oorlogſchepen of gewapende Koopvaardijſchepen de vaart door de Zond te verbieden; als mede, dat de Koning en de Algemeene Staaten elkander zouden inſtaan voor alle ſchade, welke hun,

uit hoofde van den tegenwoordigen Oorlog, zou worden aangedaan. De Heer KEIZER vertoefde te *Koppenhage* tot in de maand October des Jaars 1653. Met voortduurenden lof volhardde hij in het bekleeden van zijne aanzienlijke Reegeringsposten, tot op zijnen dood; van welken de juiste tijd ons niet is gebleeken.

Zie AITZEMA en WAGENAAR.

KEMPENLAND, (*Het Kwartier van*) in *Staats Brabant*, grenst ten Noorden aan dat van *Oosterwijk*, ten Oosten aan dat van *Peelland*, ten Zuiden aan het Prinsdom *Luik*, en ten Westen gedeeltelijk aan *Oosterwijksch Brabant* en 't Kwartier van *Oostenrijk*. Op ongeveer zes uuren gaans wordt zo wel de breedte als de lengte deezes Kwartiers begroot. Volgens de lijsten, daar van voorhanden, zoude het getal der Huizen bedraagen eenenvijftighonderd en zesenvijftig. Van ouds voerde de geheele Landſtreek, waar van ſlegts een gedeelte Staatsch is, den naam van *Taxandria*. *Teſſendrlo*, de naam eens Dorps, bij *Diest* aan den *Demer*, zou daar van een overblijfzel zijn. *Kempenland*, in 't Latijn *Campinia*, zou van de Kimbren den oorſprong ontleend hebben. *Eindhoven* is de eenige Stad, welke in dit Kwartier legt. Dorpen vindt men 'er vierendertig in getal.

KEDICHEM, of, volgens de uitſpraak der Opgezeetenen, *Keekum*, eene Heerlijkheid en Dorp in het *Land van Arkel*, ſtootende ten Zuiden en Oosten aan den Lingendijk, ten Westen aan *Rietveld* en ten Oosten aan *Oosterwijk*. Te gader met de laatstgenoemde Heerlijkheid, begroot men de uitgeſtrektheid op duizendvijfennegentig Morgens en honderdvijftig Roeden Lands. Het getal der Huizen bedraagt ruim dertig. Geen ongevallig voorkoomen heeft het Dorp, zijnde voorzien van een Kruiskerk, met een ſpits Torentje. Volgens zommigen zou reeds in den Jaare 1000 het Kerkgebouw door Heer FOP VAN ARKEL geſtigt zijn, en ook het Dorp aan hem den oorſprong verſchuldigd weezen. Eertijds in gemeenſchap met *Oosterwijk* geſtaan hebbende, heeft *Kedichem*, al zedert het Jaar 1604, zijnen eigen Leeraar.

KENEN-

KENENBURG, een oud en zeer aanzienlijk Slot, in *Delfland*, recht tegenover de Kerk van het Dorp *Schipluiden*, aan den Rijdweg en Trekvaart van *Delft* na *Vlaardingen* en *Maasland*ſluis. Door eene fraaie Poort, ſtaande aan den weg, treedt men op een ruim Voorhof. Zeer ſtatelijk legt daar agter het Kaſteel, in zijne wijde Gragten beſlooten. Het pronkt met een zwaaren vierkantigen Toren van een kunſtig maakzel, met een kloeken ſpitzen en een wel uitgewerkten Hangtoren op ieder der vier hoeken. De hoogte deezer Torens is oorzaak, dat het Slot op een tamelijk verren afſtand kan gezien worden. Aan de agterzijde van 't gebouw ſtaat nog een laager agtkantige Toren. Ruime Singels, Laanen en Boomgaarten, gepaard met de gerieflijke legging, maaken het verblijf hier zeer aangenaam. Van vroege herkomst is dit Kaſteel. Reeds vóór 't midden der Elfde Eeuwe was het een twistappel tuſſchen Keizer HENDRIK DEN III en DIRK DEN IV, Graaf van Holland. Omtrent den aanvang der Vijftiende Eeuwe, meent men, zou het tegenwoordige gebouw geſtigt zijn. Verſcheiden aanzienlijke Geſlagten zijn, van tijd tot tijd, daar van bezitters geweest.

Zie BLEISWYK, *Beſchr. van Delft.*

KENNEMERLAND, een voornaam gedeelte van Holland, meerendeels in 't Noorderkwartier, en voor een klein gedeelte in Zuidholland gelegen, verdient, om deszelfs vermaardheid, een naauwkeurig verſlag. Volgens de waarſchijnlijkſte gisſing ontleent het zijnen naam van de Beek of den Stroom *Kinhem*, waar voor men thans de *Zaan* heeft te houden. Het beloop der Geſchiedenisſen geeft grond om te denken, dat, van ouds, deeze landſtreek, onder den naam van *Kinnem* of *Chincheijm*, wordt aangeduid. De tegenwoordige grensſcheidingen van *Kennemerland* vinden wij aldus bepaald. Ten Weſten grenst het aan de Noord Zee. Ten Noorden ſtrekt het tot aan *Kalansoog*. De Oostlijke grensſcheidingen zijn *Weſtfriesland* en *Waterland*, als mede *Amſtelland*. Ten Zuiden, eindelijk, paalt het aan *Rhijnland*. Het dorp *Aalsmeer*, ten Oos-

ten van het Haarlemmermeir, is dus aan dien kant de uiterſte grenspaal; en ten Westen van dat Meir, het Dorp *Hillegom*. In 't algemeen mag deeze als de naauwkeurigſte grensbepaaling worden aangemerkt. Van onderſcheiden aart is de grondgeſteldheid van *Kennemerland:* hier zand- en duinagtig, elders voorzien van voortreffelijke en vrugtbaare Weilanden. Zeer Waterrijk is deeze Landſtreeke. Behalven eene menigte Binnenwateren, Vaarten en Meirtjes, ontmoet men 'er het *Lange Meir* en het *Uitgeester Meir*; voorts de Rivieren of loopende Wateren de *Zaan*, het *Y* en het *Spaarne*. De bijzondere verdeelingen van deeze Landſtreeke zijn, het Hoog-Baljuwſchap van *Kennemerland*, het Baljuwſchap van *Brederode*, het Baljuwſchap van *Blois* en *Wijk*, het Baljuwſchap van de *Nieuwburgen*, en het Baljuwſchap van de *Egmonden*. Aangaande de Regeering van *Kennemerland;* dezelve beſtaat uit een Hoog-Baljuw en zeven Leenmannen, welken een Sekretaris is toegevoegd. Voorts heeft men 'er een Stedehouder, Bode en Deurwaarder. De aanſtelling van den Hoog-Baljuw geſchiedt door den Stadhouder; die ook, uit een dubbel getal, door Baljuw en Leenmannen benoemd, de verkiezing van de laatstgenoemden doet. Jaar om jaar moeten 'er vier en drie Leenmannen afgaan en verkooren worden. De Vierſchaar van Baljuw en Leenmannen van *Kennemerland* wordt gehouden op het Stadhuis, of ook wel op het zo genaamde Prinſenhof, te *Haarlem*, gewoonlijk op elken laatſten Vrijdag van ieder Maand. Onder *Kennemerland* behooren de volgende Dorpen en Heerlijkheden: *Akerſloot* met de *Woude*, *Uitgeest* en *Marken-binnen*, *Limmen*, *Heiloo* en *Oesdom*, *Heemskerk*, *Kastricum*, *Groet*, *Wormer* en Oostzijde van *Knollendam*, *Jisp*, *Oostzaanen* met de Oostzijde van *Zaandam* tot aan de Groote Sluis, *Aalsmeer*, *Spaarendam*, *Heemſtede*, *Bennenbroek*, *Berkenrode*, *Slooten*, *Slooterdijk*, *Osdorp*, de *Geer* en *Vrije Ambagten*, *Niewerkerk*, *Zuidſchalkwyk* en *Vijf-Huizen*, *Rietwijk* en *Rietwijker-Oort*, *Schooter-Vlieland*, *Schooterbosch*, *Hoogerwoerd* en *Zaanen*. Op de bijzondere Artikelen worden alle deeze onderſcheidenlijk beſchreeven.

Zie LAMS *Handvesten van Kennemerland*.

KER-

KEPPEL, eene Heerlijkheid, in Gelderland, in 't Kwartier van *Zutfen*. Voor een gedeelte legt dezelve op een Eilandtje, in den Ouden Yſel, een klein uur gaans boven *Doesburg*. Zeer uitſteekende zijn de Voorregten deezer Heerlijkheid. Onder dezelve behooren verſcheiden Vikarijen, uit welker inkomſten Jongelingen worden opgeleid tot den predikdienst onder de Hervormden. De Heer der Heerlijkheid heeft de groote en kleine jagt op de Veluwe, eene wijduitgeſtrekte Visſcherij in den Yſel, en voorts het regt tot het aanſtellen van de Predikanten te *Keppel-binnen*, *Oud-Keppel* en *Hummelo*. Het Slot of Huis te *Keppel* is een oud en deftig gebouw, pronkende van boven met drie fraaie Torens. De ingang van 't gebouw is eene aanzienlijke Voorpoort. De Singel om het Huis, bezet met hoog op gaande geboomte, wordt beſpoeld van den Yſel. Een weinig boven het Huis verdeelt zich deeze Rivier in twee armen: een van dezelve brengt een Koornmolen aan den gang; over den anderen legt een Brug, bij welken de doorvaarende Schepen eenen tol moeten betaalen, ten behoeve van de Heerlijkheid. In den Jaare 1672 onthieldt zich de Koning van Frankrijk op dit Slot. De Staatſche Gezanten kwamen zijner Majeſteit aldaar voorſlagen van Vrede doen. Veel leedt het, in dat jaar, door de plonderingen der Franſchen en Munſterſchen. — *Keppel-binnen*, of *Laag-Keppel*, hoewel een eigen Leeraar hebbende, is een Dorpje van weinig aanziens. Naar men wil, zou het, in vroegere tijden, Stads Geregtigheden gehad hebben.

KESSEL, (JAN VAN) geboren te *Amſterdam*, in den Jaare 1648, was een der vermaardſte Kunſtſchilders zijner eeuwe. Natuurlijk en uitvoerig wist hij de voorwerpen naa te bootzen: hofſteden, boerenwooningen, Steenovens en diergelijke. Inzonderheid wordt de ſterkte zijner kunst gezegd beſtaan te hebben in het afbeelden van het Winterſaiſoen. Om te meer naauwkeurigheids te geeven aan zijne tafereelen, tekende hij, eer hij aan 't ſchilderen ging, dezelve naar 't leeven. VAN KESSEL overleedt in den ouderdom van vijftig jaaren.

Zie HOUBRAKEN.

KEYZER, (HENDRIK DE) vermaard door zijne bedreevenheid in de Bouw- en Beeldhoukunde, wierdt geboóren te *Utrecht*, op den vijftienden Maij des Jaars 1565. Van Moeders zijde was hij afkomftig uit het aloud geflagt van NYKERKEN. Onder het opzigt van den vermaarden ABRAHAM BLOEMAARDT, zijnen Stadgenoot, maakte hij zo groote vorderingen, dat hij, in den Jaare 1594, het negenentwintigfte zijns ouderdoms, tot Bouwmeester van *Amfterdam* wierdt aangefteld. Overvloedige gelegenheid vondt hij hier, om zijne reeds verkreegene kundigheden te werk te ftellen, en verder uit te breiden. Verfcheiden Openbaare Gebouwen, met welke nog tegenwoordig die Stad pronkt, zijn door KEYZER ontworpen, voltooid of de eerfte gronden daar van geleid. Onder deeze verdienen voornamelijk genoemd te worden de Beurs, de Jan-Roodenpoort- en de Regulierstoren, de Haarlemmerpoort, de Zuider-, Noorder en Westerkerk. Daarenboven bouwde hij, te *Delft*, het Stadhuis, en vervaardigde de alom beroemde Graftombe, op bevel van 's Lands Staaten, ter eere van Prinfe WILLEM DEN I, in de Groote Kerk van ftraks genoemde Stad opgericht. Terwijl aan de Wester-Kerk, te *Amfterdam*, gebouwd wierdt, overleedt hij, op zijnen geboortedag, in den Jaare 1631. Bij zijne huisvrouwe BAYKE PIETERS, liet hij vier Zoonen na. Een van dezelven, PIETER DE KEYZER genaamd, door den Vader onderweezen, wierdt, naa hem, Bouwmeester van *Amfterdam*. Nevens verfcheiden andere Werken, maakte deeze het ontwerp van de fraaie Grafftede, door de Staaten van Friesland, voor hunnen Stadhouder Graave WILLEM VAN NASSAU, in de Groote Kerk te *Leeuwarden* opgericht. Onder de Afbeelding van HENDRIK DE KEYZER, die in prent uitgaat, fchreef JOOST VAN DEN VONDEL deeze vier regels:

Hier leeft, die leven gaf aan Mammer, aan Metaal,
Tvoor, albast, en klay, dies laat zich Utrecht horen:
Is Rome op Keyzers pragt, en Keyzerlyke praal,
De Keyzer van de kunst is uit mijn fchoot geboren.

Zie *Architectura moderna.*

KIES,

KIES, (PIETER JANSZOON) een aanzienlijk Burger van *Amſterdam*, omtrent het Jaar 1566. Geduurende eenen oploop van het graauw, en terwijl dit geweldige handen ſloeg aan het Klooſter der Minderbroederen, uit vreeze dat de woede tot de Boekerij zoude overſlaan, bezorgde hij, dat de meeſte en beſte Boeken overgeworpen en geborgen wierden op een nabuurig Erf, op den Zeedijk. Duur kwam hem, naderhand, deeze zorgvuldigheid te ſtaan, door het verdraaien van dezelve in rooverije. Want, het jaar daar aan volgende, in hegtenisſe geraakt zijnde, wierdt hem te laſte geleid, dat hij de hand gehad hadt in het plonderen van het Klooſter der Minderbroederen, den Predikant JAN ARENDSZOON ter ſtad in en uitgeleid, en de Wapens tegen de Wethouderſchap hadt gedraagen. JAN ARENDSZOON (zie 's Mans bijzonder Artikel) was de eerſte Hervormde Leeraar, hier te Lande, welke de Openbaare Preeke oeffende. Burgerlijke Vrijheids- en Onroomschgezindheid zal dan de hoofdmisdaad van KIES geweest zijn. Uit zijne hegtenisſe tot verhoor voor Schepensbank geleid zijnde, hadt hij zich beroepen op zijn Stedelijk Burgerregt, volgens 't welk hij verſtondt, dat de Schout hem zijne misdaad moest bewijzen, en hij ongehouden was, op ondervraagingen (Interrogatoriën) te antwoorden. Zedert uit zijne gevangenisſe ontſnapt zijnde, wierdt hij tot op eene Mijl buiten de Vrijheid der Stad gebannen, op verbeurte van den hals. De Raad der Beroerten breidde, zedert, dit vonnis uit tot ballingſchap, met verbeurdverklaaring van goederen. Van toen af aan koos KIES openlijk de zijde des Prinſen VAN ORANJE. Een blijk hier van was, onder andere, dat door zijne bewerking, en die van GERRIT VAN BERKENRODE en HANS KOLTERMAN, als Gemagtigden van zijne Hoogheid, de Stad *Haarlem*, bij verdrag, tot 's Prinſen zijde overging, in den Jaare 1572. Bij de verandering der Wet, kort daar naa, door den Heere van ST. ALDEGONDE, in zijns meesters naam, volvoerd, bekwam KIES, te *Haarlem*, de Burgemeesterlijke waardigheid. Naa de overgave der Stad aan de Spanjaarden, raakte hij, nevens PIETER DIRKSZOON HASSELAAR, in hegtenisſe. De merkwaardige overwinning, op de Spaanſche Vloot onder BOSSU, op de Zuiderzee behaald, bezorgde hem de vrijheid, nevens veele anderen, tegen gevangene Spanjaarden uitgewiſſeld.

ſeld. Op zijn woord van eere ontſlagen, hadt Burgemeester KIES, met den Hertog VAN ALVA, te *Amſterdam* in eigen perſoon over de uitwisſeling gehandeld. Zedert wierdt hij in het bewind herſteld, en bewees meenig trouwen dienst aan de Stad *Haarlem*, met naame door het ſtillen van een gevaarlijken opſtand, in welken het geboefte de Groote Kerk van binnen jammerlijk geplonderd hadt. De tijd van 's Mans overlijden is ons niet gebleeken. Boven zijne afbeelding leest men zijne Zinſpreuk, een blijk vertoonende, hoe hij altoos loflijke oogmerken bedoelde: KIEST HET BESTE.

KIEVIT, (JOAN) man van meer uitwendig aanziens in de waereld, dan beroemd om zijne deegelijkheid en braafheid. Ten tijde als de berugte Heer VAN BUAT, geduurende den Oorlog met Engeland, in den Jaare 1666, om verboodene briefwisſeling en verſtandhouding in dat Koninkrijk, in hegtenisſe wierdt genomen, zat KIEVIT, wegens de Stad *Rotterdam*, in het Kollegie van Gekommitteerde Raaden. BUATS onderhandeling in Engeland, meent men, hadt voornaamelijk ten oogmerke, de bevordering van den Prinſe VAN ORANJE, door middel van dszelfs Oom, Koning KAREL DEN II. In zijn verhoor bekende BUAT, niets gedaan te hebben, dan met kennis en overleg van KIEVIT. Dit maakte hem verdagt bij 's Lands Staaten. Doch men hadt, ten zelfden tijde, nog iet anders ten zijnen laste. Naa den ongelukkigen *Zeeſlag* tegen de Engelſchen, in welken de Luitenant Admiraal KORNELIS TROMP zich zeer bedenkelijk hadt gedraagen, was in openbaaren druk verſpreid zeker geſchrift, getijteld *Verſlag van den Heer van Sommelsdijk*. TROMPS dapperheid in het Zeegevegt wierdt daar in hooglijk geroemd, en de Heer DE RUITER, daarentegen, bedektelijk van lafhartigheid beſchuldigd. KIEVIT ging algemeen voor den Opſteller van dit Geſchrift. De Staaten van Holland, ten uiterſten gebelgd over dus eene behandeling van hunnen hooggeſchatten Luitenant Admiraal, zonden bevel aan het Hof van Holland, om deswegen onderzoek te doen. 't Geſchiedde. Gedagvaard voor het Hof, bekende de Heer KIEVIT, het *Verſlag* te hebben ontworpen; waar naa het, geſchreeven met de hand van haaren Neeve

MO-

MOLENWATER, door zijne (KIEVITS) huisvrouwe ALIDA TROMP, Zuster van den Luitenant Admiraal, en haare twee ongehuwde Zusters, gezonden was na *Amſterdam*, aan haaren broeder JAN TROMP, en door deezen aldaar ter drukperze bezorgd. Genoeg was zulk eene bekentenis voor de Heeren Staaten van Holland, om KIEVIT te gebieden, om niet te verſchijnen in het Kollegie van Gekommitteerde Raaden, zo min als in de Vergadering van Staaten van Holland en die der Algemeene Staaten, tot dat hij, wegens 't gebeurde, zich voor den Hove zou gezuiverd hebben.

KIEVIT week hier op ten Lande uit; hij begaf zich eerst na Brabant, en ſtak vervolgens over na Engeland. Het vonnis, bij zijne afweezigheid, over hem geveld, hieldt in, om met den zwaarde te zullen geſtraft worden, wanneer men hem in handen mogt krijgen. Intuſſchen wierden zijne goederen verbeurd, en hij van alle zijne Ampten en waardigheden vervallen verklaard. Naa het ſluiten van den Vrede, in den Jaare 1667, deedt Koning KAREL DE II, ten zijnen behoeve, aanzoek bij de Staaten van Holland om herſtelling in zijne bezittingen en waardigheden. Doch men wees het met verontwaardiging van de hand, en wel bij herhaaling, naar gelange de Koning daar op ſterker aandrong. Diergelijk een weigerend antwoord gaven Hun Ed. Gr. Mogenden aan de Staaten van Zeeland, op derzelver aanzoek dat aan KIEVIT althans zijne goederen mogten te rug gegeeven worden.

Onder dit alles vertoefde de Balling aan het Hof van Engeland, daar hij zeer gunſtig en minzaam wierdt behandeld. Ondanks deezen affland, liet hij niet na, zich met de Nederlandſche zaaken, vooral de bevordering van den Prinſe VAN ORANJE, te bemoeien. Van eene zwaare opſchuddinge, in den Jaare 1672, te *Rotterdam*, klaarblijkelijk ter bevorderinge van dit oogmerk aangeleid, wordt de Heer KIEVIT geagt, de voornaame bewerker geweest te zijn, door zijne heimelijke verſtandhouding met eenige Hoplieden en voornaame Burgers. Voor dit maal mislukte hem zijn toeleg. Om dien gelukkiger te doen ſlaagen, toen de zaaken, ten voordeele van zijne Hoogheid, eenen gunſtiger keer hadden genomen, ſtak hij over na Zeeland. Van de gezindheid der Staaten diens Gewests heb-

hebben wij ſtraks een blijk gezien. Onder gunst dier Staaten verſpreidde hij eerlang eenen Brief, geſchreeven in derzelver Jagt, leggende voor *Delfshaven*, en gedrukt bij den Boekverkooper JOANNES BORSTIUS, Zoon van den Rotterdamſchen Kerkleeraar van dien naam, die in een voorgaanden Opſtand rijkelijk de hand gehad, en aan 't volk gevraagd hadt, *of het niet begeerde dat de Prins Stadhouder gemaakt, en het Eeuwig Edikt vernietigd wierdt.* Geweldig klaagde KIEVIT, in dien Brief, over 't geen hij voor den Prins, voor het Vaderland en om zijne poogingen tot bevorderinge van den Vrede hadt geleeden; beweelende zich voorts in de gunst der Rotterdamſche Burgerije. Eene gewenschte uitwerking deedt dit ſchrijven. Naa het bekoomen van een gunſtig antwoord van den Krijgsraad, wierdt hij ſtraks als in zegepraal te *Rotterdam* binnen gehaald.

Kort naa den moord, aan de broeders DE WITT gepleegd, welken KIEVIT, nevens zijnen Schoonbroeder TROMP, leggende uit eenen der Venſters van 't Heeren Logement in *'s Hage*, aanſchouwd hadt, verworf hij Brieven van *Abolitie*, of uitwisſching van Vonnis, van zijne Hoogheid; die hem vervolgens, bij de buitengewoone verandering der Wet, tot Raad in de Vroedſchap verkoos. Zedert wierdt hij Penſionaris der Stad, in de plaats van den uitgeweekenen Heere PIETER DE GROOT. Niet lang bekleedde hij deezen post, maar verwisſelde denzelven eerlang met dien van Raad en Advokaat Fiskaal in het Kollegie ter Admiraliteit op de Maaze.

Onder het waarneemen van dit Ampt raakte KIEVIT in merkelijke ongelegenheid. Verſcheiden Kommiſen ter Recherche, zo wel elders, als te *Rotterdam*, lagen, in den Jaare 1686, onder vermoeden van wangedrag in het bekleeden van hunnen post, vorderende het toezien dat 's Lands uitgaande en inkoomende Regten niet verkort worden. Eenigen deezer Heden, in hegtenisſe genomen zijnde, noemden, bij het verhoor, eenige Raaden ter Admiraliteit, en onder deeze den Heer KIEVIT, als insgelijks ſchuldig aan pligtverzuim. In de maand Julij bragt men hem over naa *'s Hage* op de Gevangenpoort. Lang zat hij hier, eer men hem verhoorde. Verdrietig hier over, en dat men hem voor anderen hadt uitgekipt, ſchreef hij, in de maand September, aan zijne Regteren, dat de andere Raaden ter Admira-

miraliteit te *Rotterdam*, zo min als hij zelve Engelen waren, en, zo men ze naar ſtrengheid van Regten en volgens de letter van hunne Inſtructie wilde behandelen, niemand hunner onſchuldig zou bevonden worden. Behalven deeze aanklagte, leide hij vervolgens eene nadere verklaaring af, inhoudende „ dat het Kollegie ter Admiraliteit te *Rotterdam*, zedert etlijke „ jaaren, zeer vervallen was; dat de Ampten ter Secretarije „ aan onbekwaame vrienden, of aan vreemdelingen, bij Ca„ bale, vergeeven wierden; dat van vierhonderd Punten der „ Inſtructie en Plakaaten geene vijftig wierden naagekoomen; „ dat men onkundige Kommiſen ſtelde, die zich de handen „ lieten ſtoppen, en 't Land, in één jaar, wel driehonderd„ duizend Guldens ſchade deeden; dat hij hier over, in den „ Raad, dikmaals geklaagd, en zommigen deezer Kommiſen „ op de daad betrapt hadt; doch dat deeze, onder de Raa„ den hunne vrienden of bekenden hebbende, daar over nim„ mer geſtraft waren; dat men deezè lieden nu hadt opge„ maakt om tegen hem te getuigen, naa dat men hem, op „ meer dan éene wijze, gedwarsboomd hadt in 't waarnee„ men van zijn ampt; 't welk hij gezind was zo vlijtig gade „ te ſlaan, dat hij den Lande Tonnen, en, door den tijd, „ Miljoenen meende te kunnen aanbrengen, zonder den Koop„ handel meer te bezwaaren." Ondanks deeze verklaaring, die, zonder hem zelven te verontſchuldigen, anderen ſlegts betigte, wierdt KIEVIT, in de Maand Maart des Jaars 1689, bij Vonnis der Regteren, eerloos en meineedig verklaard, voorts in vierdubbele voldoening, van 't geen hij ten onregte hadt getrokken, verweezen, en eindelijk ten eeuwigen dage gebannen uit de Verééenigde Provinciën. Hij zat nog tot in de Maand Augustus diens zelfden jaars; voor een losgeld van twintigduizend Guldens, door zijne Dochter betaald, kwam hij thans op vrije voeten.

Zie WAGENAAR, *Vad. Hiſt.*

KIMSWERT, een niet onvermaaklijk Dorp in de Frieſche Grietenij *Wonzeradeel*, in 't Kwartier van *Weſtergo*, ongeveer

veer een uur gaans van de Stad *Harlingen*. Oudtijds lag hier de State *Ofinga*, zedert in eene Boerenwooning veranderd. Merkwaardig is dit Dorp, als de Geboorteplaats van den befaamden, zo genaamden, LANGEN of GROOTEN PIER, vermaard wegens zijne bloedige gevegten tegen de Gelderſchen op de Zuiderzee.

Zie WINSEMIUS.

KINNIM, *Kinnin* of *Kinheim*, een vliet of riviertje in Noordholland, eertijds dus geheeten. *Kennemerland*, zo als wij boven hebben aangemerkt, zou daar van den naam ontleend, en het water, in dien van *de Zaan*, zijnen naam verlooren hebben.

Zie JUNII *Batavia*.

KLAARKAMP; zie CLARUS CAMPUS.

KLAARENBEEK, eene fraaie Hofſtede, in Gelderland, onder het Schependom van de Stad *Arnhem*, niet verre van de plek gronds, waar op eertijds het Klooster Monnikhuizen ſtondt, en die thans met geboomte beplant, tot *Klaarenbeek* behoort. Waarſchijnlijk ontleent dit zijnen naam van den keurlijken Waterval, uit heldere en klaare Beeken afkomſtig, welke men hier ontmoet. Zeer vermaaklijk is de gelegenheid deezer Hofſtede. Zelden ontmoet men haare wedergade, ten aanzien van voortreffelijke wandelingen, geformeerd door hoog opgaande Eijken-, Beuken- en Lindeboomen, en op veele plaatzen zo digt gegroeid, dat men, tegen een middelmaatigen regenbuij, 'er zich onder kan verſchuilen. Langs deeze wandelwegen loopen Vijvers, in welke men verſcheiden Wellen van leevend water ziet opborrelen, die door kleine beekjes geleid, eenen waterval maaken, en van den eenen in den anderen Vijver ſtorten. In verſcheiden opzigten heeft hier de kunst de Natuur te baate genomen. De hoogten, welke men 'er aantreft, insgelijks met geboomte beplant, verleenen een verrukkelijk uitzigt over de Betuwe en na Kleefsland.

Zie *Tegenw. Staat*.

KLAAS

KLAAS VAN KYTEN, naar de plaats zijner geboorte en ongemeene lichaamsgeſtalte, door onzen Aardsdichter genoemd *de Spaarewouwer Reus*, *zo onbeſchoft als groot*, hadt, volgens 't verhaal onzer Kronijken, zulk eene ongemeene lengte, dat een Man, geenzins van de kleinſte ſoort, onder zijnen uitgeſtrekten arm, met gemak konde doorgaan. Hij leefde omtrent het Jaar 1300. De Schrijver van de Egmonder Kronijk getuigt, dat hij, nog een Schooljongen zijnde, het niet durvende beſtaan, den Grooten KLAAS in het aangezigt te zien, hem meermaalen met verwondering van agteren beſchouwd hadt.

Zie MATTHÆI *Analecta*.

KLEEF, (*Huis te*) ongeveer tweehonderd Roeden buiten *Haarlem*, ter rechterzijde van eenen weg, de Kleeverlaan genoemd, loopende na Bloemendaal, en behoorende tot dit Huis, of liever de Overblijfzels van het aloude Geſtigt, beſtaande eeniglijk in een ſtuk van een vervallen Toren en eenige brokken Muurwerk. Naastdenkelijk ontleende dit Huis zijnen naam van ALEID VAN KLEEF, of van MARGARETA VAN KLEEF, de eerſte getrouwd aan DIRK DEN VII, de andere aan Hertog ALBREGT VAN BEYEREN, beide Graaven van Holland. De Heeren VAN BREDERODE waren, 't eenigen tijde, eigenaars van dit Huis; thans zijn het de Heeren van *Haarlem*. Geduurende het beleg dier Stad, in den Jaare 1573, wierdt het door de Spanjaards deerlijk gehavend. Zedert heeft de tijd daar toe het zijne gedaan, om het verval te vergrooten.

Zie V. D. HOEVE, *Handv. Chron.* en AMPSING, *Beſchr. van Haarlem*.

KLEERHAAGE. (JULIAAN VAN) Het vermelden, bij alle voegzaame gelegenheden, van de bedrijven der aloude Vaderlanderen, die voor Godsdienſtige en Burgerlijke Vrijheid, tegen een ondraaglijken Dwingeland, hun leeven waagden, is een eertot, aan hunne naagedagtenisſe verſchuldigd. *Hopman* KLEER-

HAAGE (dus wierdt hij in de wandeling genoemd, naar den post, dien hij bekleedde, (heeft daar op gegronde aanſpraak. Van geboorte was hij een Brusſelaar, doch volgde de zijde van ORANJE. Gemeenzaame verkeering hieldt hij, onder andere, met den Graave VAN HOHENLO. *'s Hertogenbosch* was, in den Jaare 1585, nog Spaanschgezind, en hierom, als mede om de aangelegenheid der Stad, dikmaals het onderwerp der raadpleegingen van de Staatſchen, om 'er voet binnen te krijgen. *Hopman* KLEERHAAGE hadt eene Vrouw van goeden huizen in die Stad ter Echtgenoote genomen, en bezat de vereischte kondſchap van haare inwendige gelegenheid. Met deezen maakte de Graaf eenen overleg ter verraſſinge, waar van het volvoeren en mislukken in deezer voege toeging.

In den nacht naa den negentienden Januarij des gemelden Jaars vervoegde hij zich in den omtrek van *'s Hertogenbosch*, met vierduizend Knegten en eenige Ruiters. KLEERHAAGE, met zestig man door hem afgezonden, nadert de Stad, klimt over de Hamei, en verſchuilt zich in twee ledige Dagwagthuisjes, buiten de Vuchterpoort. Een deel der Bezettinge, geen onraad vermoedende, opent, met het aanbreeken van den dag, de Poort, laat den Valbrug neder, en trekt na buiten om het Land te verkondſchappen. Straks valt KLEERHAAGE met zijn volk de wagthoudende Soldaaten op het lijf, doodt 'er eenigen, verzekert zich van de Poort, en vliegt na boven om het nederlaaten der Valbalken te ſchorzen, waar mede de Poortier, een oud man, reeds bezig was. Men ſlaat hem deerlijk, doch laat hem, zonder verder omzien, onvoorzigtig, in een donkeren hoek leggen. Thans kwam 'er volk van HOHENLO aanrukken. Onder het roepen van Victorie, verſpreidt zich een gedeelte langs den Wal, om zich van 't Geſchut en den Kruidtoren te verzekeren; terwijl een ander deel ter Stad in trekt. Toevallig ontmoeten ze hier eene Bende Ruiters, 's daags te vooren, ter geleide van Koopgoederen binnen gekoomen, en nu wederom tot hun vertrek opgezeeten. Deeze, van eenige Burgers verzeld, booden wederſtand: tot geene kleine ontſteltenisſe van 't Staatſche Volk, waanende dat hun ontwerp verklapt was. Wel haast was de Burgerij op de been, en de Stad, op veele plaatzen, van binnen, in

ſtaat

ſtaat van tegenweer gebragt. Intuſſchen was men buiten onkundig van deeze gelegenheid der Stad. In den waan van zekere overwinninge, en gelokt door een valsch alarm van *Victorie!* groeit de toeloop na binnen, uit drift tot plonderen. KLEERHAAGES Volk, welk dus lang op de Poort de wagt hadt gehouden, verlaat mede zijnen post, en gaat aan 't rooven. Van dit oogenblik bediende zich de halfdoode Poortier, om de Valbalken neer te laaten. KLEERHAAGE, hier van onkundig, en meenende dat op HOHENLO's bevel de Poort geſlooten was, ſhat een vreezelijk dreigenden toon tegen de vlugtende Soldaaten, die vast na den Wal aandrongen, om het langs dien weg te ontkoomen. In 't einde, alle zijne moeite, verlooren ziende, om zijn leeven niet vrugteloos te ſpillen, ſprong hij van den Kruistoren in de Graft, en wierdt voorts gered door hulp van een Schotſchen Soldaat.

Zints deezen mislukten aanſlag ſchijnt KLEERHAAGE van gezintheid te zijn veranderd. Zints de komst van den Graave van LEICESTER wierdt hij meer Engelsch- dan Staatsgezind: eene genoegzaame reden, waarom het bevel, over de Stad *Gorichem*, hem ontnomen, en aan Graave PHILIPS, Broeder van Graave WILLEM LODEWYK VAN NASSAU, wierdt opgedraagen. Geduurende de bijſtere bewceegingen te *Utrecht*, in den Jaare 1588, ſpeelde hij insgelijks eenen rol, welke hem bij die 't wel meenden met het Vaderland, deedt in 't oog loopen. Op zekeren dag na 't Stadhuis willende gaan, wierdt hij gekwetst en gevat, doch eerlang, op voorſchrijven der Koninginne van Engeland, wederom ontſlagen. Jammer is 't, lieden, tot groote bedrijven bekwaam en geſchikt, dus van partij te zien wisſelen, om der heerschzucht in de hand te werken.

Zie HOOFT, *Nederl. Hiſt.*

KLOET, (HERMAN FREDERIK) Bevelhebber van de Stad *Nuis*, in Staatſchen dienst, een ſpreekend voorbeeld van de wreede behandelinge der Spanjaarden omtrent hunne veroverde vijanden. De Hertog VAN PARMA, het beleg om de Stad geſlagen hebbende, beval, op zekeren dag, terwijl het met de Stad reeds zeer

veeg ſtondt, in den volgenden nacht, eenen Toren aan te tasten. KLOET verdeedigde dien in eigen perſoon, en ontving, zich dus van zijnen pligt kwijtende, eene gevaarlijke kwetzuure. Men holp hem ſtraks te bedde. 's Anderendaags maakte zich PARMA's Volk ſtormenderhand meester van de Stad. Al wat mannelijk was, wierdt over den kling gejaagd. Het huis van den Overſte KLOET, bij naavraage opgeſpoord, dienде mede tot een prooi van den moedwil. Eenige Soldaaten, daar binnen en tot 's gewonden Krijgsmans Legerſtede doorgedrongen, zeiden hem, in weinige woorden, aan, dat hij zich tot ſterven moest bereiden. Vrugtloos waren zijne ſmeekingen om lijfsgenade. In 't bijweezen zijner Huisvrouwe, ſmeet men hem eenen ſtrop om den hals, ſleepte hem van 't bedde, worgde hem vervolgens, en ſtak het deerlijk gehavende Lijk ten venſter uit.

KLOETINGE, eene Heerlijkheid en Dorp, in het Zeeuwſche Eiland *Zuidbeveland*, ſtrekkende, langs den Noordkant van het Eiland, tot digt aan de Haven der Stad *Goes*, en Zuidwaarts tot aan de Heerlijkheid 's Graavenpolder. De uitgebreidheid van dit Ambagt wordt berekend op achtendertighonderd eenenzestig Gemeten en honderddriеënzeventig en eene halve Roede Lands; en voorts hetzelve onderſcheiden in het Zuid-, Middel- en Noord-Ambagt. Omtrent eene halve Eeuw geleeden, telde men in de Heerlijkheid honderdveertien Huizen nevens een Steenen Koornmolen. Het Dorp legt ſlegts een klein half uur gaans van de Stad *Goes*. Langs een vlakken Straatweg heeft men derwaarts eene vermaaklijke wandeling. In aanzien munt het uit boven veele andere in dit Gewest. De Kerk is ruim en fraai, en de Toren, naar 't oordeel van des kundigen, een Meesterſtuk van Bouwkunde. Eertijds lag bij dit Dorp het Huis *Smallegange*, het Stamhuis van den vermaarden Zeeuwſchen Kronijkſchrijver van dien naam.

Zie SMALLEGANGE.

KLUNDERT, eene kleine Stad, in Zuidholland, anders ook NIERVAART genaamd, omtrent een uur gaans ten Oosten van de *Willemſtad*. Weinig meer dan een vierendeel uurs heeft men werk, om de regelmaatig aangeleide Wallen rond te wandelen. Deeze worden gedekt door vier Bolwerken, in eene goede Graft beſlooten. Prins WILLEM DE I gaf het eerſte bevel tot het aanleggen deezer Vestingwerken, in den Jaare 1583. Zedert wierden ze uitgebreid en voltooid. Zeven of acht Straaten loopen lijnrecht door het Stedeken, 't welk door eene van dezelven in twee deelen wordt geſcheiden. Eene tamelijk breede Graft, *de Kreek* genaamd, loopt 'er midden door, en baant den weg voor de Schepen na het Hollandsch Diep. Naar gelange van de grootte der Stad, vindt men 'er etlijke vrij aanzienlijke huizen. In 't geheel worden deeze op honderd begroot. De Kerk, in de plaats van die in den Jaare 1737 is afgebrand, herbouwd, ſtaat in 't midden van een ruim Plein. De Leeraar, welke daar in den dienst verrigt, ontvangt zijne wedde van den Prinſe Erfſtadhouder, als Heere der Plaatze. Nog een ander Plein is 'er, waar op de Markt wordt gehouden. Het Raadhuis ſtaat daar op, en aan den Zuidwesthoek daar van het Prinſenhuis; de Rentmeester van zijne Hoogheid woont daar in. De Regeering beſtaat uit een Baljuw, twee Burgemeesters en zes Schepenen. Een der Burgemeesteren is te gelijk Voorzittend Schepen. De Baljuw ontvangt zijn Ampt van zijne Hoogheid; die de Burgemeesters en Schepenen, jaarlijks, naar goedvinden, verandert, of in bediening laat. Het Kollegie ter Admiraliteit op de Maaze houdt in de *Klundert* een Kollekteur tot het ontvangen der Uitgaande en Inkoomende Regten.

KNODZENBURG, weleer een ſterke Schans, waar van nog eenige overblijfzels voorhanden zijn in het Dorp *Lent*, aan den Noordlijken oever van de rivier de *Waal*, tegen over *Nieuwmegen*. Prins MAURITS deedt deeze Sterkte opwerpen in den Jaare 1590, bij anderen verkeerd geſteld op het Jaar 1585, en beſteedde daar aan een goed gedeelte van den Zomer. Van zo veel gewigts was deeze Schans, met opzigt tot *Nieuwmegen*, dat de Hertog VAN PARMA, reeds in 't vol-

gende jaar, het beleg om denzelven floeg. MAURITS, die thans *Groningen* belegerd hieldt, hadt daar van de tijding niet ontvangen, of hij ſpoedde zich ter hulpe van zijne nieuwe Sterkte; 't gelukte hem, dezelve te ontzetten. In den Jaare 1672 maakte 'er zich de Maarſchalk Hertog DE TURENNE meester van. Zedert geſlegt zijnde, maakte men naderhand toeſtel tot den herbouw. Doch het ontwerp wierdt niet volvoerd, en de Schans onvoltooid gelaaten.

KNOLLENDAM, een Dorp in 't Noorden van de Westzaaner Ban, een groot half uur gaans van *Wormerveer*. De rivier de *Zaan*, welke hier haaren naam verliest, ſcheidt het in twee deelen, *Oost-* en *Westknollendam*. Het eerſte deel behoort onder het Dorp *Wormer*, het ander onder *Westzaanen*. Beide deeze deelen waren eertijds vereenigd, door middel van eenen Dam, in welken vervolgens een Sluis geleid wierdt. Nog eene andere Sluis maakte men naderhand meer Oostwaarts, ter plaatze alwaar de tegenwoordige doorvaart is. Zints een langen reeks van jaaren zijn beiden niet meer in weezen. Het getal der huizen, aan beide zijden, bedraagt omtrent honderd. De Kerk ſtaat aan de Westzijde. Eertijds was dezelve met *Krommenie* en *Krommeniedijk* te zamen, en vervolgens met het laatstgemelde alleen vereenigd. Thans heeft het Dorp eenen Leeraar in gemeenſchap met het nabuurig *Marken-binnen*. Voormaals plagt dit ook het geval te zijn der Doopsgezinden; doch hun getal is dermaate gedund, dat ze in geruimen tijd geenen Leeraar gehad hebben. Door Predikers uit nabuurige Gemeenten wordt 'er, van tijd tot tijd, de Dienst waargenomen.

Uit medegedeelde Berigten.

KNUYT, (JOHAN DE) Ridder, Heer van *Oud-* en *Nieuw Vosmaar*, Eerſte Edele van Zeeland, eerst wegens Prinſe FREDERIK HENRIK, en, naa diens overlijden, van Prinſe WILLEM den II. Een merkelijken dienst bewees de Heer KNUYT, in den Jaare 1630, aan den eerstgenoemden, door hem te ſtellen in 't gerust bezit van 't Prinsdom *Oranje*, 't welk men zo goed als ver-

verlooren rekende. De Heer VAN VALKENBURG, van 's Prinſen wegen Landvoogd van het Prinsdom, lag onder vermoeden van ſlinkſchen handel met Frankrijk. Vergeefs vermaande men hem tot afſtand van 't bewind. Toen zagte middelen niets baatten, beſloot de Prins, tot meer kragtdaadige de toevlugt te neemen, en zondt, ten dien einde, de KNUYT derwaarts. Eenige Kapiteinen der Bezettinge op zijne hand gekreegen hebbende, overvalt hij den Heer VAN VALKENBURG in 't huis van den Griffier, en doorſchiet hem, alzo hij zich te weer ſtelde. Straks volgde de overgaave van 't Kaſteel, 't welk door eenen Luitenant nog eenigen tijd verdeedigd wierdt. FREDERIK HENRIK kwam toen aan 't gerust bezit van zijn Prinsdom.

Zints deezen tijd bedienden zich 's Lands Staaten van den Heere DE KNUYT tot zeer gewigtige handelingen. Nevens den Raadpenſionaris PAUW vertrok hij, in de maand Junij des Jaars 1634, in Gezantſchap na Frankrijk, met last om Koning LODEWYK DEN XIII te beweegen tot het voeren van openbaaren Oorlog tegen Spanje. Gelukkig ſlaagden zij in hun oogmerk. In de maand Februarij des volgenden Jaars ſlooten ze een Verdrag, waar mede vervolgens de Heer DE KNUYT herwaarts reisde. In den Jaare 1638 deedt hij, andermaal, eenen keer na Frankrijk. De vermaarde Koninginne-Weduw van HENRIK DEN IV, MARIA DE MEDICIS, onthieldt zich thans hier te Lande. Zij leefde in onmin met haaren Zoon Koning LODEWYK DEN XIII, en hadt thans den Staaten om hunne bemiddeling verzogt, om den Zoon te treffen. DE KNUYT wierdt hier op na *Parijs* gezonden, om bij den Kardinaal Eerſten Staatsdienaar, en ook bij den Koning zelven, den grond der gezindheid hier omtrent te peilen. Doch hij beſpeurde wel ras, dat men hier naar geene ooren hadt. Geduurende zijn verblijf in Frankrijk arbeidde DE KNUYT aan de vernieuwing van het Verdrag der Staaten met dat Koninkrijk. Hoewel het eerst naa zijn vertrek van daar getekend wierdt, hadt hij, evenwel, de zaak op een goeden voet gebragt.

In den Jaare 1646 wierdt DE KNUYT benoemd tot eenen der Gemagtigden op den Munſterſchen Vredehandel. Hier verviel hij in kwaad vermoeden bij de Franſchen, even als hadde hij een heimelijk oogmerk, omtrent het ſluiten van een af-

zonderlijk Verdrag met Spanje; door 't welk aan hem, als mede aan den Heere PAUW, ingelijks eenen der Staatſche Gemagtigden, die onder ſoortgelijk vermoeden lag, ieder honderdduizend Kroonen zouden beloofd zijn, indien ze daar toe de hand wilden leenen. Het misnoegen van Frankrijk, zo wel tegen DE KNUYT als PAUW, nam toe, zints zij hunne gezindheid tot atzonderlijken handel met Spanje meer openlijk vertoonden, en zich door aangeboodene geſchenken niet wilden laaten overhaalen om van maatregels te veranderen. Onder het waarneemen van de algemeene belangen des Vaderlands, verzuimde DE KNUYT geenzins die des Prinſen VAN ORANJE. Hij bedong voor zijne Hoogheid aanzienlijke voordeelen van de Spanjaarden.

Naa het overlijden van WILLEM DEN II, bleek het niet onduidelijk, dat 's Prinſen gunst inzonderheid den Heer DE KNUYT dus lang in eere en waardigheden hadt doen ſtand houden. Een merkwaardig Beſluit hadden de Staaten van Zeeland genomen, op den zelfden dag als WILLEM DE III ter waereld kwam. Het hieldt in „ dat de hoedanigheid van Eerſten Ede„ le, met welke wijlen zijne Hoogheid Prins WILLEM DE II „ bekleed geweest was, enkel perſoonlijk was, en door de „ Prinſen VAN ORANJE niet gecischt konde worden uit hoofde „ van eenig goed, welk zij in Zeeland bezaten; dat deeze „ waardigheid hun alleen opgedraagen was, uit aanmerking „ hunner hooge geboorte, perſoonlijke hoedanigheden, en de „ gewigtige dienſten, aan den Staat beweezen; en dat, ge„ volglijk, de gemelde waardigheid moest aangemerkt wor„ den, met den dood van den jongst overleeden Prinſe te „ zijn vernietigd." Uit kragt van dit Beſluit, wierdt den Heere DE KNUYT zijne plaatsbekleedende hoedanigheid van Eerſte Edele ontzeid. Vergeefs zogt hij zich in dezelve te handhaaven, door eene Acte van 's Prinſen Raaden. Want, in eene Vergadering der Staaten, zijne gewoone plaats willende inneemen, zag hij duidelijk, dat men geweldige middelen zou hebben aangewend, om hem dezelve te doen ruimen, indien hij bij zijn opzet volhard hadde. Ondanks zijn Protest daar tegen hieldt men zich niet alleen aan het Staatsbeſluit, maar de Heer DE KNUYT wierdt tevens ontzet van alle

de

de andere waardigheden, welke hem, van wegen het Gewest, waren opgedraagen. Van herſtellinge in dezelve hebben wij nergens bewijs ontmoet. Zints 's Prinſen overlijden beſpeurde men kleine genegenheid bij 's Lands Staaten, om deszelfs voornaamſte aanhangers en gunſtelingen in het bewind te houden. Door een geweldigen ſchok der Republiek moesten ze op de Stoelen der Eere en des aanziens herſteld worden.

Zie *Hollandſche Merkurius*; *Notulen van Zeeland*; en AITZEMA, *Herſtelde Leeuw.*

KOEDYK, met *Huiswaard*, éene Ambagtsheerlijkheid, in 't Noorden van de Stad *Alkmaar*, onder het Baljuwſchap van de *Nieuwburgen*, beſlaande na genoeg negenhonderdendertig Morgens Lands. Bij de optelling, in den Jaare 1732, bleek het getal der huizen, in het tijdverloop van eene Eeuw, van tweehonderdvijftig op honderdvierentachtig huizen te zijn verminderd. Het Dorp *Koedijk*, leggende, in 't Noorden van gemelde Stad, een uur gaans, is geheel in de lengte gebouwd langs den Koedijker Vaart. Behalven de Kerk der Hervormden, hebben óok de Doopsgezinden hier eene Vergaderplaats. Hunne Leeraars prediken ook te *Langendijk*. De Boter- en Kaasneering is de hoofdbron van het beſtaan der Ingezeetenen. De Ambagtsheerlijkheid behoort aan de Stad *Alkmaar*; zij kogt dezelve voor vijfduizend tweehonderd Guldens. De Regeering beſtaat uit Schout, Sekretaris, vijf Schepenen en vijftien Vroedſchappen.

KOERTEN, (JOHANNA) gebooren te *Amſterdam*, op den zeventienden November des Jaars 1650, en naderhand gehuwd aan den Heere ADRIAAN BLOK, en hierom dikmaals KOERTEN BLOK genaamd, betoonde, reeds van haare vroegſte jeugd, eene overhellende zucht en ongemeene handigheid tot het leeren van allerlei Kunstwerken. Wel haast zag men daar van de vrugten in fraaie borduurzels, fijn kant naaien, kunſtig akernaaien, heerlijk ſpeldewerken, verwonderlijke afgietzels

van doorluchtige Mannen in Wasch, keurlijk ſchrijven, verrukkend Muzijk, kunſtig ſchrijven met den Diamant op glas, heerlijk tekenen, het naamaaken van verzierde bloemen, zodat men ze van natuurlijke naauwlijks konde onderſcheiden, en meer andere kunstbedrijven. Dit verworf haar eene algemeene vermaardheid, doch nog meer haare ongemeene begaafdheid om met Schaar of Pennemes allerlei voorwerpen in papier zeer verwonderlijk te ſnijden, als beesten, vogels, bloemen, zeeën, landſchappen en zeer veele anderen. Om haare kunſtſtukken te beſchouwen, kwam zelden een vreemdeling van aanzien te *Amſterdam*, die bij KOERTEN BLOK geen bezoek afleide. Gekroonde hoofden betoonden haar die eere, en voor de gewrogten van haare hand groot geld te betaalen. MARIA *van Engeland*, Gemaalin van Prinſe WILLEM DEN III, was niet te vreden, voordat zij eenig Kunſtſtuk bezat van dit zeldzaam vernuft. De Gemaalin van Keizer LEOPOLD gaf vierduizend Guldens voor een ſtuk, beſtaande in bloemen, wapens, arenden en kroonen, van door een gevlogten zijde. Boven alle andere wordt inzonderheid geroemd, de welgelijkende afbeelding van gemelden Keizer, met de Schaar geſneeden. Zo zeer was zijne Keizerlijke Majeſteit daar mede ingenomen, dat dezelve het Kunſtſtuk deedt ophangen in de Kunstkamer van het Paleis te *Weenen*. JOHANNA KOERTEN overleedt op den achtentwintigſten December des Jaars 1715. Een Bondel Gedichten, nog voorhanden, draagt getuigenis van de ingenomenheid met deeze braave Kunſtenaaresſe.

Zie HOUBRAKEN.

KOK VAN NERYNEN, (MAXIMILIAAN BLOIS, *gezeid*) Edelman des Graaven VAN EGMOND, behoorde tot de elf Edelen, welke het eerſte voorbeeld gaven van het onderteekenen van het vermaarde Verbond, welk moet gehouden worden den eerſten grond geleid te hebben tot de herſtellinge van de Nederlandſche Vrijheid. Terſtond naa zijne handtekening daar onder geſteld te hebben, vervaardigde hij zes Affchriften, en vertoonde dezelve alomme, met oogmerk om medeſtanders te

te winnen. Van 's Mans voortduurenden ijver, ter voortzettinge van de goede zaake, diende ten bewijze zijn bijwoonen, nevens zeer veele andere Edelen, van de Vergadering te *St. Truijen*, in het Bisdom van Luik. KOK VAN NERYNEN was niet alleen der Spaanſche dwingelandije moede en een yveraar voor het herſtel van Voorregten, maar daarenboven den Hervormden Godsdienst toegedaan. Dit althans ſchijnt men te moeten beſluiten uit zijne aanbiedinge, om vierhonderd Kroonen te willen toebrengen tot de dertig Tonnen Gouds, tot welke de Kalviniſchen, in den Jaare 1566, zich bij plegtige Ondertekening verbonden, indien hun de vrijheid van openbaare Godsdienstoeffeninge wierdt toegeſtaan. Zedert het verloop van het Bondgenootſchap en het wijken van het hoofd der Verbondene Edelen, den Heere VAN BREDERODE, na *Amſterdam*, begaf hij zich insgelijks derwaarts, in een vermoud gewaat gedooken. Gelijk loon, als veele anderen, ontving KOK VAN NERYNEN voor zijne vrijheidsliefde. Vervallen in de handen de's bloeddorſtigen dwingelands, den Hertog VAN ALVA, verloor hij, nevens eenige anderen, het hoofd op het Schavot, drie dagen voor dat zijnen Meester, den Graave VAN EGMOND, diergelijk lot wedervoer.

KOKKENGEN, eene Heerlijkheid en Dorp, in het Nederkwartier van *Utrecht*. Met Montfoorts Geregt beſlaat de Heerlijkheid tweehonderd Morgens Land. Een uur ten Westen van het Dorp *Breukelen*, anderhalf uur ten Noorden van *Woerden*, en drie uuren van de Stad *Utrecht* legt het Dorp *Kokkengen*; het is tamelijk fraai, en voorzien van eene aanzienlijke Kerk met een ſpitzen Toren, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend. De Heer heeft 'er het *Jus Patronatus*, nevens de aanſtelling van den Koster.

KOLHORN, een Dorpje in Noordholland, meer bepaaldelijk in de *Schaager-Kogge*. Het wierdt als een gedeelte van *Barſingerhorn* aangemerkt, tot in het midden der voorgaande Eeuwe, wanneer 'er eene eigen Kerk gebouwd wierdt. Zie voorts BARSINGERHORN.

KOL-

KOLLEGIE. (*Nederduitsch Staaten-*) Deeze naam voert eene zekere inrigting te *Leiden*, geſchikt voor een zeker getal Jongelingen, van genoegzaame inkomſten voorzien, om uit dezelve van onderhoud verzorgd, en tot den Predik- of Schooldienst te worden bekwaam gemaakt. Zij nam haaren oorſprong uit gebrek aan Studenten in de Godgeleerdheid aan het onlangs geſtigte Hoogeſchool, in den Jaare 1591. 's Lands Staaten, hier in willende voorzien, deeden het Cellebroeders-Klooster, ſtaande aan de Weſtzijde van de Cellebroedersgraft, in den Jaare 1592, bekwaam maaken tot een voegzaam verblijf, onder den naam van *Nederduitsch Staaten-Kollegie.* Men ontmoet in hetzelve eene Wooning voor den Regent, den Onder-Regent, den *Burſarius* of Schafmeester, verſcheiden vertrekken voor de Studenten, en eindelijk een ruim *Auditorium* of Leesplaats. In 't eerst wierdt het getal der Studenten, welken men hier inwooning en onderhoud zoude verleenen, *op* dertig bepaald. Doch, volgens Beſluit van den vierentwintigſten Junij des Jaars 1641, is dit tot veertig vermeerderd. *Ten* zelfden dage maakte men eene bepaaling, wie en hoe veele Burſaalen, ieder, daar toe geregtigd, zou mogen zenden. Volgens dit Beſluit zenden de Ridderſchap en Edelen zes Kweekelingen, de Heer van *Warmond* twee, de Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft*, *Leiden*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Rotterdam* en *Gorinchem* insgelijks ieder twee, en de Steden *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Briel*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam*, *Monnikendam*, *Medenblik*, *Purmerend*, *'s Graavenhage*, *Oudewater*, *Heusden*, *Naarden*, *Woerden* en *Geertruidenberg* ieder één Burſaal.

Het beſtuur van dit Kollegie ſtaat aan een Regent, en een Onder-Regent, die door de Staaten, op voordragt der Heeren Bezorgeren van 't Hoogeſchool, worden aangeſteld. Gemeenlijk is de eerſte een Hoogleeraar der Leidſche Akademie, en de andere een Leeraar der Nederduitſche Hervormde Gemeente te *Leiden.* Zij onderwijzen de Burſaalen in de Taalen en Godgeleerdheid, en houden voorts het oog op derzelver gedrag. De *Burſarius*, of Schafmeester, verzorgt de Studenten van goede ſpijze, volgens eene Ordonnantie, hem voorgeſchreeven. Boven de vrije wooning, zijn, door 's Lands Staaten,

voor

voor elken Burſaal, geſchikt, honderdentwintig Guldens voor den kost, elf Guldens voor 't bewasſchen, en twintig Guldens voor 't gewoonlijk onderhoud. De Burſaalen moeten, bij hunne intrede, ten minſten zeventien jaaren oud zijn, in de Griekſche en de Latijnſche Taale niet onbedreeven, en *niet merkelijk mismaakt zijn van Gezigt, Spraak of Leden.* Buiten gewigtige redenen van verlenginge, duurt de inwooning zes jaaren. Alwie binnen dien tijd eene Trouwbelofte aangaat, wordt uitgedreeven. Hunne oeffening moet zich, als een hoofddoel, bepaalen tot de Godgeleerdheid of Taalkennisſe. Die tot eene andere oeffening overgaat, moet den Lande vergoeding doen voor 't geen hij heeft genooten. Deeze zijn de hoofdbijzonderheden van het Staaten-Kollegie, volgens de oorſpronklijke inrigting; in welke, egter, door verloop van tijd, in verſcheiden opzigten, veranderingen zijn voorgevallen.

Zie ORLERS, *Beſchr. van Leiden.*

KOLLUM, een Dorp, of liever een Vlek, in de Frieſche Grietenij *Kollummerland*, onder het Kwartier van *Oostergo*, bevattende ongeveer driehonderd Huizen, in een zeer vrugtbaaren oord van vette Weilanden, behalven aan den Noordkant, alwaar het Land laag en ſchraal is. De Plaats wordt verdeeld in vier deelen, die men Kluften noemt, hebbende te zamen honderdvijfennegentig ſtemmen. De Kerk, eertijds aan ST. MARTEN gewijd, is fraai, pronkende met een ſpitzen Toren. Door de Kollummer-Zijl, of Sluis, heeft het Dorp eene bekwaame uitwatering, en dus gelegenheid tot Koophandel en Scheepvaart, die hier ook gedreeven worden. *Kollum* lag eertijds aan Zee. Het Kaſteel *ter Luine* lag digt bij hetzelve; de aankoomende Schepen moesten aldaar ſtrijken en tol betaalen. Voorts ontmoette men, in de nabuurſchap, verſcheiden Stinzen of Staten van Adelijke familien, die thans meest verdweenen of uitgeſtorven zijn. De Heer EYZO DE WENDT, inboorling deezer Plaatze, en naaderhand Grietman van het Gewest, die in een langduurig verblijf in de Indiën, aanzienlijke ſchatten hadt verzameld, heeft een keurlijk fieraad ge-

grave bezet. Wel aan de zijde van *Woerden*, doch niet binnenwaarts was de post bezet, ſchoon dezelve aldaar konde aangetast worden, ingevalle de vijand over 't ijs in het Land viel. In 't bezef van 't gevaar hier van, hadt KONINGSMARK, op zijne vraage, eenigen tijd geleeden, aan den Prinſe gedaan, hoedanig hij, in zulk een geval, zich hadde te gedraagen, tot antwoord bekoomen, *als men daar wel van verzekerd zoude zijn, in zulk een gevalle zich te retireeren binnen Leiden, en de order van Vorst* MAURITS *of den Heer Veldmaarſchalk* WIRTZ *af te wagten.* Zedert, egter, gaf zijne Hoogheid, zo wel als de Gemagtigden der Staaten, last om *Bodegrave* tot aan den uiterſten nood te beſchermen. Onder dit alles begon het, omtrent het midden van Wintermaand, zo ſterk te vriezen, dat het ijs overal wel haast gangbaar wierdt. Thans wierden de gerugten van den naderenden of reeds volvoerden inval der Franſchen meer en meer leevendig. De Graaf van KONINGSMARK, in de onderſtelling dat men zekerlijk eenen toeleg op zijnen post in den zin hadt, zich bedienende van 's Prinſen eerſte ſchrijven, deedt hierom zijnen last aan de Regeering van *Leiden* weeten, volgens welken hij, in geval van nood, binnen haare Stad moest wijken, en verzogt dat voor zijne manſchap, beſtaande in drieduizend Knegten en vijftig Ruiters, voor huisvesting en branding mogt gezorgd worden. Niet lang daar naa trok de Hertog VAN LUXENBURG op na *Bodegrave*; waar op de Graaf ná de Goudſche Sluis week, op de tijding dat men te *Leiden* hadt geweigerd, eenige manſchap van zijner Hoogheids Regiment binnen te laaten. Bij de Sluis ſchaarde KONINGSMARK zijne Troepen in ſlagorde, en begon 'er zich te verſchanzen. Doch de Franſchen trokken eerlang af, langs een anderen weg, zonder hem te moeien. Over het verlaaten van den post bij *Bodegrave*, zonder den vijand te hebben afgewagt, wedervoeren hem naderhand eenige kwaade bejegeningen te *Maaslandſluis*; 't welk zijne Hoogheid zo kwalijk nam, dat hij de ſchuldigen wilde opgezogt en geſtraft hebben. In het volgende jaar was de Graaf VAN KONINGSMARK tegenwoordig in het beleg van *Bon*, alwaar de Prins VAN ORANJE het opperbevel voerde. Hij ſneuvelde aldaar, in het veroveren van een der Buitenwerken, 's daags voor dat de Stad zich aan zijne Hoogheid overgaf.

Zie WAGENAAR, *Vaderl. Hiſt.*

Ko-

KONINGSPAD, een weg, ſtreek of plek gronds, nabij het Dorp *Hoogwoude*, in Noordholland, dus genaamd, omdat Koning WILLEM, Graaf van Holland, met zijne Benden daar langs trok, toen hij, in den Jaare 1256, in zijnen optogt tegen de Friezen, in het Ys vallende, door dezelven moorddaadig wierdt omgebragt.

KONINGSVELD, eene Abtdij, nevens eene Proostdij van den zelfden naam, weleer gelegen aan of in de Voorſtad van *Delft*, beiden geſtigt door RICHARDIS, Moei van den Roomsch-Koning, Graave WILLEM *van Holland*.

'sKONINGS UITHOF, een Paleis, meent men, van den ſtraks genoemden Vorst, nabij de gemelde Stad. Zie op 't Art. DELFT.

KONJUM, een Friesch Dorp, onder het Kwartier *Oostergo*, in de Grietenij *Leeuwaarderadeel*. Van ouds ontmoetne men, in deszelfs nabuurſchap, verſcheiden Adelijke wooningen. Eene der voornaamſte was *Martena-State*, dus genaamd naar het Edel Geſlagt van MARTENA, een der moedigſte tegenſtanders, onder de Frieſche Grooten, van de Spaanſche dwingelandije. Ter beraaminge van middelen, om dezelve af te ſchudden, hieldt men zomtijds bijeenkomſten op deeze State. Naderhand kwam het Slot aan het Geſlagt van BURMANIA, waar door het langen tijd bewoond is. Te *Konjum* was, in den Jaare 1639, Leeraar onder de Hervormden de vermaarde Frieſche Hiſtorieſchrijver CHRISTIANUS SCHOTANUS à STERINGA, zedert beroepen tot Hoogleeraar in de Griekſche Taal, op het Hoogeſchool te *Franeker*.

KONSUL. Deezen tijtel voeren de Afgevaardigden uit de Verëenigde Gewesten in buitenlandſche Koopſteden, vooral aan de Middelandſche Zee; hunne voornaamſte zorge is, een waakend oog te houden op de belangen van den Koophandel en den Scheepvaart. Zij zijn dus laager in rang, dan de Gezanten aan de Hoven van vreemde Mogendheden, en in hoofdbedrijven daar van onderſcheiden, als bepaalende zich het Ampt van deeze inzonderheid tot het waarneemen van Staatszaaken, en die het gemeene Land betreffen. Oorſpronklijk behoort de aanſtel-

ling der Konſuls aan de Kooplieden en Schippers; doch het geſchiedt altoos door Hun Hoog Mogende, op verzoek en voorſtelling van Kooplieden. Hunne Wedde wordt betaald uit eene belasting, op de Schepen en op de Goederen van Nederlandſche Kooplieden geleid. In 't geheel beloopt hun getal drieëntwintig. Zij onthouden zich op de volgende plaatzen: *Lisbon*, *Kadix*, *Gibralter*, *Sevilie*, in de *Korunha*, *Mallaga*, *Alikante*, *Gallicie* en *Asturie*, *Barcelona*, *Genua*, *Livorno*, *Napels*, *Meſſina*, *Venetie*, *Smirna* en *Aleppo*, *Algiers*, *Tunis*, *Tripoli*, *Alexandrie* of *Groot Kaire*, op de Santiſche Eilanden, op de Kanariſche Eilanden en te Bergen in Noorweegen.

KOOLTUYN, (KORNELIS) eerst Pastoor te *Delft*, en Deken van *'s Hage*, wierdt, in den Jaare 1558, verroepen na *Alkmaar*, en van daar, in 't zelfde jaar, na *Enkhuizen*. Al zints geruimen tijd eene heimelijke genegenheid gevoed hebbende voor de Hervormde Leere, begon hij nu zijne begrippen op den predikſtoel te brengen. Oogluikende, of om andere redenen, hadt men, op zijne eerſte ſtandplaatzen, dit door de vingeren gezien. Doch toen hij, te *Enkhuizen*, in deeze leerwijze volhardde, wierdt hij, eerlang, bedraagen aan Mr. RUART TAPPER, en tot denzelven in *'s Hage* ontbooden. Hem verzelden derwaarts eenige Enkhuizer Burgers. Naauwlijks hadt hij eenen voet binnen de Regtkamer gezet, of hij vondt reden om derzelver geregtigheid verdagt te houden. Allen, welke over hem den Vierſchaar ſpanden, waren zijne bekende vijanden. Naadat men KOOLTUYN tot het afleggen van den Eed der waarheid hadt gedrongen, wierden hem dertien zo genaamde Ketterſche Leerſtellingen voorgeleid. Doch hij weigerde daar op te antwoorden, begeerende zijnen beſchuldiger en de getuigen te weeten. Hij bediende zich van deeze uitvlugt, in de hoop van alzo de verantwoording te zullen ontgaan, alzo hij wist dat zijne getuigen, tot vier of vijf toe, van de voornaamſten onder de Geestlijkheid, alleen eerloos en geen geloofwaardig waren, om zaaken, bij de Enkhuizer Gemeente 't over bekend. Geene agt ſloeg Mr. RUART op deeze uitvondering; zijn woord was: *Wij gelooven de getuigen en kennen ze den geloove waerdig; antwoord daarom op de Artikelen, of gij zult bij ons blijven.*

Dus

Dus liet het zich voor KOOLTUYN aanzien, in beſlootene hegtenisſe te hebben moeten gaan, hadden niet de Enkhuizer Burgers den Kettermeester verbeeden; die voorts KOOLTUYN van den Ban ontſloeg, met bevel van zich te beteren, ten ware hij als een *Relaps* of hervallen Ketter in verdubbelde ſtraffe wilde vallen. Naa dit verhoor nam hem de Asſesſoor of Bijzitter alleen in den hof, hem, als 't ware, uit Christelijke liefde vermaanende, de ketterij te verlaaten en aan de Katholijke Kerke vast te houden. De redenen, welke hij daar toe aanvoerde, waren geenzins van den aart om op KOOLTUYN invloed te kunnen hebben. „ Zo lang", dus ſprak de Asſesſor, „ zo lang als gij deeze Lutherij aanhangt, zult gij niet „ veel winnen; gij zult tot geene eer, maar tot ſchande koo„ men: gij moogt geene goede dagen verwagten, maar altijd „ gevaar, gelijk gij nu ten deele bevonden hebt. Maar is 't „ dat gij u gedraagt als een Katholijk man, gij zult groot geagt „ worden; gij zult goede dagen hebben: ik wil u binnen korten „ tijd helpen aan eene Kerke van honderd Gonde Kroonen." Geene baate, egter, deeden zulke redenen bij eenen Man als KOOLTUYN, die zijn Geweeten boven tijdlijk voordeel waardeerde. Van hier dat hij, ſtraks naa zijne wederkomst te *Enkhuizen*, zijne voorgaande predikwijze hervatte.

Het kon niet uitblijven, of het gerugt daar van moest ſpoedig tot den Ketterneester RUART overwaaien. Zonder thans KOOLTUYN te dagvaarden, liet deeze hem, uit *Bruſſel*, bij monde van eenen Burger, raaden, zich van prediken te onthouden, dewijl anderzins, veelligt, hem iet ergers konde wedervaaren. Naar dien raad luisterende, maakte hij nu zijn werk van het bedienen van kranken en elendigen. Dit, egter, baarde hem geene veiligheid. Zijne beſchuldigers leiden hem te laste, dat hij nu het vergif zijner Leere uitſpoog in ruimer giften in zijne heimelijke vermaaningen, dan hij voormaals hadt gedaan in zijne openbaare redevoeringen. De Onder-Inquiſiteur SONNIUS ontboodt hem daar op ten Hove. Doch die van *Enkhuizen*, overtuigd van de boosaartigheid zijner vijanden en van de onregtvaardigheid der regtspleeginge, weigerden hem te laaten trekken. Zelf verworven ze, van den Opper-Inquiſiteur RUART, een Beveſchrift aan SONNIUS, hem ge-

biedende, zich met de zaak van KOOLTUYN niet te bemoeien, mids, egter, dat hij *Enkhuizen* verliet, indien hij, in goeden gemoede, de Leere wegens 't Vagevuur niet konde predikeu, en de menſchen tot het aanroepen van MARIA, en tot den dienst van andere Heiligen vermaanen. Doch deeze voorwaarde was voor hem onuitvoerlijk. Nogthans, zo gezien was hij bij zijne Gemeente, zouden veelen wel gewenscht hebben, dat hij zijnen vijanden, in deeze kleinigheden, zo als zij ze noemden, te wille ware, om het groot nut zijner Leerredenen, naardemaal zijne gronden hun wel bekend waren. De redenen, met welke hij dit veinzen van de hand wees, zijn der optekeninge wel waardig: te meer, naardien uit dezelve blijkt, wat hem in de Leere der Roomſche Kerke bovenal bezwaarde. „ Men mag", dus ſprak hij, „ geen kwaad doen, opdat 'er goed uit koome. „ PAULUS vereischt dat een Dienaar getrouw bevonden worde. „ Nu kan ik niet getrouw bevonden worden, indien ik eenen „ anderen leerende, mij zelven niet leere: indien ik anders pre- „ dike, dan 't hart mij getuigt: indien ik de zonden des Twee- „ den Tafels ſtraffe, en die des Eerſten Tafels ongeſtraft laate: „ indien ik met mijn werk weder oprechte, 't geen ik met mij- „ ne Sermoenen heb nedergeworpen; dat is, dat ik Afgoderij „ ſtraffe, en daar naa in de Miſſe den menſchen eenen Afgod, „ om hem aan te bidden, vertoone: dat ik leere CHRISTUS, „ met dat eenig offer zijns lichaams den Vader aan het Kruis „ gedaan, ons eene eeuwige verloſſing verworven te hebben, „ en daar naa in de Miſſe hem den Vader wederom offere, om „ nieuwe vergeeving van zonden te verdienen voor leevenden „ en voor dooden: indien ik predike, dat CHRISTUS zijn Avond- „ maal in brood en wijn ingeſteld heeft, tot gedagtenisſe zijns „ doods en verzegeling onzer harten van de gemeenſchap zijns „ lichaams en bloeds, door welken ons de vergeeving van zon- „ den, de regtvaardigheid en zaligheid verworven zijn, en „ daar naa een ſtuk broods opſluite, of in goud of zilver om- „ draage, om voor den geheelen CHRISTUS, God en Mensch, „ geëerd, aangebeeden en gedienst te worden: indien ik leere, „ dat CHRISTUS de menſchen met zijn bloed alleen van de zon- „ den reinigt, en dat buiten hem geene zaligheid is, en dat ik „ daar naa de dooden van hunne zonden zelf reinige en tot de

„ zalig-

„ zaligheid helpe, door waterkwispen, wierrooken, Vigiliën
„ en Zielmisſen: indien ik leere, dat men God alleen zal aan-
„ bidden, welken alleen der menſchen harten bekend zijn,
„ die alleen der menſchen Zaligmaaker is, en zijne eere aan
„ niemant overgeeft, en dat ik ſtraks daar aan in den Canon
„ der Miſſe vijftig geſtorvene menſchen aanroepe, en met
„ luider ſtemme onder de Gemeente tot MARIA zinge: Koom
„ Zaligmaakſter der Waereld, neem onze zonden weg, en in
„ dat lof, ô MARIA gebied uwen Zoone dat wij niet ver-
„ doemd worden: ô MARIA koom ons te hulpe in onze tribu-
„ latie: indien ik roepe dat 'er niemand koomt tot den Vader
„ dan door CHRISTUS, en dat men daarom God alleen zal aanbidden
„ in den naam van CHRISTUS, die onze eenige Middelaar en
„ Voorſpraak is, en gaa daar benevens in den Canon en Col-
„ lecten der Miſſe verhooring van God bidden, door de ge-
„ ſtorvene Heiligen, en maake MARIA in dat lof tot mijne
„ Voorſpraake. Voor welken ontrouwen dienſt ik niet anders
„ verwagten kan, dan als ik andere menſchen gepredikt heb-
„ be, dat ik zelf verworpen worde, en mijn loon ontvange
„ met de geenen, die tot CHRISTUS zullen roepen: Heere,
„ Heere! hebben wij niet in uwen naam geprofeteerd, en in
„ uwen naame Duivelen uitgedreeven, en veele kragten ge-
„ daan? voor antwoord hoorende: Ik heb u nooit gekend.
„ Gaat weg van mij, gij die de ongeregtigheid werkt. Hier-
„ om mag ik u, mijne lieve Burgers, niet te wille zijn, en
„ ik moet u als Satanas doen agterſtaan."

Na deeze redenen van weigeringe te hebben aangevoerd, vertrok KOOLTUYN na *Alkmaar*, daar hij voorts zich toeleide op het onderwijzen van kinderen, en geen anderen Kerkdienst waarnam, dan dat hij de Pastooren, nu en dan, van eene Leerrede verligtte. Niet lang hadt hij in deeze Stad gewoond, of aldaar overleedt Mr. LAURENS ZAS, dien hij zijnen geleerden Meester noemde, een vroom Dienaar der Gemeente. In diens plaats wierdt KOOLTUYN verkoozen. Doch alzo hij geen doen wilde hebben met verſcheiden Roomſche Kerkplegtigheden, om alzo zijne Naasten niet te ergeren, konde ook zijne prediking niet geduld worden. Niet meer dan twee weeken was hij in dienst geweest, of de Vicarius des Biſſchops van *Utrecht* deedt

hem den predikſtoel ontzeggen, op aanklagte van eenige aanzienlijke lieden, die niet konden dulden, dat hij predikte, zonder de Mis te bedienen. Nog feller ontbrandde tegen hem de haat der Geeſtlijkheid, zints het rugtbaar was geworden, dat, door zijn voorbeeld, veele menſchen, zo buiten als binnen *Alkmaar*, tot onderzoek genoopt, kennis van zaaken verkreegen en het Pausdom verworpen. Op nieuwe en zwaare klagten, tegen hem ingebragt, verſcheen de Onder-Inquiſiteur NIKOLAAS DE CASTRO, van *Utrecht*, met eenigen zijner Dienaaren, te *Alkmaar*, om KOOLTUYN te vatten. Doch deeze, bij tijds verwittigd van het gevaar, welk hem dreigde, ontweek hetzelve door zijne vlugt na *Embden*.

Naa 's Mans vertrek uit *Alkmaar* liet de laster niet af van zijnen zwadder op hem uit te ſpuwen. Zijne vlugt droegen veelen voor als een bewijs van de valſchheid der Leere, welke hij hadt gepredikt: omdat, zeiden eenigen, hij dezelve niet verantwoordde, of, volgens anderen, zich om dezelve niet hadt laaten dooden, zo als hij, meenden ze, ware hij van de waarheid overtuigd geweest, gewisſelijk zou gedaan hebben. Om de ergenis tegen hem, welke uit dusdanige voorwendzels, bij de eenvoudigen, mogten ontſtaan, te weeren, liet KOOLTUYN thans drukken, en zondt vervolgens na Holland, een Boekje, voorheen reeds door hem opgeſteld, onder den tijtel van het *Euangelie der Armen*. Het behelst de voornaamſte leerſtellingen, om welke hij verketterd en vervolgd wierdt. In de Voorrede verantwoordde hij zich tegen de twee ſtraks gemelde bedenkingen. „ Dat ik", ſchrijft hij, „ mijne leeringen tegen de vervolgers niet verantwoord hebbe, „ mag dezelve van geene valsheid verwinnen: want het is „ niet geſchied, omdat ik van de waarheid der leeringen on„ zeker was, of dat ik die niet konde verantwoorden en „ voor waaragtig beweeren, maar omdat ik ze zoude moeten „ verantwoorden niet naar de Schriftuur, daar ze meé over„ eenkoomt en naar behoort verantwoord te worden, maar naar „ de nieuwe Roomſche Doctoren, die ze tegen is, en daar „ ze niet naar behoort verantwoord te worden: waar uit ik „ wel wist dat mijne leeringen bij hen met de waarheid niet „ zouden beſtaan." Om te bewijzen dat hij, ter beveſtiginge

van

van 't geen hij geleerd hadt, zijn bloed niet behoefde te vergieten, bediende hij zich van deeze redenen: „ CHRISTUS „ heeft zijnen Apostelen niet bevolen, dat zij hunne vijanden „ roekeloos zouden verwagten om gevangen en gedood te „ worden, maar dat ze in eene andere Stad zouden vlieden, „ wanneer zij hen in deeze vervolgden. Aldus heeft CHRISTUS zelf, en vóór hem de Profeeten, en na hem de Apostelen, meenigmaal gedaan. Dit gebod raakt immers ook „ mij, deeze exempelen dienen ook mij. Indien ik verrast „ ware geweest, zo behoorde ik mijne waaragtige leeringen „ niet te wederroepen, maar met mijn dood te bevestigen; „ doch mij in gevaar, dat ik konde ontkoomen, te werpen, „ zonder inwendige drijving des geests, en tegen CHRISTUS „ uitgedrukt gebod, dat dunkt mij geen vroomigheid, maar „ roekeloosheid te zijn; en dat ik daar mede God niet lief, „ maar leed zoude gedaan hebben, die mij mogelijk tot wat „ anders heeft voorzien, gelijk hier uit mag verstaan worden, „ dat hij mij niet heeft laaten verrasfen of overvallen; maar „ heeft mij in den last des gevaars oogenschijnelijk door zijnen „ bode van de tegenwoordigheid mijner vijanden vermaand, en „ om hen te ontkoomen een bekwaam middel gegeeven." Voorts laat KOOLTUYN, op de voorgaande, nog deeze bedenkingen volgen: „ Mijne tegenspreekers zullen zelfs niet toestaan, dat alle „ leeringen waaragtig zijn, daar de Leeraars hun bloed hebben „ voor vergooten: want anders zullen ze moeten bekennen, „ dat de leeringen van JOANNES HUS en HIERONYMUS VAN PRAAG, „ die hier voortijds om dezelve zijn gedood, waaragtig zijn: „ ook de leeringen van JOANNES VAN WOERDEN, en Meester „ ENGEL VAN HERNVLIEDT, die in onze tijden om dezelve zijn „ verbrand. Dit zullen ze niet bekennen: want daar uit zoude „ volgen dat die vroome mannen waaragtige getuigen der waar„ heid en Martelaaren van CHRISTUS zijn geweest, en hunne „ Doctoren en Bisschoppen vervolgers der waarheid en moor„ ders der Christenen."

Straks na KOOLTUYNS vlugt uit *Alkmaar*, wierden zijne goederen, bij vonnis van den zevenden Februarij des Jaars 1559, verbeurd verklaard, en vervolgens, ten behoeve des Konings, in verzekering genomen. Zedert beriep men hem te *Embden*

tot den Kerkendienst, welken hij tot algemeene ſtigting waarnam, waarſchijnlijk tot aan het einde zijns leevens; waar van, egter, de juiste tijd ons niet is gebleeken. 't Is te denken, dat hij, nu buiten ſchoots van zijne vijanden en vervolgers, zijne dagen in vrede zal geëindigd hebben. In den Jaare 1566. gaf hij blijk van zijne genegenheid ter voortplantinge van de Hervormde Leere, bezorgende, op verzoek van LAURENS JAKOBSZOON REAAL, Amſterdammer, dat eenige Leeraars na Holland wierden gezonden, om zo in de Steden als ten platten Lande den Dienst waar te neemen.

Zie *Brief van K. Kooltuijn aan Timotheus*, geplaatst voor 's Mans *Euangelie der Armen*; en *Memor. van L. J. Reaal.*

KORS VINCENT. In eenen tijd, waar in men overtuigd is van de noodzaaklijkheid der verbeteringe van 't Nederlandſche Schoolweezen, en zommigen met 'er daad, ten dien loflijken oogmerke, hunne poogingen beſteeden, verdient, met hoogagting, vermeld te worden het bedrijf der zulken onzer Vaderlanderen, welke, reeds in vroegere dagen, van dien zelfden geest bezield, een gedeelte hunner middelen tot zo heilzaame einden afzonderden. Onder de zulken verdient genoemd te worden zekere KORS VINCENT, in de wandeling KORS CENTEN genaamd. Hij was een inboorling van het Dorp *Leimuiden*, doch zijn leeftijd is ons niet gebleeken. Van zeer behoeftige Ouderen moet hij zijn voortgeſprooten. Dit blijkt hier uit, omdat hij, in zijne vroege Jeugd, ter Schoole beſteld zijnde, het hem telkens ontbrak aan den noodigen Turf, om zijn aandeel in het Schoolvuur te kunnen toebrengen. Hierom moest hij, in den kouden winter, telkens agter af zitten, en veel koude uitſtaan: om te zwijgen, dat zijne Medeſcholieren hem hier over menigmaalen ſmaadelijk behandelden. In volgenden leeftijd liep 't geluk hem mede, en wierdt hij een zeer vermogend man. Thans gedagt hij aan zijn wedervaaren in zijne Jeugd. Om behoeftige kinderen voor ſoortgelijke ontmoetinge te behoeden, beſprak hij, bij Uiterſten Wille, aan 't School van *Leimuiden*, als mede aan die

die van *Rijnaaterwoude* en *Leiderdorp*, eene zekere somme gelds, met beding, dat voor de opkomſten zo veel Turf moest gekogt worden, als jaarlijks tot rijklijken Schoolbrand noodig was. Gedaurende eenen reeks van jaaren wierdt 's Mans laatſte Liefdewil gehoorzaamd.

KORTENHOEF, met *Riethoven*, eene Ambagtsheerlijkheid, in het Nederkwartier van 't Sticht van *Utrecht*, te zamen beſlaande eene uitgebreidheid van iets minder dan zevenhonderd Morgens gronds. Ten Oosten grenst zij aan *Gooiland*, ten Zuiden aan *Loosdrecht*; de Vegt ſtroomt langs dezelve in 't Westen, bij het Dorp *Vreeland*; een groot gedeelte van 't *Horſter-Meir* is de Noordlijke grensſcheiding. De Heer VAN ZUIDWYK, 't eenigen tijde, e'genaar geworden zijnde van de Heerlijkheid, verkogt Jonkvrouwe CATHARINA HEERMAN VAN ZUIDWYK dezelve, in den Jaare 1717, aan 't *St. Pieters* Gasthuis te *Amſterdam*; doch ſchonk met een aan hetzelve den bedongen prijs. Thans behoort zij aan den Heere Mr. ABRAHAM CALKOEN, Oud-Hoofdofficier der Stad *Amſterdam*. Een half uur van *'s Graavelande* legt het Dorp *Kortehoef*, niet onvermaaklijk, in eene lange ſtreek, langs den Rijweg. In de nabuurſchap ontmoet men eene menigte diepe Veenplaſen. In den aanvang der Zestiende, of het einde der Vijftiende Eeuwe, wierdt hier gebooren de geleerde DIRK KORTENHOEVE. Hij bragt de *Spreekwoorden van* ERASMUS onder zekere hoofddeelen, en liet ze te *Keulen* drukken, in den Jaare 1533.

KORTGENE, van ouds eene kleine Stad, aan den Zuidkant van het Zeeuwſche Eiland *Noordbeveland*, aan het water Zuidvliet. De ſtigter daar van was Jonkheer PHILIPS VAN BORSELEN, Rentmeester Generaal van Zeeland Bewester- en Beooster Schelde. Van de aarde, welke hij hadt doen delven en graaven, ſteenen hebbende doen maaken, maakte hij zo veel ſpoeds met de nieuwe Vesting, dat dezelve binnen het tijdverloop van het Jaar 1413, begonnen, getimmerd en voltooid was. Brand, bij een Bakker ontſtaan, leide het Stedeken, een jaar naa de volbouwing, in de aſche. Spoedig ſloeg men, met hulpe van Heere PHILIPS, de hand aan den herbouw, doch met verbod

om daar binnen eenige Bakovens te mogen ſtellen. Veele jaaren daar naa wierdt de Plaats, door eene zwaare Overſtrooming, geheel onder water gezet. Zedert heeft men de ondergeloopene Stad en omliggende Landen herbouwd en bedijkt, en bij den overgebleevenen ouden Toren, die van een zwaaren Klok voorzien is, eene fraaie en ruime Kerk gebouwd. Stad en Heerlijkheid, te zamen in den omvang beſtaande tweeduizend Gemeten, wierden, bij gifte van Prinſe WILLEM DEN III, in den Jaare 1670, de eigendom van den Heere WILLEM VAN NASSAU, *Heere van Odijk*. De vermaarde JAN REIGERSBERG, Schrijver van de Oude Zeeuwſche Kronijk, was een inboorling van dit Dorp.

Zie BOXHORN en SMALLEGANGE.

KOSTER. (LAURENS JANSZOON) Heeft immer eenig ſterve'ling zich verdienſtelijk gemaakt bij de naakoomelingſchap, 't is gewisſelijk deeze Haarlemſche Burger; tot lof van welken niets meer behoeft gezegd te worden, dan dat hij de uitvinder was der loflijke Boekdrukkunst. Hij wierdt gebooren in 't laatst der Veertiende, of 't begin der Vijftiende Eeuwe. Het zo genaamde geval, of een niets bepaalds bedoelend bedrijf, leide den eerſten grond tot de uitvindinge. Dikmaals verlustigde hij zich met eene wandeling in 't Haarlemmer Hout. Om den tijd niet geheel nutteloos te ſpillen, kreeg hij, op zekeren dag, den inval, om op den ſchors van eenen Beukenboom letters te ſnijden, in een verkeerden ſtand; naaderhand herhaalde hij dit op kleine houtjes, vervolgens drukte hij de letters over op zijne hand, of op eenige andere ſtoffe. Om zijnen kinderen of kleinkinderen tot ſpeeltuig te dienen, of hun, door dit middel, ſpoedig en gemaklijk de eerſte beginzels van 't leezen te leeren, was de eerſte bedoeling dier tijdkortinge.

Met een vindingrijk vernuft begaafd, gaf KOSTER wel haast aan deeze eenvoudige uitvindinge eene grooter uitgebreidheid. Een geheel Boek, dagt hij, zou men dus in hout kunnen ſnijden, door het overdrukken der met Inkt beſtreekene Plaa-

Plaaten op papier de langwijlige Schrijfkunst te hulpe koomen, en de afgifte van nuttige Boeken met een verbaazenden ſpoed bevorderen. Straks tijde hij hier aan te werk. Eerst ſneedt hij volle woorden, daar naa regels, en voorts geheele volzinnen, op houten plankjes; thans maakte hij de letters zwart met Inkt, een drukte ze over op papier. Zeer gebrekkig, intuſſchen, ging dit overdrukken. De gewoone ſchrijfinkt, van welke hij zich bediende, vloeide op 't papier, en drukte de letters met geene genoegzaame ſcherpte over. Dit bragt hem eerlang op het vervaardigen van taaier en minder vloeibaare Inkt, bijkans van de zelfde ſoort, als nog heden wordt gebruikt.

De wijze, op welke KOSTER de Boeken drukte, welke van hem voorhanden zijn, ging aldus toe. Nog niet gevallen zijnde op het zamenvoegen van losſe of enkele letteren, zo als thans geſchiedt, ſneedt hij eerst eene geheele Plaat, van grootte als hij verkoos dat het formaat zoude uitmaaken. Aan de eene zijde konde hij ſlegts hier mede op het papier drukken. Eene andere Plaat vervaardigd hebbende, drukte hij dezelve over op een ander blad, om vervolgens dit tegen het voorgaande, met den witten kant, te plakken.

Op het Stadhuis te *Haarlem* bewaart men nog heden de eerſte Boekdrukken, welke aldus vervaardigd zijn. Een van die is een Boekdeel in Folio. Het behelst drie Verhandelingen; voor ieder van dezelve vindt men een hedendaagſchen Titel, nevens het gegiste Jaartal van den druk. De eerſte Verhandeling, welke men, volgens 't opſchrift, meent omtrent het Jaar 1428 gedrukt te zijn, behelst acht Tafelen, met houten Afbeeldingen, verbeeldende de zeven Doodzonden. Onder dezelve ſtaat eene Uitlegging in 't Latijn. De letters zijn van een Gothiſch fatſoen, de Inkt zeer bleek en de Figuuren van eene wonderlijke gedaante.

Volgens den tijtel is 't Jaar 1430 de tijd der vervaardiginge van de tweede Verhandelinge; zij beſtaat uit negen tafelen, behelzende Plaaten of Afbeeldingen, van welke de onderwerpen uit het Hooglied ontleend zijn.

De derde Verhandeling voert tot tijtel *Speculum humanæ Salvationis* „ Spiegel van 's menſchen behoudenisſe," met Gothiſche Karakters, vol verkortingen. Boven ieder plaat of bladzijde ſtaan

ſtaan twee Prenten, die 'er bijkans de helft van beſlaan. Zie hier een en andere proeve daar van, ten blijke van den ſmaak dier tijden. De eerſte Prent verbeeldt een perſoon, omringd van Duivels, bezig met hem te werpen in een brandenden afgrond; onder aan leest men: *Caſus Luciferi* „ de Val van „ Lucifer." Eene andere Prent vertoont God den Vader, Moeder EVA uit ADAMS Ribbe formeerende, met dit onderſchrift: *Deus creavit hominem ad imaginem et ſimilitudinem ſuam:* „ God heeft den mensch geſchapen naar zijn beeld en „ gelijkenis." Nog vindt men ten boven gemelden Stadhuize het zelfde Boek als het voorgaande, *Spiegel onzer behoudenisſe*, in 't Nederduitsch; het eerſte, naar men wil, door KOSTER aan beide zijden van 't papier gedrukt. Behalven de boven gemelde, zouden, door de zelfde hand, nog verſcheiden Boeken vervaardigd zijn, doch, zedert, door de binnenlandſche Oorlogen, en vooral in 't beleg en de verovering van *Haarlem*, verlooren geraakt.

't Is buiten mijn plan, hier partij te kiezen in den beſaamden twist, of *Haarlem* dan *Mentz* in Duitschland de eere der uitvindinge van de Drukkunst zich kan toeëigenen. Mijns oordeels is het dus met de zaak gelegen. KOSTER was de eerſte uitvinder van het drukken met geheel vol geſneedene Plaaten. Hij hadt eenen knegt, JAN FAUST genaamd, een Duitſcher. Deeze hem de kunst hebbende afgezien, zo verre hij dezelve gebragt hadt, vlugtte, met het Drukgereedſchap, heimelijk na *Mentz*. De langwijligheid van KOSTERS manier hadt hij begreepen. De kunst tot meerdere volkomenheid willende brengen, zal hij bedagt hebben, om met losſe en beweegbaare letteren te drukken. De gepleegde diefſtal wordt bevestigd door HADRIANUS JUNIUS, verhaalende, hoe hij, nog jong zijnde, van geloofwaardige lieden, een van welke een makker van JAN FAUST geweest was, hadt gehoord, hoe deeze, met alle de gereedſchappen, welke hij konde bij een pakken, van *Haarlem*, over *Amſterdam*, na *Keulen*, en voorts na *Mentz*, heimelijk was doorgegaan. Volgens deeze onderſtelling behoort aan *Haarlem* de eere van de eerſte uitvindinge der Drukkunst, en aan *Mentz*, dezelve tot meerdere volkomenheid gebragt te hebben. De twee gemelde Steden ſtaan

dus,

dus, ten aanzien van de Drukkunst, tot elkander in de zelfde evenredigheid, als eertijds CHRISTOFFEL COLUMBUS en AMERICUS VESPUTIUS met opzigt tot de ontdekking der Nieuwe Waereld.

KOSTER was een Man van aanzien in zijne geboorteſtad; hij bekleedde aldaar de Burgemeesterlijke waardigheid. Nog heden vertoont men aldaar het huis, weleer door hem bewoond, aan de Groote Markt, tegenover het Stadhuis. Ter bewaaringe van de gedagtenisſe van een zo nutten Burger en Regent, heeft men, behalven de Beeltenis van KOSTER in den Gevel, boven den ingang deeze woorden doen ſtellen: *Memoriæ ſacrum. Typographia, ars artium conſervatrix, nunc primum inventa circa annum* 1440; „ Ter eeuwige gedagtenisſe. De Druk-„ kunst, eene kunst de bewaarderesſe der kunſten, nu eerst „ uitgevonden omtrent het Jaar 1440."

Al vroeg hadt *Rotterdam*, ter eere van zijnen ERASMUS, een pragtig Standbeeld opgericht. Met even veel, zo geen grooter regt, mogt zulks verwagt worden van de Regeering van *Haarlem*, met opzigt tot haaren KOSTER. Nimmer, egter, is zulks gebeurd. Bijkans driehonderd jaaren, zints 's Mans vernuftige uitvinding, begreep dit verzuim het Geneeskundig Genootſchap der kunstminnende Stad. In den Artzenijtuin deedt het, in den Jaare 1723, een fraai Standbeeld oprichten. Behalven andere Bijſchriften, aan de Oost-, West- en Noordzijde, leest men, aan den Zuidkant, deeze woorden:

Æ. M. S.
LAURENTIO. COSTERO.
Harlemenſi.
VIRO CONSULARI.
TYPOGRAPHIÆ.
INVENTORI. VERO.
MONUMENTUM. HOC.
ERIGI. CURAVIT.
COLLEGIUM. MEDICUM.
ANNO CIↃ IↃ CCXXIII.

Dat

Dat is:

Ter eeuwige gedagtenisse. Aan Laurens Koster, Haarlemmer, man van Burgemeesterlijke waardigheid, den eigenlijken uitvinder der Boekdrukkunst, heeft het Geneeskundig Genootschap dit Gedenkteken doen oprichten. In 't Jaar 1723.

Zie AMPSING, *Beschr. van Haarlem.*

KOUDEKERK, eene Heerlijkheid, in Zeeland, op het Eiland *Walcheren*, overtreffende, in uitgebreidheid, alle de overigen van dat Gewest. Het strekt zich uit, van de Westlijke Buitenlingels der Stad *Middelburg*, tot aan *Oud-Vlissingen* en het Zeestrand. Zo wel de Heerlijkheid, als het Dorp daar in gelegen, even eens geheeten, zouden, volgens de gissing der Oudheidkundigen, den naam ontleend hebben van de *Cauchi*; en deeze in de Landstreeke eene volkplanting opgericht, en in het Dorp hun hoofdverblijf gehouden hebben.

Zie VAN DER HOUVE, *Handv. Kron.*

KOUDEKERK, ook wel *Koukerk*, een Dorp, insgelijks in Zeeland, op het Eiland *Schouwen*. In overoude tijden was het van veel aanziens, hadt eene groote Parochie, en genoot het voorregt van eene Jaarmarkt, die veel toeloops hadt. De Kerk van het Dorp wierdt gestigt door de Ouders van Heere JOHAN, *Prinse van Steenhuizen*, en door dezelve begiftigd *ter eere van God Almagtig; van de glorierijke Maagd en Moeder des Heeren, Maria; van alle Heiligen, en van St. Martinus, den Patroon deezer Plaatze.* Door Inbraaken en Overstroomingen, is het grondgebied der Parochie dermaate afgespoeld, en het Dorp zodanig verloopen, dat 'er heden niet meer van overig is dan de bloote Kerktoren, zonder spits. 't Is alleen omdat dezelve den Zeevarenden tot eene Baak verstrekt, dat hij nog zorgvuldig onderhouden wordt. Volgens zommigen zou de

de naamsoorſprong de zelfde zijn, als die van *Koudekerk* op *Walcheren*.

Zie *Oudh. en Geſtigt. van Zeeland*; en
M. V. D. HOUVE.

KOUDEKERK, eene Heerlijkheid en Dorp, in Holland, aan den rechter Oever van den Rhijn, tusſchen *Leiden* en het Dorp *Alfen*. Zo wel als de twee voorgemelden in Zeeland, zou ook deeze, meent men, eene Volkplanting der aloude *Kauchen* geweest zijn. De Kerk van dit Dorp, zijnde voormaals eene Parochiekerk geweest, was, in de Roomſche tijden, aan *St. Nikolaas* gewijd. Van meer aanziens, dan tegenwoordig, zal toen het Dorp geweest zijn. Het Slot of Heerenhuis *Poelgeest* legt in deeze Heerlijkheid.

Zie BOXHORN, *Oudh. en Geſtigt. van Rhijnland.*

KOUDUM, een groot en fraai Dorp, in Friesland, in de Grietenij Hemelummer-Oldevaart, onder het Kwartier *Westergo*. Zeer vermaaklijk legt dit Dorp op een rijzenden grond, hebbende in de nabijheid, vooral aan den Noordkant, zeer vrugtbaare Bouwlanden. Van hier, dat de Kerktoren, uit zich zelven een der hoogſten van het gantſche Gewest, op een aanmerkelijken affland in de Zuiderzee kan gezien worden. In eene der aloude Staten, *Galama* en *Ypema*, houdt de Grietman zijn verblijf. Van het nabuurig *Galama-Dam*, is op het Art. GALAMA geſproken.

Zie WINSEMIUS, *en uit medegedeelde berigten.*

KOULSTER, een oud Slot in Kennemerland, digt bij de Kerk van het Dorp *Heiloo*. Het is het Stamhuis van een aloud Hollandsch Geſlagt, 't welk daar van den naam voerde, doch al voor

voor lang is uitgeſtorven. In den Jaare 1517 leiden de Gelderſchen het Huis in koolen, naa alvorens *Medenblik* en *Alkmaar* te hebben overvallen. De Heer THEOPHILUS KATS deedt het, in den Jaare 1643, in de tegenwoordige gedaante optimmeren. Het gebouw, hoewel niet groot, pronkt van boven met een vierkantig Torentje, en legt rondom in eenen Vijver.

KRAAIENEST, een Buurt onder het uitgeſtrekte Regtsgebied van het Dorp *Heemſtede*, bij *Haarlem*. Naar men wil zou deeze Buurt zijnen naam ontleend hebben van eene daar bij gelegene aanzienlijke Buitenplaats of Hofſtede, *'t Huis te Kraaienest* genaamd, bij verbastering, meent men, in de plaats van *Kraaienhorst*, dus geheeten naar een aanzienlijk oudadelijk geſlagt van dien naam.

KRAAIESTEIN, eene aloude Adelijke Ridder-Hofſtad, digt bij het Dorp *Tricht*, in het Graafſchap *Buuren*. Tot hetzelve behooren ruim veertig Morgens Land. Aan het Huis, welk rondom in zijne Graften legt, behooren nog eenige Voorregten. De Eigenaar daar van heeft een Geſtoelte in de Kerk van *Tricht*, en eene Begraafplaats in het Koor daar van.

KRAAILOO, eene Hofſtede, in Gooiland, niet verre van *Oud-Buſum*. Met haare Heuvelen, Dalen, Akkers en Boſſchaadjen, was, eertijds, deeze eene enkele Buitenplaats, doch zedert in twee onderſcheidene Lusthuizen verdeeld, die afzonderlijk bewoond worden.

KRABBENDYKE, eene Heerlijkheid en Dorp, in de verdeeling, *Oostwatering* genaamd, op het Zeeuwſche Eiland *Zuidbeveland*. In het Noordelijk gedeelte daar van leggen twee kleine Polders, in hunne eigen Dijken beſlooten. De eene, *Monniken-Polder* geheeten, ontleent dien naam van een Monniken-Klooster, aldaar gelegen, aan welk het in eigendom behoorde. De naam der andere is *Maags-Polder*. In 't geheel beſlaat de Heerlijkheid ruim elfhonderdvijfentwintig Gemeten Lands. Genoegzaam in 't midden daar van legt het Dorp van dien naam, in de lengte gebouwd. Het levert niets

merk-

merkwaardigs op. De Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend, is een klein vierkantig gebouw.

KRALINGEN, een Ambagt en Dorp in Schieland, paalende, ten Westen, aan het Regtsgebied van *Rotterdam*, ſtaat op de Verpondingslijsten aangetekend voor vijftienhonderdveertig Morgens en ruim vijfhonderd Roeden. Volgens de optelling, in den Jaare 1732 gedaan, zou het Dorp bevatten, behalven twaalf Molens, driehonderdnegenentachtig Huizen. Veele van deeze, hoewel het Dorp gerekend wordt een uur gaans van *Rotterdam* te leggen, ſtaan onder den rook dier Stad. Men heeft 'er verſcheiden Lijnbaanen. Het Regthuis, welk tevens tot eenen Herberg dient, is een ruim gebouw, nu vijftig jaaren geleeden bijkans geheel vernieuwd. De Kerk pronkt met een goed aantal geſchilderde Glazen. Een van dezelve is inzonderheid merkwaardig. Bij Uiterſten Wille wierdt het aan de Kerk geſchonken door zekeren Bakkersknegt, DIRK MARKUSZ DE RUITER genaamd. Arm uit *Westfalen*, zijn Vaderland, gekoomen, hadt hij, door naarſtigheid en zuinigheid, zo veel gelds verzameld, dat hij, vóór zijn overlijden, eene ſchikking hadt gemaakt, volgens welke een goed gedeelte zijner nalaatenſchap tot gebruik en ſieraad der Kralingenſche Kerke moest beſteed worden. In zijnen Uiterſten Wille betuigde hij zijn leedweezen, dat zijne middelen niet toereikten tot eene maaking voor een Orgel en het onderhoud van eenen Orgelist. —— Niet verre van het Dorp lag weleer het *Huis te Kralingen*, maaderhand het *Slot Honingen* genaamd, aan den Maasdijk, bij den afloop van 's Graavenweg na *Gouda*. Den naam *Honingen*, wil men, zou het ontleend hebben van den veelvuldigen *hoon* en ſchade, door verloop van tijd, hetzelve aangedaan. Door de Rotterdammers, in de Spaanſche Beroerten, zeer veel geleeden hebbende, wierdt het, in den Jaare 1672, uit vreeze voor de Franſchen, geheel geſlegt. Volgens de overgebleevene Aftekeningen en de berigten der Hiſtorieſchrijvers, moet het, weleer, een zeer ſterk Slot geweest zijn. In den Jaare 1573 diende het den Graave VAN DER MARK, *Heere van Lumei*, tot eene Gevangenisſe.

Zie VAN LEEUWEN, *Bat. Ill.*

KRAAIENBURG, eene Adelijke Hofſtede, in Delfland, onder het Dorp *Rijswijk*, tuſſchen den Hoornbrug en de Stad *Delft*, aan de Oostzijde van de Vliet. Met eene lange beplante Laan koomt het Huis aan den Straatweg uit. De Lustplaats verdient nog heden opmerking, als zijnde voormaals geweest de eigendom der Voorouderen van den geleerden Staatsman HUGO DE GROOT.

KRAMMEN. Om de zuiken der Verëénigde Provincien, welke aan de woede der Zee bloot leggen, tegen het afſpoelen door de aanklotzende Golven te beveiligen, heeft men verſcheiden middelen uitgedagt. In Zeeland, vooral aan den vermaarden *West-Kappelſchen Dijk*, op het Eiland *Walcheren*, die, zonder voorſtrand, het geweld der Noord-Zee heeft te draagen, bedient men zich, ten dien einde, van eene ſoort van *Matten*, van den kruin des Dijks tot aan den benedenſten voet. Deeze Matten worden gemaakt van Stroo. Men plaatst hetzelve opwaarts tegen den Dijk, en voegt het, telkens om de vier of vijf Duimen afſtands, met ander Stroo te zamen, of men draait het in malkander. Door middel van een Werktuig, uit twee Tanden zamengeſteld, een *Kram* genaamd, ſteekt men het dus in een gedraaide of gevlogten Stroo vier of vijf Duimen diep in den grond; het bekoomt hier door de gedaante van eenen Vloermat. Het maaken en leggen van dusdanige Matten noemt men *Krammen*. Een zeer zwaare arbeid is deeze; met alle zijne magt moet de Krammer op de Spade vallen met zijnen buik, welke, om anderzins onvermijdelijke kwetzing der tedere deelen te beletten, gedekt en gewapend is met een dikken yzeren plaat, in Leder gewerkt.

Zie BOXHORN, *Kron. van Zeeland.*

KRANENBURG, een aloud Geſtigt, nu niet meer in weezen, hoewel 't nog op de Kaarten wordt aangeweezen, was een der oudſte Hollandſche Riddermatige Stamhuizen, gelegen in Schieland, aan de Rotte. Omtrent het Jaar 1106 was daar van de ſtigter Heer HALEWYN, tweede Kastelein van *Leiden*. Een lan-

gen

gen reeks van jaaren was het de eigendom van deszelfs naazaten. VAN HALEWYN, derden Kastelein van *Leiden*, kwam het op zijnen Zoone, PHILIPS VAN WASSENAAR, met tweehonderd Morgens Land. Na verloop van tijd wierdt eigenaar van 't Slot BARTHOLOMEUS VAN WASSENAAR, Ridder, vermeld omtrent het Jaar 1268. Als hoofd van een nieuw geslagt, veranderde deeze zijnen naam in dien van KRANENBURG. Hij hadt tot huisvrouwe M. VAN BLEISWYK, en verwekte bij dezelve ENGELBERT, *Heer van Kranenburg*; die naaliet DIRK en WILLEM VAN KRANENBURG, beiden vermeld op den Jaare 1330.

WILLEM stigte een Huis en Hofstede te *Ethenduinen*, in Haag-Ambagt, 't welk hij insgelijks *Kranenburg* noemde, en van zijnen Neeve, den *Heere van Wassenaar*, ter leen ontving, nevens de Tienden van *Scheveningen* en *Sleebosch*, met het regt om een paar Zwaanen te houden in *Wijndaelermeir*. WILLEM zonder kinderen overlijdende, erfde zijn broeders Zoon, ENGELBERT, alle zijne goederen. Bij gebrek aan Mansoir kwamen deeze, door den tijd, aan 't geslagt van VAN DER HOUVE, en vervolgens aan dat van VAN DER MEER; waar van het overging in den Huize van DUIVENVOORDE, in den Jaare 1558.

Zie VAN LEEUWEN *Bat. Ill.*

KRIMPEN OP DE LEK, in onderscheiding van een ander *Krimpen* van dien naam, waar van wij straks zullen gewaagen, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, in dat gedeelte van Zuidholland, 't welk bekend is bij den naam van *Krimpenerwaard*. Ongelijk wordt de grootte der Heerlijkheid berekend. Op de Verpondingslijsten staat zij voor ruim vijfhonderdtwintig Morgens aangetekend. Bij de optelling van den Jaare 1732, was het getal der Huizen, in het tijdverloop eener Eeuwe, van tweeënzeventig tot honderddertig aangegroeid, en twee Molens; bij welke, zedert, nog een derde is gekoomen. Het Dorp is van eene hooge oudheid, en zal, waarschijnlijk, reeds omtrent het midden der Elfde Eeuwe bekend geweest zijn. Het legt zeer vermaaklijk aan de *Lek*, bij de zamenvloeijing deezer riviere met de *Maese*. De Kerk, hebbende een vierhoekigen

Toren van middelmaatige hoogte, ſtaat buiten den Dijk. Het is eene welvaarende Plaats, onder andere van wegen den Graanhandel, welke 'er omgaat. Voormaals plagt de Zalmvangst hier een goed beſtaan uit te leveren. Een deel der Ingezeetenen geneert zich met den Landbouw.

KRIMPEN op den YSSEL, in onderſcheiding van het bovengemelde, gelegen in 't Noordwesten der riviere van dien naam. Het Ambagt draagt, in de Lijsten van Verpondinge, voor vijfhonderdvijfennegentig Morgens Lands. Binnen deezen omvang ſtaan ongeveer honderd Huizen en twee Steenplaatzen. 'Er is geen Kerkdorp binnen hetzelve, maar ſlegts een Buurt; de Opgezeetenen daar van behooren, in het Kerkelijke, tot de Gemeente van *Ouderkerk op den Yſel*; zij begraaven ook op het Kerkhof diens Dorps hunne dooden. Behalven de Steenbakkerijen, geeft het maaken van Hoepels en Matten het voornaamſte beſtaan aan de inwooners.

KRIMPENERWAARD, eene Landſtreeke in Zuidholland, leggende eenigzins als ingeſlooten door de Lek, een gedeelte van de Maaze, den Yſel en de Vliet. In den Omſlag der gemeene Lasten wordt zij begroot op tienduizend vijfhonderd en zesentachtig Morgens Lands, meestal laag en broekagtig, op veele plaatzen niet ongeſchikt tot Hooi- en Weilanden, en elders bekwaam tot den Hennipteelt of het planten van Hoepelhout. Reeds omtrent het midden der Elfde Eeuwe, zo niet vroeger, heeft men den uitgebreiden Waterplas in droog land veranderd, door het leggen van eenen Dijk rondom denzelven en het loozen van het water. Het Beſtuur ſtaat aan eenen *Drijkgraave*, die door de Staaten van Holland en Westfriesland, en aan zeven Heemraaden, hier *Hoogdijkheemraaden* genaamd, welke oorſpronklijk door de Steden *Dordrecht*, *Schoonhoven* en *Gouda* verkoozen worden. De Dijkraad kiest den zevenden. Volgens de aloude inrigting duurt het bewind der laatstgenoemden ſlegts een jaar; doch gemeenlijk bekleeden ze voor eenigen tijd dien post. Zij moeten in den Waard voor drieduizend Guldens gegoed zijn. De *Sekretaris* ontvangt zijne aanſtelling van de drie ſtraks gemelde

Ste-

Steden, en de Penningmeester van tien Dorpen, binnen den Waard gelegen. Drie gewoonlijke Vergaderingen houdt jaarlijks dit Dijkkollegie; om de twee jaaren doet het Rekening, beurtelings, in ieder der Dorpen. Deeze zijn *Krimpen op de Lek*; *Krimpen op den Yſel*; *Ouderkerk op den Yſel*; *Berkoude*; *Stolwijk*; *Berg-Ambagt*; *Klein-Ammers*; *Lekkerkerk*; *Haastrecht* en *Gouderak*. Van wegen zijne gelegenheid, was de *Krimpenerwaard* dikmaals een prooi van zwaare overſtroomingen, ontſtaan uit het doorbreeken der Rivierdijken.

KROESINK. Deezen naam voerde weleer een aanzienlijk Hollandsch Geſlagt, 't welk, egter, voor bijkans tweehonderd jaaren is uitgeſtorven. De eerſte, welken men, in 's Lands geſchiedenisſen, vindt vermeld, was

HENRIK KROESINK. Hij leefde in den Jaare 1400, hadt in huwelijk *N. N. Uittenhage*, en liet na

FLORIS KROESINK, gehuwd aan *Geerburg van Teillingen*, welke hem Vader maakte van twee Zoonen:

Mr. JAKOB KROESINK, die volgt;

Floris Kroeſink; hij was Rentmeester Generaal, eerst van Zuid-Holland, daar naa van het Noorderkwartier.

Mr. JAKOB KROESINK, gebooren in den Jaare 1424, naa den post van Rekenmeester in 's Hage te hebben waargenomen, bekleedde hij dien te Mechelen, zints de overbrenging van de Algemeene Rekenkamer derwaarts, in den Jaare 1474. Bij zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare 1493, liet hij naa, bij *Maria van der Does*, uit Zuidholland:

KORNELIS KROESINK, die volgt.

Arend Kroeſink, Kanunnik van den Dom te Utrecht.

Jakob Kroeſink, getrouwd met *Maria van Amerongen*; hij verwekte bij haar eenen Zoon, *Philips Kroeſink*, in den Jaare 1485 Klerk van de Rekenkamer in 's Hage.

Barbera Kroeſink, gehuwd aan *Lodewijk Quarré*, Ridder, te Mechelen, Theſaurier van de Orde van het Gulden Vlies, welken zij eenen Zoon baarde, *Maximiliaan Quarré*.

Urſula Kroeſink, die de huisvrouw wierdt van Henrik Swaaf, Ridder te Brusſel, doch zonder kinderen ſtierf, niet lang naa haar huwelijk.

KORNELIS KROESINK, boven genoemd, was Heer van Benthuizen, Ambagtsheer van Zoetermeer, en eerste Luitenant Houtvester van Holland. MAXIMILIAAN sloeg hem Ridder, te Dordrecht, in den Jaare 1486. Tweemaalen was hij getrouwd geweest: eerst met *Maria van Montfoort*, dogter van Paulus van Montfoort, te Leiden, Weduwe van Pieter van Swieten; vervolgens met *Hillegond van Alkemade*, gezegd *van den Woude*, dogter van Jan van den Woude en van Elizabet Uittenhage. In den eersten Echt verwekte zij

JAKOB KROESINK, die volgt;

En in het tweede huwelijk,

Frans Kroesink, in den Jaare 1527, Baljuw van Poortvliet, ongehuwd overleeden.

Elizabeth Kroesink, in den Jaare 1547 gestorven, zonder kinderen gebaard te hebben in haar huwelijk met Roelof van Dalen.

JAKOB KROESINK, boven genoemd, Heer van Benthuizen en Zoetermeer, nam ter huisvrouwe *Sandrina van Cruningen*, Bastaart dogter van Heere Jan van Cruningen en Heenvliet, en wierdt, bij haar, Vader van

HENRIK KROESINK, die volgt, en van

Agnes Kroesink, die de echtgenoote wierdt van *Otto van Egmond*, in den Jaare 1555, door Koning PHILIPS, te Brussel, Ridder geslagen, vervolgens Registermeester van Holland, en gestorven in den Jaare 1585, verscheiden kinderen nalatende.

HENRIK KROESINK, in den Jaare 1570 Lid der Staatsvergaderinge van Holland, hadt in huwelijk *Anna Bourbonnois*, dogter van Philips Bourbonnois, van Mechelen, en van Jakoba van Teilingen. Hij was Vader van

JAKOB KROESINK, die volgt, en van

Sandrina Kroesink, Vrouwe van Benthuizen en Zoetermeer, zints het overlijden van straks gemelden haaren broeder, gehuwd aan Gerrit van Wijngaarden, welken zij éénen Zoon en drie Dogters baarde.

JAKOB KROESINK sterf ongehuwd, en met hem de Mannelijke linie van dit Geslagt.

Zie GOUDHOVEN, *Oud. Holl. Kronijk*; VAN LEEUWEN, *Bat. Ill.*

KROM-

KROMMENIE, eene Ambagtsheerlijkheid, te gader met het naburig *Krommenieedijk*, in het Baljuwſchap van Blois, naar gelange van het vermogen der Inwooneren van kleine uitgeſtrektheid, als beſtaande, volgens de Verpondingslijſten, niet meer dan vierhonderd negenenveertig Morgens en ruim tweehonderd Roeden Lands. De Heerlijkheid ontleent haaren naam van de Krommen-Ye, een vaarwater, 't welk bij ouds uit het Wijkermeir landwaarts liep, en langs 't welk Schepen, die buiten de Eilanden de Noordzee bevoeren, tot in 't hart van Noordholland konden koomen. Van hier, dat, volgens de aloude overleveringen, het Dorp *Krommenieedijk* voornaamelijk van den Haringvaart-plagt te beſtaan.

KROMMENIE, (*Het Dorp*) hoewel, door het verloop des Koophandels, minder bloeiende, dan voorheen, is nogthans eene welvaarende Plaats. Volgens de Lijſten, daar van voorhanden, is het, van tijd tot tijd, in getal van Huizen en Inwooneren merkelijk toegenomen. Nu bijkans tweehonderd jaaren geleeden wierdt *Krommenie* geſchat op honderdvierenzestig Huizen; in den Jaare 1739 was hun getal tot vijfhonderdendrie aangegroeid, wordende bewoond van zeshonderdenacht Huisgezinnen, uitmaakende vierentwintighonderd vierentwintig perſoonen. Van de onderſcheidene Gezinten ſtonden deeze in de volgende evenredigheid: Veertienhonderd *Gereformeerden*; driehonderdvijfennegentig *Doopsgezinden*; en zeshonderdnegenentwintig *Roomsch-Katholijken*.

Voorts is het Dorp meest in de lengte gebouwd, in eene rechte ſtreek van het Noorden na het Zuiden, beſtaande ongeveer zeshonderd Roeden gronds. Met het eene einde ſtoot het genoegzaam tegen *Aſſendelft*, met het ander tegen *Krommenieedijk*. Van de rechte ſtraat loopt, onder andere, een bebouwd Zijpad, na de Nauwernaſche Vaart; die den wil hebben na *Wormerveer* en den Zaankant, moeten aldaar worden overgezet. Zo zeer als elders, ontmoet men hier de Noordhollandſche zindelijkheid. De breede ſtraat, ter wederzijden van welke de Huizen gebouwd zijn, mag van geen Rijtuig, noch zelf van een paard onder den man bereeden worden. Een hevige brand, door 't hooibroeien ontſtaan,

leide hier, in den Jaare 1702, in twee uuren tijds, achtendertig Woonhuizen nevens nog andere gebouwen in koolen, en veroorzaakte eene ſchade van bijkans tweemaalhonderdduizend Guldens. De Vergaderplaats der Doopsgézinden wierdt insgelijks een prooi der vlammen. De Gereformeerde Kerk is een deftig gebouw, pronkende met een ſpitzen Toren. Voorts heeft men 'er een Raadhuis, Waag en Weeshuis. Zints den gemelden Brand, is de Vergaderplaats der Doopsgezinden met meer luister ten voorſchijn gekoomen, dan men gemeenlijk ten platten Lande aantreft. 'Er is ook een Weeshuis van die Gezinte; als mede eene Statie van Roomschgezinden, die van een Janſenistiſchen Priester wordt bediend.

KROMMENIEDYK is op verre na van niet zo veel aanziens, als het ſtraks gemelde Dorp. In 't oog loopende blijken draagt het, ginds en elders, van vervallenden toeſtand. Het legt insgelijks in de lengte, en grenst in 't Oosten digt aan *Krommenie*. De Kerk ſtaat ten Zuiden, eenigzins buiten het Dorp. Door de verwoestingen der Spanjaarden heeft dezelve veel geleeden, en althans het Koor geheel verlooren. Behalven eene Vergaderplaats der Doopsgezinden, vindt men 'er ook eene Roomschgezinde Statie.

De hoofdbron van het beſtaan der Ingezeetenen van beide Dorpen, vooral van *Krommenie*, is de Zeildoekreederij. Voor omtrent vijftig jaaren begrootte men het getal Rollen Zeildoek, ieder vijftig Ellen lang, die 'er jaarlijks gereed wierden, op ongeveer achtentwintigduizend. Zints den veelvuldigen invoer van Muskovisch, en het leggen van eene belasting in Engeland op allerlei uitlandsch Zeildoek, zal dit getal duizenden verminderd zijn. Voorts ſtaan de beide Dorpen, hoewel in het Kerkelijke van elkander onderſcheiden, onder éene Burgerlijke Regeering. Deeze beſtaat uit Schout, drie Schepens, te weeten twee van *Krommenie* en één van *Krommeniedijk*, en zes Vroedsmannen. Uit deeze worden jaarlijks de Schepenen verkoozen, in de plaats der afgaanden, die vervolgens Leden van de Vroedſchap worden.

KROO-

KROONENBURG, een van ouds bekend Slot of Kasteel, doch thans niet meer dan een Heerenhuis, bij het Dorp *Loenen*, aan de Vegt. De stigter van het aloude Huis, in den Jaare 1122, meent men, was Heer JAN VAN KROONENBURG. Na zijne gevangenneeming door verscheiden Edelen, wierdt Graaf FLORIS DE V, vóór zijne overvoering na 't Huis te Muiden, op dit Slot, eenigen tijd, in verzekering gehouden. GERARD VAN VELZEN, naa den gepleegden moord aan gemelden Graave, zogt hier eene schuilplaats. Toen wierdt het belegerd, veroverd en geslegt, doch eerlang herbouwd. Andermaal, in den Jaare 1374, onderging het Slot eene deerlijke verwoesting en uitplondering, door JAN VAN HOORN, Bisschop van *Utrecht*. In het noodlottig Jaar 1672, booden de Amsterdamsche Kapiteinen BOUWMAN en KORNELIS WITZEN, uit hetzelve, een wakkeren tegenstand aan de Franschen; die het eindelijk meester wierden, en, vóór hun vertrek van daar, den voornaamsten Toren lieten springen, en alzo het Slot van zijne voornaamste sterkte en sieraad beroofden. Zedert is het naar de laatere Bouwkunde vertimmerd, en verrykt, door zijne bekoorlijke legging in ruime plantaadjen, tot een zeer aangenaam verblijf. Voorts zijn aan dit Huis, als eene Vrije Heerlijkheid beschouwd, eenige Voorregten verknogt. De Heer daar van bezit het regt van Patroonschap der Kerke te *Loenen*, en is eigenaar van den Brug en het Tolhek in dat Dorp.

KROONENBURG, een ander oudadelijk gestigt van dien naam, ook wel het *Huis te Kastrikum* genaamd, als zijnde gelegen digt bij dit Dorp. Niet meer dan eenige overblijfzels zijn daar van nog in weezen; zij bestaan in een ronden puinheuvel en een laag Muurwerk van een ouden Toren. De verwoesting der menschen of des tijds heeft, al zints onheugelijke tijden, het aloud gestigt doen verdwijnen.

KROONESTEIN, een Adelijk gestigt, in Rhijnland, onder *Zoeterwoude*, digt bij *Lammen*. Het is een zeer deftig ouderwetsch gebouw, met verscheiden fraaie Gevels en een achtkantigen Toren. Een bijzonder Voorregt, door een der Graaven aan

hetzelve geſchonken, was voormaals aan dit Huis verknogt. Een Poorter van *Leiden*, hoewel dit Slot tot zijne vaste woonplaats verkiezende, behieldt nogthans, uit kragt der Gifte, zijn Poorterſchap binnen de gemelde Stad.

Zie *Handv. van Rhijnland.*

KRUININGEN, eene Heerlijkheid en Dorp, in Zeeland, op het Eiland *Zuidbeveland*, ſchietende, met haaren Zuidweſtkant, tegen de Weſter-Schelde, een gevaarlijken nabuur, die, bij ſtorm en onweder, door het aanſpoelend water, haar meenig ſtuk gronds afhandig heeft gemaakt. In den omſlag der Belastingen wordt de Heerlijkheid begroot op eenendertighonderd zevenenzeventig Gemeten en tweehonderdtweeëndertig Roeden Lands. Midden in de Heerlijkheid legt het Dorp *Kruiningen*, eene tamelijk groote en welbetimmerde Plaats. Behalven eene lange en breede, ontmoet men 'er eenige kleiner Straaten. De Kerk is een ruim en luchtig gebouw; 't Gewelf daar van rust op twee rijen Pilaaren. De hooge en ſpitze Toren ſtaat aan den Zuidkant. Van binnen pronkt de Kerk met eene Graftombe van blaauwen ſteen, merkelijk boven den grond verheven. Op het Legſtuk ziet men leevensgrootte uitgehouwen Jonkheer ARNOUD VAN KRUININGEN, *Heer van Voorhout*, in volle Wapenrusting. Nevens hem leggen zijne Wapens en Riddertekens; de voeten rusten tegen een leggenden Leeuw. Volgens een Opſchrift in den Muur, overleedt dezelve op den derden November des Jaars 1661. De Kruiningenſche Kerk was eene der eerſten, in Zeeland, naa de Hervorming, die van de Gereformeerden gebruikt wierdt. Meest alle de Opgezeetenen zo van het Dorp als der Heerlijkheid zijn van den Hervormden Godsdienst. Volgens aantekening vondt men 'er, in den Jaare 1750, ſlegts een enkelen Roomschgezinden Inboorling. Het Kruiningenſche Bier is zeer vermaard, en wordt veel verzonden. 's Woensdags naa *St. Jan* houdt men 'er eene Paerdemarkt, die zeer veel toeloop van menſchen heeft. De Heer DE HUYBERT, boven vermeld, was Heer deezer Heerlijkheid.

KRUIS-

KRUISVAARTEN. *Zeer vermaard*, in de Kerkelijke en Waereldlijke Geſchiedenisſen, zijn onder deezen naam, of dien van *Heilige Oorlogen*, de belachelijke, doch tevens hoogſtverderflijke togten, welke onnoemelijk veele Christenen, van hoogen en lagen rang, van den Koning tot den gemeenſten Burger, in vroegere dagen ondernomen hebben na het Land van Paleſtina. Om het deelgenootſchap in dezelve van veelen onzer Landzaaten, worden ze welvoegelijk hier vermeld. Reeds in 't einde der Tiende Eeuwe ſchijnt het eerſte Ontwerp van dezelve geſmeed te zijn. De *Mahomethaanen* hadden zich thans meester gemaakt van het Land, waar in de Godlijke Inſteller van den Christlijken Godsdienst geleefd, geleerd en geleeden hadt. Als onvoegzaam beſchouwden dit de Christenen, en zagen wijders met leede oogen aan, de mishandelingen, welke hunnen Geloofsgenooten, door de vijanden van hunnen Godsdienst, wierden aangedaan. Paus SILVESTER DE II was de eerſte, die alle Oppermagten van Europa uitnodigde, om den Christenen in Palestina te hulpe te koomen. Zijne ſtemme vondt geen gehoor, onder de wederzijdſche onlusten en verdeeldheden der Christenheid. GREGORIUS DE VII, de onverzaagdſte der Pausſen en der menſchen, hervatte het Ontwerp, en bragt, ter volvoeringe van hetzelve, vijftigduizend man te zamen. Doch, om zijne bijzondere geſchillen, hadt ook dit geenen voortgang.

Intuſſchen wierdt het Joodſche Land, met een, in den ſmaak dier tijden, godsdienſtig oogmerk, druk bezogt van zo genaamde Pellegrims, derwaarts gereisd, om het Graf des Zaligmaakers te bezoeken. Vol hadden deeze, bij hunne wederkomst, den mond van de veelvuldige mishandelingen, welke hunne Geloofsgenooten van de Ongeloovigen leeden. In ijver en luidroepende klagten ſtak onder alle deeze uit de befaamde PETRUS DE HEREMIET, of *Kluizenaar*. Op eene reize, in den Jaare 1093, door *Paleſtina* gedaan, was hij ooggetuige geweest van de verregaande kneevelaarijen en vervolgingen, welke de Christenen, die de heilige Plaatzen bezogten, van de overheerſchende *Saracenen* leeden. Bij zijne wederkomst in Europa, doorreisde hij Stad, Dorp en Land, overal den alarmklok van den Heiligen Oorlog tegen de Ongeloovigen lui-

luidende, en alle Christen Vorsten tot het opvatten van het tijdlijk zwaard tegen dezelven vermaanende. Om het werk te meer opgangs te doen maaken, liep hij rond met eenen Brief, aan alle Christgeloovigen gerigt, dien hij waande, in den Hemel te zijn geschreeven. Met het zelfde oogmerk vervoegde hij zich bij Paus URBANUS DEN II, als het hoofd der Kerke, en vermaande hem tot het ijverig opvatten en volvoeren van een werk, door de Voorzaaten goedgekeurd, doch gestaakt om onoverkoomelijke hinderpaalen. De Griekfche Keizer ALEXIS COMNENUS liet 'er zich insgelijks aan gelegen leggen; in eenen Brief, welken hij aan ROBERT *van Vlaanderen*, Zoone van ROBERT DEN VRIES schreef, vermaande hij denzelven, den Oosterfche Christenen met alle zijne magt te hulp te koomen, en het Graf des Heeren uit de handen der Ongelovigen te ontweldigen.

Paus URBANUS hadt midlerwijl eene Kerkvergadering bij een geroepen, en dezelve in eigen perfoon bijwoonende, door eene beweegelijke aanfpraak de bijgeloovige gemoederen tot die hoogte van Geestdrijverije opgewonden, dat 'er, binnen korten tijd, tot den optogt na het Oosten dienstvaardig, een ongeloofbaar talrijk Leger op de been kwam. Het beftondt, behalven de lieden van aanzien, welke zich bij de fchaare gevoegd hadden, uit Monniken, handwerkslieden, verloopen Handelaaren, Jongens, Meisjes, Slaaven, misdaadigen, Hoeren en meer dergelijken uit de heffe des Volks. Hun Optogt voerde den naam van Kruisvaart, en zij zelven dien van Kruisvaarders: deels omdat hun toeleg diende ter verlosfinge van het H. Kruis; deels ook, omdat elk Krijgsman met een rood, wit of groen Kruis op den rechter fchouder getekend was.

Mijn plan brengt mede, van de voornaamfte Grooten, uit andere Gewesten, te zwijgen, en hier alleen aan te tekenen, dat verfcheiden Edellieden, behalven de gemeenen, uit onze Landen, den veel gerugt maakenden Optogt mede hebben bijgewoond. Van de *Friefche* Edelen vindt men bij naame genoemd TJEPKE FORTEMAN, GALAMA en BOTNIA. Van de Zeeuwfche liet een der Edele VAN BORSSELENS zijnen naam op de Kruislijst aanfchrijven. DIRK VAN BREDERODE en JAN

VAN

Het Toerusten der Kruistogtenaaren aangekist door den Paus.

CXXX.

Neêrlaag der Kruistogtenaaren door de Hongaaren, geleid door een Prediker. Bladz. 34.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

VAN ARKEL worden vermeld onder de Hollandſche Kruisvaarders.

In de Lente des Jaars 1096 ſloeg de gedachte Legermagt op weg. Zij was verdeeld in vier groote benden; eene van dezelve, ſterk tachtig, volgens anderen, veertigduizend man, hadt aan 't hoofd den voorgemelden PIETER DE KLUIZENAAR. Eene andere, even talrijk, ſtondt onder GODFRIED VAN BOUILLON, Hertog van *Lotharingen*. Een jaar werks hadden ze, eer ze *Konſtantinopole* bereikten: hier trokken ze over den Hellespont, en vereenigden zich in Aſie. *Nicea*, in Bithijnie, was de eerſte Stad, welke voor de overmagt moest bukken. In 't beſtormen van dezelve ſneuvelde de boven genoemde Frieſche Edelman TJEPKE FORTEMAN. Twee jaaren later viel *Jeruſalem* in de magt der *Kruisvaarderen*. GODFRIED VAN BOUILLON wierdt aldaar, door de Christenen, met de Koninklijke waardigheid en magt vereerd. Thans namen de Kruisvaarders den hertogt aan na Europa, in ongelijk minder getal, dan ze daar uit vertrokken waren. De Heer VAN ARKEL, meent men, was in 't H. Land overleeden.

Bijkans honderd jaaren verliepen 'er, eer men aan de hervatting van ſoortgelijk eene onderneeminge dagt. SALADYN, Soudaan van Egipte, deedt thans, in 't Oosten, veel afbreuks aan de Christenen; zelf was hun de Heilige Stad *Jeruzalem* ontweldigd. Op aandrang van Pauſe KLEMENS DEN III vatteden veele Christen Vorſten in Europa het Kruis op. FLORIS DE III, Graaf van Holland, en OTTO DE II, Graaf van Gelder, namen deel aan den togt, die in den Jaare 1189 ondernomen wierdt. Min gelukkig, dan voor honderd jaaren, ſlaagde thans dezelve. Graaf FLORIS overleedt te *Antiochie*. In het ouwaatig gebruik van ſpijze en drank, waar aan men lang hadt gebrek geleeden, vonden zeer veelen hunnen dood. 's Graaven Zoon en opvolger, WILLEM, die den Vader hadt verzeld, vertoefde, na diens overlijden, nog eenigen tijd in 't Oosten, na een beleg van twee jaaren, de Stad *Akre* in Paleſtina winnende. Naar gelange des uitgetrokkenen Volks tot een klein hoopje gedund, keerde het overſchot na huis.

Van

Pinxterdag, om den Vogel te ſchieten. Hij is van hout, met bloemen verſierd, en op den top van eenen hoogen Staak, met een yzeren plaat, onder den Borst of Buik, vastgemaakt. Die hem afſchiet, ontvangt twee Dukatons uit de kas der Schutterije, is een rond jaar Koning en vrij van alle kosten der Broederſchap. Alleenlijk moet hij een Zilveren Plaat, met zijnen naam daar op, ter waarde van ten minſte vijftig ſtuivers, ten geſchenke voor den Heilige, vasthegten aan een keten, hangende om diens hals. Die drie jaaren agter een den Vogel ſchiet, wordt *Keizer*, ontvangt alle de Zilveren Plaaten van den Heilige, en is zijn leeven lang vrij van het mede bekostigen van de Garst, van welke het Bier, ten behoeve der Schutterije, gebrouwen wordt. Naa het ſchieten, begeeven zich Mannen en Vrouwen in de herbergen, en ledigen 'er menig vat Bier, op kosten der Broederſchap gebrouwen.

In den Jaare 1559 verkreeg Prins WILLEM DE I, van Koning PHILIPS DEN II, het Land van *Kuik* in pandſchap, voor eene ſomme van zestigduizend Guldens. De algemeene Staaten vernietigden, in den Jaare 1611, dit Pandſchap, ten behoeve van Prinſe MAURITS, en veranderden hetzelve in een goed, onverſterflijk Erfleen: zedert is de Heerlijkheid altoos gebleeven in het Huis van *Naſſau*. Bij de verdeeling der nalaatenſchap van WILLEM DEN III kwam zij op Prinſe WILLEM DEN IV, en van deezen op den tegenwoordigen Stadhouder. Met dit alles is de opperſte magt altoos gebleeven bij de Algemeene Staaten; zij heffen aldaar de zelfde belastingen als in de overige Generaliteits Landen, genietende de Heer alleenlijk verſcheiden Voorregten, die, egter, zeer aanzienlijk zijn: als de vrije Jagt, het benoemen van alle hooge Amptenaars, zeker aandeel in de Tollen op de Maaze, de Tienden van het houtgewas, het verkiezen van Predikanten, en andere.

Niet meer dan één Stad legt in het Land van *Kuik*, te weeten *Graave*; deeze is op haar Artikel beſchreeven. Dorpen zijn 'er in goeden getale; 't voornaamſte van deeze, van den zelfden naam als het Land, is

KUIK, zeer vermaaklijk geleegen aan de Maaze, omtrent twee uuren gaans ten Oosten van de ſtraks genoemde Stad.

Stad. Behalven eenige anderen, die een weinig buiten ſtaan, telt men in het Dorp ruim vijftig Huizen; zommigen van deeze hebben geen onaanzienlijk voorkoomen. Van de drie Straaten, uit welke het Dorp beſtaat, zijn twee bevloerd; de längſte daar van is bezet met twee rijen Lindeboomen. De Gereformeerde Kerk, die haaren eigen Leeraar heeft, ſtaat op een uit ſteekenden hoek Lands, die aan den Maaskant bemuurd is. 't Is een groot gebouw, met een zwaaren dikken Toren. Talrijker dan elders hier te Lande is 'er de Hervormde Gemeente.

KUILENBURG, (*Het Graafſchap*) in zijnen omvang beſlaande ongeveer vierduizend Morgens Lands, grenst ten Noorden aan de rivier de Lek, ten Oosten aan het Graafſchap *Buuren*, ten Zuiden aan het Ampt van *Beest* en *Renoi*, ten Westen aan de Heerlijkheid van *Vianen*. Het beſtaat deels uit hoog, deels uit laag land. Het hooge land draagt Koren en boomgewas. Het ander, 't welk 's Winters meest onder water legt, in het voorjaar droog gemaalen zijnde, dient tot uitmuntend Hooiland. Bekend zijn de ſchoone Paerden, die in het Graafſchap worden aangefokt. Het levert insgelijks veel Fruit op. Van 't een en ander hebben de Opgezeetenen een goed beſtaan.

Vereenigd met het aloude Graafſchap *Teisterbant*, of op zich zelve, hadt het Land van *Kuilenburg*, zijne eigen Heeren of Graaven, reeds zints het midden der Negende Eeuwe, of daar omtrent. Van tijd tot tijd kwam het aan verſcheiden aanzienlijke Geſlagten. GERRIT VAN PALLAND wierdt 'er Heer van in den Jaare 1527. Ten behoeve van diens Zoone, FLORIS VAN PALLAND, verhief het Keizer KAREL DE V, in den Jaare 1555, tot een Graafſchap. 't Was deeze, ter wiens hulze, te *Brusſel*, de zamenverbondene Edelen veelvuldige zamenkomſten hielden, ter beraaminge van ontwerpen tot het afſchudden van het Spaanſche juk. Uit dit Geſlagt ging het Graafſchap over in dat van WALDEK. Eene der Vrouwelijke Erfgenaamen trouwde, in den Jaare 1680, met den Hertog van *Saxen-Hildburghuizen*, wien zij eenen Zoon baarde; van deezen kogten, in den Jaare 1720, de Staaten van 't Kwartier van *Nymeegen*, het Graafſchap en de Stad *Kuilenburg*, met alle derzelver Voorregten, en deeden 'er zich, in de perſoonen van zes Afgevaardigden, met veel

ſtaatelijkheids huldigen. In den Jaare 1748 droegen Hun Edel Mogenden het Graafſchap op aan Prinſe WILLEM DEN IV, na deszelfs verheffing tot de Erfſtadhouderlijke waardigheid over alle de Nederlandſche Provincien. Door Gemagtigden nam zijne Hoogheid bezit daar van, en ontving de hulde en eed der Wethouderſchap en Burgerije, na dat de Gemagtigden eerst gezworen hadden.

Behalven de drie Dorpen *Golberdingen*, *Everdingen* en *Zijderveld*, legt in dit Graafſchap

KUILENBURG. (*de Stad*) Zommigen leiden dien naam af van haare legginge in eenen laagen grond, en brengen, ter ſtaavinge van hun gevoelen, in 't midden, dat zij ook *Caſtrolacus*, zo veel als *Poelenburg*, zou geheeten hebben. Volgens anderen zou de rechte naam zijn *Zuilenburg*, omdat de Heeren daar van afkomſtig zouden weezen uit het Adelijk Huis van ZUILEN. Het is eene kleine doch nette Stad, ter ſlinker zijde van de Lek, tuſſchen *Vianen* en *Buuren*. Zij is verdeeld in drie Blokken, door bijzondere Muuren en Graften van elkander onderſcheiden. Men heeft 'er vier Poorten: de Slot- of Hofpoort, de Landpoort, de Golberpoort, en de Lekpoort. De Markt, op welke het Raadhuis ſtaat, is een aanzienlijk Plein. Niet verre van daar ſtaat de Groote, of *St. Barbara's Kerk*, een fraai gebouw, in den aanvang der Dertiende Eeuwe geſtigt, en pronkende met verſcheiden Graffteden der Heeren en Graaven van *Kuilenburg*. Veel ſchade deedt aan deeze Kerk een zwaare brand, in den Jaare 1654. Veel eerbieds betoonden zedert de Kuilenburgſche Roomschgezinden aan een geſlooten Geſtoelte of Bank, uit dien brand gered, vertoonende, aan 't eene einde, het beeld van St. BARBARA. Weinigen zijns gelijken hadt eertijds het Graaflijk Slot. Het ſtondt in eene diepe Graft, en was verſterkt met verſcheide ronde en vierkantige Torens. Door de Franſchen, in den Jaare 1672, merkelijk beſchadigd, en zedert, door ouderdom, vervallen zijnde, wierdt men, in den Jaare 1735, te raade, het Gebouw tot op het water af te breeken; den puin daar van gebruikte men ter verſterkinge van den Muiderdijk, langs de Zuiderzee. Een aanzienlijke ronde Toren,

de

de witte Toren genaamd, is 'er nog overgebleeven, benevens een gedeelte van het voorſte gebouw aan de eerſte Poort; de Raaden van 't Graafſchap houden daar in hunne Vergaderingen. 't Geen eertijds de Stalling was, dient nu tot eene Branderij. Van de drie Gezinten, Hervormden, Lutherſchen en Roomsch-gezinden, zijn de laatſten verre weg de talrijkſten; op een derde gedeelte der inwooneren worden zij begroot, en hebben 'er twee Statien. De Gereformeerden, hoewel ze door twee Predikanten bediend worden, maaken h·t kleinſte gedeelte uit. Op ruim drieduizend worden de inwooners gezamentlijk begroot. De Regeering beſtaat uit Drosſaard, die zijne wooning heeft in een geweezen Vrouwen-Klooster, en eenen Schout onder zich heeft; voorts uit twee Burgemeesteren en negen Schepenen.

KUILENBURG, (FLORIS VAN PALLAND, *Graaf van*) van wien wij op 't Art. van het *Graafſchap* KUILENBURG, in 't voorbijgaan, melding maakten, verdient eene plaats boven aan op de Lijst van de eerſte Grondleggers der Nederlandſche Vrijheid. Hij was de Zoon van GERRIT VAN PALLAND, en van eene Nicht des Graaven HOOGSTRATEN. Hij hieldt zijn gewoon verblijf, althans hadt hij een huis te *Bruſſel*, ſtaande op de Paerdemarkt. Omtrent twintig Edelen hielden hier, op den tweeden November des Jaars 1565, eene bijeenkomst. De vermaarde FRANCISCUS JUNIUS (zie 's Mans bijzonder Artikel) deedt voor hun eene Leerrede en Gebed. Daarna raadpleegden ze op het Plakaat raakende de Inquiſitie, en ontworpen vervolgens het vermaarde Verbond, het *Compromis* genaamd, 't welk daar naa aan de Landvoogdesſe wierdt overgeleverd. KUILENBURG was niet ſlegts een der eerſte ondertekenaaren, maar bevondt zich ook onder de Edelen, die, 's jaars daar aan, aan 't hoofd hebbende Heer HENRIK VAN BREDERODE, te *Bruſſel* ſtaatelijk binnen trokken, en het veel gerugts maakende geſchrift aan de Hertoginne overhandigden. Ten blijke van zijnen ijver niet alleen voor de Burgerlijke Vrijheid, maar ook voor die van 't Geweeten en de Hervormde Leere, bezorgde hij, dat zekere Leeraar, GERARDUS genaamd, in zijne Stad *Kuilenburg* de Onroomſchen, nu en dan, met eene Leerrede ſtigtte. Aan veele Hollanders, in hun Gewest geene gelegenheid hebbende om gezonder begtippen

te hooren prediken, bezorgde hij aldus dezelve om in zijn Graafſchap te kunnen geſtigt worden.

Eene andere zamenkomst der verbondene Edelen wierdt, in 't zelfde Jaar 1566, gehouden te *St. Truijen*, in 't Bisdom van *Luik*. Veel talrijker was dezelve dan de bovengemelde; zij beſtondt uit bijkans tweeduizend leden. De Graaf VAN KUILENBURG was een der voornaamſte hoofden. Op zeer hoogen prijs kwam hem deeze Vrijheidsliefde te ſtaan. Nevens verſcheiden andere Grooten, door den Hertog VAN ALVA, ingedaagd, om binnen driemaal veertien dagen zich te koomen verantwoorden van aangetijgde misdaaden, doch niet verſcheenen zijnde, wierdt over hem het vonnis geveld, inhoudende eeuwigduurende ballingſchap uit 's Konings Staaten, op ſtraffe des doods, ingevalle hij immer binnen dezelve wederkeerde; en daarenboven verbeurdverklaaring van alle zijne goederen, ten behoeve des Konings. Zijn huis te *Brusſel*, waarin het eerſte Ontwerp van het in Spanje zo zeer gehaate Vrijheidsverbond beraamd was, wierdt tot den grond toe geſlegt, en op de plaats, alwaar het geſtaan hadt, een ſteenen Gedenkzuil opgericht, met een Opſchrift, in vier taalen, vermeldende de reden en den tijd deezer vernielinge. Weinige jaaren, egter, ſtondt dit Gedenkteken. De Brusſelſche Burgerij haalde het om verre, toen de woede der tijden eenigzins bedaard was.

Naa het Banvonnis, over hem geveld, vertrok de Graaf VAN KUILENBURG na zijne Hollandſche Staaten. Men vindt 'er, die verhaalen, dat hij hier zo eenzaam en afgezonderd leefde, en met de zaaken, het algemeen belang betreffende, zich zo weinig, of liever in 't geheel niet bemoeide, dat zelfs zijn verblijf bij die van zijnen aanhang onbekend was. Doch het tegendeel daar van blijkt uit de Staatsbeſluiten van Holland; deeze leeren, dat hij niet ſlegts, onder de Edelen van het Gewest, ter Staatsvergaderinge beſchreeven, maar ook in verſcheiden gewigtige zaaken gebruikt wierdt. Wij zullen 'er eenige ſtaalen van aanvoeren. Naadat Prins WILLEM DE I, in den Jaare 1575, de Regeering over Holland hadt aanvaard, en men het beſlait tot het oprichten van eenen Landraad hadt genomen, verkoos zijne Doorluchtigheid den Graaf VAN KUI-

LEN-

LENBURG tot een der achttien Leden, welke dien Raad zouden uitmaaken. In 't zelfde jaar ſprak men van het afzweeren van den Spaanſchen Koning en het inroepen van vreemde hulpe. Dit laatſte was aan verſcheiden bedenklijkheden onderhevig en vorderde veel overleg. Hierom wierdt men te raade, eenige Staatsleden te magtigen, om met den Prinſe te raadpleegen over de wijze, waar op men vreemde hulp zou mogen zoeken, zonder eenige Mogendheid in den Lande in te laaten, of deeze Staaten te ſcheiden van zijne Koninklijke Majeſteit. Aan den Graave VAN KUILENBURG en 's Lands Advokaat PAULUS BUIS, nevens nog zes Heeren, wierdt deeze gewigtige post opgedraagen. Vreemd moet het, in gevolge van 's Mans voorgaande denk- en handelwijze, luiden, dat hij, zedert, in de maatregels tradt van den Engelſchen Graave VAN LEICESTER, die niets minder dan 's Lands vrijheid bedoelde. Dit, intuſſchen, ſchijnt men te moeten beſluiten uit het bedrijf des Engelsmans; die, in den Jaare 1586, eene Kamer van Geldmiddelen willende oprigten, en daar in, van de zijde des Raads van Staate, eenigen tegenſtand ontmoetende, den Graaf VAN KUILENBURG tot nieuw Lid des Raads invoerde, zonder alvoorens omvraag te doen bij de Leden, om aldus zijn ontwerp met te meer kragts door te dringen. Zedert LEICESTERS vertrek raakte de Graaf VAN KUILENBURG buiten bewind. Hij overleedt op den negenden September des Jaars 1598.

Zie voorts BOR.

KUILENBURG, (WILLEM VAN) een braaf Zeeman en dapper Kapitein, in dienst van den Stad. Van kind af de Zee beploegd hebbende, begaf hij, ter verdere aankweekinge van zijne kundigheden, zich op de Vloot, in den Jaare 1664, door 's Lands Staaten, onder den Vice-Admiraal DE RUITER, na de Kust van Afrika gezonden, en keerde daar mede, in 't volgende jaar, in het Vaderland te rug. Naa eenige mindere Scheepsposten bekleed te hebben, wierdt hem, door het Kollegie ter Admiraliteit te *Amſterdam*, het bevel over een Oorlogſchip opgedraagen. In den Zeeſlag van den Jaare 1673, voerde hij het bevel op 't Schip *Deventer*, gewapend met zeſtendertig ſtukken geſchut,

en bemand met ruim driehonderd koppen. KUILENBURG vogt onder het ſmaldeel van den Heere de RUITER, toen deeze tusſchen het Roode en Blaauwe Eskader der Engelſchen doorboorde. Veel leedt zijn Schip bij die gelegenheid. JAN GABERET, Kapitein op een groot Fransch Oorlogſchip, zich zijnen toeſtand willende ten nutte maaken, klampte hem aan boord, en deedt eenigen van zijn Volk overſpringen. Hand aan hand wierdt 'er thans gevogten. Intusſchen namen vierentwintig man van KUILENBURGS volk de vlugt, met de Sloep na een Advisjagt, en verſchoonden aldaar hun bedrijf met het voorgeeven, dat hun Schip aan het zinken was. KUILENBURG liet daarom niet af van zich te verdeedigen met de uiterſte kloekmoedigheid. De oudſte Luitenant van het Franſche Schip hadt zich reeds meester gemaakt van de Bak; om hem van daar te verjaagen, deedt KUILENBURG, met eenigen van de zijnen, een moedigen uitval uit het Agterſchip. Met eigen handen greep hij den Luitenant, ('t was een Ridder) bij zijn Ordeteken, maakte 'er zich meester van, en zou hem ontzield hebben, ware hij niet ontzet geworden door een anderen Franschman, die als vrijwillige op de Vloot diende. Naa het ſneuvelen van den tweeden Luitenant, en verſchelden Gemeenen, vier of vijf van welke door de eige hand des dapperen Kapiteins omkwamen, verlieten de Franſche het Schip. KUILENBURG hadt z stig dooden, en ook zo veele gekwetſten. Daarenboven was in zijn Schip, 't welk deerlijk was gehavend, door de Franſchen brand geſtigt, die, egter, ſpoedig geblusscht wierdt. Thans gaf onze Kapitein, van zijnen toeſtand, kennis aan den Admiraal; die hem voorts belaste, met zijn Schip op het Vlakke te zeilen, en aldaar zijne ſchade, op de beste wijze, te herſtellen. Zekerheidshalve gaf de Heer DE RUITER hem zijnen eigen Loots mede. 't Zij door onkunde, of uit agteloogheid, de Loots verzeilde het Schip, met zo veel gevaars den Vijand ontkoomen, tegen een Punt van de *Wielingen*, met dat gevolg dat het oogenbliklijk verbrijzelde. Van de honderdenzes gezonden, en vijfentzestig gekwetſten, die zich nog op het Schip bevonden, wierden 'er ſlegts tusſchen de veertig en vijftig geborgen; de overigen lieten 't leeven in de Golven; de dappere KUILENBURG bevondt

vondt zich onder deeze ongelukkigen. Bij zijne tijdgenooten liet hij den reuk na, niet alleen van dapperheid met beleid gepaard, maar ook van zedigheid en bezadigdheid in zijnen omgang.

Zie BRANDT, *Leven van de Ruiter*.

KUINDER (DE) of *Kuinre*, een groote Schans, of, zo gij wilt, een Steedtje, in het Noordlijkſte gedeelte van *Overyſſel*, onder het Dorstampt van *Vollenhove*. Het legt aan een Water, van dien zelfden naam, in 't welk *de Linde* valt. Gezamentlijk ontlasten zij zich in de Zuiderzee. Bekend zijn van ouds de Graaven van *de Kuinder*. Hunne magt, naar gelange van hunnen leeftijd, was niet onaanzienlijk; zij breidde zich uit tot de Eilanden *Schokland* en *Urk*, en eene ruime landſtreek, welke thans door het water van de Zuiderzee bedekt wordt. Zelf wil men, dat zij het regt gehad hadden, om gouden en zilveren Munten te doen ſlaan. Meer dan eens voerden ze Oorlog, zo tegen den Graaf van Holland, als tegen den Bisſchop van *Utrecht*. In den Jaare 1672 veroverden de Troepen des Bisſchops van *Munſter* den Schans, doch waren, 's jaars daar aan, genoodzaakt, dien aan den Friezen in te ruimen.

Zie VALKENIER, *Verward Europa*.

KWADYK, in dat gedeelte van Hollandsch Waterland, 't welk men *Zeevank* noemt, is een Ban, met een Dorp van dien naam, die omvangen wordt van die van Middelie, de Purmer, het grondgebied van *Purmerend* en een gedeelte van de Ban van *Oosthuizen*. Voor 't meerengedeelte is deeze Ban onderhoorig aan het Regtsgebied van *Edam*. De uitgebreidheid wordt bepaald, voor zo veel daar van Verponding wordt betaald, op zeshonderd zevenenzeventig Morgens Lands. Veel talrijker van inwooners dan heden was eertijds het Dorp. Van de honderdvierenvijftig huizen, welke men 'er voor het midden der voorledene Eeuwe telde, waren 'er, in den Jaare 1749, pas zeventig overgebleeven. Door een zwaaren brand en het veron-

gelukken op Zee van een goed aantal ter Zee vaarende Dorpelingen, zou, meent men, deeze vermindering ontstaan zijn. Niet onduidelijk is de voorgaande bloei af te leiden uit de grootte der Kerk, zijnde een Kruisgebouw, met een sierlijk zeskantig doorluchtig Koepeltorentje.

Kwaakers. Onder de oorzaaken van de opkomst en bloei der Veréénigde Nederlanden, moet, buiten tegenspraak, geteld worden het oeffenen van onbepaalde verdraagzaamheid, en vergunnen van vrijheid van openbaare Godsdienstoeffeninge, jegens alle Gezinten, die geene begrippen voeden of praktijken voorstaan, strijdig met de openbaare rust en veiligheid van den Burgerstaat. Indien op eenige, op de Gezinte der *Kwaakers* is deeze vereischte vooral toepasselijk. Vreedzaamer en stiller Ingezeetenen dan deeze, hadt zelden een Burgerstaat. Des het vreemd mag schijnen, dat de Staaten van *Friesland*, van ouds bekend om hunne wijsheid en vrijheidsliefde, 't eenigen dage eene Afkondiging gedaan hebben, zints lang, egter, in het vergeetboek geraakt, bij welke, nevens de *Socinianen* en *Dompelaars*, of *Rhijnsburgers*, den Kwaakers de vrije inwooning wierdt ontzeid. Hunnen naam ontleenen ze van het Engelsch woord *quake*, 't welk *schudden*, *zidderen* of *beeven* betekent. Volgens 't gemeen gevoelen zouden ze dus zijn genoemd geworden van de *schuddingen* en *beevingen*, van welke veelen hunner, onder het houden der Godsdienstoeffeninge, wierden bevangen, en welke zij aanmerken als werkingen van Gods Geest, overeenkoomende met 's Apostels les, gebiedende *hunne zaligheid te werken met vreezen en beeven.* Volgens een ander, en meer aanneemelijk gevoelen, zouden zij dien naam ontleend hebben van de vermaaningen van den stigter der Gezinte aan eenen Engelschen Vrederegter, die hem nevens anderen hadt gedagvaard, inhoudende, dat *hij moest beeven* (quake) *voor het Woord des Heeren.* Hoewel niet afkeerig van deeze benaaminge, in een goeden zin opgevat, gaven ze, nogthans, den voorrang aan die van *Belijders des Lichts*, of *Kinderen des Lichts. Vriend* is de naam, waar mede zij over en weder elkander aanspreeken. In Engeland nam deeze Gezinte haaren eersten oorsprong, omtrent het Jaar 1647. George Fox, een Schoenmaaker, man

van

van dweepzieken aart, was, in het drieëntwintigſte jaars zijns ouderdoms, daar van de eerſte Stigter. Uit Engeland verſpreidde zich dezelve in de Overzeeſche Volkplantingen. In Holland wierden de *Kwaakers* 't eerst bekend, begonnen althans eenigen naam te maaken, omtrent het Jaar 1655. De hoofdſtellingen hunner Leere komen hier op neder, „ Dat God aan alle Menſchen, „ niemand uitgezonderd, een inwendig Licht van kennisſe heeft „ gegeeven, magtig om hen ter behoudenisſe te brengen; dat „ elk verpligt is, volgens dit Licht te leeven, en dat men, „ zonder behulp van hetzelve, de H. Schriftuure niet kan verſtaan." Al wat plegtig is, vindt geene plaats in hunne openbaare Godsdienstoeffeninge; dus ook niet het bedienen van Doop en Avondmaal. Dikmaals beſpeurt men in hunne Vergaderingen een diep en langduurig ſtilzwijgen, 't welk nu en dan wordt afgebroken door een Leerrede of Vermaaning; allen, zo wel Vrouwen als Mannen, die zich, door de inwendige werking des Geests, daartoe opgewekt gevoelen, hebben vrijheid om een woord tot ſtigtinge in 't midden te brengen. Meestal zijn deeze Leerredenen niets meer, dan eene verzameling en op een ſtapeling van Schriftuurtexten, zonder eenige orde of verband, uit de Pſalmen of de Profeeten ontleend. Evenwel heeft men, nu en dan, in Engeland zien ten voorſchen koomen, Leerredenen, uit den mond des Spreekers opgeſchreeven, aan welke eene geregelde orde niet geheel ontbrak. Voormaals plagten de *Kwaakers* niemand met den naam van *mijn Heer* te begroeten, noch door het afneemen van den hoed, eerbewijs toe te brengen. Doch, gelijk in veele andere opzigten, is de aloude gezetheid merkelijk gelenigd. Trouwens deeze Gezinte is, althans hier te Lande, nabij de verdwijning. De Vergaderplaats te *Amſterdam*, in eene Burgerwooning op de Keizersgraft, wordt door weinigen bezogt. Die meestal het woord plagten te voeren, zijn overleeden, en hebben geene opvolgers nagelaaten. De vermaarde w. SEWEL behoorde tot deeze Gezinte.

Zie vooral w. SEWEL, *Geſchiedenis van 't Christen Volk, Quakers genaamd.*

KYFHOEK, een Dorp en Heerlijkheid, in den Zwijndrechtſchen Waard, in Zuidholland, in de Quohieren der Verpondingen aangeſlagen voor ruim driehonderdzevenenveertig Morgens Land. Het Dorp heeft eene Kerk, doch geenen eigen Leeraar; die van Heer-Jans-Dam neemt 'er den dienst waar.

Zie OUDENHOVENS *Zuidholland*.

KYFHOEK, (*Het Geſlagt van*) was reeds voor vierhonderd en meer jaaren, bekend in Zuidholland. Of het van 't ſtraks gemelde Dorp en Heerlijkheid den naam ontleend, of den zijnen daar aan gegeeven hebbe, zullen wij onbeſlist laaten. De eerſte, dien wij, bij naame, van dit Geſlagt, genoemd vinden was FLORIS VAN KYFHOEK, Ridder, geſprooten uit den huize der Baanderheeren VAN ARKEL. Zijne Ouders hadden de even genoemde Heerlijkheid bedijkt; FLORIS was de eerſte, welke den naam daar van agter den zijnen voegde. Bij eene Vrouw uit het Geldersch Geſlagt van VAN ROSSUM verwekte hij 1. ZEGER VAN KYFHOEK, van wien ſtraks nader; 2. *Laurens van Kijfhoek*, vermeld op het Jaar 1382; en eene Dogter, die de Echtgenoote wierdt van *Everhard*, Bastaart van Hertoge Willen van Beijeren, Graave van Holland, Ridder, Heere van *Hoogwoude*, en Stamvader diens Geſlagts.

ZEGER VAN KYFHOEK, wierdt, in den Jaare 1386, verlijd met Henrik-Iden-Ambagt, en ſchonk, in dat zelfde jaar, de Tienden van Raamsdonk aan zijne Huisvrouwe, *Elizabeth van Loon*, Gijsberts Dogter. Uit dit huwelijk wierden geboo-ren: 1. FLORIS VAN KYFHOEK, van wien in 't vervolg; *Henrik Ide van Kijfhoek*, vermeld op de Jaaren 1397 en 1400; GYSBRECHT VAN KYFHOEK, van wien insgelijks in 't vervolg; en *Elizabeth van Kijfhoek*.

FLORIS VAN KYFHOEK, Ridder, Heer van Kijfhoek en Henrik-Iden-Ambagt, bekleedde, in den Jaare 1404, in 's Bosch den post van Hoogſchout. In den Jaare 1430 kogt hij de Heerlijkheid van *Goudriaan*. De zijde der Hoekſchen toegedaan, ſtondt hij in de belangen van Vrouwe JAKOBA,

voor

voor welke hij, in den Jaare 1424, de Stad Schoonhoven belegerde, en het Kaſteel zes weeken lang belegerd hield. Naderhand wierdt hij Raad in den Hove van Holland, en Houtbewaarder of Houtveſter van het Haagſche Bosch. Hij ſtierf in den Jaare 1449, nalaatende, bij *Alida van der Werve*, eertijds een aanzienlijk geſlagt in den verdronken Zuid-hollandſchen Waard: I. FLORIS VAN KYFHOEK, die volgt; 2. *Joanna van Kijfhoek*, gehuwd, in den Jaare 1447, aan *Adam van Nispen*, Drosſaard van Breda en Steenbergen; 3. *Zeger van Kijfhoek*. FLORIS VAN KYFHOEK, ſtraks genoemd, zijnde Heer van Goudriaan, Ambagtsheer van half Kijfhoek en Henrik-Iden-Ambagt, nam ter Vrouwe N. N. *van der Lekke*, Dogter van Jan van der Lekke, Ridder, Heere van Yſſelmonde, en van Alida van Egmond. FLORIS ſtierf in den Jaare 1472, nalaatende een éénige Dogter van twee jaaren, *Alida van Kijfhoek*. Vier jaaren daar naa, in het zesde jaar haars ouderdoms, wierdt zij verloofd aan *Jan van Aſſendelf*, oudſten Zoon van Gerrit, Heere van Aſſendelf, Ridder, Kastelein van Schoonhoven. Reeds op haar veertiende jaar bleef *Alida van Kijfhoek* als Weduw zitten, zonder kind of kinderen. Zedert hertrouwde zij met wijlen haars Mans broeder, *Nikolaas van Aſſendelf*, Heer van Aſſendelf, Kralingen, Beſoijen, enz. Ridder. Deeze overleedt in den Jaare 1501, en zij zelve in den Jaare 1530. Een man van veel aanziens was de laatſte Echtgenoot, gelijk blijkt uit het Opſchrift van het Graf, in de Kapelle van Aſſendelf in de Groote Kerk in 's Hage, in 't welk zij beiden wierden bijgezet; het luidt aldus: *Hier leggen begraven de Edele en Wel geboren Heer en Vrouw*, Heer Nicolaas, *Heer van Aſſendelf, van Heemskerk, van Goudriaan, van Beſoijen, van Honingen, van de Landen van de Lek en van de Waal, Ridder, Raadt, Kamerling des Roomſchen Konings en van ons G. Heere den Aartshertog van Oostenrijk, Hertog van Burgundie.* Hij ſtierf *den* V *September* MDI, *en Vrouw* Alijd van Kijfhoek, *Vrouw van Aſſendelf, zijne Geſellinne*, ſtierf op *den* XIII *July* MDXXX. Zij lieten drie Zoonen naa; GERRIT, FLORIS en DIRK VAN ASSENDELF, alle welken insgelijks kinderen gehad hebben.

GYS-

GYSBERT VAN KYFHOEK, boven genoemd, toegenaamd VAN LOON, naar zijnen Moederlijken Grootvader, ontving van zijnen Oom *Laurens van Kijfhoek*, Schepen te Dordrecht, in den Jaare 1417, de helft in zeker Leengoed. Hij moet geſtorven zijn vóór het Jaar 1446, naardien in hetzelve als Weduwe vermeld wordt zijne Huisvrouw BAARTE, die bij hem Moeder was van AREND VAN LOON, voor de helft Ambagtsheer van Kijfhoek. Onbekend om welke reden, ſchijnt deeze den naam van KYFHOEK te hebben afgelegd. Althans wij ontmoeten dien niet verder in 's Lands Geſchiedenisſen. Eene der drie dogteren, door AREND VAN LOON verwekt, wierdt de Echtgenoote van *Willem Ruigrok van der Werve*; in het begin der voorgaande Eeuwe leefden nog te Utrecht afſtammelingen uit dit huwelijk.

Zie GOUDHOEVEN, *Oud Holl. Kronyk*;
VAN LEEUWEN, *Bat. Ill.*

KYKDUIN, eene bekende zeer hooge Duin, op den Noordlijken uithoek van Holland, ten Zuiden van het Dorp *Huisduinen*. Alle nachten, geduurende genoegzaam het gantſche jaar, brandt op dezelve een Vuur van Steenkoolen, om den Zeelieden tot eene Baak te dienen, ter aanwijzinge van het vermaarde Texelſche Zeegat.

REGIS-

REGISTER

DER

HOOFDZAAKEN.

LETTER H—K.

DEEL XXI.

Hollebeek (Joſias) 1.
——— (Petrus) ib.
Hollebeekius (Jacobus) ib.
Holſtein (Kornelis) 2.
Holtzappel (Petrus, Graaf v.) ib.
Holwert 4.
Holijſloot 5.
Homberg (Willem) 6.
Hommius (Feſtus) 10.
Honaart (Rochus van den) 18.
Hondekoeter (Melchior v.) 19.
Honderdland 20.
Hondius (Abraham) ib.
——— (Gerardus Puppius) 21.
——— (Jodocus) 22.
——— (Petrus) 23.
Hondsbosſche (Hoogheemraadſchap) ib.
Honert (Taco Hajo v. d.) 25.
——— (Joan v. d.) 28.
——— (T. H. v. d.) ib.
Honoré (Jan) 29.
Honsholredijk ib.
Honswijk (Ambagtsh.) 30.
— —— (Dorp) ib.
Hont 31.
Hoofman (Elizabet) ib.
Hooft (Geſlagt) 35.
——— (Korn. Pietersz.) 36.
——— (Pieter Korn.) 41.
Hooge (Kornelis) 42.
——— (Kaſteel van der) ib.
——— (Geſlagt van v. d.) zie Borſelen.
Hoogenhouck (van) Geſl. 45.
Hoogeſchool; zie Academie.
Hoogeveen, Heerlijkheid: 48.
Hoogeveen 49.
Hoogkarspel ib.
Hoogmade ib.
Hoogmogenden 50.
Hoogſtraaten (Dorp) 51.
——— —— (Graaf van) 52.
——— —— (David van) 54.
——— —— (——— —) 55.
Hoogvliet 56.
Hoogwoude (Dorp) 57.
——— —— (Heeren van) ib.
Hoorn 59.
——— (den) 65.
——— (Jan Jansz. van) 66.
——— (Jan van) ib.
Hoornaer 67.
Hoornbeek (Joannes) ib.
——— —— (Izaak van) 68.
Hoorne (Graaf van) 71.
Hoornſterzwaag 77.
Hoornhuizen ib.
Hop (Cornelis) 78.
— (———) 80.
— (Jacob) 82.

Hop-

Hopperus (Joachim) 86.
Horne (ter) 90.
Hornes (Joan de) ib.
——— (Maxim. de) ib.
Hornius (Georgius) 91.
Horst (Huis ter) ib.
Hortenſius (Lamb.) ib.
——— — (Mart.) 93.
Hottinga (Douwe van) 94.
——— (Hero van) ib.
——— (Johan van) 95.
Hotton (Petrus) 96.
Hotzeman (R. G.) ib.
Houbakker (J.) 97.
Hove (Anna v. d.) ib.
Hout 99.
Houten 100.
Houthorst (Gerard) ib.
Houtwijk 101.
Houtman (Korn.) ib.
Houve, (v. d.) Geſlagt 103.
Huber (Ulricus) 106.
Hubrecht Jacobsz. 107.
Huchtenbrouch (Alb. v.) ib.
Huchtenburg (Johan v.) 109.
Hudde (Joannes) ib.
Huigens (Chriſtiaan) 112.
——— (Konſtantijn) 115.
——— (Chriſtiaan) 116.
Huigen (Heer) Waard 117.
Huik (Houten) 118.
Huisduinen ib.
Huizen 119.
Huldtooneel ib.
Hulſt (Gerard) 120.
Hulk (Adam van der) ib.
Hulſius (Ant.) 121.
Hulst ib.
——— (Abr. van der) 122.
Hulſter-Ambagt 123.
Hulsvoorde ib.
Humalda ib.
Humfrey van Glochester 124.
Hunnebedden ib.
Hunnen-Schans 127.
Hunſingo ib.

Huijbert, (de) Geſlagt 128.
——— (Pieter de) 130.
——— (Ant. de) 133.
——— (Jan de) 134.
——— (David de) ib.
——— (Justus de) 135.
Huijdecoper; zie Maarſeveen.
Huijzum ib.
Hijlaard 136.
Hijum ib.
Hijpolitushoeff ib.

J.

Jaarsveld 137.
Jaarsma ib.
Jacob van den Einde 131.
Jakob van Kampen 140.
Jakob van Oudshoorn 141.
Jakoba van Beijeren ib.
Jakoba's Kannetjes 149.
Jakobs-Orde ib.
Jakobswoude 150.
Jan de I. ib.
Jan van Avennes 153.
Jan (Don) v. Oostenrijk; zie Oostenr. (Don Jan v.)
Jan van Arkel 156.
Jan van Beaumont 158.
Jan van Beijeren ib.
Jan van Diest 159.
Jan v. Egmond; z. Egmond.
Jan van Naaldwijk 160.
Jan van Nasſau 161.
Jan van Sijrik 162.
Jan van Vernenburg 163.
Jan Arentszoon 164.
Jan de Bakker 165.
Jan Bokelszoon 170.
Jan van Geelen 173.
Jan Harings 174.
Jan Klopper 175.
Jan Kornelisz. Femmes ib.
Jan Matthijszoon 177.
Jan van Ophooren ib.

Jan Reilofsz. van Hoorn 178.
Janſenisten 179.
Janſenius (Jakobus) 181.
——— (Kornelius) *ib.*
——— — (——— —) 182.
Jansſen (Anthonij) 183.
——— (Zacharias) 184.
Jauregui (Jan) *ib.*
Jeltinga 188.
Jisp *ib.*
Joachimi (Albert) *ib.*
Joan Maurits; zie Naſſau (Joan Maurits van)
Joannes Secundus 192.
Joannes Wilhelmius *ib.*
Jode (Petrus) 193.
Jong (Boudewijn de) *ib.*
Jonge (Anthonij de) 194.
Jongema, Geſlagt, 195.
——— Slot 196.
Jongeſtal (Allard Pierter) *ib.*
Joost Janszoon 198.
Joost van Lalaing; zie Lalaing (Joost van)
Jorwert *ib.*
Joulsma 199.
Jouwer (de) *ib.*
Juliaan van Kleerhagen; zie Kleerhagen. (Juliaan van)
Junius (Adrianus) 200.
——— (Franciscus) 204.
Juriaan Epeszoon 215.
Jurieu (Petrus) 216.
Justinus van Naſſau 217.
Juttaas 218.
Juwinga (Iwo, of Juwo) 219.
Juwkema (Epo van) 220.
Juijnbol (Klaas Klaasz.) *ib.*

I.

Idaarderadeel 221.
Ilpendam 222.
——— (Jakob van) *ib.*
Imbize (Jonkheer Jan v.) 223.
Imhof (G. W. Baron van) 226.
Ingen (Willem van) 229.
Inthiema (Fred. van) *ib.*
Irmenzuil 230.
Iſabella Klara Eugenia 231.
Isbrandi (Eke) 233.
Iſelt (Michiel van) 234.
Ita (Pieter Adr.) *ib.*

K.

Kaas en Broodſpel 235.
Kabeljaauwſ. en Hoekſchen 237.
Kadzand (Het Land van) 241.
Kalansoog 242.
Kalf (Het) 243.
Kalflagen, Dorp *ib.*
——— (Adelijk Huis) *ib.*
Kalverdijk *ib.*
Kamerijk *ib.*
Kammaker (Henrik) 244.
Kamp *ib.*
Kampen 245.
Kamper-Eiland 247.
Kamperveer 248.
Kampgevegten *ib.*
Kamphuizen (Dirk R.) 250.
Kampveer; zie Veere (ter)
Kant (Reinier) 254.
Kanter (Jr. Dirk) 256.
Kanunniken 258.
Kapel 262.
Kappelle op den Yſſel *ib.*
——— Zeeuwsch Dorp *ib.*
——— Heerlijkh. in Zeel. 263.
Kapelle; (Oost- en West-) zie Oostkapelle en Westkapelle.
Kapel (Blaauw-) *ib.*
Karel de Groote *ib.*
——— Vijfde 266.
——— Stoute 277.
——— van Egmond. 281.
Karon (Noël van) 290.
Kastelenij *ib.*
Katendrecht 291.

Katwoude 291.
Keizer (Nánning) 292.
Kempenland 294.
Kedichem *ib.*
Kenenburg 295.
Kennemerland *ib.*
Keppel 297.
Kesfel (Jan van) *ib.*
Keijzer (Hendrik de) 298.
Kies (Pieter Janszoon) 299.
Kievit (Joan) 300.
Kimswerf 303.
Kinnim 304.
Klaarkamp; zie Clarus Campus.
Klaarenbeek *ib.*
Klaas van Kijten 305.
Kleef (Huis te) *ib.*
Kleerhaage (Juliaan van) *ib.*
Kloet (Herm. Fred.) 307.
Kloetinge 308.
Klundert 309.
Knodzenburg *ib.*
Knollendam 310.
Knuijt (Johan de) *ib.*
Koedijk 313.
Koerten (Johanna) *ib.*
Kok v. Nerijn. (Max. Blois) 314.
Kokkengen 315.
Kolhorn *ib.*
Kollegie (Staaten) 316.
Kollum. 317.
Kollumnerland 318.
Kollummerzwaag *ib.*
Kolterman (Hans) *ib.*
Kolijnsplant 319.
Kommerrust *ib.*
Koningsmark (Graaf van) *ib.*
Koningspad 321.
Koningsveld *ib.*
's Konings Uithof *ib.*
Konjum *ib.*
Konsul *ib.*
Kooltuijn (Kornelis) 327.
Kors Vincent 328.
Kortenhoef 329.
Kortgene *ib.*
Koster (L. J.) 330.
Koudekerk, Heerlijkheid 334.
——— — Dorp *ib.*
——— — ——— in Holl. 335.
Koudum *ib.*
Koulster, Slot *ib.*
Kraalenest 336.
Kraaijesteijn *ib.*
Kraailo *ib.*
Krabbendijke *ib.*
Kralingen 337.
Kraienburg 338.
Krammen *ib.*
Kranenburg *ib.*
Krimpen op de Lek. 339.
——— op de Yssel 340.
Krimpenerwaard *ib.*
Kroesink, Geslagt 341.
Krommenie 343.
Krommeniedijk 344.
Kroonenburg 345.
——— — *ib.*
Krooneſtein *ib.*
Kruiningen 346.
Kruisvaarten 347.
Krijtwarder; zie Kampgev.
Kudelſtaart 350.
Kuik (Land van) 351.
——— Dorp 352.
Kuilenburg (Graafſchap) 353.
——— — — (de Stad 354.
Kuilenb. (Flor. v. Pall. Gr. v.) 355.
Kuilenburg (Willem van) 357.
Kuinder (de) 359.
Kwadijk *ib.*
Kwaakers 360.
Kijfhoek 362.
Kijfhoek (het Geslagt van) *ib.*
Kijkduin 364.

DRUKFEIL.

Pag. 112, 113, 114. Voor *Conſtantijn*, lees *Christiaan*.